

LIETUVOS RESPUBLIKOS TERITORIJOS BENDRASIS PLANAS

I SKYRIUS

BENDROSIOS NUOSTATOS

PIRMASIS SKIRSNIS

VALSTYBĖS SIEKIAI, PRIORITETAI, NUOSTATŲ TAIKYMAS

1. Lietuvos Respublikos teritorijos bendrasis planas (toliau – LR BP) – vienas iš strateginio lygmens planavimo dokumentų, valstybės lygmens kompleksinio teritorijų planavimo dokumentas, parengtas vadovaujantis Teritorijų planavimo įstatymu (toliau – TPI), ir kitais teritorijų planavimą reglamentuojančiais teisės aktais. Vadovaujantis Lietuvos Respublikos teritorijos bendrojo plano koncepcija¹ (toliau – LR BP koncepcija), šiame kompleksinio teritorijų planavimo dokumente nustatomos Lietuvos Respublikos teritorijos erdvinio vystymo įgyvendinimo gairės, valstybės teritorijos erdvinė struktūra, valstybės teritorijos naudojimo privalomosios nuostatos ir kiti susiję sprendiniai siekiant darnaus teritorijų vystymo. LR BP kompleksiskumas ir privalomumas užtikrina visų veiklos rūšių plėtros tvarumą ir pusiausvyrą teritorijoje, suteikia jai erdvinės raiškos kryptingumą bei pagrįstumą.

2. Vadovaujantis Strateginio valdymo įstatymu, LR BP koncepcija – 30 metų trukmės planavimo dokumentas, LR BP sprendiniai – 10 metų trukmės planavimo dokumentas. LR BP koncepcija dera su Valstybės pažangos strategija ir Nacionalinio saugumo strategija. LR BP sprendiniai dera su Nacionaliniu pažangos planu (toliau – NPP), įvertina patvirtintų nacionalinio lygmens strateginio planavimo dokumentų nuostatas ir į jas atsižvelgia.

3. LR BP objektas – Lietuvos Respublikos teritorija (įskaitant kontinentinį šelfą ir išskirtinę ekonominę zoną Baltijos jūroje).

4. LR BP sprendiniai įgyvendinami:

1) detalizuojant sprendinius to paties ir žemesnio lygmens teritorijų planavimo dokumentuose;

2) rengiant sprendinių įgyvendinimo programas, kurios derinamos su ilgą, vidutinę ar trumpalaikę trukmę planavimo dokumentais, numatančiais investicinių projektų įgyvendinimo planuojamose teritorijose galimybes ir sudarančiais sąlygas pritraukti privačias investicijas;

3) per rengiamas valstybės veiklos sričių nacionalinės plėtros programas, regioninės plėtros programas ir planus, kitus valstybės institucijų strateginius priemonių planus ir plėtros programas, kuriose turi būti numatytos atitinkamos priemonės (veiksmai) LR BP sprendiniams įgyvendinti;

4) rengiant LR BP sprendinių įgyvendinimo programą, kurioje nustatomi jų įgyvendinimo terminai, priemonės ir finansavimo šaltiniai.

5. LR BP taikomas:

¹ Lietuvos Respublikos teritorijos bendrojo plano valstybės teritorijos erdvinio vystymo kryptys ir teritorijos naudojimo funkciniai prioritetai patvirtinti 2020 m. birželio 4 d. Lietuvos Respublikos Seimo nutarimu Nr. XIII-3021

--	--	--

- 1) valstybės valdymo institucijoms, priimančioms nacionalinio lygmens sprendimus, susijusius su šalies teritorijos naudojimu, tvarkymu bei apsauga;
- 2) konkretizuojant šalies regioninės politikos formavimo teritorines gaires;
- 3) nustatant valstybės institucijų rengiamų valstybės lygmens specialiųjų planų, ilgalaikių programų bei strategijų pagrindines planavimo sąlygas/prioritetus;
- 4) rezervuojant teritorijas, reikalingas valstybei svarbiems projektams ir infrastruktūros, gamybos ar apsaugos (žr. III sk. 5 skirsn. ir 2 priedas.) objektams;
- 5) nustatant valstybės lygmens (dalies ir/ar dalių) bendrųjų ir specialiųjų planų planavimo sąlygas;
- 6) formuojant šalies struktūrų integravimosi į Europos ir pasaulio struktūras politiką erdvinio planavimo srityje.

6. Patvirtintas LR BP pakeičia šiuos valstybės lygmens teritorijų planavimo dokumentus:

Visų apskričių bendruosius planus, patvirtintus Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimais: 2016 m. liepos 20 d. Nr. 769 „Dėl Klaipėdos apskrities teritorijos bendrojo (generalinio) plano patvirtinimo“; 2010 m. birželio 21 d. Nr. 1069 „Dėl Tauragės apskrities teritorijos bendrojo (generalinio) plano patvirtinimo“; 2008 m. rugsėjo 24 d. Nr. 1042 „Dėl Šiaulių apskrities teritorijos bendrojo (generalinio) plano patvirtinimo“; 2012 m. gruodžio 12 d. Nr. 1531 „Dėl Panevėžio apskrities teritorijos bendrojo (generalinio) plano patvirtinimo“ su visais pakeitimais ir papildymais; 2011 m. lapkričio 2 d. Nr. 1318 „Dėl Utenos apskrities teritorijos bendrojo (generalinio) plano patvirtinimo“; 2008 m. gruodžio 3 d. Nr. 1310 „Dėl Vilniaus apskrities teritorijos bendrojo (generalinio) plano patvirtinimo“; 2009 m. birželio 3 d. Nr. 672 „Dėl Kauno apskrities teritorijos bendrojo (generalinio) plano patvirtinimo“; 2010 m. rugsėjo 8 d. Nr. 1299 „Dėl Telšių apskrities teritorijos bendrojo (generalinio) plano patvirtinimo“; 2011 m. birželio 22 d. Nr. 764 „Dėl Alytaus apskrities teritorijos bendrojo (generalinio) plano patvirtinimo“; 2010 m. rugsėjo 8 d. Nr. 1298 „Dėl Marijampolės apskrities teritorijos bendrojo (generalinio) plano patvirtinimo“.

7. Detalizuoti kraštovaizdžio sprendiniai pateikiami LR BP priede Nr. 5 ir sprendžia principinius, strateginius šalies kraštovaizdžio planavimo uždavinius. LR BP priedas Nr. 5 nenustato reikalavimų urbanistinės struktūrai ir jos plėtrai.

8. LR BP sprendiniai ir nuostatos suderinti su:

8.1. Lietuvos Respublikos teritorijoje galiojančiais valstybės lygmens teritorijų planavimo dokumentų (pateiktų priede Nr. 6) sprendiniais ir neturi įtakos juos įgyvendinant. Valstybei strategiškai svarbūs projektai ir jų objektai (LR BP koncepcijoje įvardinti kaip „Lietuvos Strateginiai objektai“) aptarti III sk. 5 skirsnyje ir pateikti 2 priede;

8.2. Europos Sąjungos ir kitais teritorijų planavimą reglamentuojančiais teisės aktais bei dokumentais siejamais su LR BP sprendiniais, nurodytais šio dokumento priede Nr. 6.

9. LR BP nuostatas sudaro:

grafiškai išreikšti sprendiniai (brėžiniai Konkurencinga valstybė 2030, Galimybių Lietuva 2030, Regionai 2030, Kraštovaizdžio formavimas ir ekologinė pusiausvyra, Bioprodukcinio ūkio veiklos ir skatinamos priemonės, Kultūros politika ir rekreacija, Kompleksinė infrastruktūra ir teritorijų rezervavimas valstybės poreikiams, Atsakingai naudojama jūra ir pakrantė, 5 priedo brėžiniai: Kraštovaizdžio tvarkymo zonos, Kraštovaizdžio tvarkymo reglamentavimo kryptys, Kraštovaizdžio vizualinis estetinis potencialas, Kultūros paveldo apsaugos teritoriniai prioritetai).

9.1. tekstiniai sprendiniai (bendrosios nuostatos, erdviųjų sistemų vystymas ir specialiosios temos). Bendrosiose nuostatose aptariami valstybės siekiai ir prioritetai, sprendinių tęstinumas, sprendinių kompleksškumas siekiant sinergijos efekto, nacionalinio ir regioninio lygmens tematinių sprendinių grupės aptartos horizontaliu kompleksškumo aspektu (horizontaliu hierarchinės erdvinės

sistemos pjūviu). Skyriuje „Erdvinių sistemų vystymas“ pateikiami tematiniai (sektoriniai) sprendiniai. Skyriuje „Specialiosios temos“ pateikti sprendiniai, turintys specifinius aspektus: identitetas, rekreacija ir turizmas, nacionalinis saugumas, jūrinių teritorijų naudojimas, valstybei svarbūs projektai ir teritorijų rezervavimas valstybės poreikiams.

9.2. valstybės lygmens teritorijų naudojimo funkcinių prioritetų erdviniai duomenys, parengti vadovaujantis Teritorijų planavimo erdviųjų duomenų specifikacija ir patalpinti TPDRIS (Lietuvos Respublikos teritorijų planavimo dokumentų rengimo ir teritorijų planavimo proceso valstybinės priežiūros informacinė sistema).

10. Įgyvendinant LR BP sprendinius taikomas jų įgyvendinimo pirmumo (prioriteto) principas, kuomet sprendinys, esant kitiems galimiems sprendiniams, vykdomas pirmiau negu kiti galimi. Šalies, kaip gamtinės socialinės, ekonominės aplinkos, raidos teritorinės projekcijos požiūriu teritorijų naudojimo funkcinis prioritetas siejamas su gamtos išteklių naudojimo, kraštovaizdžio formavimo ir ekologinė pusiausvyros tikslais, o veiklų (tarp jų valstybės veiklos sričių) prioritetas - su urbanistinės ir kitų teritorinių struktūrų plėtros bei optimizavimo tikslais. Prioritetai aptariami tekstiniuose sprendiniuose ir/ar vaizduojami grafiniuose sprendiniuose.

11. LR BP sprendiniai suformuoti siekiant:

11.1. valstybės integracijos ir konkurencingumo tarptautinėje plotmėje, taip pat mažinti ekonominius, socialinius ir regioninius netolygumus, teikti kokybiškas ir visiems prieinamas viešąsias paslaugas, užtikrinti būtinus sisteminius pokyčius, skirtus aplinkos ir klimato kaitos iššūkiams įveikti šalies viduje;

11.2. atsakingai vartoti, naudoti išteklius, saugoti, įveiklinti gamtos ir paveldo vertybes, nuolat kurti vietovės, savivaldybės, regiono, šalies tapatybę, aukštą savo, šeimos, bendruomenės, visuomenės gyvenimo kokybę, diegiant visuomenėje holistinį požiūrį, įpročius, elgesio modelius, atkakliai siekiant valstybės pažangos, konkurencingumo, palaipsninio perėjimo prie žiedinės ekonomikos, prisitaikant prie klimato kaitos ir didinant atsparumą globaliems iššūkiams.

12. Įgyvendinant darnaus vystymo principus, LR BP koncepciją bei ir NPP² suformuotus siekius, nustatomi šie veiklų prioritetai, turintys vienodą svarbą:

1) naujų mokslo žinių, inovatyvių technologijų, naujų produktų pagal sumanios specializacijos prioritetus kūrimas, komercializavimas ir diegimas;

2) tvari, bioekonomikos principais paremta veikla žemės ūkio, miškininkystės ir žuvininkystės sektoriuose;

3) trumpųjų maisto tiekimo grandinių sistemos plėtra;

4) tikslinė Lietuvos turizmo kryptių plėtra, kuriant naujas darbo vietas, įvairinant esamas turizmo paslaugas, mažinant turizmo sezoniskumą;

5) viešųjų paslaugų sistema, didinant jos efektyvumą, atsparumą iššūkiams ir pasiekiamumą, skatinant naujos kartos kompleksinių, bendruomeninių paslaugų atsiradimą;

6) veiklai, kuriančiai palankią šeimai, žmonių su negalia, pažeidžiamų ir socialinėje atskirtyje esančių žmonių grupėms aplinką;

7) visuomenei reikšmingo kultūros ir tautinio paveldo įveiklinimas, derinant tradicines bei šiuolaikines, inovatyvias priemones;

8) visų meno sričių plėtra, talentų ugdymas ir kompetencijų vystymas;

9) vietinės elektros energijos gamyba, ypač naudojant atsinaujinančius išteklius;

²2021–2030 metų nacionalinis pažangos planas, patvirtintas 2020 m. rugsėjo 9 d. Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimu Nr. 998 „Dėl 2021–2030 metų nacionalinio pažangos plano patvirtinimo“.

10) perėjimas prie kompaktiško miesto ir žiedinės ekonomikos modelio. Procesų/produktų/paslaugų poveikio aplinkai mažinimas;

11) atliekų rūšiavimo sistemos plėtra (efektyvinimas), atliekų perdirbimo ir antrinių žaliavų panaudojimo technologijų vystymas;

12) susisiekimo sistemos junglumas ir aukštas gyventojų mobilumas pirmenybę teikiant geležinkelių transportui;

13) priemonės mažinančios neigiamą transporto poveikį aplinkai ir klimatui;

14) integracija į Baltijos jūros regiono (toliau – BJR) ir Europos sąjungos (toliau – ES) energijos tiekimo rinkas bei energijos vartojimo efektyvumas;

15) priemonių, gerinančių vandens telkinių (Baltijos jūros, paviršinių ir požeminių vandenu) būklę taikymas;

16) tausojantis išteklių naudojimas atitinkamai tobulinant, stiprinant ir atnaujinant reguliacinius mechanizmus;

17) tausus dirvožemio naudojimas;

18) biologinės įvairovės raiškos ir gausėjimo sąlygų užtikrinimas;

19) investicijos, kuriančios kokybiškas darbo vietas regionuose, drauge skatinant nuotolinio ir mobilaus darbo formas;

20) Lietuvos kariuomenės kovinė galia ir atgrasymo potencialas, infrastruktūra, reikalinga tarptautiniam kariniam judumui;

21) viešasis saugumas, grindžiamas pagarbos konstitucinėms žmogaus teisėms ir laisvėms, saugi gyvenamoji ir kibernetinė (virtuali) aplinka, kvalifikuota pagalba ekstremalių situacijų metu.

13. Skaitant, taikant ir įgyvendinant LR BP sprendinius vadovautis šiomis svarbiausiomis metodinėmis nuostatomis:

13.1. Veiklų prioritetams, turintiems teritorinę projekciją, nustatomi teritorijų naudojimo funkciniai prioritetai ir vaizduojami brėžiniuose taip nustatant jų tarpusavio santykį (viršenybę) konkrečiose valstybės teritorijos dalyse (zonose). Valstybės teritorijos naudojimo funkciniai prioritetai taikomi rengiant valstybės dalies ir žemesnio lygmens teritorijų planavimo dokumentus, stebint kraštovaizdžio raidą, atitinkamai reaguojant į pokyčių tendencijas, krypstančias nuo pasirinktų darnaus vystymosi krypties (žaliojo kurso) parametrų.

13.2. Teritorijų naudojimo funkcinio prioriteto zonoje nustatomas tik vienas prioritetas vyraujančiai vieno pobūdžio ūkinei veiklai (pažymėta brėžinyje pirmuoju indeksu) arba dviejų vyraujančių ūkinių veiklų deriniu (brėžinyje pažymėta pirmu ir antru indeksu) siekiant išlaikyti jų proporciją arba pirmenybę prieš kitas galimas veiklas per artimiausią dešimtmetį (žr. brėž. Galimybių Lietuva 2030, Bioprodukcinio ūkio veiklos ir skatinamos priemonės). Procesų dinamikai stebėti parengti / pritaikyti ir naudoti kompleksinio tvaraus planavimo įrankį LR BP Kompasas 2030.

13.3. LR BP sprendiniai parengti taikant holistinį principą – grupė sektorių sprendinių turi bendrą siekį ir bendrą rezultatą, todėl įgyvendinant juos kompleksiskai gaunama papildoma nauda mažesnėmis sąnaudomis dėl tarpusavio sinergijos efekto. Įgyvendinant svarbiausius valstybės siekius, nustatytus NPP, prioritetą teikti įvairių sektorių, skirtingų lygmenų institucijų, savivaldybių arba urbanistinių centrų bendriems projektams, kurie turi bendrą erdvinės raiškos kryptingumą ir pagrįstumą, galimybę generuoti tarpsektorinę sinergiją. Šis principas taikomas rengiant LR BP sprendinių įgyvendinimo programą.

13.4. Siekiant tarpsektorinės sinergijos įgyvendinant LR BP sprendinius, naudoti horizontalųjį kompleksiskumo aspektą – hierarchinės erdvinės sistemos horizontalų pjūvį. Sprendinių horizontalusis kompleksiskumo aspektas naudingas grupuojant sektorių sprendinius tam tikram lygmenyje

bendriems tikslams pasiekti arba uždaviniams spręsti, kurių negalima išspręsti pavieniais tematiniais sprendiniais. Horizontalųjį kompleksškumo aspektą atitinkamai taikyti rengiant LR BP sprendinių įgyvendinimo programą, taip pat rengiant kitus dokumentus įvairiuose lygmenyse: nacionaliniame ir regioniniame (valstybės lygmens teritorijų planavimo dokumentus ir strateginio lygmens planavimo dokumentus), bei savivaldybės (savivaldybės ir vietovės lygmens teritorijų planavimo dokumentus, programavimo ir veiklos lygmens planavimo dokumentus). LR BP prioritetas teikiamas valstybės dalių bendriesiems planams formuojantiems planuojamą teritoriją ne administraciniu, o funkciniu, partnerystėmis grįstu bendrumu.

13.5. LR BP sprendiniai parengti taikant horizontalųjį kompleksškumo aspektą trimis hierarchinės erdvinės sistemos horizontaliais pjūviais: nacionaliniu, regioniniu, savivaldybės. Siekiant išvengti pasikartojimų ir lengvesnio suvokimo tekstiniai LR BP sprendiniai pateikti valstybės veiklos sritimis (temomis). Grafiniai sprendiniai - dviem hierarchinės erdvinės sistemos horizontaliais pjūviais: valstybės (žr. brėž. Galimybių Lietuva 2030, Konkurencinga valstybė 2030), regionų (žr. brėž. Regionai 2030). Tematinuose brėžiniuose pateiktos privalomosios nuostatos, taikomos rengiant visų lygmenų dokumentus.

14. LR BP naudojamos sąvokos atitinka sąvokas, apibrėžtas Teritorijų planavimo, Strateginio valdymo, Regioninės plėtros, Saugomų teritorijų, Miškų, Žemės įstatymuose, LR BP koncepcijoje ir kituose teisės aktuose. Siekiant aiškumo taikant LR BP sprendinių nuostatas, pateikiamos dokumente naudojamos sąvokos.

NAUDOJAMOS SĄVOKOS³

Aglomeracija ⁴ (taikoma centralizuoto geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo teritorijose)	Urbanizuotose ar urbanizuojamose teritorijose esanti viešojo geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo teritorija ar jos dalis, kurioje susidaro ar gali susidaryti 2 000 ir daugiau gyventojų ekvivalentų atitinkanti tarša ir kurioje geriamasis vanduo tiekiamas ar numatomas tiekti centralizuota geriamojo vandens tiekimo sistema arba išgaunamas individualiai, o susidaranti ar galinčios susidaryti nuotekos surenkamos centralizuotomis nuotekų surinkimo sistemomis arba sutvarkomos nuotekų valymo (arba kaupimo) įrenginiais.
Agroekosistema	Dinaminė teritorinė sistema, apimanti žemės ūkio naudmenas (pasėlius, ganyklas ir gyvulius), jose įrengtas drenažo sistemas ir natūralias gamtines teritorijas, o funkciniai ryšiai tarp jos gyvosios ir negyvosios aplinkos komponentų, energijos ir medžiagų apykaita yra palaikomi agrotechninėmis ir agrocheminėmis priemonėmis.
Agromiškininkystė	Ūkininkavimas, kai žemės ūkio paskirties plotuose auginamos plantacijos medienai ir žemės ūkio produkcijai gauti, derinamas medienos ir žemės ūkio produkcijos auginimas kartu.
Akvakultūra	Vandens organizmų auginimas ir (arba) veisimas taikant metodus, kuriais siekiama gauti didesnę nei natūraliomis sąlygomis produkciją.
Akvatorija	Tam tikras natūralaus arba dirbtinio vandens baseino (jūros) plotas. LR BP kontekste akvatorija apima LR išskirtinę ekonominę zoną, teritorinę jūrą ir jūros rajono vidaus vandenį.
Arealas	(lot. <i>area</i> – aikštė, erdvė), kurio nors objekto, reiškinio paplitimo plotas ⁵
Bendruomenė	Žmonių grupė, kurią sieja bendra gyvenamoji teritorija, interesai ar emociniai ryšiai.
Biologinė įvairovė	Apima visų gyvų organizmų, įskaitant, šalia kitų, antžemines, jūros ir kitų vandenų ekosistemas ir ekologinius kompleksus, kurių dalis jie yra; ši sąvoka jungia rūšių, tarprūšinę ir ekosistemų įvairovę ⁶ .
Darnus vystymasis	Ekonomikos, socialinės raidos ir aplinkos apsaugos tikslų derinimas, siekiant geresnės asmens ir visuomenės gyvenimo kokybės dabar ir ateities perspektyvoje ⁷ .
Daugiarūšiškumas (multimodalumas, angl. multimodality)	Susisiekimo sistemos savybė, leidžianti pasirinkti ir (ar) kombinuoti keliones dviem ar daugiau transporto rūšimis. Sąvoka bendrajame plane labiau siejama su keleivių vežimo procesais.
Ekologinis tinklas	Gamtinio karkaso dalis, jungianti didžiausią bioekologinę svarbą turinčias buveines, jų aplinką bei gyvūnų ir augalų migracijos koridorius.

³ LR BP sąvokos apibrėžtos vadovaujantis plačiu holistiniu požiūriu siekiant padidinti sprendinių suvokimą, tačiau įgyvendinant sprendinius rekomenduojama vadovautis sąvokomis, išaiškintomis teisės aktuose.

⁴ LR geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo įstatymas

⁵ Visuotinė lietuvių enciklopedija, <https://www.vle.lt/straipsnis/arealas/>

⁶ Biologinės įvairovės konvencija, 1992

⁷ Internetinė prieiga: <https://en.unesco.org/themes/education-sustainable-development/what-is-esd/sd>

Ekosistemų paslaugos	Ekosistemų atliekamos funkcijos, tiesiogiai naudingos žmogui. Ekosistemų paslaugos gali būti skirstomos į reguliavimo (paslaugos, kurias ekosistemos ir biologinė įvairovė teikia atlikdamos įvairias natūralias reguliavimo funkcijas), aprūpinimo (paslaugos, kurių naudą galima tiesiogiai apčiuopti ir suvartoti), palaikymo (tai paslaugos, be kurių nebūtų kitų ekosisteminių paslaugų), kultūrinės (tai nematerialūs ekosistemų teikiniai, tenkinantys įvairius kultūrinius, socialinius ir emocinius žmonių poreikius). ⁸
Ekosistemomis pagrįstas metodas	Išsamus kompleksinis žmogaus veiklos valdymo metodas, pagrįstas naujausiomis turimomis žiniomis apie ekosistemas ir jų kitimą, siekiant nustatyti poveikį, kuris kelia pavojų jūrų ekosistemų gerovei, ir imtis veiksmų jam pašalinti, kad ekosistemų išteklių ir paslaugos būtų tausiai naudojami ir išlaikytas ekosistemų vientisumas.
Eutrofikacija	Vandens teršimas maistinėmis medžiagomis (azoto ir fosforo junginiais), kuris skatina greitesnį dumblių ir aukštesniųjų augalų augimą, sutrikdo vandens organizmų pusiausvyrą ir pablogina vandens kokybę.
Funkciniai ryšiai	Funkciniai ryšiai – tai santykiai, priklausomybės ir įtakos, veikiančios tarp elementų, be kurių elementai negali veikti kaip sistema. Urbanistinę sistemą sudaro tie elementai, tarp kurių egzistuoja nuolatiniai ir reikšmingi sistemai egzistuoti reikalingi funkciniai ryšiai.
Gamtinis karkasas	Vientisas gamtinio ekologinio kompensavimo teritorijų tinklas, užtikrinantis ekologinę kraštovaizdžio pusiausvyrą, gaminius ryšius tarp saugomų teritorijų, kitų aplinkosaugai svarbių teritorijų ar buveinių, taip pat augalų ir gyvūnų migraciją tarp jų. ⁹
Gamtinis kraštovaizdis	Gamtinių procesų įtakoje atsiradęs ir tebesiformuojantis kraštovaizdis, kurio raidai gamtiniai procesai daro esminę, o žmogaus veikla – minimalią įtaką (išlikę sąlygiškai natūralūs miškai, pelkės, vandens telkiniai) ¹⁰
Geoekologija	Mokslinė sąvoka (gr. <i>gē</i> – žemė + <i>oikos</i> – namas, būstas, tėvynė + <i>logos</i> – mokslas). Geografijos mokslo šaka, atskleidžiančia žmogaus sąveiką su geosistemų funkcionavimu ir jos erdvinę raišką; dar vadinama ekologine geografija. Geoekologija tapatinama su kraštovaizdžio ekologija. ¹¹
Geosistema	(Gr. <i>gē</i> – žemė + <i>systema</i> – sandara, junginys), sąlygiškai vientisas erdvinis gamtinis kompleksas, kuriame gamtiniai komponentai susiję tarpusavio ryšiais, o jų visuma abipusiais tarp sisteminių ryšiais susijusi su aplinka; integrali erdvės ir laiko procesų teorinė abstrakcija. Geosistamai dar būdinga savireguliacija, kurią lemia tarpkomponentinių ir tarp sisteminių ryšių pastovumas; išoriškai paveikta geosistema paprastai grįžta į ankstesnę būseną, dėl negrįžtamų pokyčių geosistema degraduoja. ¹²
Gera jūros aplinkos būklė	jūros aplinkos būklė, kai įprastomis sąlygomis jūros vandenys yra švarūs, sveiki, gyvybingi, jūros ekosistemos naudojamos saikingai ir išsaugomas potencialas ateities kartoms: 1) jūros ekosistemų struktūra, funkcijos ir susiję geomorfologiniai, geografiniai, geologiniai ir klimato veiksniai sudaro sąlygas toms ekosistemoms tinkamai funkcionuoti, palaiko jų atsparumą žmonių sukeliams aplinkos pokyčiams. Jūrinės rūšys ir buveinės yra apsaugotos, užkirstas kelias žmonių sukeliama biologinės įvairovės nykimui, o įvairių biologinių komponentų funkcionavimas yra subalansuotas; 2) ekosistemų hidromorfologinės, fizinės ir cheminės savybės, įskaitant dėl žmonių veiklos atsiradusias savybes, palaiko tas ekosistemas. Antropogeninis medžiagų ir energijos, įskaitant triukšmą, patekimas į jūros aplinką nesukelia taršos poveikio.
Identitetas	Savęs suvokimas, identifikavimas pagal tam tikrus apibrėžtus naratyvus.
Intelektinės transporto sistemos (ITS)	(angl. <i>Intelligent transport systems</i>) – informacinėmis ir elektroninių ryšių technologijomis grindžiamos sistemos, skirtos geležinkelių, kelių, jūrų, oro ir vidaus vandenų transporto eismui (įskaitant infrastruktūrą, transporto priemones ir naudotojus), eismo bei judumo valdymui, taip pat sąsajoms tarp įvairių transporto rūšių užtikrinti.
Intensyvus žemės ūkis	Tvari žemės ūkio veikla grindžiama žemės ūkio naudmenų agroekologinio potencialo palaikymu ir didinimu, intensyviai naudojant agrotechnines, agrochemines ir zootechnines priemones.
Intensyvus miškų ūkis	Aktyvių miškininkystės priemonių taikymo ir santykinai trumpos rotacijos miško bioproductinių resursų naudojimo praktika, kuria remiantis užtikrinamas efektyvus miško bioproductinės funkcijos realizavimas.
Intensyvi žuvininkystė	Tvari organizuota tvenkininė arba jūrinė žuvininkystė grindžiama biologinio potencialo palaikymu ir didinimu, intensyviai naudojant technines, chemines ir zootechnines priemones.
Įvairiarūšiškumas (intermodalumas, angl. <i>intermodality</i>)	Susisiekimo sistemos savybė, kuri užtikrinama atitinkamų infrastruktūrinių sprendimų diegimu ir skirtingų transporto rūšių sąveikos kūrimu, leidžianti atlikti krovinių transportavimo paslaugas dviem ir daugiau skirtingų transporto rūšių.
Jūros aplinkos apsaugos tikslai	Kokybiniai ar kiekybiniai teiginiai apie pageidaujama įvairių jūros aplinkos komponentų būklę, kuriais vadovaujantis siekiama geros jūros aplinkos būklės atsižvelgiant į galimus pavojus ir žmogaus veiklos poveikį jūros aplinkai. Jūros aplinkos apsaugos tikslai nustatomi remiantis atliktu jūros aplinkos būklės įvertinimu ir Direktyvos 2008/56/EB IV priede pateiktu orientacinių savybių sąrašu.

⁸ LR Aplinkos ministerijos informacija, <https://am.lrv.lt/lt/veiklos-sritys-1/gamtos-apsauga/ekosistemines-paslaugas>

⁹ LR Saugomų teritorijų įstatymas, 2 str., 16 p.

¹⁰ Lietuvos Respublikos kraštovaizdžio politikos krypčių aprašas, patvirtintas LR Vyriausybės nutarimu

¹¹ Visuotinė lietuvių enciklopedija, <https://www.vle.lt/Straipsnis/geoekologija-43487>

¹² Visuotinė lietuvių enciklopedija, <https://www.vle.lt/Straipsnis/geosistema-43600>

Jūros tarša	Dėl žmogaus veiklos kylantis tiesioginis arba netiesioginis medžiagų ar energijos, taip pat žmogaus sukeliama jūrų povandeninio triukšmo patekimas į jūros aplinką, kuris daro arba gali daryti neigiamą poveikį, žalą gyviesiems ištekliams ir jūros ekosistemoms, įskaitant biologinės įvairovės nykimą, pavojų žmogaus sveikatai, ir kuris trukdo arba gali trukdyti veiklai jūroje, įskaitant žvejybą, turizmą, rekreaciją ir kitą naudojamą jūros aplinką, ir blogina ar gali bloginti naudojamą jūros vandeniu, kelia ar gali kelti nepatogumų tamsiai naudotis jūros prekėmis ir paslaugomis.
Kaimiškasis (antropogenizuotas, agrarinis) kraštovaizdis	Dėl gamtinių procesų ir žmonių veiklos sąveikos susiformavęs ir svarbiausius gamtinės struktūros bruožus išsaugojęs kraštovaizdis (žemės ūkio naudmenos, ekstensyviai užstatyti kaimai). ¹³
Karinė teritorija	Krašto apsaugos sistemos institucijų valdoma ar jų naudojama teritorija (lauko teritorija, pastatas ar patalpa), kitokia aptverta ar kitu suprantamu būdu pažymėta teritorija, priskirta ir (ar) naudojama krašto apsaugos sistemos institucijų reikmėms, taip pat suprantamu būdu pažymėta vietovė, kurioje Lietuvos kariuomenė atlieka karinius mokymus ir pratybas, sprogmenų kenksmingumo pašalinimo, gelbėjimo ar kitus valstybės saugumo ir gynybos reikmėms skirtus darbus šių pratybų, mokymų ar darbų metu.
Karinis poligonas	Krašto apsaugos ministerijai valdymo teise suteiktas žemės sklypas, kuriame įrengiama stacionari kovinio mokymo ir pratybų infrastruktūra, statomi gynybinės infrastruktūros objektai, vyksta kovinio šaudymo ir sunkiosios kovinės ginkluotės ir technikos naudojimo pratybos.
Karinio mokymo teritorija	Teritorija, kuri Lietuvos Respublikos Vyriausybės skirta Lietuvos kariuomenei neterminuotai naudotis karių ir karinių vienetų mokymui ir pratyboms, nekeičiant miškų ūkio paskirties žemės pagrindinės tikslinės naudojimo paskirties.
Karinis poligonas jūroje	Koordinatėmis apibrėžta teritorinė jūros dalis, Lietuvos Respublikos Vyriausybės suteikta Krašto apsaugos ministerijai valdymo teise, kurioje vykdomos karinių vienetų pratybos su turima karine technika ir ginkluote.
Karinio mokymo teritorija jūroje	Koordinatėmis apibrėžta jūros dalis, kuri Lietuvos Respublikos Vyriausybės sprendimu suteikta Lietuvos kariuomenei neterminuotai naudotis ir kurioje vykdomos karinių vienetų pratybos su turima karine technika ir ginkluote, nekeičiant pagrindinės tikslinės naudojimo paskirties.
Kilnojamosios kultūros vertybės	Pagal paskirtį ir prigimtį kilnojamieji žmogaus veiklos medžiaginiai kūriniai ir kiti kilnojamieji daiktai, turintys kultūrinę vertę
Kompaktiškas miestas	Miestas, kuriam būdingas intensyvus, lokaliai išsidėsčiusių paslaugų naudojimas daugiafunkcėse urbanistinėse struktūrose, tvarus, išmanus ir ekonomiškai išteklių naudojimas, prieinama kokybiškų bei mišrių paslaugų pasiūla, skatinamas tankus apgyvendinimas prioritizuojuojant regeneracinę plėtrą, išvystytas viešasis transportas, prioritizuojamas judėjimas dviračiais, pėsčiomis ar kitokiu ekologišku transportu mažinant neigiamas ekologines pasekmes.
Kraštovaizdis	Kraštovaizdis – žemės paviršiaus gamtinių (paviršinių uolienu ir reljefo, pažemio oro, paviršinių ir gruntinių vandenų, dirvožemio, gyvųjų organizmų) ir (ar) antropogeninių (archeologinių liekanų, statinių, inžinerinių įrenginių, žemės naudmenų ir informacinio lauko) komponentų, susijusių medžiagiais, energiniais ir informaciniais ryšiais, teritorinis junginys sausumoje ir vandenyje. Žmonių suvokiama vietovė (teritorija), kurios pobūdį nulėmė gamtiniai ir (ar) antropogeniniai veiksniai ir jų sąveika. ¹⁴
Kultūrinis kraštovaizdis	Žmogaus veiklos sukurtas ir jo sambūvį su aplinka atspindintis kraštovaizdis. ¹⁵ LR BP sprendiniuose kultūrinis kraštovaizdis apima urbanistinę, susisiekimo, inžinerinę, agrarinę, kraštovaizdžio formavimo ir saugomo kultūrinio kraštovaizdžio sistemas, kuria materialų pagrindą vystyti socialines, ekonomines, rekreacines kultūrinės raiškos veiklas, užtikrina darnų sambūvį su gamtinio kraštovaizdžio elementais sausumoje ir jūroje.
Kultūra	Įvairių visuomenės ar jos grupių dvasinių, materialinių, intelektinių ir emocinių ypatybių visuma, aprėpianti ne tik meną ir literatūrą, bet ir gyvenimo būdą, mokėjimą sugyventi, vertybių sistemas, tradicijas ir tikėjimus.
Kultūros paveldas	Suvokiamas kaip kiekvienos valstybės istorinės raidos, kūrybos ir saviraiškos rezultatas, visuomenės evoliucijos liudytojas, harmoningos aplinkos ir tolygaus vystymosi pagrindas, neatskiriama kiekvienos šalies ir jos piliečių tapatumo dalis, vienas svarbiausių valstybės nacionalinio saugumo garantų. Pagal išlikusius seniausius ir prasmingiausias aplinkos segmentus galima spręsti apie valstybės istorinę praeitį, o pagal visuomenės elgseną su išlikusiu kultūros paveldu, gebėjimą jį integruoti į dabartinį gyvenimą – apie gyvenamosios aplinkos kūrimo darną. Kultūros paveldo išsaugojimas ir perdavimas ateities kartoms, sudarant sąlygas visuomenei jį pažinti ir juo naudotis, yra labai aktualus šiandienos klausimas. Todėl tikslingai vykdomi moksliniai tyrimai, paveldo atskleidimas ir įvertinimas, jo prieinamumas visuomenei ir atsakingas visuomenės įsitraukimas į jo išsaugojimą – visa tai yra neatskiriama valstybės kultūros politikos dalis, kuri padeda kultūros paveldą suprasti kaip išteklių ir svarbų ekonomikos skatinimo elementą. Kultūros paveldo naudojimas išsaugant visas paveldo vertes kuria didelę pridėtinę naudą ir sudaro sąlygas nepažeisti ateinančių kartų teisės jį pažinti.
Kultūros paveldo aktualizavimas	Priemonės, kuriomis siekiama pabrėžti kultūros paveldo svarbą, aktualumą ir prieinamumą; paskatinti šiuolaikinę visuomenę ir (arba) vietos bendruomenes atsakingai integruoti kultūros paveldą kaip svarbų išteklių į kasdienį kultūrinį, socialinį ir (arba) ekonominį gyvenimą.

¹³Lietuvos Respublikos kraštovaizdžio politikos krypties aprašas, patvirtintas LR Vyriausybės nutarimu

¹⁴Lietuvos Respublikos kraštovaizdžio politikos krypties aprašas, patvirtintas LR Vyriausybės nutarimu

¹⁵Lietuvos Respublikos saugomų teritorijų įstatymo 2 straipsnio 22.

Kultūros paveldo išsaugojimas	Priemonės, kuriomis siekiama užtikrinti visų Lietuvos kultūros paveldo rūšių išsaugojimą ir perdavimą ateinančioms kartoms, įskaitant nematerialaus kultūros paveldo vertybių gyvybingumą. Šios priemonės, skirtos nustatymui (identifikavimui), stebėsenai, dokumentavimui, moksliniams tyrimams, apsaugai ir išsaugojimui, sklaidai, plėtojei, gaivinimui, švietimui ir kt., sudarytų sąlygas visuomenei geriau jį pažinti ir juo naudotis, stiprinti tautinės ir kultūrinės tapatybės bei tęstinumo pojūtį, su kultūros paveldu siejamų vietovių savitumą ¹⁶ .
Kultūros paveldo išteklių	Visos Kultūros vertybių registre registruotos vertybės, suvokiamos kaip bendri kultūros paveldo resursai. Kartais grupuojami homogeniniu pagrindu.
Konversija	Neefektyviai naudojamų užstatytų teritorijų (miestų centruose ir jų priegose esančios taršios ar neefektyvios pramonės) naujas (antrinis) panaudojimas plėtrai ¹⁷
Laisvoji ekonominė zona (LEZ)	Ūkinei, komercinei ir finansinei veiklai skirta teritorija, kurioje įstatymu nustatytos ūkio subjektams specialios ekonominės ir teisinės funkcionavimo sąlygos. Šioje teritorijoje neturi būti nuolatinių gyventojų.
LR BP kompasas 2030	Planavimo įrankis, naudojamas LR BP – valstybės lygmens teritorijų planavimo dokumento – konkretizuotiems sprendiniams iki 2030 m. formuoti, pagrįsti ir stebėti jų įgyvendinimą.
Lietuvos Respublikos teritorinė jūra	Lietuvos Respublikos pakrantės 12 jūrmilių pločio Baltijos jūros vandenų juosta, išskiriama nuo bazinės linijos, jungiančios labiausiai į jūrą nutolusius jūros kranto taškus, kuri yra sudedamoji Lietuvos Respublikos teritorijos dalis ir kurios ribas su kaimyninėmis valstybėmis nustato Lietuvos Respublikos tarptautinės sutartys, visuotinai pripažinti tarptautinės teisės principai ir normos.
Lietuvos Respublikos išskirtinė ekonominė zona	už teritorinės jūros ribų esanti Baltijos jūros dalis, kurioje Lietuva turi tam tikras suverenias teises, jurisdikciją ir pareigas, nustatytas pagal Lietuvos Respublikos įstatymus ir tarptautinius susitarimus, ir kurios ribas su kaimyninėmis valstybėmis nustato Lietuvos Respublikos tarptautiniai susitarimai ir visuotinai pripažinti tarptautinės teisės principai ir normos.
Lietuvos Respublikos jūros rajono vidaus vandenys	vandenys, esantys į sausumos pusę nuo bazinės linijos, nuo kurios išskiriama teritorinė jūra, iki sausumos. Lietuvos Respublikos jūros uostų akvatorijos yra jūros vidaus vandenų dalis.
Lietuvos Respublikos jūros rajonas	Lietuvos Respublikos jūros rajono vidaus vandenų, Lietuvos Respublikos teritorinės jūros ir Lietuvos Respublikos išskirtinės ekonominės zonos vanduo, jūros dugnas ir po juo esantis gruntas.
Linijinė infrastruktūra	Sausumos (pėsčiųjų, dviračių, automobilių) ir vidaus vandenų keliai ir tramos, pritaikytos rekreacijai.
Materialusis kultūros paveldas	Kilnojamosios ir nekilnojamosios kultūros vertybės įtrauktos į valstybinę kultūros vertybių apskaitą
Metropolinis centras	Miestas, aktyvus tarptautinėje urbanistinių centrų sistemoje, turintis daugiau nei 200 tūkst. gyventojų, telkiantis didžiausią spektrą paslaugų, veikiantis kaip ekonominis šalies variklis. ¹⁸
Mėlynoji ekonomika	Visa ekonominė veikla susijusi su vandenynais, jūra ir pakrantėmis. Mėlynoji ekonomika apima platų spektrą tarpusavyje susijusių esamų ir besikuriančių sektorių ¹⁹
Miestiškas (antropogeninis, urbanizuotas) kraštovaizdis	Žmogaus veiklos sukurtas, veikiamas, palaikomas ir vystomas kraštovaizdis (miestai, miesteliai, kompaktiškai užstatyti kaimų ir didelių techninių inžinerinių kompleksų teritorijos) gamtinio kraštovaizdžio terpeje.
Mobilumas	Individo savybė ir galimybė susisiekti transporto priemonėmis ir kitomis formomis. Mobilumas matuojamas kelionių struktūra, sklaida, dažniu ir ilgiu.
Moksliniai tyrimai ir eksperimentinė plėtra (MTEP)	Sistemiška kūrybinė gamtos, žmonijos, kultūros ir visuomenės pažinimo veikla ir jos rezultatų panaudojimas.
Mokslo ir technologijų parkas (MTP)	Juridinis asmuo, kuris teikdamas inovacijų konsultacines paslaugas ir inovacijų paramos paslaugas, sudaro palankias sąlygas steigti ir plėtoti ūkio subjektus, vykdančius taikomojo mokslinio tyrimo, eksperimentinės plėtros darbus bei diegiančius inovacijas. MTP pagrindinis tikslas yra didinti regiono ar tam tikros teritorijos konkurencingumą, skatinant kokybės ir inovacijų kultūrą tarp savo narių, organizuojant žinių ir technologijų perdavimą iš jų sukūrimo taškų į įmones ir rinką, taip pat aktyviai skatinant naujų inovatyvių įmonių kūrimąsi.
Mokslinių tyrimų infrastruktūra (MTI)	Priemonių, išteklių ir su jais susijusių paslaugų visuma, kuria naudojasi mokslo bendruomenė atlikdama mokslinius tyrimus. Mokslinių tyrimų infrastruktūra apima materialiąją dalį (mokslinę įrangą, mokslinių tyrimų medžiagą), nematerialiąją dalį (žinių šaltinius, kolekcijas, archyvus, duomenis bei programinę įrangą, tinklaveiką) bei kitas išskirtines priemones, kurios yra esminės aukščiausio lygio moksliniams tyrimams atlikti.
Mokslo slėnis	Tam tikroje teritorijoje sukurta organizacinė struktūra, kuri apima mokslinių tyrimų ir verslo organizacijas, kuriančias naujas aukštąsias technologijas ir naujus produktus.

¹⁶ Kultūros paveldo išsaugojimo ir aktualizavimo politikos koncepcija

¹⁷ Teritorijų planavimo normos, III skyrius, 13.

¹⁸ LR teritorijos bendrojo plano koncepcija 2050

¹⁹ Europos komisijos 2018 metų mėlynosios ekonomikos ataskaita

https://ec.europa.eu/maritimeaffairs/sites/maritimeaffairs/files/2018-annual-economic-report-on-blue-economy_en.pdf

Nacionalinės reikšmės kultūros paveldo arealai	LR nacionalinio kraštovaizdžio tvarkymo plano (patvirtinto LR aplinkos ministro 2015 m. spalio 2 d. įsakymu Nr. D1-703) sprendimais suformuoti nacionalinės reikšmės kultūros paveldo arealai.
Nekilnojamosios kultūros vertybės	Kultūros paveldo objekto ar vietovės reikšmingumą lemiančių vertingųjų savybių, visuomenei svarbių kaip jos kultūrinis turtas, visuma, neatsižvelgiant į tai, kam nuosavybės teise objektas ar vietovė priklauso.
Nematerialusis kultūros paveldas ²⁰	Ilgainiui nusistovėjusi veikla, vaizdai, raiškos formos, žinios, įgūdžiai, taip pat su jais susijusios priemonės, objektai, žmogaus veiklos produktai ir su jais susijusios kultūrinės erdvės, tam tikrų bendruomenių pripažintos kaip kultūros paveldo dalis. Jis svarbus bendruomenės ar grupės tapatybės ir tęstinumo požiūriu, rodo kultūrų įvairovę. Nematerialusis kultūros paveldas daugiausia reiškiasi per žodinės kūrybos tradicijas ir raiškos formas (kalba, scenos menas, papročiai, apeigos ir šventiniai renginiai), taip pat per su gamta ir visata susijusias mokslo sritis bei tradicinius amatus.
Partnerystės	Paslaugų bei veiklų sistema veikianti bendradarbiavimo, paslaugų funkcinio papildomumo ir dalinimosi principais.
Partnerysčių modeliai	Nustatyti skirtingi partnerysčių formavimo ir veikimo principai. Partnerysčių modeliai nusako partnerysčių rangą, projektų, reikalingų partnerystėms įgyvendinti, pobūdį, jų iniciatorius ir vykdytojus, taip pat įgyvendinimo formas.
Partnerysčių grupė	Teritorinį pagrindą turinčios, naujas sinergijas kuriančios, šalies stabilumą užtikrinančios penkios nacionaliniame lygmenyje veikiančios partnerysčių grupės, formuojamos pagal įvairius aspektus, turinčius teritorinę išraišką ir nusakančius tiek esamas priklausomybes, tiek ir potencialias galimybes: fiziomorfologinis, teritorijos formuojamas potencialas veiklai, ekonominių-funkcinių regionų ribos pagal darbuotojų GPM perlaidas, susisiekimo potencialas, fizinė gretimybė.
Pasaulio paveldas	Reikšmingos ir išskirtinė visuotinę vertę turinčios kultūros ir gamtos paveldo vertybės, įrašytos į UNESCO Pasaulio paveldo sąrašą.
Pramonės parkas	Lietuvos Respublikos teritorijų planavimo įstatymo nustatyta tvarka teritorijų planavimo dokumentuose numatyta teritorija, skirta daugiau kaip vienam investicijų projektui įgyvendinti, kurioje už pramonės parko veiklos organizavimą atsakingas pramonės parko operatorius.
Priekrantė	Pajūrio juostos dalis, apimanti Lietuvos Respublikos teritorinių vandenų Baltijos jūros akvatoriją iki 20 m gylio izobatos.
Priekrantės žvejyba	Žvejyba Lietuvos Respublikos žemės ūkio ministro įsakymu nustatytoje priekrantės žvejybos zonoje ne ilgesniais kaip 12 metrų laivais, naudojant pasyviosios žvejybos įrankius arba žvejybos įrankius, valdomus nuo kranto.
Regioninės reikšmės kultūros paveldo arealai	LR nacionalinio kraštovaizdžio tvarkymo plano (patvirtinto LR aplinkos ministro 2015 m. spalio 2 d. įsakymu Nr. D1-703) sprendimais suformuoti regioninės reikšmės kultūros paveldo arealai.
Rekreaciniai parkai	Teritorijos, turinčios vizualiai raiškų kraštovaizdį, gamtinius sveikatos veiksnius ar turizmo išteklius, skirtos gamtiniams rekreaciniams ištekliams įveikinti įrengiant viešąjį turizmo infrastruktūrą iš esmės nekeičiant kraštovaizdžio struktūros.
Rekreaciniai kompleksai	Esamos ar planuojamos intensyvaus naudojimo teritorijos, skirtos rekreacinėms funkcijoms vykdyti: poilsio, pramogų, turizmo, apgyvendinimo, maitinimo ir kitom su poilsiu bei turizmu susijusioms paslaugoms teikti, gamtinę aplinką pritaikant intensyviems lankytojų srautams, žemės sklypams suteikiant rekreacinę ar komercinę paskirtį.
Rekreacijos paslaugų (aptarnavimo) centrai / turizmo paslaugų centrai ²¹	Gyvenamosios vietovės, kuriose teikiamos poilsio, pramogų, sveikatinimo, turizmo paslaugos (informavimo, apgyvendinimo, maitinimo, keleivių vežimo, nuomos, ir kt.) ir jų rinkiniai.
Renatūralizacija	Natūralios būklės atkūrimas.
Revitalizacija	Gyvybingumo grąžinimas degraduojančioms urbanizuotų teritorijų struktūrinėms dalims, fizinės aplinkos kokybės, ekonominio aktyvumo, socialinės integracijos skatinimas. Revitalizacija – naujų funkcijų atsiradimas, senųjų skatinimas su atitinkamais statybos darbais, kurie pagyvina socialinę ir ekonominę veiklą, suteikia naujas funkcines, estetines savybes, padidina teritorijos patrauklumą, pritraukia į ją naujus, įvairesnių socialinių sluoksnių gyventojus ²² .
Saugomi kultūriniai kraštovaizdžiai (archajiškas, kaimiškas, techninis inžinerinis, miestiškas)	Saugomas kultūrinis kraštovaizdis, suformuotas įvairių kultūros paveldo išteklių (KVR duomenų) tipų pagrindu, integrali urbanistinės, agrarinės, inžinerinės, susisiekimo, rekreacinės ir gamtinės teritorinių struktūrų dalis, neatsiejama šių struktūrų materialinė ypatybė. Saugomi kultūriniai kraštovaizdžiai sudaro Lietuvos kultūrinio kraštovaizdžio sistemos vertingiausią dalį, yra valstybės identiteto dalis.
Skaitmeninė ekonomika	Įvairios ekonominės veiklos, kurios naudoja skaitmenines technologijas, duomenis ir skaitmenizuotą informaciją savo procesuose ir produktų bei paslaugų kūrime, bei kurios pasitelkia informacinius tinklus, pavyzdžiui internetą, savo veikloms vykdyti.

²⁰ pagal UNESCO Nematerialaus kultūros paveldo apsaugos konvenciją

²¹ Siekiant suvienodinti skirtinguose dokumentuose (LR BP koncepcijoje, turizmo plėtros strateginiuose dokumentuose, teisės aktuose ir kt) naudojamų sąvokų prasmę nustatome, kad visų sąvokų reikšmė atitinka Turizmo įstatymo 3 str. nuostatas.

²² Teritorijų planavimo normos, III skyrius, 12.4.1.

Sumani specializacija	7 prioritetinės mokslinių tyrimų ir eksperimentinės (socialinės, kultūrinės) plėtros ir inovacijų raidos (sumanos specializacijos) kryptys, patvirtintos LR Vyriausybės 2014 m. balandžio 30 d. nutarimu Nr. 411 “Prioritetinių mokslinių tyrimų ir eksperimentinės plėtros ir inovacijų raidos (sumanosios specializacijos) prioritetų įgyvendinimo programa”.
Suburbanizacija	Gyventojų ir ekonominių veiklų decentralizacijos miestų priemiestinėse zonose procesas, lemiantis kaimiškųjų ir gamtinių užmiestio zonų erdvinius pokyčius, dispersinį ir mažu intensyvumu pasižymintį teritorijų užstatymą ir kitas priemiestinio kraštovaizdžio transformacijas.
Rekreacinės jungtys	Įvairios svarbos ir paskirties turizmo trasos (taro jų dviračių turizmo trasos EuroVelo 10 ir 11), regioniniai rekreaciniai koridoriai.
Tausojantis miškų ūkis	Tradicinė santykinai mažo aktyvumo miškininkystės priemonių taikymo ir ilgos rotacijos miško bioprodukcinių išteklių naudojimo praktika, kuria remiantis užtikrinamas vietovės gamtines sąlygas bei socialinius poreikius atitinkantis visų miškui priskiriamų funkcijų realizavimas
Tausojantis žemės ūkis	Vidinių išteklių naudojimas, kur žemės ūkio veikla grindžiama žemės ūkio naudmenų agroekologinio potencialo palaikymu ir didinimu, remiantis vietovės litomorfologiniu pamatu, mikroklimatu ir natūraliais procesais bei ribotai naudojant agrotechnines, agrochemines ir zootechnines priemones.
Tausojanti žuvininkystė	Teritorijos ūkinio naudojimo kryptis, susijusi su mėgėjiška ir versline žvejyba natūraliuose vidaus vandenyse ir jūros akvatorijoje bei užtikrinanti tausojantį išteklių naudojimą.
Turizmo trasa/linijinė rekreacinė infrastruktūra	Keliauti poilsio ar turizmo tikslais suplanuotas, įrengtas ir specialiais trasos ženklais vietovėje paženklintas vientisas turizmo ir poilsio infrastruktūros objektas ²⁵ .
Universalus dizainas	Gaminių ir aplinkos forma, kai jais be specialaus pritaikymo gali naudotis vaikai, suaugę, vyrai, moterys, senyvo amžiaus, neįgalieji, įvairių tautybių ir kitų grupių žmonės. (LR Statybos įstatymas, 2 str. 109 p.). Taip pat ir elektroninės paslaugos, IT sistemos, veiklos procesai, mokymo metodai ir t. t.
Uostelis	Mažasis daugiafunkcinis Baltijos jūros uostas.
Urbanistinis centras	Gyvenamoji vietovė, koncentruojanti darbo vietas, paslaugas ir kitas aptarnavimo funkcijas.
Urbanistinė aglomeracija	Ištisinė urbanizuotų teritorijų grupė, kurią sudaro miestas centras ir jo įtakos zonos – miestai ir miesteliai, glaudžiai susiję su jos centru, ekonominiais, socialiniais, kultūriniais, transporto ryšiais. Aglomeracijas sudaro centrinis miestas branduolys su aplink jį susitelkusiomis urbanizuotomis teritorijomis. Urbanistines aglomeracijas gali suformuoti daugiau nei 50 tūkst. gyventojų urbanizuotų teritorijų sanauka. ²⁴
Urbanistinė kaita	Erdvinės urbanizuotų teritorijų funkcijų organizacijos keitimasis įvairiais istoriniais laikotarpiais pagal tam tikrus estetinius ir vertybinius kriterijus.
Urbanistinis planavimas	Erdvinio planavimo ir reguliavimo veikla, formuojanti aplinkos fizinę formą, kai kompleksiskai integruojami ekonominiai, socialiniai, gamtos, kraštovaizdžio, architektūros, inžineriniai, politiniai ir kiti aspektai.
Miestų driekia	Miesto išorinės plėtros procesas, pasireiškiantis žemėnaudos konversija, užstatymo ir infrastruktūros objektų plėtra miesto periferinėse ir gretimose (priemiestinėse) zonose.
Urbanistinė struktūra	Gyvenamųjų vietovių struktūrinių elementų išdėstymo ir funkcionavimo ypatumų visuma. ²⁵
Urbanizuotų teritorijų regeneracija	Pramonės teritorijų, pramoninės architektūros paveldo objektų regeneracija arba kitaip – (at)gaivinimas. Regeneracija gali būti įgyvendinama dviem būdais: revitalizacijos arba konversijos.
Valstybei svarbus projektas	Lietuvos Respublikos Seimo nutarimu pripažintas ypatingos valstybinės svarbos projektas, Seimo ir (ar) Vyriausybės nutarimu valstybei svarbiu pripažintas ekonominis ar kultūrinis projektas ²⁶ .
Vidaus vandenys	Visi Lietuvos Respublikos sausumos teritorijoje esantys paviršiniai vandens telkiniai ir tarpiniai vandenys.
Viešieji ir privatūs pramonės / paslaugų parkai	Palankias technines, teises, socialines ir ekonomines sąlygas suteikiančios teritorijos, skirtos panašaus sektoriaus pobūdžio gamybinės / paslaugų paskirties įmonių steigimuisi ir vystymuisi
Viešojo turizmo ir poilsio infrastruktūra	Nuosavybės teise valstybei ar savivaldybėms priklausantys stacionarūs ar laikini statiniai ir įrenginiai, kiti objektai (turizmo trasos, pėsčiųjų (dviračių) takai, poilsio, apžvalgos ir stovėjimo aikštelės, stovyklavietės ir jų įrenginiai, paplūdimių įrenginiai, informacijos, higienos ir atliekų surinkimo, kiti renginių priežiūros, lankytojų aptarnavimo ir poilsio objektai), skirti rekreacinėms teritorijoms ir turistiniams objektams lankyti ir (ar) poilsiui organizuoti ²⁷ .
Viešieji logistikos centrai (VLC)	Nepriklausomų kompanijų ir įstaigų, užsiimančių krovinių vežimu ir pagalbine su tuo susijusia veikla, teritoriniai susivienijimai, kurių sudėtyje yra bent vienas įvairiarūšis terminalas. VLC privalo užtikrinti įvairiarūšiskumą, t. y. aptarnauti mažiausiai dvi transporto rūšis ir būti transeuropinio tinklo dalimi.
Viešasis saugumas	Nacionalinio saugumo dalis, apimanti žmogaus, visuomenės ir valstybės teisėtų interesų apsaugą nuo nusikalstamų veikų ir kitų teisės pažeidimų, gamtos ar žmogaus sukeltų nelaimių
Vizualinė tarša	LR BP sprendinių kontekste - objektų (kompleksų) ar veiklos sukeltas ilgalaikis regimasis poveikis, mažinantis gamtinio ir kultūrinio kraštovaizdžio vertingąsias savybes.

²³ LR Turizmo įstatymas, 2 str. 29 p.

²⁴ LR teritorijos bendrojo plano koncepcija 2050

²⁵ LR Architektūros įstatymas, 2 str. 9

²⁶ LR Teritorijų planavimo įstatymas, 2 str.43.

²⁷ LR Turizmo įstatymas, 2 str. 31 p.

Vizualaus modeliavimo metodas	Tam tikrų vizualiai išreikštų objektų, objektų sistemų veikimo principų atskleidimas, sudarant ir tyrinėjant modelius. Modeliuojant aktualius duomenis parengiami vizualiniai modeliai, kuriuos tiriant formuojamos įžvalgos ir išvados.
Žalioji infrastruktūra	Ekosistemų didelės gamtinės vertės ekosistemos plotai (salpos, šlapžemės, natūralūs miškai) ar natūralūs kraštovaizdžio elementai (miesto želdynai, vandentėkmės), kurie užtikrina biologinės įvairovės plitimą bei išsaugojimą ir kraštovaizdžio ekologinio kompensavimo funkcijas. Dirbtiniai, kraštovaizdžio biologinę įvairovę didinantys ir ekologines kompensavimo funkcijas gerinantys elementai (kanalai, ekologiniai tiltai ir pan.
Žiedinė ekonomika	Atsinaujanti ekonominė sistema, kurioje išteklių ir atliekų sąnaudos, emisijos ir energijos praradimai yra sumažinami juos teisingai valdant ir sujungiant į uždarą energijos ir medžiagų grandinę. Žiedinėje ekonomikoje siekiama, kad atliekos virstų ištekliais ir susidarantių atliekų kiekis būtų maksimaliai sumažintas taikant ekologinio projektavimo principus, skatinant produktų pakartotinį naudojimą ir taisyumą, darnų vartojimą, diegiant naujoviškus verslo modelius (pavyzdžiui, kaip alternatyvą gaminių įsigijimui taikant jo nuomos, skolinimo ar dalijimosi juo paslaugą) ir perdurbant atliekas.
Žiedinės savivaldybės	Didžiuosius miestus supančios rajonų teritorijų savivaldybės (Vilniaus r., Kauno r., Klaipėdos r., Šiaulių r., Panevėžio r. ir Alytaus r.), kuriose dominuoja miestų priemiesčių struktūros.
Žuvininkystė	Veikla, apimanti žuvų išteklių valdymą, išsaugojimą ir atkūrimą, žvejybą, akvakultūrą, žuvų perdurbimą, pirminių žuvininkystės produktų pardavimą ir supirkimą.
Žuvų ištekliai	Visos gėlavandenės ir jūrų žuvis, kurias žmogus naudoja arba gali naudoti savo poreikiams, išskyrus dirbtinai auginamas žuvis.

ANTRASIS SKIRSNIS

KONKURENCINGA VALSTYBĖ 2030

(žr. brėž. Konkurencinga valstybė 2030; Galimybių Lietuva 2030)

15. Gilinant integraciją į tarptautines ekonomikos, kultūros, susisiekiimo, energetikos, kolektyvinio saugumo struktūras, tampant konkurencinga valstybe tarptautiniame BJR kontekste (žr. brėž. Konkurencinga valstybė 2030), siekiama:

15.1. Didinti Lietuvos miestų patrauklumą užsienio investicijoms, plėtojant urbanistinių darinių didmiesčių partnerystės pagrindu – Kauno / Vilniaus, Panevėžio / Šiaulių ir Klaipėdos, kaip tarptautinio krovinių mazgo (žr. II sk. I skirsn.);

15.2. Būti kultūrinės Europos dalimi jungiantis prie UNESCO kultūrinių iniciatyvų (žr. II sk. 7 skirsn.);

15.3. Būti integralia Europos energetikos sektoriaus dalimi (žr. II sk. 5 skirsn.);

15.4. Būti integralia transatlantinės kolektyvinio saugumo struktūros dalimi (žr. III sk. 3 skirsn.);

15.5. Būti išvystyto transeuropinio transporto tinklo dalimi (žr. II sk. 4 skirsn.);

15.6. Būti integralia klimatui neutralios Europos pramonės dalimi (žr. II sk. 3 skirsn.).

16. Siekiant valstybės konkurencingumo naudojant horizontalųjį kompleksiskumo aspektą nacionaliniame lygmenyje įgyvendinti šiuos sprendinius:

16.1. transformuoti šalies ekonominę struktūrą iš naudojančios pigią darbo jėgą ir kuriančią žemą pridėtinę vertę į grįstą žiniomis, aukštosiomis ir klimatui neutraliomis technologijomis. Teikti prioritetą žmogiškųjų išteklių ir gyvenimo kokybei (žr. II sk. 1 skirsn., brėžinį Galimybių Lietuva 2030, Regionai 2030), viešųjų paslaugų efektyvumui ir prieinamumui (žr. II sk. 2 skirsn., brėžinį Regionai 2030), mokslo inovacijų centrų ir švietimo paslaugų kokybei (žr. II sk. 2 skirsn., brėžinį Galimybių Lietuva 2030);

16.2. vystyti tarptautinio susisiekiimo infrastruktūrą, oro bei jūrų uostų veiklą ir jų pasiekiamumą, modernizuoti geležinkelius, plėtoti susisiekiimo daugiaryšiskumą, įvairiarūšiškumą, tinklo junglumą, integralumą ir kt. (žr. brėžinį Galimybių Lietuva 2030), plėtoti viešąsias logistikos paslaugas (žr. II sk. 4 skirsn.);

16.3. sukurti verslui palankias sąlygas vystant ekonominės plėtros branduolius urbanistinių centrų sistemoje, MTEP, LEZ, VLC, skaitmeninio ryšio ir kitas verslui aktualias paslaugas, gerinant jų

pasiekiamumą, prieinamumą, susisiekimo greitį ir saugumą. Kompleksiniai, tarpsektoriniai sprendimai plėtojant susisiekimo sistemą ir išmaniai derinant jų veiklą tarpusavyje padidins šalies patrauklumą investicijoms. Konkretūs sprendiniai aprašyti II skyriaus 1, 2, 3, 4 skirsniuose, pateikti brėžiniuose Galimybių Lietuva 2030, Kompleksinė infrastruktūra ir teritorijų rezervavimas valstybės poreikiams;

16.4. didinti šalies matomumą BJR, Europoje ir pasaulyje stiprinant šalies tapatybę (žr. III sk.1 skirsn.) plėtojant kultūrą (II sk. 2 skirsn.), turizmo paslaugas, įveiklinant gamtinius rekreacinius kultūrinius turizmo išteklius (III sk. 2 skirsn.), didinant jų pasiekiamumą (II sk.4 skirsn.), įsitraukiant į tarptautinius kultūros tinklus (žr. II sk. 7 skirsn, brėž. Kultūros politika ir rekreacija), puoselėjant ir gausinant materialų ir nematerialų paveldą, įrašytą į UNESCO pasaulio paveldo sąrašus (žr. II sk. 7 skirsn, III sk. 1 skirsn.). Didinti turizmo ir kultūros sričių ekonominį aktyvumą (žr. II sk. 2 skirsn.), gerinant kultūros ir turizmo objektų pasiekiamumą (žr. II sk. 4 skirsn.), bendradarbiaujant pasienio teritorijose siekiant saugoti ir įveiklinti gamtinius, kultūrinius išteklius (žr. III sk. 2 skirsn.);

16.5. plėtoti jūrines ir su jūra susijusias veiklas, prioritetą teikiant Lietuvos kaip jūrinės valstybės įvairaus formavimui, tvariam naujų veiklų, tokių kaip atsinaujinanti energetika, akvakultūra, naudingųjų iškasenų gavyba, žuvų perdirbimas ir kt., vystymui ir esamų veiklų tvariai plėtrai: rekreacijai, turizmui, žvejybai, jūros ir vidaus vandenų laivybai, vandens ir sausumos susisiekimo infrastruktūros plėtrai, laivų statybai, antrinėms veikloms ir kt. susijusioms veikloms). Konkretizuotų sprendinių kompleksas pateiktas III sk. 3 skirsn.

17. Siekiant sisteminių pokyčių įveikiant aplinkos ir klimato kaitos iššūkius naudojant horizontalųjį kompleksiško aspekto nacionaliniame lygmenyje įgyvendinti šiuos sprendinius:

17.1. atsakingai ir tvariai naudoti gamtinius išteklius pagrindžiant ne tik ekonomine nauda visuomenei ar jos grupėms, bet ir palaikant ekosistemų tvarumą, gyvybingą, sveiką ir estetiškai patrauklią aplinką, rengiant ir įgyvendinant programas, diegiant kultūros paveldo išteklių, atsparumo klimato kaitai ar prevencijos priemones, naudojant alternatyvius, tvarius ir atsinaujinančius energijos šaltinius, aplinkai nekenksmingas, vietoje gaminamas, statybines medžiagas (žr. II sk. 5,6,7,8 skirsn.);

17.2. siekti dirvožemio ir paviršinių vandens telkinių geros būklės, mažinti pasklidąją ir sutelktąją taršą, taikant draugiškas aplinkai bioprodukcinių ūkių ir pažangias ekoinžinerines technologijas (žr. II sk. 5,6,7,8 skirsn.);

17.3. valdyti bioprodukcinius kaimo teritorijų išteklius išlaikant pusiausvyrą tarp agroekosistemų ekologinio stabilumo, ekonominio naudingumo ir socialinio teisingumo, vystant maisto biotechnologijas, beatliekinės maisto technologijas, formuojant trumpas žemės ūkių ir maisto produktų tiekimo grandines, skatinant ūkių veiklos įvairinimą, sudarant prielaidas modernizuoti žemės ir miškų ūkį diegiant skaitmenines technologijas, taikant žiedinės ekonomikos principus, įgyvendinant darnaus miškų ūkių principus visuose šalies miškuose, didinti šalies miškingumą, mažinti klimato kaitos padarinių poveikį žemės ir miškų ūkiui (žr. II sk. 5,6,7,8 skirsn.);

17.4. užtikrinti gamtinio ir kultūrinio kraštovaizdžio tvarumą, gyvybingumą ir gebėjimą atlikti socialines, bioprodukcines, kompensacines ir kitas funkcijas, stiprinant gamtinio karkaso silpnąsias grandis, saugant pelkinį ir karstinį kraštovaizdį, plėtojant gamtinio kraštovaizdžio elementus urbanizuotose ir numatomose urbanizuoti teritorijose, veisiant miškus, nustatant teritorijų naudojimo prioritetus (žr. II sk. 5,6,7 skirsn.). Siekiama, kad kultūrinio kraštovaizdžio teritorinė apsauga, kraštovaizdžio tvarkymo reglamentavimo strategijos ir jų kryptys būtų palankios kultūros paveldo vertybių ir jų artimos aplinkos apsaugai, tausojamam naudojimui, eksponavimui bei įveiklinimui (žr. II sk. 7 skirsn.);

17.5. užtikrinti Lietuvos Respublikos teritorijos ir atskirų jos struktūrinių dalių ekologinį stabilumą, biologinės įvairovės apsaugą bei neutralizuoti įvairaus pobūdžio ir intensyvumo antropogeninį poveikį, formuoti gamtinį karkasą, numatyti svarbiausias gamtinio karkaso teritorijų geoekologinio potencialo didinimo kryptis – gamtinių elementų palaikymą, gausinimą, atkūrimą (žr. II sk. 5, 6, 7 skirsn.);

17.6. Įveikinti ir aktualizuoti kultūros kelius, saugant kultūros paveldą, suteikiant kuo daugiau kultūrinių, rekreacinių, edukacinių, bendruomeninių funkcijų kultūros paveldo ištekliams: objektams, kompleksams ir vietovėms (žr. II sk. 5,6,7 skirsn., brėž. Kultūros politika ir rekreacija).

TREČIASIS SKIRSNIS

LIETUVOS REGIONAI 2030

(žr. brėž. Regionai 2030)

18. Naudojant horizontalųjį kompleksiskumo aspektą regionų lygmenyje sudaryti prielaidas naujoms ekonominės plėtros, demografinės, socialinės raidos, savivaldybių savarankiškumo ir atsakomybės tendencijoms regionuose formuoti, tokiu būdu mažinant regionų atskirtį, sprendžiant įsisenėjusias problemas.

19. Siekiant regionų gyvybingumo, sprendžiant skirtingiems regionams nustatytas problemas, aktyviai naudoti identifikuotą potencialą ir įveikinti įvairaus tipo pasyvius išteklius, regionų urbanistinių struktūrų funkcinius ryšius papildyti įvairių modelių partnerystėmis formuojant bendrus tikslus, regionalizuotai vystyti viešąsias paslaugas, susisiekiimo ir inžinerines sistemas, sudaryti prielaidas verslo plėtrai. Sprendžiant skirtingus regionų raidos uždavinius LR BP sprendinius įgyvendinti kompleksiskai.

20. Sukurti prielaidas investicijoms regionuose, įveiklinant gamtinius rekreacinius, kultūrinius, žmogiškuosius, žemės gelmių ir kitus išteklius. Savivaldybių partnerysčių pagrindu steigti 543 p. išvardintus rekreacinius parkus ir kompleksus, vystyti juose viešąją turizmo infrastruktūrą, plėtoti kurortines teritorijas (žr. III sk. 2 skirsn.), užtikrinant patogų ir sklandų paslaugų pasiekiamumą ir lankytojų pasiskirstymą, teikiant multimodalines susisiekiimo paslaugas (žr. II sk. 4 skirsn.).

21. Skatinti investicijas, kurios didina neutralumą klimato kaitai, vidaus vartojimą, palaiko užimtumą ir perorientuoja arba kuria aukštesnės pridėtinės vertės darbo vietas bei prisideda prie tiesioginių užsienio investicijų pritraukimo. Prioritetas teikiamas skaitmeninės ir klimatui neutralios gamybos vystymui, produktyvumo didinimui ir aukštesnės pridėtinės vertės produktų kūrimui, diegiant skaitmenines ir didelio poveikio technologijas, taikant inovacijas, mokslinių tyrimų pasiekimus, ir žiedinės ekonomikos principus. Ekonominė plėtra regionuose vykdoma atsižvelgiant į esamą specializaciją ir sukauptą potencialą atitinkamose ekonominės veiklos srityse bei funkcinius ryšius ir bendradarbiavimo galimybes su partnerysčių teritorijose esančiomis savivaldybėmis. Regionų plėtros tarybos atsakingos už specializacijos vystymą ir savivaldybių bendradarbiavimo šiuo klausimu koordinavimą (žr. II sk. 3 skirsn.).

22. Užtikrinti pakankamą ir racionalią kaimiškųjų teritorijų aptarnavimo sistemą. Efektyvinti viešųjų paslaugų (ugdymo, sveikatos priežiūros, socialinių ir kultūros paslaugų) įstaigų veiklą savivaldybėse dalinantis infrastruktūra ir / arba žmogiškaisiais ištekliais, įvertinus infrastruktūros išlaikymui skiriamas lėšas, paslaugų vartotojų skaičių, struktūrą, infrastruktūros poreikį, demografinės tendencijas, privataus sektoriaus indėlį ir galimybes bendradarbiauti tarpusavyje (ugdymo ir kultūros paslaugos, sveikatos priežiūros ir socialinės paslaugos, socialinės paslaugos ir kultūros paslaugos) arba su gretimomis savivaldybėmis (žr. II sk. 2 skirsn.). Tikslinga kultūros paslaugų dalinė integracija ugdymo procese kuriant vietas ar regiono tapatybę (žr. III sk. 1 skirsn.).

23. Atsižvelgiant į kultūros sukuriamas vertes bei poreikį įgyvendinti subalansuotą kultūros politiką, prioritetas teikiamas kultūros prieinamumo teritorinių netolygumų regionuose mažinimui ir geresniam skirtingų kultūros paslaugų teikėjų lygmenų bendradarbiavimui (žr. II sk. 2 skirsn.).

24. Užtikrinti gyventojams ir lankytojams paslaugų pasiekiamumą saugiai regiono viduje, taip pat patogų susisiekiimą su kitais regionais ir aukštesnio lygmens paslaugų centrais; saugų ir santykinai greitą prekių, krovinių bei paslaugų judėjimą regiono viduje, taip pat už jo ribų; bendradarbiauti įgyvendinant regiono socialinės ir ekonominės plėtros prioritetus. Prioritetas teikiamas kelių kokybei gerinant suminių dangos būklės indeksą, išmaniųjų judumo sprendimų kūrimui, kurie leistų supaprastinti vartotojų

naudojimąsi viešuoju transportu, apjungiant skirtingas transporto rūšis ir kitas mobilumo paslaugas (dalijimosi sprendimai) (žr. II sk. 4 skirsn.).

25. Sudaryti prielaidas, kad geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo paslaugos būtų ne tik prieinamos, bet ir pageidaujamos vartotojų; plėtoti paviršinių nuotekų surinkimo, akumuliacinio ir antrinio panaudojimo sistemas regionų urbanizuotose teritorijose, mažinti užtvindymo ir potvynių rizikas; skatinti individualiai šildomų pastatų perėjimą prie netaršių ir mažo šiltnamio efektą sukeliančių dujų kiekio technologijų; skatinti pastatų modernizavimą, prioritetą teikiant daugiabučiams namams, savivaldybių ir valstybės institucijų viešiesiems pastatams ir individualiems namams didinant energijos vartojimo efektyvumą ir / ar diegiant AEI energijos gamybą. Siekiant sumažinti vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo paslaugų kainų netolygumą bei pagerinti teikiamų paslaugų kokybę, skatinti savivaldybes bendradarbiauti formuojant regionines vandentvarkos įmones (žr. II sk. 5 skirsn.).

KETVIRTASIS SKIRSNIS

PARTNERYSTĖS

(žr. brėž. Galimybių Lietuva 2030, Lietuvos regionai 2030)

26. Valstybės konkurencingumui tarptautiniame kontekste stiprinti ir šalies urbanistinių centrų gyvybingumui skatinti pasitelkiamas partnerystės principas. Partnerystės tarp urbanistinių centrų, regionų, savivaldybių grindžiamos funkcinio bendrumu ir papildomumu. Partnerystės veiklos sritys detalizuotos II skyriuje. Šalies teritorijoje formuoti šias partnerystes:

27. **Urbanistinių centrų partnerystės teikiant tarptautinio lygmens (santykiškai reto poreikio ir kitas šalies konkurencingumui aktualias) paslaugas.** Tai Vilniaus–Kauno, Šiaulių–Panevėžio ir Klaipėdos ir pajūrio įtakos zonos partnerystės, kuriose dalyvauja minėti urbanistiniai centrai. Prioritetą teikti paslaugų, verslo sąlygų gerinimui, investicijų pritraukimui, mokymo, mokslo ir inovacijų centrų bendradarbiavimui, siekiant konkurencingumo ir ekonominės, socialinės, kultūrinės ir kitų sričių integracijos tarptautiniu mastu.

28. **Urbanistinių centrų partnerystės teikiant regioninio lygmens (santykiškai vidutinio ir reto poreikio) paslaugas.** Tai Vilnius–Ukmergė–Utena, Kaunas–Marijampolė–Alytus, Panevėžys–Biržai–Rokiškis, Šiauliai–Mažeikiai, Klaipėda–Telšiai–Tauragė partnerystės, kuriose dalyvauja įvardinti urbanistiniai centrai, įtraukiant funkciniais ryšiais susijusius aplinkinius urbanistinius vienetus ir teritorijas. Prioritetą teikti regionų stiprinimui telkiant paslaugas, išteklius ir infrastruktūrą vadovaujantis papildomumo principu, pritraukiant investicijas, skatinant urbanistinės struktūros gyvybingumą, gerinant gyvenimo kokybę, pasiekiamumą ir junglumą.

29. Urbanistinių centrų partnerystės, teikiant tarptautinio lygmens paslaugas, įgyvendinti inicijuojant bendrus projektus, programas ar planus, konsoliduojant turimus išteklius, infrastruktūrą, ekonominį ir žmogiškųjų išteklių potencialą, mokslo įstaigas ir pasiekimus.

30. Siekiant regionų gyvybingumo, sudaryti prielaidas naujoms plėtros tendencijoms vystytis, įveiklinti išteklius, regionuose formuoti partnerystės grupes numatytu plėtros prioritetų pagrindu, užtikrinant mobilumą:

30.1. Rytų Lietuvos partnerystės grupė. Šalies teritorija, apimanti Vilnių, Uteną ir Ukmergę ir jų įtakos zonoje esančius lokalius centrus, susietus funkciniais ryšiais. Teritorijoje vyraujantys išteklių – rekreaciniai, bioproductiniai, paslaugų infrastruktūros, kultūriniai, o plėtros prioritetas – rekreacija ir turizmas, bioproductinis ūkis.

30.2. Pietų Lietuvos partnerystės grupė. Vystoma šalies teritorija, apimanti Kauną, Marijampolę ir Alytų ir jų įtakos zonoje esančius lokalius centrus, susietus funkciniais ryšiais. Teritorijoje vyraujantys išteklių – rekreaciniai, bioproductinio ūkio, pramonės ir ekonominiai, paslaugų infrastruktūros, kultūriniai, multimodalumo, o plėtros prioritetas – aukštos technologijos, pramonė, logistika, rekreacija.

30.3. Vakarų Lietuvos Partnerysčių grupė. Vystoma šalies teritorija apima Klaipėdą, Tauragę ir Telšius ir jų įtakos zonoje esančius lokalius centrus, susietus funkciniais ryšiais. Teritorijoje vyraujantys išteklių – jūriniai, rekreaciniai, pramonės ir ekonominiai, bioproductinio ūkio, multimodalumo, o plėtros prioritetasis – jūros ir sausumos veiklų ryšių stiprinimas ir teritorinė veiklų sklaida.

30.4. Šiaurės Lietuvos partnerysčių grupė. Vystoma šalies teritorija apimanti Šiaulius, Mažeikius ir jų įtakos zonoje esančius lokalius centrus, susietus funkciniais ryšiais. Teritorijoje vyraujantys išteklių – pramonės ir ekonominiai, bioproductinio ūkio, paslaugų infrastruktūros, o plėtros prioritetasis – pramonė ir logistika, turizmas (geologinis).

30.5. Vidurio Lietuvos partnerysčių grupė. Vystoma šalies teritorija, apimanti Panevėžį, Biržus ir Rokiškį ir jų įtakos zonoje esančius lokalius centrus, susietus funkciniais ryšiais. Teritorijoje vyraujantys išteklių – pramonės, bioproductinio ūkio, rekreaciniai, multimodalumo, o plėtros prioritetasis – mišrios ekonominės veiklos, pramonė ir logistika, turizmas (geologinis, kultūrinis).

31. Rytų, Vidurio, Vakarų, Pietų ir Šiaurės Lietuvos partnerysčių grupėms rengti valstybės lygmens teritorijų planavimo dokumentus ir /ar veiklos lygmens planavimo dokumentus.

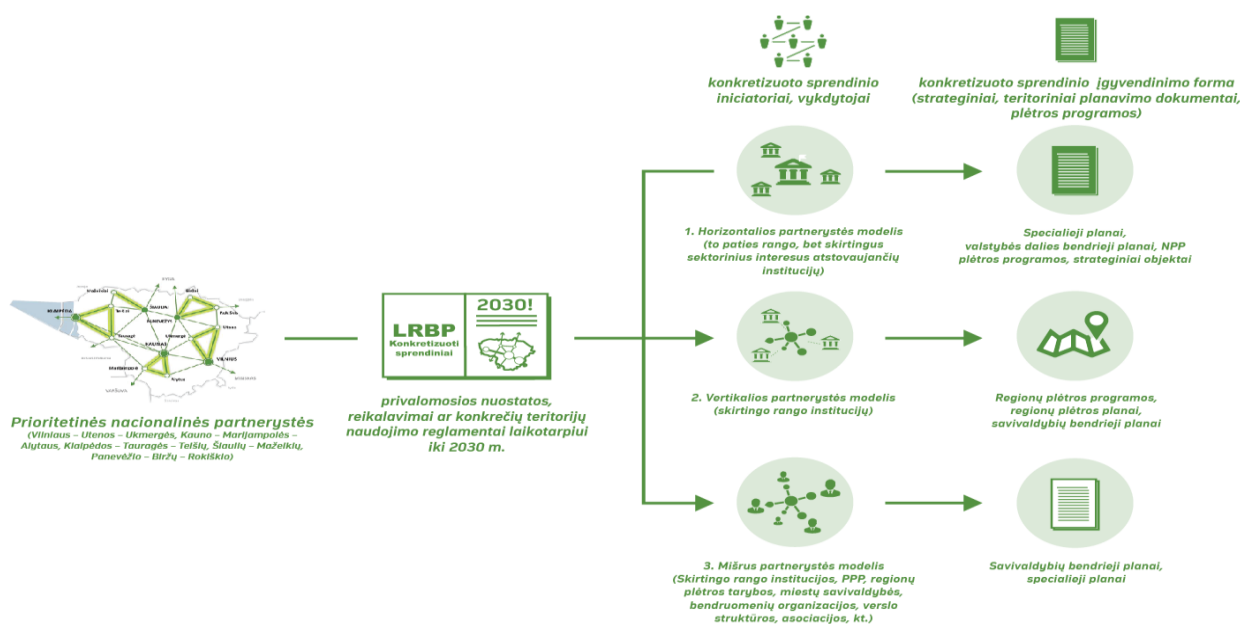
32. **Specializuotos partnerystės** yra regiono lygmens partnerystės, skirtos apjungti ir stiprinti vieną ar kelis funkciškai papildančius vienas kitą sektorius, objektus, išteklius ar infrastruktūrą, kurti naują produktą ar paslaugą. Šio tipo partnerystės taikomos įveikinti gamtinius, kultūros ir nematerialaus paveldo, rekreacinius išteklius, aukštos kokybės paslaugoms teikti, turizmo sektoriaus sezoniškumui mažinti, naujiems turizmo maršrutams kurti, vystyti mokslo ir verslo sinergiją, kurti aukštos pridėtinės vertės produktus. Partnerystės įgyvendinamos inicijuojant bendrus projektus, programas ar planus, taikant visus galimus partnerysčių modelius.

33. **Partnerysčių modeliai.** Partnerystes įgyvendinti taikant partnerysčių modelius, kuriais nustatomi skirtingi partnerysčių formavimo ir veikimo principai. Partnerysčių modeliai nusako partnerysčių rangą, projektų, reikalingų partnerystėms įgyvendinti, pobūdį, jų iniciatorius ir vykdytojus, taip pat įgyvendinimo formas:

33.1. **Horizontalios partnerystės modelis** numato to paties rango institucijų bendradarbiavimą.

33.2. **Vertikalios partnerystės modelis** numato skirtingo rango institucijų bendradarbiavimą.

33.3. **Mišrus partnerystės modelis** numato skirtingo rango institucijų, privataus ir viešo sektorių bendradarbiavimą, regionų plėtros tarybų, savivaldybių, bendruomenių organizacijų, verslo struktūrų, asociacijų bendradarbiavimą.

1 pav. Partnerysčių modelių schema

II SKYRIUS

ERDVINIŲ SISTEMŲ VYSTYMAS

PIRMASIS SKIRSNIS

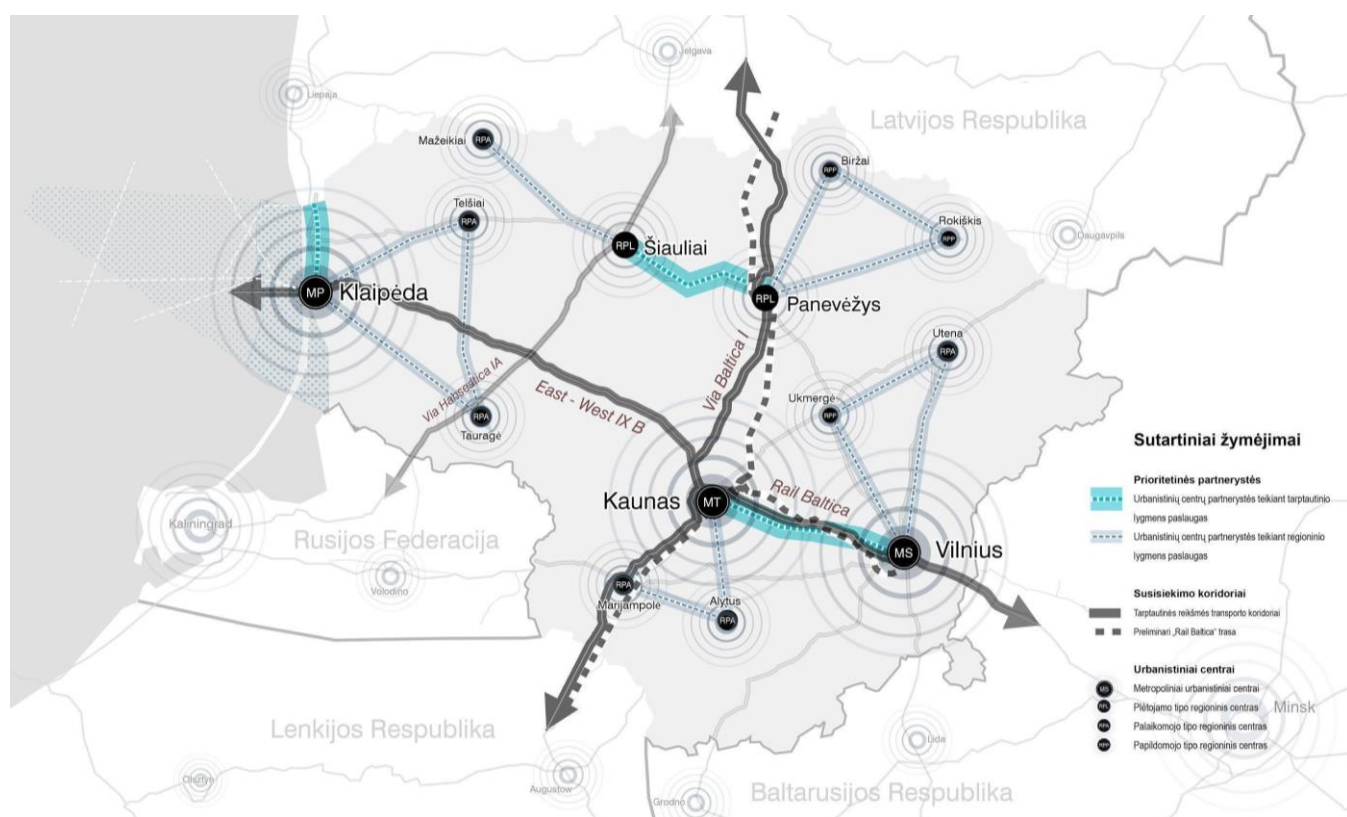
URBANISTINĖ SISTEMA

34. **Urbanistinės sistemos struktūra.** Plėtoti LR BP koncepcijoje nustatytą urbanistinę policentrinę hierarchinę struktūrą, sudarančią prielaidas tolygiai teritorijų raidai. Stiprinti urbanistinę struktūrą urbanistinių centrų, regionų ir institucijų partnerystėmis, dalinantis funkcijomis, paslaugomis, infrastruktūra.

35. Šalies urbanistinei struktūrai nustatyti šiuos lygmenis:

- 1) tarptautinio lygmens urbanistinė struktūra;
- 2) nacionalinio lygmens urbanistinė struktūra;
- 3) regioninio lygmens urbanistinė struktūra;
- 4) vietovės lygmens urbanistinė struktūra.

36. **Tarptautinio lygmens urbanistinė struktūra** (žr. brėž. Konkurencinga valstybė 2030, Galimybių Lietuva 2030). Tarptautinio lygmens urbanistinės struktūros pagrindu laikyti penkis urbanistinius centrus (Vilnius, Kaunas, Klaipėda, Šiauliai, Panevėžys), tarptautiniu lygmeniu veikiančius funkcinis ryšius, taip pat tarptautinius transporto koridorius ir sąsajas su jais turinčius vandens ir oro kelius (žr. 2 pav.). Stiprinti šalies tarptautinio lygmens urbanistinės struktūros urbanistinių centrų vaidmenį Baltijos jūros regiono (toliau – BJR) ir Europos Sąjungos urbanistinėje struktūroje, taikant urbanistinių centrų funkcijų konsolidaciją partnerystės principu.

2 pav. Tarptautinio ir nacionalinio lygmenų urbanistinė struktūra

37. Tarptautinio lygmens šalies urbanistinėje struktūroje stiprinti funkcinius ryšius tarptautinių susisiekimo koridorių IX B, „Via Baltica“, „Rail Baltica“ pagrindu (žr. brėž. Konkurencinga valstybė 2030). Šalies urbanistinės struktūros gyvybingumui užtikrinti įveiklinti esamas urbanizuotas teritorijas jas vystant kompaktiškais struktūromis, turinčias tiesioginius ryšius su jais. Šalia transporto koridorių vystyti ekonominio aktyvumo koridorius, kuriant ir plėtojant pramonės ir logistikos centrus. Naujas plėtros teritorijas vystyti taikant kompaktiškumo principus, neskatinant išsistinės urbanizacijos šalia transporto koridorių tarp urbanistinių centrų.

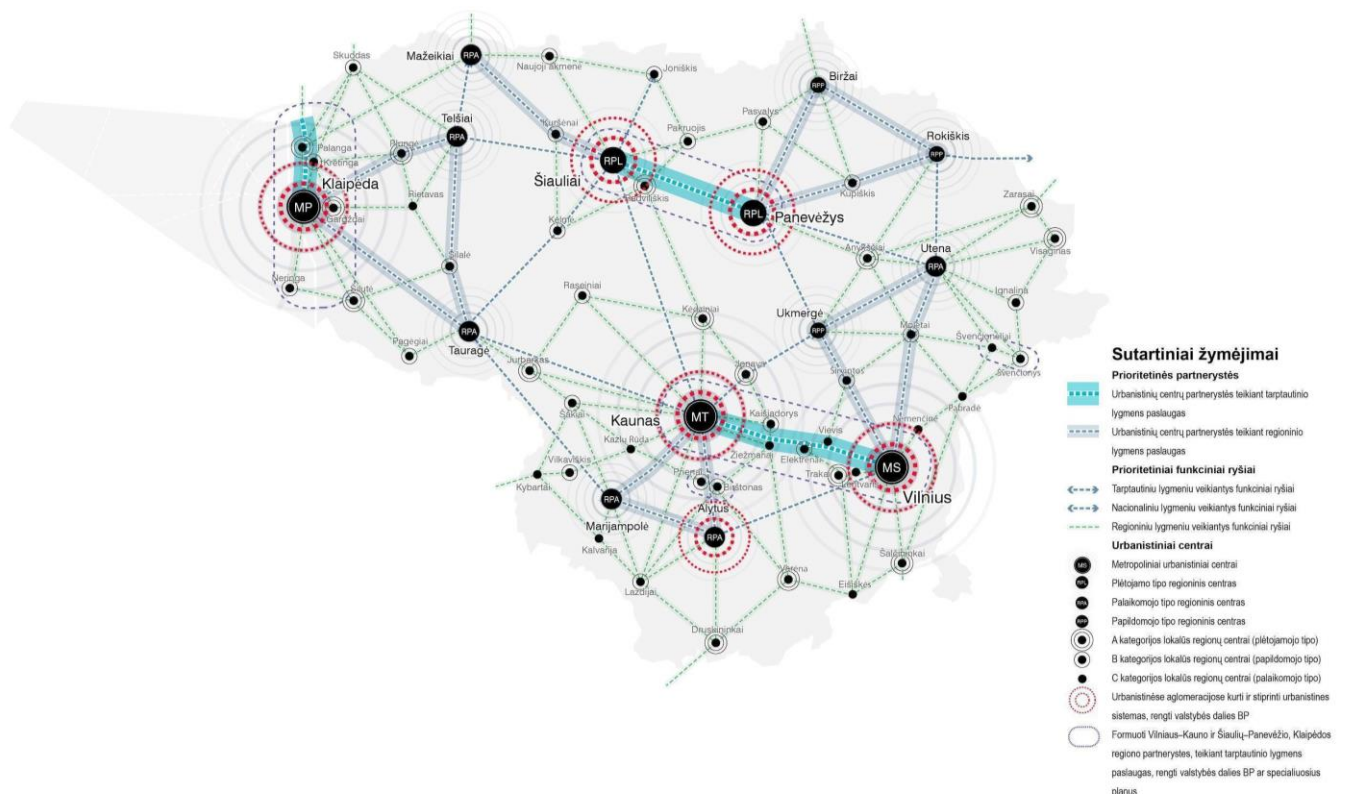
38. Tarptautiniame lygmenyje veikiančius urbanistinius centrus integruojant į tarptautinę urbanistinę sistemą, prioritetą teikti esamo teritorinio, mokslo, infrastruktūros, inovacijų, ekonominio, rekreacinio ir kt. potencialo naudojimui ir plėtrai, bei rengti naujus inovatyvius tarptautinius projektus.

39. Siekiant šalies konkurencingumo didinimo ir urbanistinės sistemos bei jos elementų, veikiančių šalies, Baltijos jūros regiono (toliau – BJR) ir ES kontekste, stiprinimo, taip pat integracijos į tarptautinę urbanistinę sistemą, kompleksiskai vystyti tarptautinio ir nacionalinio lygmens urbanistines struktūras. Tarptautiniu lygmeniu veikiančius urbanistinius centrus (Vilnius, Kaunas, Klaipėda, Šiauliai ir Panevėžys) integruoti į 5 nacionalinio lygmens prioritetingas partnerystės grupes, taip užtikrinant, regioninių urbanistinių centrų stabilumą ir augimą (žr. brėž. Galimybių Lietuva 2030).

40. Formuoti urbanistinių centrų Vilniaus–Kauno, Šiaulių–Panevėžio ir Klaipėdos regiono partnerystes, teikiant tarptautinio lygmens paslaugas funkcinio papildomumo principu, bendradarbiaujant nacionalinėms institucijoms. Kurti teritoriniu aspektu santykinai mažu atstumu vienas nuo kito esančių urbanistinių centrų sinergiją, didinančią bendrą šalies vaidmenį tarptautiniu lygmeniu.

41. Tarptautiniu lygmeniu veikiančių urbanistinių centrų Vilniaus, Kauno, Klaipėdos, Šiaulių ir Panevėžio, kaip ir kitų urbanistinių centrų, augimo neriboti tikslingai planuojant teritorijas, tačiau jis turi būti darnus, atitinkantis LR BP koncepciją ir šiame dokumente nustatytas LR BP deklaruojamas ambicijas ir vizijas.

42. **Nacionalinio lygmens urbanistinė struktūra** (žr. brėž. Galimybių Lietuva 2030 ir Regionai 2030). Nacionalinio lygmens urbanistinės struktūros pagrindu laikyti metropolinius ir regioninio lygmens urbanistinius centrus, tarpusavyje ir su metropoliniais centrais susietus funkciniais ir infrastruktūros ryšiais, ir sudarančius 5 prioritetingų partnerystės grupes.

3 pav. Nacionalinio ir regioninio lygmenų urbanistinė struktūra

43. Nacionalinio lygmens urbanistinėje struktūroje plėtoti ir stiprinti regioninio lygmens Šiaulių, Panevėžio, Alytaus, Utenos, Marijampolės, Tauragės, Telšių, Mažeikių, Ukmergės, Rokiškio ir Biržų urbanistinius centrus, stiprinant jų tarpusavio sąveiką ir sąveiką su šalies metropoliniais centrais Vilniumi, Kaunu ir Klaipėda nacionalinių prioritetinių partnerysčių pagrindu, teikiant sąlyginai vidutinio ir reto poreikio paslaugas, regioninio lygmens paslaugas.

44. Įvertinus galimą teritorinio potencialo bendrumą, nacionalinio lygmens urbanistinėje struktūroje vystyti prioritetines partnerysčių grupes: Šiaurės Lietuvos, Pietų Lietuvos, Vakarų Lietuvos, Rytų Lietuvos, Vidurio Lietuvos partnerysčių grupes (žr. 3 pav.)

45. **Regioninio lygmens urbanistinė struktūra** (žr. brėž. Regionai 2030). Regioninio lygmens urbanistinės struktūros pagrindu laikyti regioniniu lygmeniu veikiančius metropolinius, regioninius ir lokalius centrus ir funkcinis ryšius tarp jų. Ryšius tarp lokalių centrų (horizontalieji) arba lokalių centrų ryšius su aukštesnio lygmens centrais (vertikalieji) išnaudoti siekiant viešųjų paslaugų, susisiekimo, energetinių, inžinerinių ir kt. sistemų mazgų ir išteklių naudojimo sinergijos, sudaryti prielaidas pasinaudojant turimais ištekliais, turima / kuriama infrastruktūra (nuo socialinės iki inžinerinės), sukurti aukštesnę vertę, geresnę infrastruktūros ir gyvenimo kokybę naudojant mažiau išteklių.

46. Regioninio lygmens urbanistinės struktūros elementų gyvybingumą lemia ir ateityje lems trijų metropolinių centrų urbanistinės aglomeracijos, kuriančios didžiąją šalies BVP dalį. Užtikrinant policentrinės hierarchinės struktūros tęstinumą, viešosiomis investicijomis remti regioninius centrus – Panevėžį, Šiaulius, Uteną, Alytų, Marijampolę, Ukmergę, Tauragę, Telšius, Mažeikius, Biržus ir Rokiškį. Egzistuojančio potencialo identifikavimui taikyti planavimo įrankį „LR BP kompasas 2030“ (žr. 87-89 p.).

47. Regioninės urbanistinės struktūros erdvinę organizaciją išlaikyti kuriant ir stiprinant alternatyvių transporto priemonių tinklą. Viešo ir privataus transporto, pėsčiųjų ir dviračių takų, sausumos ir vandens transporto sistema turi užtikrinti regiono teritorijų kiek įmanoma tolygesnį pasiekiamumą ir didinti gyventojų mobilumo galimybes, gerinti gyvenimo kokybę.

48. Plėtoti regioninės urbanistinės struktūros kompleksiskumą, t. y. sutelkti greta vienas kito tai, kas tarpusavyje yra glaudžiai susiję: gyvenimas – darbas, gyvenimas – aptarnavimas ir panašiai.

49. Valstybės, savivaldybės lygmens teritorijų planavimo dokumentuose ir regionų plėtos planuose nustatyti urbanistinių aglomeracijų ribas, numatyti bendrų sprendinių, apimančių kelias savivaldybes ir privataus ir viešojo sektorių partnerysčių (toliau – PPP) galimybes, teikti prioritetą ir numatyti priemones apleistų teritorijų ir kitų vidinių teritorinių resursų įsisavinimui (žr. 73–83 p.).

50. **Vietovės lygmens urbanistinė struktūra.** Vietovės lygmens urbanistinė struktūros pagrindu laikyti vietovės lygmeniu veikiančius metropolinius, regioninius, lokalius ir žemiausio lygmens vietinius urbanistinius vienetus (miestus, miestelius, kaimus ir kitas gyvenamąsias vietas), kurie turi optimizuoti paslaugų teikimo kokybei reikalingą infrastruktūrą, taikyti partnerystės principą jai išlaikyti / plėtoti. Vietovės lygmens urbanistinę struktūrą formuoti vadovaujantis LR BP sprendinių nuostatomis rengiant žemesnio lygmens teritorijų planavimo dokumentus.

51. **Urbanistinių centrų vystymas.** Skirtingų lygmenų urbanistinėje struktūroje veikiančius urbanistinius centrus pagal funkciją ir juose vykdomą veiklą, teikiamas paslaugas, įvertinant gyventojų skaičių, skirstyti į metropolinius, regioninius, lokalius ir vietinius centrus. Detalesnis centrų vystymas apsprendžiamas strateginiais planais ir žemesnio lygmens kompleksinio teritorijų planavimo dokumentais.

51.1. metropoliniai centrai (Vilnius, Kaunas, Klaipėda) – aktyvūs miestai tarptautinėje urbanistinių centrų sistemoje, telkiantys didžiausią spektrą paslaugų (nuo būtinųjų, santykinai dažno iki santykinai reto poreikio), veikia kaip šalies mišrios ekonominės veiklos varikliai;

51.2. regioniniai centrai – miestai, kurie atlieka ypač svarbų vaidmenį regionams, gyvenimo kokybei palaikyti bei veikia tarptautiniame kontekste, telkia nuo būtino iki santykinai vidutinio ir net dalimi santykinai reto poreikio paslaugas, koncentruoja dideles aptarnavimo galimybes, darbo vietas ir yra plėtotinos mišrios ekonominės veiklos branduoliai. Taikant partnerystės principus regioniniuose centruose teikiamos kai kurios santykinai reto poreikio paslaugos;

51.3. lokaliniai centrai – miestai, kurių prioritetinis tikslas – palaikyti regionų dalių gyvybingumą veikiant kartu su regioniniais centrais, teikiant būtinojo, santykinai dažno poreikio paslaugas. Juose plėtotina ekonominė veikla sietina su egzistuojančiu potencialu. Taikant partnerystės principą, paslaugas specializuojant ir papildant, lokaliuose centruose teikiama dalis santykinai vidutinio poreikio paslaugų. Lokalinius centrus skirstant į A, B, C kategorijas vertinti kriterijai: apskričių bendrųjų planų sprendinių tęstinumas, egzistuojančio potencialo įvertinimas remiantis gardeliniais teritoriniais socioekonominio efektyvumo ir mobilumo infrastruktūros rodikliais (planavimo įrankis LR BP 2030), demografinė situacija, geografinė lokacija, teritorinis bendrumas su kitais Lietuvos urbanistiniais centrais.

51.4. vietiniai centrai – miestai ir kaimo gyvenamosios vietovės, užtikrinantys būtino poreikio paslaugas ir aptarnaujantys mažiausius teritorinius vienetus.

52. Įvertinant socialinius, ekonominius, kultūrinius pokyčius, lokaliųjų centrų kategorijos gali būti tikslinamos rengiant valstybės dalies bendruosius planus. Lokalinius centrus (žr. brėž. Regionai 2030) kategorizuoti taip:

52.1. A kategorijos lokaliuosius centrus (plėtojamojo tipo, stipraus potencialo);

52.2. B kategorijos lokaliuosius centrus (papildomojo tipo, pakankamo potencialo);

52.3. C kategorijos lokaliuosius centrus (palaikomojo tipo, nepakankamo potencialo, reikalingas esamo socialinio potencialo stiprinimas).

53. A kategorijos urbanistinius centrus – Druskininkus, Visaginą, Šilutę, Plungę, Jurbarką, Anykščius, Radviliškį, Palangą, Gargždus, Kėdainius, Trakus, Varėną, Zarasus, Jonavą, Šalčininkus – stiprinti ekonominių veiklų pagrindu, pagal turimą stiprų potencialą (žr. II sk. 3 skirsn.).

54. B kategorijos urbanistinius centrus – Skuodą, Neringą, Šilalę, Pagėgius, Raseinius, Naująją Akmenę, Joniškį, Pakruojį, Kelmę, Šakius, Kaišiadoris, Švenčionis, Prienus, Vilkaviškį, Birštoną, Lazdijus, Pasvalį, Kupiškį, Kuršėnus, Elektrėnus, Molėtus, Ignaliną, Kretingą, Širvintas – stiprinti funkcinių ryšių su to paties ir aukštesnio lygmens urbanistiniais centrais pagrindu pagal turimą potencialą.

55. C kategorijos urbanistinius centrus – Rietavą, Kybartus, Kalvariją, Kazlų Rūdą, Žiežmarius, Vievį, Eišiškes, Nemenčinę, Pabradę, Švenčionėlius – stiprinti bendruomenių veiklų, funkcinių ryšių su to paties ir aukštesnio lygmens urbanistiniais centrais bei žemiausio lygmens urbanistiniais vienetais pagrindu.

56. Urbanistiniuose centruose derinti skirtingų sektorių (socialinės, susisiekimo ir inžinerinės infrastruktūros plėtros, kultūros paveldo ir gamtos apsaugos, investicijų ir darbo vietų kūrimo, viešojo transporto sistemos plėtros ir pan.) interesus funkcinių ryšių ir institucijų bendradarbiavimo pagrindu.

57. Viešųjų paslaugų infrastruktūra ir jos teikiamų paslaugų pasiūla turi atitikti paklausą. Viešųjų paslaugų tinklo efektyvumui užtikrinti viešąsias paslaugas sieti su urbanistinių centrų hierarchija, bet neapsiriboti tik ja (žr. II sk. 2 skirsn.)

58. Kompaktiškumo principų taikymas. Šalies urbanizuotas teritorijas vystyti taikant kompaktiškumo principus pagal kompaktiško miesto modelius, skatinant regionus ir miestus kurti daugiafunkces urbanistines struktūras, užtikrinančius gyvenimo kokybę, tinkamus paslaugų pasiekiamumo ir gyventojų judumo parametrus.

59. Užtikrinti urbanizuotų ir urbanizuojamų teritorijų vystymo kompleksiskumą: įrengti visą privalomą žaliąją, socialinę, inžinerinę ir susisiekimo ir kt. infrastruktūrą, užtikrinančią kokybiškas gyvenimo, darbo, poilsio, laisvalaikio sąlygas.

60. Įsisavinant naujas plėtros teritorijas ir siekiant jų kokybės, miestų urbanistinę struktūrą plėtoti laikantis teisės aktuose nustatytų, bendru sutarimu pasiekiamo žemės sklypų konsolidavimo principų, ypač kai naujai vystomose teritorijose nėra reikiamos infrastruktūros. Mažiausia galima konsoliduotų žemės sklypų teritorija naujai urbanizacijai privalo užtikrinti teritorijos inžinerinės ir socialinės infrastruktūros atsiperkamumą savivaldybėms. Urbanistinė plėtra gali vykti tik įvertinus būtinų komunalinių paslaugų ir infrastruktūros prieinamumą urbanizuojamose ir prioritetinėse teritorijose.

61. Rengiant miestų kompleksinius teritorijų planavimo dokumentus ir strateginius planus taikyti prioritetinius teritorijų vystymo režimus: modernizavimą (tame tarpe ir kompleksinę renovaciją), urbanizuotų teritorijų regeneraciją ir konversiją, numatant prioritetines plėtros, renovavimo ir konversijos teritorijas ir finansavimą šioms teritorijoms vystyti. Investicijas koncentruoti kompleksiniam ir kompaktiškam teritorijos sutvarkymo rezultatui pasiekti.

62. Šalia esamų ar planuojamų taršių pramoninių ar gamybinių teritorijų riboti gyvenamosios, visuomeninės ir rekreacinės paskirties pastatų statybą aplinkos taršos ir triukšmo apsaugos zonose, atsižvelgti į teisės aktus ir perspektyvinius triukšmo žemėlapius. Mažinti aplinkos taršą pagalbinėmis apželdinimo, srautų valdymo, triukšmą mažinančiomis priemonėmis. Patiriantiems aplinkos taršos žalą, numatyti kompensacinius mechanizmus.

63. Skatinti netaršios pramonės įmonių (aukštą pridėtinę vertę kuriančių įmonių, smulkių įmonių, socialinių verslų) integraciją į miestų centrinės dalis, siekiant optimalaus santykio tarp gyvenamųjų ir darbo vietų ir mažinant kelionių atstumą.

64. Planuojant ir projektuojant aplinką, pastatus ir jų prieigas, transporto sistemas bei informacines technologijas, taikyti universalaus dizaino ir integruoto planavimo bei viešųjų erdvių ir gatvių humanizavimo principus, kad ta pačia aplinka ir produktais galėtų naudotis visi asmenys, neišskiriant specialiųjų poreikių.

65. Skatinti įperkamo kokybiško būsto ir savivaldybės būsto pasiūlą remtinoms socialinėms grupėms, jaunoms šeimoms, vienišoms mamos, tėvams, daugiavaikėms šeimoms, užtikrinant būsto tipologijos ir kainos įvairovę, kokybišką gyvenamąją aplinką ir viešąsias erdves. Viešosiomis investicijomis remti tokią būsto politiką, kurioje skatinami integruoto būsto požiūriai, atsižvelgiant į švietimo, darbo, būsto ir sveikatos paslaugų ryšius (prioritetas teikiamas būsto, esančio urbanizuotoje / urbanizuojamoje teritorijoje ir turinčioje išvystytą inžinerinę ir socialinę infrastruktūrą, finansavimui), užkertant kelią atskirčiai ir segregacijai. Skatinti įperkamo ir darnaus būsto įrengimą miestų dalyse su tinkama socialine infrastruktūra kuriant mišrius gyvenamuosius rajonus, kurių bendruomenės puoselėja socialinę sanglaudą.

66. Urbanistiniams centrams ir jų planuojamoms teritorijoms taikyti kompaktiškumo principus: kokybiškos vietinės paslaugos, urbanistinių teritorijų regeneracija, efektyvus mobilumas ir optimali susisiekimo infrastruktūra, vietinė produkcija, intensyvus naudojimas, tankumas, darnus būstas, miestų žalios ir viešos erdvės (žr. 4 pav.). Šie principai svarbūs ilgalaikiame ir urbanistiniame ir teritorijų planavime, siekiant optimizuoti miesto formos erdvinę dimensiją ir įgyvendina darnaus vystymosi tikslą Nr. 11 (pasiekti, kad miestai ir gyvenvietės taptų įtraukūs, saugūs, atsparūs ir darnūs).

4 pav. Septyni kompaktiško miesto vystymo principai

66.1. Kokybiškos vietinės paslaugos (1). Užtikrinti kokybiškų darbo, mokslo, pramogų ir sveikatos įstaigų įvairovę, skatinti vietos bendruomenių iniciatyvumą paslaugų teikimui. Užtikrinti viešų paslaugų prieinamumą visiems gyventojams pagal paslaugų pasiekiamumo hierarchiją. Viešosiomis investicijomis skatinti mišraus pobūdžio partnerystes, teikiant paslaugas tarp privačių verslų, viešų paslaugų teikėjų ir vietos bendruomenių.

66.2. Urbanizuotų teritorijų regeneracija (2). Intensyvinti nepilnai įsisavintų ir apleistų teritorijų panaudojimą, gerinti užstatytą miesto aplinkos kokybę. Taikyti kompleksinės teritorijų regeneracijos, renovacijos, daugiafunkcės įvairovės didinimo, funkcijų konversijos, mechanizmus. Gerinti urbanizuotų teritorijų kokybę, kompleksiskai regeneruoti buvusių pramoninių, gamybinių, infrastruktūros ar verslo teritorijas naujoms funkcijoms, įsisavinti apleistas miesto erdves ir teritorijas. Skatinti ir kurti galimybes trumpalaikiam apleistų erdvių, pastatų naudojimui. Lengvinti teises aplinkynes ir prioritetizuoti apleistų erdvių įveiklinimą laikiniais statiniais.

66.3. Efektyvus mobilumas ir optimali susisiekimo infrastruktūra (3). Skatinti vaikščiojimo ir bevariklio transporto priemonių naudojimą ir didinti pasirinkimo galimybes, pritaikyti šiems judėjimo būdams susisiekimo infrastruktūros vystymą, užtikrinti kokybiškas ir saugias viešojo transporto paslaugas. Miesto plėtrą koncentruoti ties reikšmingais viešojo transporto srautų multimodalinais taškais. Skatinti daugiarūšiškumą, didinti daugiarūšio transporto pasirinkimo galimybes, vystyti bevariklio transporto ir dalijimosi sprendinių infrastruktūrą. Vyriausybei bendradarbiaujant su savivaldybėmis diegti išmaniąsias technologijas (integruotas visų viešojo transporto rūšių elektroninis bilietas, elektra varomas viešasis transportas).

66.4. Vietinė produkcija (4). Pirmenybę teikti centralizuotam šilumos ir vandens tiekimui, vietos prekėms ir pagrindinėms paslaugoms, kai panaudojami vietiniai išteklių siekiant mažinti priklausomybę nuo toli esančių energijos, vandens, maisto ir kitų išteklių šaltinių. Viešosiomis investicijomis remti lokaliai gaminamą ir naudojamą atsinaujinančią energiją, vietinį žemės gelmių išteklių potencialą, taupų žemės naudojimą (vystyti teritorijas naudojant optimalios ar minimalius gamtinius išteklius, mažinti žemės naudojimo mastą). Skatinti vietos bendruomenių socialinį verslumą, lokaliai susidariusių atliekų panaudojimą (taikyti žiedinės ekonomikos principus) produkcijai ar energijai išgauti. Skatinti teritorijų mišrų naudojimą, kurios padėtų sukelti masto ekonomiją, miestų atsparumą klimato kaitai ir aplinkos darnumą.

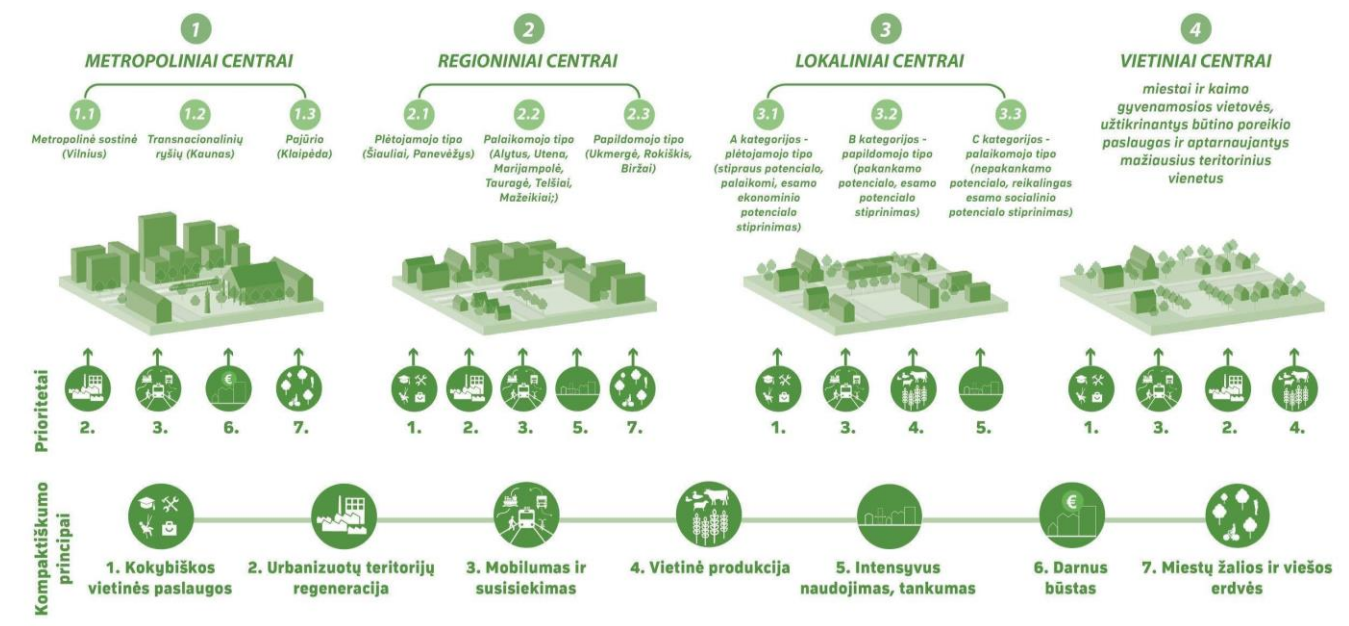
66.5. Intensyvus naudojimas, tankumas (5). Formuoti kompaktiškas užstatymo struktūras, optimalaus užstatymo tankį sieti su miesto struktūros specifiška (atsižvelgti į užstatymo principus, mastelį, foninį aukštį, miestovaizdžio siluetą). Skatinti aukštą architektūros kokybę, žmogiško mastelio kūrimą (funkciškai ir estetiškai žmonėms pritaikytų erdvių formavimas). Įvairovę ir veiklų intensyvumą kurti įveiklinant pastatų pirmuosius aukštus, intensyvinti jungtis tarp atvirų erdvių ir pastatų teikiamų funkcijų, viešųjų paslaugų. Naujai planuojamų teritorijų aukštingumą derinti pagal egzistuojantį foninį užstatymą.

66.6. Darnus būstas (6). Teritorijų planavimo dokumentuose vystant gyvenamąją funkciją diversifikuoti būstų tipologiją ją pritaikant prie skirtingų socialinių grupių poreikio; siekiama kurti įvairesnę užstatymo tipologiją miegamuosiuose rajonuose, priemiesčiuose, driekos zonose teritorijose. Sukurti ir įgyvendinti būsto politiką visais lygmenimis ir taikyti subsidiarumo principą, siekiant užtikrinti nacionalinių ir vietos vystymosi strategijų, žemės politikos ir būsto pasiūlos nuoseklumą. Skatinti veiksmingą viešųjų išteklių panaudojimą įperkama ir darniam būstui įrengti, įskaitant žemę, centrinę ir konsoliduotąsias miesto sritis su tinkama infrastruktūra, skatinti kurti skirtingų pajamų gyvenamuosius rajonus puoselėjant socialinę įtrauktį ir sanglaudą. Siekti optimalaus santykio tarp gyvenamųjų ir darbo vietų ir mažinant kelionių atstumą.

66.7. Miestų viešos ir žalios erdvės (7). Skatinti saugias, įtraukias, prieinamas žaliąsias ir kokybiškas viešąsias erdves kaip socialinio ir ekonominio vystymosi veiksnius, darniai panaudoti jų potencialą. Stiprinti ir intensyvinti visų urbanistinių centrų ekologines struktūras, projektuoti ekosistemų paslaugas, stiprinti ir kurti žaliuosius koridorius ir žaliąsias jungtis. Kraštovaizdžio architektūros priemonėmis žaliąsias erdves darniai integruoti į istorinį urbanistinį kraštovaizdį, išsaugant jo

vertingąsias savybes. Vystant urbanizuotas teritorijas užtikrinti viešų atvirų erdvių pasiekiamumą pėsčiomis per 10 min. (taip pat žr. 372 p.)

67. Konkrečius kompaktiško miesto sprendinius ir/ar kompaktiškumo principus bei jų vertinimo kriterijus nustatyti žemesnio lygmens teritorijų planavimo dokumentuose įvertinus individualią urbanistinių centrų specifiką (žr. 5 pav.):

5 pav. Atraminė kompaktiško miesto sprendinių ir kompaktiškumo principų siejimo su urbanistinių centrų sistema schema

67.1. Metropoliniuose centruose prioritetą teikti šiems kompaktiškumo principams: **urbanizuotų teritorijų regeneracija, efektyvus mobilumas ir susisiekimas, darnaus būsto ir miestų žalių ir viešų erdvių** kompaktiškumo principams. Viešąsias investicijas telkti gerinant būsto įperkamumo galimybes, savivaldybės ir socialinių būstų vystymą, intensyvinant viešojo transporto tinklą, viešųjų ir žaliųjų erdvių tinklus, integruojant potencialą turinčias apleistas teritorijas į centrų urbanistines struktūras. Planuojamas teritorijas vystyti kompleksiskai atsižvelgiant į visus kompaktiškumo kriterijus. Mišrios partnerystės pagrindu bendradarbiauti su kitomis savivaldybėmis urbanistinės aglomeracijos ribose. Metropolinių centrų priemiesčiuose valdyti stichišką miestų drieką, monofunkciniuose gyvenamuosiuose rajonuose intensyvuoti viešųjų paslaugų tinklą ir būstų bei užstatymo morfologinę įvairovę.

67.2. Regioniniuose centruose prioritetą teikti **kokybiškų vietinių paslaugų, urbanizuotų teritorijų regeneracijos, efektyvaus mobilumo ir susisiekimo, intensyvaus naudojimo ir tankumo, miestų žalių ir viešų erdvių** kompaktiškumo principams. Viešąsias investicijas telkti mišrių ekonominių veiklų rėmimui, egzistuojančios infrastruktūros pernaudojimui ir daugiafunkciam naudojimui, intensyvinant viešojo transporto maršrutus ir kuriant bemotorio transporto infrastruktūrą, planuojant naujas darbo vietas. Intensyvuoti vietinės produkcijos vartojimą ir apleistų, monofunkcinių bei nenaudojamų teritorijų regeneraciją. Valdyti urbanizuojamų teritorijų stichišką drieką planuojant ir vystant teritorijas kompleksiskai, atsižvelgiant į visus kompaktiškumo kriterijus. Vengti taškinio monofunkcinio užstatymo, taikyti dominuojantį polifunkcišką užstatymą.

67.3. Lokaliuose centruose prioritetą teikti **kokybiškų vietinių paslaugų, efektyvaus mobilumo ir susisiekimo, vietinės produkcijos, intensyvaus naudojimo ir tankumo** kompaktiškumo principams. Viešąsias investicijas telkti specializuotų ekonominių veiklų rėmimui, vystant trūkstamų paslaugų tinklą, regeneruojant apleistas teritorijas, vystant bemotorio transporto infrastruktūrą, skatinant gyventojų iniciatyvumą ir bendruomeniškumą.

67.4. Vietiniuose centruose prioritetą teikti **kokybiškų vietinių paslaugų, efektyvaus mobilumo ir susisiekimo, urbanizuotų teritorijų regeneracijos, vietinės produkcijos** kompaktiškumo principams. Viešąsias investicijas telkti subalansuotam paslaugų tinklo kūrimui, skatinant sociokultūrinės bendruomenių veiklas, esant poreikiui regeneruojant apleistas teritorijas, daugiafunkciam infrastruktūros pernaudojimui.

68. **Atsparumas klimato kaitai ir aplinkos kokybė.** Vystant miestus atsižvelgti į urbanizuotų teritorijų vietos geografinės ir geologinės sąrangos ypatumus. Planavimo ir projektavimo etapuose įvertinti klimato kaitos grėsmes. Identifikuoti vietas, kur kyla potvynių, purvo nuošliaužų, erozijos grėsmė (vietovės nustatomos pagal Lietuvos požeminio vandens proveržio rizikos zonų, ekogeologinius, teritorijų šlaitų stabilumo vertinimo žemėlapius ir kt.). Su klimato kaita siejami sprendiniai turi būti integruoti į rengiamas klimato kaitos programas, atnaujinti ekstremalių situacijų valdymo planus, rengti prisitaikymo prie klimato kaitos planus.

69. Kelius ir kitą infrastruktūrą planuoti atsižvelgiant į būsimas klimato sąlygas (liūtis, karščio bangas ir pan.). Vandens nutekėjimo sistemas modernizuoti atsižvelgiant į reikalavimus, susijusius su prisitaikymu prie klimato kaitos ir didėjančią poplūdžio tikimybę ir įvertinant kompaktiškoje miestų struktūroje vyraujančių vandeniui nepralaidžių paviršių kiekį. Skatinti pralaidžių dangų plėtrą, žaliosios infrastruktūros priemonių panaudojimą.

70. Siekiant sukurti sveiką ir įvairų miesto ekosistemos tinklą, saugoti ir, esant galimybei, plėtoti žaliąsias zonas integruojant miesto miškus, parkus, kitus želdynus, žaliąją architektūrą (žaliuosius stogus, fasadus), pralaidžias dangas miestų apsaugai nuo potvynių ir šilumos salų susidarymo.

71. Vystant statybas naudoti aplinkai nekenksmingas statybines medžiagas, prioritetą teikiant netoliese gaminamai produkcijai, taip užtikrinant transportavimo atstumo mažinimą, išmetamų į orą šiltnamio efektą sukeliančių dujų (toliau – ŠESD) ir kitų teršalų sumažinimą bei gamtos apsaugą.

72. Urbanizacijos plėtrą, statybą (ypač daugiaaukštę), Šiaurės Lietuvos karstiniame rajone, upių slėnių šlaituose, požeminio vandens galimo proveržio teritorijose, planuoti tik įvertinus konkrečių vietų inžinerines geologines ir geotechnines, hidrogeologines sąlygas, remiantis tyrimų rezultatais bei teisės aktų nustatyta tvarka.

73. **Urbanistinės aglomeracijos.** Šalies urbanistinėse aglomeracijose kurti / stiprinti urbanistines sistemas, intensyvinti funkcinis ryšius tarp urbanistines aglomeracijas sudarančių elementų. (žr. brėž. Regionai 2030).

74. Urbanistinėse aglomeracijose regionų plėtros tarybos turi užtikrinti viešųjų paslaugų vystymo koordinavimą, transporto, ikimokyklinio ugdymo, sveikatos priežiūros koordinavimą. Urbanistinių aglomeracijų ribos nustatomos valstybės, savivaldybės lygmens teritorijų planavimo dokumentuose ir regionų plėtros planuose. Urbanistinėse aglomeracijose rengti valstybės lygmens teritorijų planavimo ir/ar veiklos lygmens planavimo dokumentus, juose aglomeracijos slenksčius diferencijuoti priklausomai nuo funkcijų.

75. Urbanistinei aglomeracijai keliami kriterijai: jas gali suformuoti daugiau nei 50 tūkst. gyventojų urbanizuotų teritorijų sancaupa, ištisinė urbanizuotų / urbanizuojamų teritorijų grupė glaudžiai susijusi ekonominiiais, socialiniais, kultūriniais, transporto ryšiais, urbanistinės aglomeracijos struktūrą sudaro centrinis miestas branduolys su aplink jį susitelkusiomis urbanizuotomis teritorijomis ir jų centrais. Vertinant urbanistinių aglomeracijų efektyvumą, išskiriami pagrindiniai urbanistinės aglomeracijos parametrai: gyventojų tankumas, teikiamų paslaugų koncentracija, ekonominių veiklų intensyvumas.

76. Investicijos urbanistinių aglomeracijų vystymui yra nustatomos pagal poreikį paslaugoms. Urbanistinėse aglomeracijose rengti bendrus teritorijų planavimo ir kitus dokumentus. Numatyti bendras pažangos priemonės siekiant valdyti miestų drieką ir įgyvendinti kompaktiško miesto sprendinius (žr. 6 pav.). Skatinti efektyvų infrastruktūros naudojimą per urbanistinėse aglomeracijose esančių savivaldybių įvairaus pobūdžio partnerystes ir bendradarbiavimą.

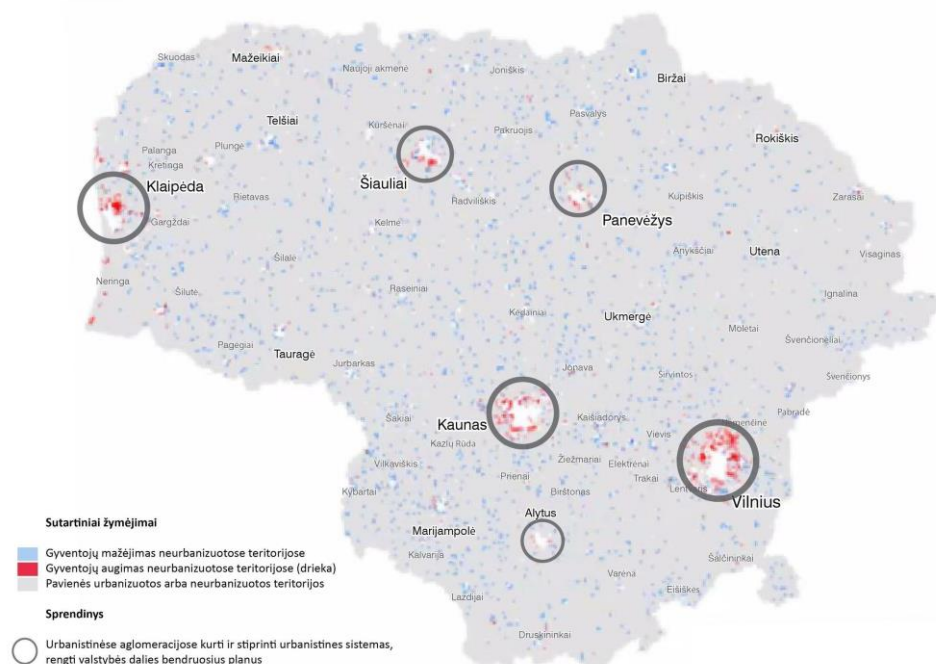
77. Urbanistinės aglomeracijos teritorijas planuoti kompleksiskai ir integraliai stiprinant darnius transporto ir judumo, technologijų inžinerinius tinklus ir infrastruktūrą. Mišrios partnerystės pagrindu savivaldos lygmenyje inicijuoti bendradarbiavimo platformų kūrimą, kurios siektų padidinti skirtingų sektorių potencialą geresnio produktyvumo, socialinės, ekonominės ir teritorinės sanglaudos bei saugumo, aplinkos darnumo užtikrinimui ir urbanistinės sistemos stiprinimui.

78. Egzistuojančius funkcinis ryšius tarp urbanistinės aglomeracijos centrų stiprinti egzistuojančio potencialo pagrindu sukuriant aukšto lygio junglumą, užtikrinant keleivių daugiarūšių kelionių galimybes, inicijuojant urbanistinių centrų partnerystes.

79. Skatinant kompaktiškumą tikslinga nukreipti valstybės lėšas į urbanistinės aglomeracijos teritorijas infrastruktūros ir multifunkcinių policentrių struktūrų vystymui.

80. Urbanistinėse aglomeracijos centruose taikyti kompaktiško miesto principus. Gyvenamąją plėtrą vystyti ten, kur jau išplėtotą socialinę ir centralizuotą inžinerinę infrastruktūrą ir susisiekimo sistema, riboti monofunkcinę gyvenamąją statybą neurbanizuotose teritorijose, kur savivaldybės infrastruktūra neišvystyta. Žemesnio lygmens TPD numatyti galimybes pertvarkyti nekompaktiškai suplanuotas teritorijas numatant kompensacines priemones. Skatinti nuo urbanistinių centrų nutolusias plėtrai suplanuotas, bet neįsisavintas teritorijas perplanuoti žemės ūkio, rekreacinės paskirties ar kitoms veikloms. Siekiant urbanistinių centrų teritorijų kompaktinio vystymo taip pat jų planavimo kokybės gerinimo, tobulinti teritorijų planavimo normas.

81. Planuojant urbanistines aglomeracijas taikyti vizualaus modeliavimo metodus ir jų pagrindu sukurtus tarptautinėje praktikoje naudojamus planavimo įrankius (LR BP kompasas 2030 planavimo įrankį ir / ar kitus inovatyvius planavimo įrankius sprendinių formavimui ir pagrindimui) (žr. 87–89 p.).

6 pav. Urbanistinių aglomeracijų zonų schema, sudaryta remiantis miestų driekos indeksu ir jo dedamaisiais rodikliais, susietumas su Urbanistinės aglomeracijos sprendiniu²⁸ (žr. 3 priedą)

82. Vilniaus, Kauno, Klaipėdos, Šiaulių, Panevėžio, Alytaus, urbanistinių aglomeracijų teritorijose susidariusią miestų drieką (žr. 6 pav.) valdyti ir plėtos teritorijas planuoti kompleksiskai, taikant kompaktiško miesto principus. Sprendinys susietas su Regionų plėtos programa, NPP tikslu Nr. 7 ir įgyvendinamas rengiant ir įgyvendinant Regionų plėtos programą, regionų plėtos planus, mišrių partnerystės pagrindu rengiamus strateginius planus, kompleksinio teritorijų planavimo dokumentus,

²⁸ Šaltinis: LR Vidaus reikalų ministerija

kurie apimtų ir kompleksiskai nagrinėtų į urbanistines aglomeracijas patenkančias savivaldybių teritorijas.

83. Gyventojų augimą neurbanizuotose teritorijose (žr. 6 pav.) valdyti ir miestų drieką valdyti įgyvendinant hierarchinės daugiafunkčių centrų sistemos sprendinį. Gyventojų augimo pokytį atspindi miestų driekos indeksas (indekso dedamieji rodikliai: užstatytos infrastruktūra ir pastatais teritorijos ploto padidėjimas, gyventojų skaičiaus augimas anksčiau neurbanizuotoje teritorijoje, miesto branduolio tankumo mažėjimas, žr. 3 priedą).

84. **Teritorijų naudojimo funkciniai prioritetai** (žr. priedą Nr. 7). Lietuvos urbanizuotos teritorijos yra užstatytos skirtingais būdais su skirtingu teritorijų tankumu, intensyvumu, pastatų tipologija, viešųjų erdvių savybėmis, pastatų masteliu. Tam, kad miestai taptų kompaktiški ar išsaugotų savo kompaktiškumą, kiekvienam užstatymo tipui taikyti skirtingus planavimo ir vystymo principus, skirtingas vystymą ribojančias ar skatinančias priemones.

85. Intensyvios urbanizacijos funkcinį prioritetą taikyti urbanistinių centrų urbanizuotoms teritorijoms (žr. 7 pav., žr. brėž. Galimybių Lietuva 2030), kuriose dominuoja efektyvus miesto teritorijos ir kitų išteklių (gamtinių, energetinių) naudojimas (miesto teritorijos daugiafunktiškumo užtikrinimas ir kompaktiškumas – užstatymo tankinimas natūralios aplinkos apsuptyje, intensyvus viešojo transporto naudojimas ir skatinimas).

86. Ekstensyvios urbanizacijos funkcinį prioritetą taikyti teritorijoms, kuriose dominuoja efektyvus miestelių ir kaimų gyvenamųjų vietovių ir agrarinių urbanizuotų kraštovaizdžių teritorijų naudojimas, suburbanizuotos teritorijos. Vystymo prioritetą teikti ne naujai plėtrai, o esamų fizinių struktūrų tiksliam įveiklinimui ir pernaudojimui taikant kompaktiško miesto sprendinius.

7 pav. Intensyvių kompaktiškų urbanizuotų teritorijų schema²⁹

²⁹ Pastaba: Intensyvios kompaktiškos urbanizacijos arealai sudaryti remiantis CORINE žemės dangos užstatytų teritorijų GDR50 sluoksniais, pagal dominuojančių užstatymo morfotipų zonas remiantis Google Earth palydovinėmis 2020 m. nuotraukomis

87. Planavimo įrankio LR BP Kompasas 2030 taikymas. Rengiant žemesnio lygmens planavimo dokumentus ar miestų bendruosius planus, stebint sprendinių įgyvendinimą, planuojant viešąsias investicijas, esant poreikiui, naudoti vizualaus modeliavimo metodą arba planavimo įrankį LR BP kompasas 2030. Remiantis sukurto planavimo įrankio rezultatais pagrįsti prioritetingas plėtros ar urbanistinės aglomeracijos teritorijų ribas.

88. Parengti planavimo įrankio LR BP kompasas 2030 taikymo, rengiant įvairaus lygmens teritorijų planavimo dokumentus aprašą, įrankio tobulinimo metodiką. Naudoti LR BP kompasas 2030 įrankį kaip visiems šalies gyventojams prieinamą erdvinę informaciją realiu laiku, sutartų ir nuolat stebimų šalies būklės rodiklių rinkinį.

89. Esant poreikiui, rengiant žemesnio lygmens teritorijų planavimo dokumentus (valstybės dalies, savivaldybės ar savivaldybės dalies bendruosius planus), kurti naują planavimo įrankį (taikyti vizualaus modeliavimo metodą), naudojant LR BP kompasas 2030 kaip pagrindą, parenkant antropogeninei ir gamtinei aplinkai aktualius rodiklius.

90. Partnerystės urbanistinėje sistemoje. Rengti intensyviais funkciniais ryšiais susijusių savivaldybių teritorijų ar jų dalių bendrus projektus, programas ar planus, siekiant plėtoti hierarchinį urbanistinės struktūros modelį bei tolygaus šalies vystymo modelio įgyvendinimo.

91. Nacionalinio lygmens urbanistinėje struktūroje, taikant partnerysčių principą, sudaryti prielaidas sukurti didesnę vertę, nei tai galima būtų pasiekti, veikiant atskirai ar santykinai individualiai. Prioritetinėse partnerysčių grupėse formuoti itin stiprius funkcinis ryšius tarp urbanistinių centrų.

92. Mišrios partnerystės modelio pagrindu rengti bendras miestų centrinių dalių ir aplinkinių teritorijų regeneracijos, masinės statybos rajonų modernizacijos ar buvusių industrinių zonų konversijos programas, kurios apimtų dideles teritorijas ir kompleksiškas priemones.

93. Rytų, pietų, vakarų, šiaurės ir vidurio partnerysčių grupėms priskirti konkrečius lokalius regionų ir vietinius urbanistinius centrus ir numatyti funkcinio ryšio konkrečias specializacijas detalizuojant žemesnio lygmens planavimo dokumentus (valstybės dalies bendruosius planus, regionų plėtros planus, savivaldybės ir vietovės lygmens bendruosius planus). Pažymima, kad partnerysčių grupės yra dinamiškos ir partnerysčių skaičius nėra ribojamas.

94. Lokalūs regionų centrai, įvertinus turimą potencialą, išteklius ir problemas skirtingų veiklų pagrindu gali būti priskiriami prie kelių partnerysčių grupių. Potencialo įvertinimui naudoti planavimo įrankį LR BP Kompasas 2030 (žr. 87–89 p.). Regioninio lygmens partnerysčių formavimą turi inicijuoti vietinė savivalda.

95. Partnerystės tarptautinio lygmens urbanistinėje struktūroje. Vilnių ir Kauną, Šiaulius ir Panevėžį, Klaipėdą ir jos regioną stiprinti taikant partnerystės principą. Išnaudojant turimą bei numatomą infrastruktūrą, didžiųjų miestų partnerysčių sukuriama sinergija, didinti bendrą šalies vaidmenį tarptautiniu lygmeniu, atitinkamai generuojant visokeriopą naudą šalies vidinei gerovei, didinti gyvenimo kokybę regionuose (žr. brėžinį Konkurencinga valstybė 2030).

96. Tarptautinio lygmens urbanistinėje struktūroje veikiančių urbanistinių centrų partnerystes formuoti teikiant tarptautinio lygmens paslaugas, taikant funkcijų konsolidaciją, rengiant valstybės dalies bendruosius planus, strateginius arba specialiojo teritorijų planavimo dokumentus.

97. Tarptautinio lygmens urbanistinėje struktūroje veikiančių partnerysčių tikslai:

97.1. Sukurti aukšto lygio junglumą tarp urbanistinių centrų, kad būtų galima įveikti atstumą tarp jų kuo mažesnėmis laiko sąnaudomis;

97.2. Užtikrinti keleivių daugiarūšių kelionių galimybes (didinti sąveiką ir suderinamumą tarp tarptautinių ir šalies viešojo transporto paslaugų, taip pat sudarant palankias sąlygas turistų judėjimui);

97.3. Užtikrinti daugiarūšių ir įvairiarūšių krovinių logistikos galimybes;

97.4. Formuoti bendrą ryšį turinčias inovacijų politikos sistemas;

97.5. Per mokslo ir inovacijos centrų bendradarbiavimą didinant ekonominės, socialinės, kultūrinės ir kitų sričių integracijos laipsnį tarptautinėje plotmėje;

97.6. Tarptautiniame kontekste partnerystes pozicionuojant kaip platformą, pasižyminčią tinkama aplinka startuoliams, turinčią išvystytas e. paslaugas.

98. **Vilniaus–Kauno partnerystės** pagrindu inicijuojant bendrus projektus, vykdyti šiuose urbanistiniuose centruose esančių mokymo, mokslo ir inovacijos centrų bendradarbiavimą, siekiant ekonominės, socialinės, kultūrinės ir kitų sričių integracijos laipsnio didėjimo tarptautinėje plotmėje (partnerysčių arealai brėžinyje Regionai 2030).

99. Trumpinti kelionės trukmę tarp Vilniaus ir Kauno urbanistinių centrų, sudarant galimybę kuo mažesniais laiko sąnaudomis įveikti atstumą tarp jų (žr. II sk., 4 skirsn.). Užtikrinus greitą ir patogų susisiekimą tarp miestų, efektyvinti esamos ir planuojamos infrastruktūros naudojimą ir paslaugų teikimą Vilniaus ir Kauno miestuose.

100. Vilniaus–Kauno partnerystės teritoriniam ir (ar) strateginiam įgyvendinimui rengti urbanistinių aglomeracijų bei teritorijų tarp jų, patenkančių į partnerystės įtakos zoną, valstybės dalies bendruosius planus ar specialiojo teritorijų planavimo dokumentus.

101. Vystant Vilniaus–Kauno partnerystę, įsisavinti „Rail Baltica“ trasos ir Vilniaus oro uosto teikiamą mobilumo paslaugų ir ekonominį potencialą (žr. II sk., 4 skirsn.). Sudaryti galimybes efektyviam keleivių judėjimui (siejamam su gyventojų, lankytojų, turistų, specialistų ir kt. asmenų judėjimu, taip pat paslaugų pasiekiamumo, kokybės gerinimu, įvairovės didinimu, gyvenimo kokybės gerinimu, regioninės atskirties mažinimu).

102. Formuojant **Šiaulių–Panevėžio partnerystę**, taikyti tarptautinio lygmens paslaugų funkcinio papildomumo principus, bendradarbiaujant nacionalinėms institucijoms. Teritoriniam ir (ar) strateginiam šios partnerystės įgyvendinimui rengti Šiaulių ir Panevėžio aglomeracijų, bei Radviliškio rajono savivaldybės teritorijos, patenkančių į partnerystės tiesioginės įtakos zoną, valstybės dalies bendruosius planus ar specialiojo teritorijų planavimo dokumentus (žr. brėžinį Regionai 2030).

103. Vystant Šiaulių–Panevėžio partnerystę, prioritetą teikti ekonominės aplinkos gerinimui ir junglumo lygio tarp šių urbanistinių centrų didinimui. Sudaryti galimybę kuo mažesniais laiko sąnaudomis įveikti atstumą tarp Šiaulių ir Panevėžio (žr. II sk., 4 skirsn.). Didinti urbanistinių centrų gyvybingumą ir mažinti regioninę atskirtį, užtikrinant keleivių daugiarūšių kelionių galimybę. Didinti ekonominį Šiaulių–Panevėžio regiono patrauklumą, sudarant sąlygas daugiarūšei ir įvairiarūšei krovinių logistikai, užtikrinant keleivinių ir krovinių judėjimą geležinkelių ir kelių transportu.

104. Vystant Panevėžio–Šiaulių partnerystę, įsisavinti „Rail Baltica“ trasos ir Šiaulių oro uosto teikiamą mobilumo paslaugų ir ekonominį potencialą (žr. II sk., 4 skirsn.). Sudaryti galimybes efektyviam keleivių judėjimui (siejamam su gyventojų, lankytojų, turistų, specialistų ir kt. asmenų judėjimu, taip pat paslaugų pasiekiamumo, kokybės gerinimu, įvairovės didinimu, gyvenimo kokybės gerinimu, regioninės atskirties mažinimu), gerinant junglumą tarp Šiaulių–Panevėžio ir „Rail Baltica“ Panevėžio stoties. Vystyti krovinių Panevėžio ir Šiaulių terminalų jungtis su tarptautine geležinkelio linija „Rail Baltica“ per Panevėžio stotį ir Šiaulių oro uostu.

105. **Klaipėdos regiono partnerystė.** Klaipėdą vystyti kaip metropolinį urbanistinį centrą, kuriame veikia visų lygmenų viešosios paslaugos, BJR svarbos jūrų uostas, universitetas, mokslo ir technologijų parkas, kultūros raiškos objektai ir infrastruktūra, transporto paslaugos (oro, kelių, geležinkelių ir vandens), tarptautinio lygmens turizmo centrai ir infrastruktūra. Stiprinti tarptautinio lygmens urbanistinio centro, vienijančio visą pajūrio zoną, stabilumą, plėsti veiklų ir paslaugų spektrą, vystant naujas veiklas jūroje ir su tuo susijusius mokslą ir inovacijas, sudaryti prielaidas Klaipėdai sustiprinti vaidmenį BJR, tapti stipriu jūrinių veiklų centru, išplėsti įtaką tarptautiniu mastu (partnerysčių arealai ribos brėžinyje Regionai 2030). Sprendinys siejamas su III sk. 3 skirsn.

106. Darniam Klaipėdos urbanistinio centro ir į pajūrio įtakos zoną patenkančių teritorijų vystymui, teritorinių ir (ar) strateginių sprendinių įgyvendinimui, urbanistinės aglomeracijos teritorijoje

stiprinti hierarchinę policentrinę urbanistinę struktūrą ir rengti valstybės dalies bendruosius planus ar specialiojo teritorijų planavimo dokumentus.

107. **Rytų Lietuvos partnerysčių grupėje** vystyti šalies teritoriją, apimančią Vilnių (metropolinis centras – sostinė), Uteną (regioninį palaikomojo tipo centrą), Ukmergę (regioninį papildomojo tipo centrą) ir jų įtakos zonoje esančius lokalius regionų centrus, susietus funkciniais ryšiais. (žr. brėžinius Galimybių Lietuva 2030, Regionai 2030). Šalies ir regiono urbanistinei struktūrai ir jos elementams palaikyti ir stiprinti, gyvenamųjų vietovių gyvybingumui užtikrinti naudoti turimus vyraujančius išteklius, taikyti numatytus plėtros prioritetus, visus galimus partnerysčių modelius (žr. 30, 33 p.). Mišrios partnerystės modelio pagrindu stiprinti egzistuojančius funkcinis ryšius tarp Švenčionių ir Švenčionėlių, rengi bendrus kompleksinius teritorijų planavimo dokumentus ir strategines plėtros vizijas.

108. Įsisavinti „Rail Baltica“ planuojamo terminalo Vilniuje potencialą kurti efektyvesnį susisiekimą geležinkeliais išvystant tolimesnių kelionių maršrutus į Rytų partnerysčių grupėje veikiančius urbanistinius centrus (stiprinamas urbanistinės struktūros gyvybingumas, gerinama gyvenimo kokybė).

109. Įsisavinti geležinkelio tinklo kuriama potencialą intensyvios kompaktiškos urbanizacijos teritorijose mišrių veiklų plėtrai ir sieti su egzistuojančia arba kuriama daugiarūšio transporto infrastruktūra.

110. Skatinti regiono partnerystes su Latvijos pasienio teritorijoms ir Daugpilio miestu gerinant mobilumą.

111. Sudaryti prielaidas Anykščių kurortinei teritorijai siekti kurorto statuso, Molėtams ir Švenčionėliams – kurortinės teritorijos statuso, taip stiprinant turizmo ir rekreacijos potencialą Rytų Lietuvoje ir siekiant regiono gyvybingumo.

112. Intensyvinti Ignalinos (kartu su Strigailiškiu), Zarasų, Visagino miestų – kurortinio gydymo, rekreacijos ir turizmo plėtrą siekiant išlaikyti ir stiprinti rekreacinį ir gamtinį Rytų Lietuvos partnerysčių grupės potencialą.

113. **Pietų Lietuvos partnerysčių grupėje** vystyti šalies teritorijos dalį, apimančią Kauną (transnacionalinių ryšių metropolinį centrą), Marijampolę, Alytų (regioninius palaikomojo tipo centrus) ir šių miestų įtakos zonoje esančių lokalius regionų centrus, susietus funkciniais ryšiais (žr. brėžinius Galimybių Lietuva 2030, Regionai 2030). Šalies ir regiono urbanistinei struktūrai ir jos elementams palaikyti ir stiprinti, gyvenamųjų vietovių gyvybingumui užtikrinti naudoti turimus vyraujančius išteklius, taikyti numatytus plėtros prioritetus, visus galimus partnerysčių modelius (žr. 33 p.). Vystant teritoriją partnerysčių pagrindu išnaudoti geografinės padėties šalies atžvilgiu pranašumus, „Rail Baltica“ ir „Via Baltica“ koridorių teikiamą ekonominės, logistikos ir pramonės plėtros potencialą.

114. Kauno metropolinį centrą vystyti transnacionalinių ryšių pagrindu, stiprinant funkcinis ryšius mobilumo pagrindu tarp Kauno, Alytaus ir Marijampolės. Formuoti nacionalinio lygmens partnerystes tarp Kauno, Alytaus ir Marijampolės urbanistinių centrų teikiant pagal poreikį santykinai vidutinio poreikio paslaugas.

115. Išlaikyti Birštono ir Druskininkų kurortų statusą, plėsti rekreacinių paslaugų įvairovę juose išnaudojant konkurencinius teritorijų pranašumus, mažinti teikiamų paslaugų sezoniškumą. Stiprinti Kačerginės, Kulautuvos ir Zapyškio kurortinės teritorijos rekreacinę infrastruktūrą, siekiant didinti lankytojų skaičių ir įveikinti rekreacinius išteklius.

116. Stiprinti egzistuojančią Kauno regiono specializaciją, kuri yra paremta žinių ekonomika, europinio mokslo, aukštųjų ir informacinių technologijų, kultūros bei turizmo centrų vystymu ir koncentracija su išvystyta tarptautinio susisiekimo ir logistikos infrastruktūra.

117. Skatinti bet kurio tipo partnerystes ir tarpvalstybinį bendradarbiavimą tarp pietų Lietuvos ir šiaurės Lenkijos urbanistinių centrų.

118. Stiprinti Vilkaviškio ir Kalvarijos ir Marijampolės mišrias partnerystes sietinas su aplinkosaugos, industrinių teritorijų regeneracijos, logistikos ir pramonės plėtros politika.

119. Stiprinti Jurbarko ir Tauragės partnerystę efektyvinant ir vystant paslaugų ir aptarnavimo centrus regione palaikant gyvybingą aplinkinio regiono urbanistinę struktūrą.

120. **Vakarų Lietuvos partnerysčių grupėje** vystyti šalies teritoriją, apimančią Klaipėdą (pajūrio metropolinį centrą), Tauragę, Telšius (regioninius palaikomojo tipo centrus) ir jų įtakos zonoje esančius lokalius regionų centrus, susietus funkciniais ryšiais. (žr. brėžinį Galimybių Lietuva 2030, Regionai 2030). Šalies ir regiono urbanistinei struktūrai ir jos elementams palaikyti ir stiprinti, gyvenamųjų vietovių gyvybingumui užtikrinti naudoti turimus vyraujančius išteklius, taikyti numatytus plėtros prioritetus, visus galimus partnerysčių modelius (žr. 30, 33 p.).

121. Stiprinti Klaipėdos, Tauragės ir Telšių urbanistinių centrų vaidmenį, siekiant užtikrinti Vakarų Lietuvos teritorijos urbanistinės struktūros stabilumą. Išnaudoti jūrinių teritorijų ekonominę, rekreacinę, susisiekimo potencialą regionų atskirties mažinimui ir Vakarų Lietuvos regiono augimui.

122. Siekiant vientisos šalies urbanistinės struktūros ir pajūrio zonos integracijos į žemyninę Lietuvos dalį, stiprinti funkcinis ryšius tarp urbanistinių centrų Klaipėda–Telšiai–Šiauliai. Išlaikant LR BP sprendinių tęstinumą numatyti intensyvesnės susisiekimo jungties galimybę, intensyvinti viešojo transporto maršrutų tinklą.

123. Stiprinti Tauragės–Jurbarko urbanistinių centrų partnerystę ir tarpusavio funkcinis ryšius.

124. Esamus kurortus – Neringą ir Palangą – vystyti prioritetą teikiant rekreacinių išteklių įveiklinimui, turizmo ir rekreacinės infrastruktūros plėtrai.

125. Prioritetinėmis, siekiant kurortinės teritorijos statuso, laikyti šias gyvenamąsias vietas: Rusnė–Kintai, Barstyčiai ir Mosėdis, Giruliai, Smiltynė, Smalininkai, Plateliai.

126. Stiprinti partneriavimą tarp vakarų Lietuvos urbanistinių centrų ir vakarų Latvijos urbanistinių centrų.

127. Inicijuoti ir stiprinti partnerystes tarp Šilutės, Nemuno deltos, Kuršių marių uostų ir gyvenamųjų vietovių, Klaipėdos ir Neringos rekreaciniu, ekonominiu, keleivių pervežimo, gamtosauginiu ir kitais tikslais.

128. Stiprinti Šilutės ir Šilalės partnerystę išlaikant ir vystant tarpusavio paslaugų kokybę.

129. **Šiaurės Lietuvos partnerysčių grupėje** vystyti šalies teritoriją, apimančią Šiaulius (regioninį plėtojamojo tipo centrą), Mažeikius (regioninį palaikomojo tipo centrą) ir jų įtakos zonoje esančius lokalius regionų centrus, susietus funkciniais ryšiais (žr. brėžinius Galimybių Lietuva 2030, Regionai 2030). Šalies ir regiono urbanistinei struktūrai ir jos elementams palaikyti ir stiprinti, gyvenamųjų vietovių gyvybingumui užtikrinti naudoti turimus vyraujančius išteklius, taikyti numatytus plėtros prioritetus, visus galimus partnerysčių modelius (žr. 30, 33 p.).

130. Mažeikiuose ir Naujojoje Akmenėje prioritetą teikti gyvenamosios aplinkos kokybės gerinimui, mažinant oro taršą iš stacionarių ir nestacionarių taršos šaltinių, stiprinti daugiafunkciškumą, siekiant paslaugų ir darbo vietų įvairovės.

131. Stiprinti Šiaulių regioninio centro ir regiono plėtros potencialą įvertinant funkcionuojančią urbanistinę Šiaulių–Radviliškio sistemą vystomą geležinkelio ir „Via Hanseatica“ trasų pagrindu;

132. Stiprinti rekreacinių, kultūrinių veiklų partnerystes tarp Šiaulių, Mažeikių, kitų pasienio centrų ir Latvijos (Jelgava, Liepoja).

133. Regeneruoti ir visavertiškiau išnaudoti Šiaulių oro uosto, Panevėžio bei Šiaulių urbanistinių centrų aplinkinių teritorijų perteklinę infrastruktūrą multifunkcinėms veikloms, negyvenamųjų teritorijų plėtrai.

134. **Vidurio Lietuvos partnerysčių grupėje** vystyti šalies teritoriją, apimančią Panevėžį (regioninį plėtojamojo tipo centrą), Biržus, Rokiškį (regioninius papildomojo tipo centrus) ir jų įtakos zonoje esančius lokalius centrus, susietus funkciniais ryšiais (žr. brėžinį Galimybių Lietuva 2030, Regionai 2030). Šalies ir regiono urbanistinei struktūrai ir jos elementams palaikyti ir stiprinti, gyvenamųjų vietovių gyvybingumui užtikrinti naudoti turimus vyraujančius išteklius, taikyti numatytus plėtros prioritetus, visus galimus partnerysčių modelius (žr. 30, 33 p.).

135. Steigti ir vystyti Likėnų kurortinę teritoriją įveiklinant turimus rekreacinius ir gamtinius išteklius.

136. Didinti Biržų ir Rokiškio urbanistinių centrų gyvybingumą viešosiomis investicijoms remiant mišrias ekonomines veiklas, įveiklinant esamus kultūrinius ir rekreacinius išteklius, stiprinant pasienio miestų bendradarbiavimą, bendradarbiaujant su Latvijos urbanistiniais centrais, telkiant ir aptarnaujant kaimo gyvenvietes, stiprinant logistinę ir prekybos potencialą ar vystant aplinkosauginę programą.

137. Stiprinti Vidurio Lietuvos partnerysčių grupėje esančių lokalių centrų bendradarbiavimą prioritetą teikiant kultūros paslaugų teikimui, pagrindu. Remti vietos bendruomenes ir skatinti mišrias partnerystes lokalių centrų gyvybingumui palaikyti ir didinti.

138. **Kaimo gyvenamųjų vietovių vystymas.** Diegti skaitmenines technologijas, skaitmeninti viešųjų paslaugų teikimą, efektyvinti jų veikimo greitį, kurti viešųjų, bendruomeninių paslaugų, vietinės rinkos, kultūrinių mainų platformas, išnaudoti švarios energijos ir mobilių paslaugų galimybes.

139. Išmaniųjų technologijų pagalba kurti efektyvias prekybos jungtis tarp miestų ir kaimų ūkininkams suteikiant prieigą prie vietos rinkų ir prekybos tinklų.

140. Inicijuoti miestų ir kaimų partnerystes ir savivaldybių bendradarbiavimo mechanizmus, siekiant teikti viešas paslaugas ir skatinti vietos lygmens ir regionų darnų vystymą.

141. Plėtotinos veiklos kaimo vietovėse be žemės ir miškų ūkio – turizmo paslaugos, amatai, statyba, remontas, trumposios maisto grandinės, aplinkosauga, viešosios paslaugos, bendruomeninė veikla, susisiekimo paslaugos.

141.1. vystyti vietinius centrus (miestai ir kaimo gyvenamosios vietovės, užtikrinantys būtino poreikio paslaugas ir aptarnaujantys mažiausius teritorinius vienetus), kuriuose koncentruojamos administracinės, paslaugų ir aptarnavimo funkcijos. Kaimo gyvenvietėse viešosiomis investicijomis stiprinama kultūrinė ir bendruomeninė veikla.

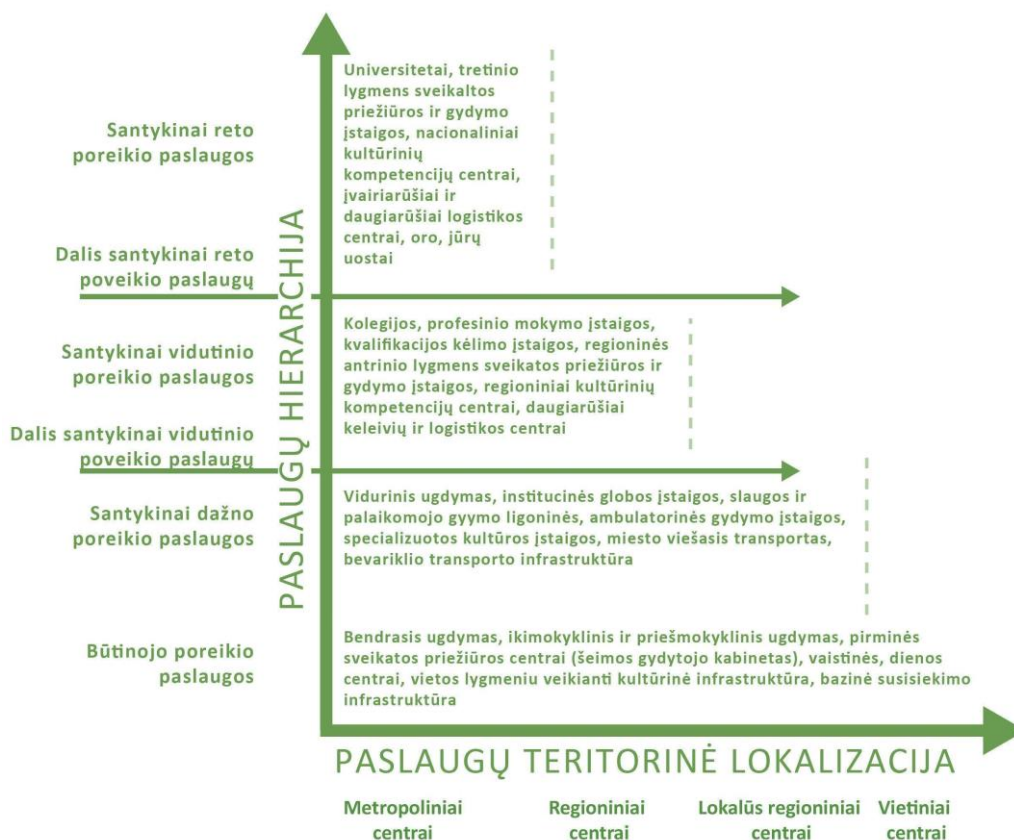
ANTRASIS SKIRSNIS

VIEŠOSIOS PASLAUGOS

(žr. brėž. Regionai 2030)

142. **Pagrindiniai viešųjų paslaugų teikimo principai.** Bendrųjų viešųjų paslaugų teikimo sistemą sieti su formuojama šalies urbanistine sistema, t. y. įtvirtinant Lietuvos hierarchinį policentrinį gyvenamųjų vietovių tinklą, kartu atsižvelgiant į gyventojų skaičių skirtinguose Lietuvos regionuose. Viešąsias paslaugas urbanistinėje struktūroje išdėstyti atsižvelgiant į viešųjų paslaugų pasiūlą ir paklausą, paslaugų gavėjų mobilumą, kai pačios būtinausios ir dažnai naudojamos paslaugos teikiamos visų lygmenų urbanistiniuose centruose, o santykinai reto ir santykinai vidutinio poreikio naudojimo paslaugos teikiamos aukštesnio lygmens urbanistiniuose centruose (metropoliniuose ir regioniniuose).

143. Taikant partnerysčių, paslaugų papildomumo ir specializacijos principus, efektyviai naudojant ekonominius išteklius, žemesnio lygmens urbanistinis centras gali teikti ir aukštesnio lygmens paslaugas, jeigu tai yra efektyviau atsižvelgiant į esamą infrastruktūrą, esamą / planuojamą susisiekimo lygį, geografinę regiono sandarą ar kitus objektyvius kriterijus (žr. 8 pav.).

8 pav. Bendrųjų viešųjų paslaugų skirstymo ir jų teritorinės lokalizacijos pagal urbanistinių centrų lygmenis schema

144. Urbanistiniai centrai pagal funkciją ir juose vykdomą veiklą, teikiamas paslaugas, skiriami į šiuos lygmenis: metropolinius centrus, regioninius centrus, lokalius ir vietinius centrus (žr. paslaugų hierarchija pagal urbanistinių centrų lygmenis detaliau aprašyta I skirsnio 51–55 p.).

145. Esant perteklinei viešųjų paslaugų infrastruktūrai ir atsižvelgiant į demografinę situaciją, vykdyti tokios infrastruktūros efektyvinimą, diegti funkcijų sujungimo, daugiafunkciškumo ir infrastruktūros bendro valdymo ir dalijimosi principus.

146. Ten, kur tokios infrastruktūros trūksta, steigti naujas viešųjų paslaugų teikimo įstaigas, tačiau nauja viešųjų paslaugų infrastruktūra gali būti kuriama tik objektyviai įvertinus esamos infrastruktūros partnersčių grupėje panaudojimo galimybes.

147. Metropoliniuose ir regioniniuose centruose esančia infrastruktūra naudojasi ir kitų savivaldybių / regionų gyventojai, todėl aktualus išlieka tokių paslaugų prieinamumo klausimas, užtikrinant kokybišką susisiekimą ir sukuriant tam būtiną infrastruktūrą.

148. LR BP sprendinių įgyvendinimas turi užtikrinti, kad:

148.1. gyventojų, kurie būtinojo poreikio paslaugas iš gyvenamosios vietos pasieks per 30 min. (tankiai gyvenamose vietovėse – pėsčiomis; kitose – automobiliu), dalis kiekviename regione 2030 m. sudarys ne mažiau kaip 99 proc.;

148.2. gyventojų, kurie ekonominiuose centruose sutelktas darbo vietas ir paslaugas (parduotuves, kultūros ir laisvalaikio objektus, finansinių paslaugų įstaigas) iš gyvenamosios vietos pasiekia per 45 min., dalis kiekviename regione 2030 m. sudarys ne mažiau kaip 98 proc.

149. **Švietimo paslaugos.** Siekiant darnaus švietimo infrastruktūros tinklo, užtikrinti tinkamą ikimokyklinio ugdymo aprėptį, steigiant naujas ikimokyklinio ugdymo įstaigas gyvenvietėse, turinčiose daugiau nei 1 000 gyventojų.

150. Užtikrinti, jog vaikų, nuo 3 metų iki privalomo ugdymo amžiaus, dalyvaujančių ikimokyklinio ugdymo programose, dalis 2030 m. pasieks 95 proc.

151. Teikti prioritetą bendrojo ugdymo įstaigų efektyvinimui (pertvarkai) savivaldybių lygmeniu atsižvelgiant į demografines tendencijas. Bendrojo ugdymo įstaigų pertvarka apima mokyklų reorganizavimą, jas apjungiant, atliekant struktūrinius pertvarkymus ir palaipsniui nekomplektuojant tam tikrų klasių, kitoms reikmėms perduodant ugdymo poreikiams nenaudojamas mokyklų patalpas, kt. Esant ekonominiam pagrįstumui, bendradarbiauti su šalia esančiomis savivaldybėmis, apjungiant ir / arba dalinantis bendra infrastruktūra ir / arba žmogiškaisiais ištekliais.

152. Bendrojo ugdymo įstaigų efektyvinimą vykdyti įvertinus šiuos pagrindinius stebėsenos rodiklius: mokymosi plotą, tenkantį vienam mokiniui (kv. m.), ugdymo reikmėms ir aplinkai išlaikyti skiriamas lėšas (tūkst. Eur), tenkančias vienam mokiniui. Prioritetas bendrojo ugdymo įstaigų efektyvinimui nustatytas atsižvelgiant į šių rodiklių reikšmes savivaldybėse, pertvarką vykdant dviem etapais tose savivaldybėse, kuriose rodiklių reikšmės yra prasčiausios.

152.1. Iki 2025 m. prioritetą bendrojo ugdymo įstaigų tinklo efektyvinimui teikti šiose savivaldybėse: Anykščių r., Zarasų r., Ignalinos r., Vilniaus r., Šalčininkų r., Prienų r., Lazdijų r., Varėnos r., Vilkaviškio r., Šakių r., Jurbarko r., Pagėgių, Klaipėdos r., Neringos, Palangos m., Skuodo r., Kelmės r., Radviliškio r., Pakruojo r., Joniškio r., Panevėžio r., Biržų r., Rokiškio r. ir Kupiškio r. (žr. brėžinyje Regionai 2030).

152.2. Iki 2030 m. prioritetą bendrojo ugdymo įstaigų tinklo efektyvinimui teikti šiose savivaldybėse: Akmenės r., Alytaus m., Alytaus r., Elektrėnų, Jonavos r., Kaišiadorių r., Kazlų Rūdos, Kėdainių r., Kretingos r., Molėtų r., Panevėžio m., Pasvalio r., Raseinių r., Rietavo, Šiaulių m., Šiaulių r., Šilalės r., Širvintų r., Tauragės r., Telšių r., Trakų r., Ukmergės r., Utenos r., Visagino r. (žr. brėžinyje Regionai 2030).

153. Tęsti profesinių mokyklų tinklo pertvarką, efektyvinant šių įstaigų tinklą visuose Lietuvos regionuose. Vykdamas profesinių mokyklų tinklo pertvarką, jungti profesinio mokymo įstaigas su bendrojo ugdymo įstaigomis, sudaryti jungtinės veiklos sutartis tarp profesinio mokymo ir bendrojo ugdymo įstaigų dėl bendrojo ugdymo programų, lokaliuose centruose veikiančius profesinio mokymo įstaigų skyrius perkelti į bendrojo ugdymo mokyklas jose įsteigiant atskirą profesinio mokymo skyrių, profesinio mokymo įstaigose steigti suaugusiųjų mokymo skyrius.

154. Efektyvinti Vilniaus, Šiaulių, Kauno ir Klaipėdos regionuose esančių universitetų tinklą, jungiant universitetus, regionuose steigiant universitetų filialus, specializuotas akademijas ir pažangias kolegijas.

155. Taikant partnerystės, paslaugų papildomumo ir specializacijos principus regioniniuose centruose gali būti teikiamos kai kurios santykinai reto poreikio paslaugos tik šios paslaugos turi:

155.1. užtikrinti balansą tarp universitetinio, koleginio aukštojo mokslo ir profesinio rengimo;

155.2. panaikinti dubliavimą mieste, regione, sektoriuje ir tarp subsektorių (universitetų, kolegijų, profesinio mokymo įstaigų);

155.3. stiprinti strateginę bendradarbiavimą su mokslo institutais, mokslo ir technologijų parkais, sudarant palankias sąlygas efektyviai įveikinti slėniuose sukonzentruotą mokslo ir studijų infrastruktūrą, bei siekiant tenkinti vietos ir tarptautinio verslo poreikius; telkti potencialą plačios aprėpties mokslo universitetų steigiant juos metropoliniuose urbanistiniuose centruose, vystant įvairias partnerystes tarp universitetų (akademijų), kolegijų ir profesinio mokymo įstaigų (galimos institucinės ir tinklinės jungtys).

156. **Sveikatos priežiūros paslaugos.** Vykdyti sveikatos priežiūros įstaigų tinklo efektyvinimą atsižvelgiant į sveikatos priežiūros įstaigų grupes, įgyvendinant konsoliduoto sveikatos priežiūros įstaigų tinklo, užtikrinančio sveikatos priežiūros paslaugų suteikimo galimybes atitinkamose įstaigų grupėse pagal pacientų sveikatos būklės ir patologijų sudėtingumo pasiskirstymo srautus, modelį.

157. Didinti sveikatos priežiūros tinklo efektyvumą optimizuojant sveikatos priežiūros įstaigų tinklo juridinių asmenų ir paslaugų apimtį, atsižvelgiant į sveikatos priežiūros paslaugų poreikius ir efektyvų ribotų finansinių resursų panaudojimą.

158. Aukščiausio lygio ir pažangiausiomis technologijomis pagrįstas sveikatos priežiūros paslaugas teikti nacionaliniuose sveikatos centruose Vilniuje, Kaune ir Klaipėdoje, kur koncentruojamas ligonių gydymas su sudėtingiausiomis patologijomis.

159. Prioritetą teikti hospitalizacijos mažinimui ir naujų efektyvesnių sveikatos priežiūros paslaugų formų plėtrai (dienos chirurgijos, dienos stacionaro, stebėjimo paslaugos, kt.). Gerinti lovų fondo panaudojimo rodiklius – lovos funkcionavimo, vidutinės gulėjimo trukmės, lovos apyvartos ir kt.

160. Ligoninių tinklo efektyvinimą vykdyti įvertinus šiuos pagrindinius stebėsenos rodiklius: aktyvaus gydymo stacionaro lovų skaičius 10 tūkst. gyv., aktyvaus gydymo lovų funkcionavimas (dienomis) ir stacionaro dienos ligonių dalis (proc.) tarp visų stacionaro ligonių. Prioritetas ligoninių tinklo efektyvinimui nustatytas atsižvelgiant į šių rodiklių reikšmes savivaldybėse, pertvarką vykdant dviem etapais tose savivaldybėse, kuriose rodiklių reikšmės yra prasčiausios.

160.1. Iki 2025 m. prioritetą ligoninių tinklo efektyvinimui teikti šiose savivaldybėse: Anykščių r., Utenos r., Zarasų r., Visagino, Švenčionių r., Trakų r., Šalčininkų r., Birštono, Druskininkų, Lazdijų r., Varėnos r., Marijampolės, Vilkaviškio r., Raseinių r., Jurbarko r., Pagėgių, Klaipėdos r., Kretingos r., Plungės r., Telšių r., Kelmės r., Šiaulių r., Pasvalio r., Biržų r. ir Rokiškio r. (žr. brėžinyje Regionai 2030).

160.2. Iki 2030 m. numatyti prioritetą ligoninių tinklo efektyvinimui šiose savivaldybėse: Vilniaus r., Kupiškio r., Vilniaus m., Tauragės r., Šilutės r., Jonavos r., Ignalinos r., Mažeikių r., Joniškio r., Klaipėdos m., Šiaulių m., Prienų r., Skuodo r., Molėtų r., Šilalės r., Kalvarijos, Palangos m., Širvintų r., Pakruojos r., Ukmergės r., Elektrėnų, Šakių r., Radviliškio r. (žr. brėžinyje Regionai 2030).

161. Vykdyti pirminės sveikatos priežiūros paslaugų plėtrą atsižvelgiant į demografinės tendencijas ir prie šeimos gydytojo prisirašiusių gyventojų skaičių – vienam šeimos gydytojui tenkančių prisirašiusių asmenų skaičius neturi viršyti 1 500.

162. Sveikatos sistemoje aktyviai naudoti išmanius e. sprendimus, diegiant nuotolines konsultacijas bei kitas pažangias sveikatos priežiūros paslaugų teikimo formas.

163. Savivaldybėse, kuriose demografinės senatvės koeficientas didžiausias (Anykščių r. sav., Ignalinos r. sav., Molėtų r. sav., Švenčionių r. sav., Ukmergės r. sav., Utenos r. sav., Zarasų r. sav., Alytaus r. sav., Birštono savivaldybė, Druskininkų savivaldybė, Lazdijų r. sav., Varėnos r. sav., Kelmės r. sav., Biržų r. sav., Kupiškio r. sav., Rokiškio r. sav.), didinti slaugos ir ilgalaikio palaikomojo gydymo paslaugų apimtį, vystant integruotas sveikatos ir socialinės paslaugas bei teikiant šias paslaugas pacientų namuose.

164. **Socialinės paslaugos.** Socialinių paslaugų tinklą savivaldybėse vystyti atsižvelgiant į dabartines socialinių paslaugų išvystymo apimtį, vertinant tam tikrų tikslinių grupių asmenų skaičių, socialinių paslaugų gavėjų skaičių (dienos centruose paslaugas gaunantys vaikai iš socialinės rizikos šeimų, socialinių paslaugų asmens namuose gavėjai) ir vietų skaičių socialinių paslaugų įstaigose (laikino gyvenimo įstaigose).

165. Vykdyti institucinės globos įstaigų pertvarką įgyvendinant nuoseklius ir koordinuotus veiksmus, skatinančius perėjimo iš institucinės socialinės globos prie paslaugų neįgaliems suaugusiems asmenims, turintiems proto ir (ar) psichikos negalią, vaikams ir jaunimui, turintiems proto ir (ar) psichikos negalią, ir likusiems be tėvų globos vaikams, įskaitant kūdikius, šeimoms bendruomenėje ir pagalbos šeimai, globėjams (rūpintojams) sistemos kūrimą.

166. Teikti prioritetą nestacionarių socialinių paslaugų plėtrai. Sudaryti sąlygas alternatyvių stacionarių globai socialinių paslaugų vystymui: dienos centrai, „apsaugotas būstas“, savarankiško gyvenimo namai, socialinės reabilitacijos centrai, grupinio gyvenimo namai, „atokvėpio paslauga“ –

trumpalaikė socialinė globa, vaikų krizių centrai ir pan. Institucinę globą teikti tik išnaudojus visas kitas galimybes tose savivaldybėse, kurios turi tam tinkamą infrastruktūrą.

167. Savivaldybėse, kuriose trūksta nestacionarių socialinių paslaugų, vykdyti tokių paslaugų plėtrą, teikiant jas namuose ir nestacionariose socialinių paslaugų įstaigose (dienos centruose, laikino gyvenimo namuose, savarankiško gyvenimo namuose, socialinės priežiūros centruose, bendruomenės centruose ir kt.). Šalia esančios savivaldybės, esant poreikiui, bendradarbiauja tarpusavyje, koordinuoja žmogiškuosius išteklius, esant galimybei telkia mobilias specialistų komandas.

168. Socialinių paslaugų plėtrą vykdyti įvertinus šiuos pagrindinius stebėsenos rodiklius: vietų skaičius laikino gyvenimo įstaigose 10 tūkst. gyv., dienos centruose socialines paslaugas gavusių vaikų iš socialinės rizikos šeimų skaičius 10 tūkst. gyv. ir socialines paslaugas asmens namuose gavusių asmenų skaičius 10 tūkst. gyv. Prioritetas socialinių paslaugų plėtrai nustatytas atsižvelgiant į šių rodiklių reikšmes savivaldybėse, kuriose situacija yra prasčiausia, plėtrą vykdant dviem etapais.

168.1. Iki 2025 m. prioritetą nestacionarių socialinių paslaugų plėtrai institucijose ir tokių paslaugų teikimui namuose teikti šiose savivaldybėse: Ignalinos r., Trakų r., Vilniaus r., Šalčininkų r., Kauno m. ir Kauno r., Jonavos r., Alytaus r., Lazdijų r., Kalvarijos, Vilkaviškio r., Šakių r., Raseinių r., Pagėgių, Šilutės r., Klaipėdos r., Kretingos r., Neringos, Palangos m., Mažeikių r., Akmenės r., Šiaulių r., Panevėžio r. ir Biržų r. (žr. brėžinyje Regionai 2030).

168.2. Iki 2030 m. prioritetą nestacionarių socialinių paslaugų plėtrai institucijose ir tokių paslaugų teikimui namuose teikti šiose savivaldybėse: Rietavo, Marijampolės, Ukmergės r., Kelmės r., Panevėžio m., Tauragės r., Visagino, Telšių r., Varėnos r., Skuodo r., Plungės r., Radviliškio r., Pasvalio r., Šiaulių m., Širvintų r., Joniškio r., Klaipėdos m., Kupiškio r., Kėdainių r., Jurbarko r., Anykščių r., Vilniaus m., Rokiškio r., Švenčionių r. (žr. brėžinyje „Regionai 2030“).

169. Vykstant demografiniams pokyčiams dėl gyventojų senėjimo didės senyvo amžiaus asmenims namuose ir institucijoje teikiamų paslaugų poreikis: dienos, trumpalaikės ir ilgalaikės socialinės globos paslaugos. Užtikrinti tokių paslaugų teikimą trumpinant laukimo eiles.

170. Bendradarbiauti tarp skirtingų urbanistinių centrų teikiant palaikomojo gydymo ir slaugos bei institucinės globos paslaugas (tokių paslaugų trūkumas mieste kompensuojamas teikiant tokias paslaugas kaimiškose savivaldybėse).

171. Siekiant kompleksinės specialiujų poreikių turinčių asmenų integracijos, miestuose ir priemiesčiuose diegti universalus dizaino aplinką, užtikrinti būsto, viešosios infrastruktūros – miesto gatvių, viešąsias paslaugas teikiančių įstaigų, viešojo transporto, informacinės aplinkos pritaikymą.

172. **Kultūros paslaugų teikimas.** Stiprinant kultūros paslaugų tinklą, taikyti kompleksinį požiūrį, investuojant ne tik į vietos infrastruktūrą, bet ir socialinį kapitalą (kompetencijas, kultūros bendruomenės ryšių kūrimą):

172.1. vystyti partnerystės su kitais sektoriais (sveikatos, švietimo, verslo ar kt.) ir vietos bendruomene, siekiant didinti kultūros ir meno įstaigų veiklos kokybę, efektyvumą ir prieinamumą, optimaliai paskirstant paslaugas jų tinkle;

172.2. apjungti atskirus kultūros objektus ir jų vykdomas funkcijas į skirtingo lygmens kultūros paslaugas teikiančią tinklą – kultūros paslaugų sistemą;

172.3. atities finansavimo prioritetus teikti „minkštosioms“ investicijoms, planuojant ir nukreipiant lėšas į turinio kūrimą, kompetencijų kėlimą ir visuomenės įtraukimą vietos lygmeniu.

173. Stiprinti saugomo kultūrinio kraštovaizdžio, materialaus ir nematerialaus kultūros paveldo bei kultūros paslaugų sinergiją. Tvariai naudoti ir įveikinti kultūros paveldo objektus, vietas, pritaikant juos visuomenės ir vietos bendruomenių reikmėms. Kultūros objektų įveiklinimui derinti tradicines, vietai būdingas, bei šiuolaikines priemones, kurios padėtų suvokti kultūros svarbą įvairiais, taip pat novatoriškais būdais (skaitmeninimas, kinas, šiuolaikinis menas, dizainas, interaktyvus pažinimas ir pan.). Teikti prioritetą bendruomenių iniciatyvoms, susijusioms su paveldo išsaugojimu ir

naudojimu kultūros paslaugoms teikti, siekiant efektyvesnio paveldo kaip išteklių naudojimo. Siekta kultūros paveldo objektų, į kurių išsaugojimą ir įveiklinimą aktyviai įsitraukė bendruomenės (įskaitant religines), skaičiaus pokyčio reikšmė palyginti su pradine situacija, iki 2030 m. – 20 proc.

174. Mažinti kultūros vartojimo skirtumus skirtingose geografinėse vietovėse ir tarp skirtingų visuomenės grupių. Regionuose plėtoti aukštos kokybės kultūrinės paslaugas, pritraukiant kultūrinį turinį iš urbanistinių centrų, bei tam pritaikant vietos infrastruktūrą. Pritaikant infrastruktūrą orientuotis ne tik į tiesiogines kultūros sklaidos funkcijas, bet ir universalesnius socialinės aplinkos gerinimo tikslus. Kokybiško kultūrinio turinio sklaidai panaudoti ir alternatyvias erdves, paveldo objektus, viešąsias erdves. Pasitelkti vietos lygmeniu gerai išvystytą bibliotekų ir kultūros centrų tinklą. Nuo rajonų centrų labiau nutolusiose savivaldybėse, kaimo vietovėse užtikrinti bendrųjų kultūros edukacijos paslaugų prieinamumą, ypač vaikams ir jaunimui. Siektinas gyventojų, esančių mažiau palankiame kultūriniame kontekste, dalyvaujančių kultūrinėse veiklose, dalies padidėjimas iki 2030 m. – 7 proc.

175. Sudaryti sąlygas bendruomenėms ir vietos suinteresuotosioms šalims teikti bazines (aukšto naudojimo dažnumo, žemo sudėtingumo) kultūros paslaugas vietos lygmeniu, stiprinant vietos gyvybingumą. Į tolygų kultūros paslaugų teikėjų tinklo mobilizavimą visoje šalies teritorijoje, įtraukti kitus sektorius, tokius kaip NVO ir privatus, telkiant finansinius, žmogiškuosius bei infrastruktūrinius išteklius, užtikrinant profesionalaus ir mėgėjų meno partnerystę, vykdant kultūrinę bendruomenių edukaciją.

176. Sukurti „Procento kultūrai“ schema³⁰, pagal kurią visuose iš valstybės ir / ar savivaldybės biudžeto lėšų vystomuose infrastruktūriniuose projektuose, turi būti numatytas mažiausiai 1 proc. bendrųjų projekto išlaidų, skirtų naudoti kultūrinės aplinkos gerinimui: vietos identiteto ir kultūros konteksto tyrimais grįstoms kultūros veikloms, aplinką gerinantiems meno kūriniais ar kt. sprendimams, „trečiųjų erdvių“ formavimui ir įveiklinimui ar kitoms kultūrinėms priemonėms finansuoti. Numatytos priemonės turi padėti atspindėti vietos kontekstą, identitetą, vystyti ilgalaikes, tvarias, vietai būdingas erdves ir paslaugas, padėti įtraukti vietos bendruomenę, gerinti gyvenamosios aplinkos kokybę, didinti vietos patrauklumą ir prisidėti prie darnaus jos vystymo.

177. Suformuluoti konkrečius uždavinius ir prioritetus tarptautinei šalies kultūros sklaidai ir tarptautinio bendradarbiavimo skatinimui, nustatant atskirų kultūros sričių (muziejai, teatras, bibliotekos, koncertinės įstaigos, šiuolaikinis menas, kinas, kultūros centrai, meno centrai, literatūra, kultūros paveldas) raidos būklę, poreikius, problematiką, bei sukuriant duomenimis grįstas skirtingų kultūros ir meno sričių teritorines vystymo strategijas.

178. Remiantis LRKM pavaldžių institucijų resursais, sukurti atskirų kultūros sričių (muziejai, teatras, bibliotekos, koncertinės įstaigos, šiuolaikinis menas, kinas, kultūros centrai, meno centrai, literatūra, kultūros paveldas) nacionalinių kompetencijų centrų tinklą. Tinklas kaups ir skleis sritims aktualią informaciją nacionaliniu ir tarptautiniu lygmeniu, skatins sričių vystymąsi ir plėtrą, kels darbuotojų kvalifikaciją, vykdys visuomenės edukaciją ir aktyvią tinklaveiką, formuos bendrą šalies kultūros raidą.

179. Skatinti tarptautinį bendradarbiavimą kultūros srityje, kuriant įvairesnius ir kokybiškesnius kūrybinius produktus ir kultūros paslaugas, didinant kultūros sektoriaus veiklos profesionalumą ir tvarumą. Siekiant šalies konkurencingumo, parenkamos tikslinės priemonės, veiksmai koordinuojami su suinteresuotomis institucijomis, pagrindinės kultūrinio bendradarbiavimo kryptis derinti su prioritetinėmis eksporto rinkomis ir diplomatijos stiprinimo kryptimis, turinčiomis didžiausią potencialą.

180. Vadovaujantis didžiausią potencialą turinčių tarptautinio bendradarbiavimo kryptių prioritetais, kurti šalies kultūros ambasadorių tinklą, stiprinant šalies įvaizdį užsienyje ir aktyvinant Lietuvos kultūros sklaidą.

181. Efektyvinant esamą ir plėtojant naują kultūros ir kūrybinių industrijų (toliau – KKI) inkubatorių „kietąją“ ir „minkštąją“ infrastruktūrą, vystyti KKI veiklai reikalingą kūrybinių gebėjimų

³⁰ Skandinavijos šalių pavyzdžiai: [The Percent for Art Principle in Finland](#), [Norway's big investment in public art](#), [Stockholm's One Percent Rule](#).

ugdymo ir palaikymo sistema, užtikrinant sistemišką kūrybinių inovacijų kūrimą ir diegimą nacionaliniu lygmeniu (esami 5 KKI inkubatoriai Vilniaus regione), regioniniu lygmeniu (esami Kauno, Klaipėdos, Anykščių ir Utenos inkubatoriai), ir vietos lygmeniu (esami Alytaus ir Telšių inkubatoriai), jungiant įvairias kūrybinių ir meninių studijų disciplinas, mokslinius tyrimus, švietimo programas ir verslą, bei kuriant aukštos pridėtinės vertės produktus ir paslaugas; atsižvelgiant į netolygų KKI inkubatorių pasiskirstymą, inicijuoti regioninio lygmens KKI palaikymo infrastruktūrą Šiaurės ir Vidurio Lietuvoje.

182. Aktualizuojant turimą šalies kultūrinį potencialą, įveikinti turimą kultūrinę infrastruktūrą tarptautiniu mastu, koordinuojant veiksmus bei teikiant prioritetą:

182.1. Vilniaus – Kauno partnerystėje bendriems kultūriniais renginiams, kultūros paveldo ir šiuolaikinės kultūros bendriems projektams; KKI vystymui ir šalies identiteto palaikymui. Atsižvelgiant į turimus gausnesnius kultūrinius išteklius Vilniaus m. sav. ir Kauno žiedinėse savivaldybėse, užtikrinti efektyvų jų panaudojimą ir mobilumą, kuriant bendrą pridėtinę vertę.

182.2. Šiaulių – Panevėžio partnerystėje skirtingų kultūros ir meno sričių jungtinėms veikloms, apimančioms naujas meno formas; šiuolaikinio profesionalaus meno veikloms ir jų pagrindu sukurtoms edukacinėms programoms, skatinančioms profesionaliojo meno raidą; veikloms pratęsiančioms regiono turizmo sezoną; projektams, didinantiems regiono kultūros ir meno pristatymo galimybes užsienyje. Atsižvelgiant į turimus gausnesnius kultūrinius išteklius Panevėžio m. sav., užtikrinti efektyvų jų panaudojimą ir mobilumą, kuriant bendrą pridėtinę vertę.

182.3. Klaipėdos urbanistinio centro vaidmens stiprinimui tarptautiniame ir nacionaliniame kultūros kontekste, per iniciatyvas, orientuotas į inovacijas ir tarpsritiškumą; kultūros ir kūrybinių industrijų plėtrą; edukacines veiklas, susijusias su vietos atminties pažinimu; kultūros ir gamtos objektų, urbanistinių erdvių, rekreacinių teritorijų bendram įveiklinimui; kultūros kelių, jungiančių Europos, Lietuvos ir regiono istorines patirtis, sukūrimo bei sklaidos projektams, užtikrinantiems tarpsektorinį vietinių gyventojų, kūrėjų bei verslo bendradarbiavimą. Atsižvelgiant į turimus gausnesnius kultūrinius išteklius Klaipėdos m. sav., užtikrinti efektyvų jų panaudojimą ir mobilumą, kuriant bendrą pridėtinę vertę.

183. Iki 2030 m. prioritetą teikti bazinių kultūros paslaugų prieinamumui visoje šalies teritorijoje. Siekiant efektyvinti kultūros paslaugų sklaidą, teikti prioritetą optimaliam būtinu, dažno, vidutinio ir reto poreikio kultūrinių paslaugų pasiskirstymui tinkle, skatinti tolygų, aukštos vertės ir įvairių raiškos formų kultūros prieinamumą įvairioms visuomenės grupėms.

184. Iki 2030 m. prioritetą teikti aiškiam kultūrinių funkcijų atskyrimui skirtingais lygmenimis, išskiriant regioninius kultūrinių kompetencijų centrus (žr. brėžinį Kultūros politika ir rekreacija, schema Kultūros paslaugos ir prioritetai), ir kuriant urbanistinių centrų partnerystėmis grįstą kultūros paslaugų teikėjų tinklą.

185. Iki 2025 m. prioritetą teikti kultūros paslaugų teikėjų tinklo efektyvinimui Širvintų raj., Utenos r., Trakų raj., Vilniaus m. sav., Alytaus m., Druskininkų, Birštono, Varėnos raj., Kazlų Rūdos, Kauno raj. sav. Tauragės raj., Pagėgių, Neringos, Klaipėdos m., Palangos m., Šilutės raj., Kretingos raj. ir Skuodo raj. sav., Šiaulių m. sav., Panevėžio raj. ir Biržų raj. sav. Prioritetas kultūros paslaugų teikėjų tinklo efektyvinimui nustatytas atsižvelgiant į kultūros paslaugų efektyvumo indekso (žr. priedą Nr. 4 Kultūros paslaugų efektyvumo indekso skaičiavimo metodika, brėžinį Kultūros politika ir rekreacija, schema Kultūros paslaugos ir prioritetai) reikšmes savivaldybėse, kuriose situacija yra prasčiausia (siektina rodiklio reikšmė yra 1).

186. Iki 2025 m. vykdyti retų kultūros paslaugų mobilumo plėtrą aplinkinėse Vilniaus m. sav. savivaldybės, prioretizuojant Širvintų raj. sav. kultūros paslaugų spektro gerinimą (žr. priedą Nr. 4 Kultūros paslaugų efektyvumo indekso skaičiavimo metodika). Nustatyti šiuos veiklų prioritetus: įvairių tautinių bendrijų, gyvenančių regione, kultūrinio bendradarbiavimo skatinimas, užtikrinant bendrijų etninį savitumą; kūrybinę įvairovę skatinantys projektai, profesionaliosios kultūros lauko plėtra, įvairių raiškos formų inovatyvumo skatinimas, užtikrinimas ir sklaida; menininkų rezidencijos ir mobilumas; daugiakultūrio dialogo skatinimas; kultūrinės ir meninės veiklos skaitmeninimas; biudžetinių ir

nevyriausybių organizacijų bendradarbiavimas; kultūros klasterių kūrimasis; regiono menininkų bendrų projektų didinimas.

187. Iki 2025 m. didinti įvairių socialinių grupių ir amžiaus dalyvių įtrauktį į profesionaliojo ir mėgėjų meno veiklas, bei skatinti profesionalaus ir mėgėjų meno partnerystes, vykdant kultūrinę bendruomenių edukaciją, Ignalinos raj., Utenos raj., Visagino sav., atsižvelgiant į tai, jog šiose teritorijose į kultūrinės edukacijos veiklas įtraukiama sąlyginai mažiausia vaikų ir jaunimo, senjorų ir neįgaliųjų (žr. priedą Nr. 4 Kultūros paslaugų efektyvumo indekso skaičiavimo metodika, brėžinį Kultūros politika ir rekreacija, schemą Kultūros paslaugos ir prioritetai). Žemas šių grupių įsitraukimas rodo, jog turimi resursai ir infrastruktūra yra per mažai išnaudojami vietos bendruomenių kultūrinei edukacijai, trūksta priemonių vietos bendruomenių kultūriniam įsitraukimui didinti. Nustatyti šiuos veiklų prioritetus: naujų kultūrinių paslaugų kūrimas vietos bendruomenėms; atminties institucijų ir jų partnerių kultūrinės edukacijos projektai, aktualizuojantys vietos istorinį palikimą; kūrybinių dirbtuvių, vietos bendruomenių kultūrinio lavinimo ir pažinimo veiklos; profesionalūs kvalifikacijos kėlimo mokymai kultūros darbuotojams; bendruomenių projektų sklaida; profesionaliojo ir mėgėjų meno ugdančiosios kūrybinės partnerystės, sociokultūrinės veiklos; pilietiškumui, kritinio mąstymo ugdymui ir informacinės visuomenės kūrimui skirtos veiklos.

188. Iki 2025 m. gerinti kultūros paslaugų prieinamumą, Vilniaus raj., Molėtų raj., Švenčionių raj., Zarasų raj. tankinant paslaugų teikėjų tinklą, bei efektyviau išnaudojant Vilniaus m., Elektrėnų, Utenos raj. ir Trakų raj. sav. teikėjų tinklą (žr. priedą Nr. 4 Kultūros paslaugų efektyvumo indekso skaičiavimo metodika). Nustatyti šiuos veiklų prioritetus: kultūros paveldo įveiklinimo, viešinimo ir įveiklinimo stiprinimas, alternatyvių erdvių panaudojimas kultūros paslaugoms teikti, kūrybiškos vietokūros iniciatyvos, atgaivinant ar pritaikant apleistas erdves ir objektus visuomenės kultūriniam poreikiams.

189. Iki 2025 m. mažinti kultūros paslaugų teikėjų turimų išteklių ir sukuriamos vertės disbalansą Druskininkų m. sav., Birštono m. sav. ir aplink Kauno m. sav. esančiose savivaldybėse įveiklinant kultūrinę infrastruktūrą ir skatinant paslaugų mobilumą į labiau nutolusias ir mažesnę kultūrinę vertę kuriančias savivaldybes (žr. priedą Nr. 4 Kultūros paslaugų efektyvumo indekso skaičiavimo metodika). Nustatyti šiuos veiklų prioritetus: jungtiniai, skirtingų kultūros ir meno sričių, projektai organizuojami kelių vykdytojų ar keliose regiono savivaldybėse, siekiant tolygaus kultūros ir meno projektų įgyvendinimo regione; turimų gamtos ir kultūros paveldo objektų įveiklinimas ir pritaikymas šiuolaikiniams visuomenės poreikiams; veiklos, nukreiptos į kultūros paslaugų sezoniškumo mažinimą; profesionalaus meno sklaidos projektai, organizuojami kelių savivaldybių teritorijoje; aukštesnės meninės vertės kultūrinių paslaugų plėtojimas pritraukiant kultūrinį turinį iš didesnių urbanistinių centrų.

190. Iki 2025 m. mažinti kultūros paslaugų spektro trūkumą pietinėse Lietuvos savivaldybėse, didinant skirtingų kultūros paslaugų mobilumą iš aplinkinių Kauno m. savivaldybių, bei nukreipiant turimus išteklius į kultūrinių paslaugų spektro plėtrą (žr. priedą Nr. 4 Kultūros paslaugų efektyvumo indekso skaičiavimo metodika). Nustatyti šiuos veiklų prioritetus: sudaryti prielaidas vietos bendruomenėms ir kūrėjams kurti aplinką bei teikti plataus spektro kultūrinės paslaugas; skirtingų kultūros sričių sklaida, siekiant peržengti jų lokalumą ir sezoniškumą; kultūros ir kitų sričių (socialinė sritis, sveikata, švietimas ir kt.) sąveikos skatinimas, sprendžiant bendruomenių problemas; šiuolaikinės kultūros ir kultūros paveldo sąveikos, siekiant platesnės kultūros reiškinių įvairovės.

191. Iki 2025 m. gausinti išteklius kultūrinių paslaugų plėtrai Kėdainių raj., Raseinių raj., Šakių raj., Vilkaviškio raj., Kalvarijos sav. bei Alytaus raj. sav., pasitelkiant partnerystėmis grįstą turimų žmogiškųjų ir infrastruktūrinių išteklių naudojimą bendriems tikslams siekti (žr. priedą Nr. 4 Kultūros paslaugų efektyvumo indekso skaičiavimo metodika). Nustatyti šiuos veiklų prioritetus: viešųjų erdvių pritaikymas kultūrinėms veikloms, kūrybiškam laisvalaikiui, kultūriniam pažinimui skatinti; kultūriškai ir meniškai artimų kultūros ir turizmo objektų, meninių kūrinių, vietos kultūrinio potencialo apjungimas į vieną visumą – kultūrinį kelią; programų jaunų kultūros ir meno profesionalų skatinimui sukūrimas, realizuojant jų idėjas ir siekiant pritraukti ir išlaikyti kultūros darbuotojus ir kūrėjus regione.

192. Iki 2025 m. mažinti kultūros paslaugų teikėjų turimų išteklių ir sukuriamos vertės disbalansą Klaipėdos m., Kretingos raj., Skuodo raj. sav., Palangos m., Šilutės raj. ir Tauragės raj. sav. efektyviau panaudojant turimus kultūrinius išteklius (žr. priedą Nr. 4 Kultūros paslaugų efektyvumo indekso skaičiavimo metodika). Nustatyti šiuos veiklų prioritetus: glaudaus tarpsektorinio – savivaldos, vietos gyventojų, profesionalių menininkų bei verslo – bendradarbiavimo skatinimas, teikiant kultūrinės paslaugas bei formuojant patrauklų ir atpažįstamą regiono įvaizdį; kultūros kelių, jungiančių Europos, Lietuvos ir regiono istorines patirtis kūrimas bei sklaida; susiformavusių pajūrio ir pamario kultūros renginių ir festivalių tradicijų panaudojimas kultūrinių paslaugų sklaidai.

193. Didinti socialinės rizikos grupių įtraukimą į kultūrinės veiklas aplink Klaipėdos m. sav. esančiose savivaldybėse (Klaipėdos raj., Neringos, Palangos m., Kretingos raj., Šilutės raj., Rietavo, Šilalės raj. sav., (žr. brėžinį Kultūros politika ir rekreacija, schemą Kultūros paslaugos ir prioritetai). Nustatyti šiuos veiklų prioritetus: istoriškai susiklosčiusių tarptautinio bendradarbiavimo ir kultūrinių mainų tradicijų panaudojimas socialinės vertės kūrimui; kultūros ir kultūros paveldo objektų pritaikymas neformaliai ugdymui (si) bei kitoms kultūrinėms reikmėms.

194. Atsižvelgiant į turimų išteklių kultūrinių paslaugų plėtrai trūkumą Telšių raj., Šilalės raj. Jurbarko raj. sav. bei Neringos sav., prioritetą teikti partnerystėmis su kaimyninėmis savivaldybėmis grįstam turimų žmogiškųjų ir infrastruktūrinių išteklių naudojimui bendriems tikslams siekti. Nustatyti šiuos veiklų prioritetus: efektyvesnis meno ir kultūros paveldo išteklių panaudojimas istorinei atminčiai, savivokai ugdyti bei urbanistinėms, rekreacinėms, gamtinėms erdvėms aktualizuoti.

195. Iki 2025 m. mažinti kultūros paslaugų teikėjų turimų išteklių ir sukuriamos vertės disbalansą įveiklinant aplink Šiaulių m. sav. esančių savivaldybių (Šiaulių raj. sav., Radviliškio raj. sav., Joniškio raj. sav.) kultūrinę infrastruktūrą ir skatinant paslaugų mobilumą į mažesnę kultūrinę vertę kuriančias savivaldybes. Nustatyti šiuos veiklų prioritetus: ekspozicijos, parodos, jų pagrindu sukurtos edukacinės programos, paveldo skaitmeninimas ir sklaida didinant jo prieinamumą, glaudaus tarpsektorinio – savivaldos, vietos gyventojų, profesionalių menininkų bei verslo – bendradarbiavimo skatinimas, teikiant kultūrinės paslaugas bei formuojant patrauklų ir atpažįstamą regiono įvaizdį; kultūros kelių, jungiančių Europos, Lietuvos ir regiono istorines patirtis kūrimas bei sklaida; susiformavusių regiono kultūros renginių ir festivalių tradicijų panaudojimas kultūrinių paslaugų sklaidai, kultūros ir kultūros paveldo objektų pritaikymas neformaliai ugdymui (si) bei kitoms kultūrinėms reikmėms. Prioritetą teikti partnerystėmis grįstam turimų žmogiškųjų ir infrastruktūrinių išteklių naudojimui bendriems tikslams siekti. Nustatyti šiuos veiklų prioritetus: efektyvesnis meno ir kultūros paveldo išteklių panaudojimas istorinei atminčiai, savivokai ugdyti bei urbanistinėms, rekreacinėms, gamtinėms erdvėms aktualizuoti.

196. Iki 2025 m. mažinti kultūros paslaugų teikėjų turimų išteklių ir sukuriamos vertės disbalansą įveiklinant Panevėžio m. sav. kultūrinę infrastruktūrą ir skatinant paslaugų mobilumą į labiau nutolusias ir mažesnę kultūrinę vertę kuriančias savivaldybes. Nustatyti šiuos veiklų prioritetus: kūrybinės partnerystės skatinantys projektai (tarpinstituciniai, nevyriausybinų organizacijų, tarpsritiniai); projektai, kuriantys naujas kultūrinio turizmo formas (kultūriniai maršrutai, kultūros ir kitų sričių (gastronomijos, gamtos ir kt.) jungtis ir kt.), pratęsiantys regiono / vietos turizmo sezoną, įtraukiantys įvairias įstaigas, organizacijas, pavienius asmenis, įveiklinantys kultūros objektus; projektai, sudarantys galimybes Panevėžio regione reziduoti Lietuvos ir užsienio šalių kultūros ir meno kūrėjams.

TREČIASIS SKIRSNIS

ERDVINĖS EKONOMINĖS STRUKTŪROS

(žr. brėž. Galimybių Lietuva 2030, Regionai 2030)

197. Viešąsias investicijas, sietinas su aukštos pridėtinės vertės ekonominių veiklų skatinimu, pirmiausiai telkti ekonominės veiklos branduoliuose, kur jos atneštų valstybei didžiausią ekonominę naudą. Ekonominės veiklos branduoliai yra urbanistinės sistemos metropoliniai centrai, telkiantys tarptautinio lygmens viešąsias paslaugas, daugiarūšius transportavimo ir susisiekimo sprendimus ir kitus specifinius konkurencinius pranašumus, sukuriančius tinkamą terpę plačiam ekonominių veiklų

spektrui. Pagal specifiką šio tipo tarptautinio lygmens ekonominiai branduoliai diferencijuojami į: sostinės (Vilnius), transnacionalinių ryšių (Kaunas) ir pajūrio (Klaipėda).

198. Vystyti metropolinio ir regioninio lygmens urbanistiniuose centruose (žr. 51 p.) mišrią ekonominę veiklą, neišskiriant vieno ekonomikos sektoriaus kaip dominuojančio prioriteto (žr. brėž. Regionai 2030).

199. Lokaliuose A kategorijos centruose prioritetą teikti ekonominės veiklos vystymui atsižvelgiant į jų sukauptą potencialą ir pajėgumus (žr. brėž. Regionai 2030):

199.1. Turizmo, rekreacijos ir sveikatinimo paslaugas vystyti Anykščiuose, Druskininkuose, Jurbarko, Kėdainiuose, Palangoje, Šalčininkuose, Šilutėje, Trakuose, Zarasuose ir Varėnoje. Detaliau žiūrėti 524.4, 543–546 punktus.

199.2. Pramonės ir gamybos ekonomines veiklas vystyti Gargžduose, Kėdainiuose, Plungėje, Radviliškyje, Jonavoje ir Visagine.

200. Siekiant transformuoti Lietuvos ekonomiką į inovatyvią, klimatui neutralią, konkurencingą ir aukštą pridėtinę vertę kuriančią ekonomiką, prioritetą iki 2030 m. teikti skaitmeninės žiedinės ekonomikos, naujų verslo modelių, investicijų ir mokslinių tyrimų bei ekonominės infrastruktūros vystymui. Tiesioginės užsienio investicijas pritraukti į apdirbamosios gamybos, gyvybės mokslų ir paslaugų tikslinius sektorius.

201. Plėtojant skaitmeninę žiedinę ekonomiką, vykdyti verslo ir viešojo sektoriaus skaitmeninimą, duomenų atvėrimą, tobulinti žmonių skaitmeninius gebėjimus, plėsti skaitmeninę infrastruktūrą, diegti naujas technologijas.

201.1. Skaitmeninės ekonomikos vystymui numatyti investicijas į skaitmeninės infrastruktūros plėtrą, t.y., užtikrinti spartų Lietuvos perėjimą prie naujosios kartos ryšio technologijų (5G) ir pakankamą šalies junglumą (tarpvalstybinių optinių tinklų jungčių plėtra), skaitmeninių paslaugų verslui plėtrą, t.y. elektroninės valdžios, jos paslaugų verslui skaitmenizavimą bei duomenų atvėrimą.

201.2. Užtikrinti, kad visos viešosios ir administracinės paslaugos vartotojams būtų pasiekiamos elektroniniu būdu.

202. Vystant inovacijas ir mokslinius tyrimus, didinti įmonių inovacijų vykdymo pajėgumus, kurti kompetencijų centrus, orientuotus į inovacijų vystymą, skatinti aukštojo mokslo institucijų ir įmonių bendradarbiavimą vykdant mokslinius tyrimus, eksperimentinę plėtrą ir inovacijas (toliau – MTEPI) ir komercializuojant sukurtus sprendimus.

202.1. Inovacijas ir mokslinius tyrimus vystyti atsižvelgiant į prioritetinės mokslinių tyrimų infrastruktūros (toliau – MTI) plėtros kryptis, kurios atspindi Lietuvoje nustatytus turimus ar galimus konkurencinius pranašumus. Investuojant į MTI, svarbiausiu prioritetu išliks infrastruktūros atitikimas sumanosios specializacijos prioritetams, siekiant tikslingiau panaudoti valstybės turimus finansinius išteklius, orientuojantis į didžiausią potencialą turinčius mokslo ir verslo projektus.

202.2. Didžiausios iki šiol investicijos į MTEPI infrastruktūrą viešąjį sektorių pasiekė per integruotų mokslo, studijų ir verslo centrų (mokslo slėnių) plėtros programas. Šalyje jau veikia 5 integruoti mokslo, studijų ir verslo centrai su juose įsikūrusiais atviros prieigos MTEPI centrais Vilniuje („Santara“, „Saulėtekis“), Kaune („Nemunas“, „Santaka“) ir Klaipėdoje („Jūrinis“). Sukūrus modernią MTI infrastruktūrą didžiausiu potencialu pasižyminčiose MTEPI kryptyse, būtina užtikrinti šios infrastruktūros panaudojimą koordinuotomis priemonėmis, todėl iki 2030 m. didžiausias investicijas skirti ne naujos fizinės infrastruktūros kūrimui, bet jos įveiklinimui:

202.2.1. Kritinės masės tyrėjų, dirbančių infrastruktūrose, stiprinimui, įskaitant tyrėjų iš užsienio pritraukimui.

202.2.2. Aukščiausio lygio MTEPI darbų vykdymui.

202.2.3. Technologijų perdavimo, bendradarbiavimo su verslu gebėjimų stiprinimui.

202.2.4. Tarptautiškumo stiprinimui: integracijai į tarptautines infrastruktūras, dalyvavimui tarptautiniuose MTEPI projektuose.

202.3. Plėtoti mokslo ir technologijų parkų veiklą, didinti jų, kaip tarpininko tarp mokslo ir verslo, vaidmenį slėniuose.

203. Siekiant darnios miestų ekonomikos ir įgyvendinant sukuriamos pridėtinės vertės struktūrinius pokyčius, vystyti infrastruktūrą ekonominei veiklai: laisvasias ekonomines zonas (toliau – LEZ), pramonės parkus bei viešuosius logistikos centrus (toliau – VLC). Šie objektai užtikrina ekonominių veiklų plėtrą regioniniuose ir metropoliniuose urbanistiniuose centruose.

203.1. Vystyti esamus pramonės parkus Alytuje, Pagėgiuose, Radviliškyje, Šiauliuose, Ramygaloje ir Kaune. Jei ekonomiškai pagrįsta, steigti pramonės parkus ir kituose urbanistiniuose centruose.

203.2. Vystyti esamas LEZ Akmenės, Kauno, Kėdainių, Klaipėdos, Marijampolės, Panevėžio, Šiaulių teritorijose (žr. brėž. Konkurencinga valstybė 2030).

203.3. Siekiant pritraukti stambius investuotojus ir naujas gamybos įmones, taip pat išnaudojus esamą pramonės parkų ir LEZ teritorijų plotą, kurti naujas pramonines teritorijas Vilniaus, Kauno, Klaipėdos, Panevėžio ir Alytaus regionuose. Stambiems investuotojams teritorijos parenkamos ir vystomos nepriklausomai nuo LEZ ir pramonės parkų užimtumo.

203.4. Jei iki 2030 m. bus priimtas sprendimas, kad naują oro uostą tarp Vilniaus ir Kauno statyti netikslinga, šiam objektui rezervuota teritorija gali būti panaudota pramonės paskirčiai – plyno lauko investicijoms pritraukti.

203.5. Vystyti šiltnamio efektą sukeliančių dujų (toliau – ŠESD) išmetimo švelninimo programas, padedančias įmonėms taikyti naujas technologijas, kurios padeda mažinti ŠESD išmetimo apimtį.

204. **Partnerystės erdvinėse ekonominėse struktūrose.** Vystant šalyje policentrinę urbanistinių centrų sistemą, užtikrinti miestų, regionų, atskirų jos elementų bendradarbiavimą ir vienas kito papildymą. Tarptautiniame ir nacionaliniame kontekste prioritetą teikti Vilniaus–Kauno ir Šiaulių–Panevėžio partnerystėms bei Klaipėdos urbanistinio centro stiprinimui.

204.1. Vilniaus–Kauno partnerystės teritorijoje vystyti integruotų mokslo, studijų ir verslo centrų (slėnių) veiklą, sparčiai auginti verslo paslaugų centrų sektorius, vykdyti investicijų pritraukimo infrastruktūros plėtrą, verslui aktualios infrastruktūros gerinimo projektus.

204.2. Šiaulių–Panevėžio partnerystę vystyti išnaudojant bendrus regionų konkurencinius pranašumus mišrioje ekonominėje veikloje: teikiant paslaugas verslui, kuriant infrastruktūrą, ruošiant rinkos ir investuotojų poreikius atitinkančią darbo jėgą. Bendradarbiaujant prioritetą teikti MTEPI veiklai imlių ūkio sektorių lyginamosios dalies didinimui.

204.3. Formuoti bendrą Šiaulių–Panevėžio regionų profesinių kompetencijų žemėlapi, kurti naujas profesinio ugdymo ir kvalifikacijos kėlimo programas, atitinkančias investuotojų poreikius. Profesinio ugdymo įstaigas pertvarkyti taip, kad į jų valdymą būtų įtraukti Šiaulių ir Panevėžio regione veikiančių asocijuotų verslo struktūrų atstovai, sparčiai plečiamos plėsti pameistrystės programas.

204.4. Stiprinti Klaipėdos urbanistinio centro vaidmenį tarptautiniame ir nacionaliniame kontekste pasitelkiant geografinį išskirtinumą ir esamą veiklų specifiką – skatinant jūrinių ir pakrantės veiklų plėtrą.

204.4.1. Stiprinti Klaipėdos įtaką BJR vystant Klaipėdos valstybinį jūrų uostą, skatinant naujų veiklų jūrinėje teritorijoje vystymą, plečiant su tuo susijusių specialistų rengimo spektrą švietimo įstaigose, stiprinant mokslo ir inovacijų centrus, plečiant ir stiprinant viešųjų paslaugų spektrą.

204.4.2. Išnaudojant Lietuvos, kaip jūrinės valstybės, potencialą, Klaipėdos regione tikslinga kurti pramonines teritorijas su krantinėmis ar prieiga prie jų.

KETVIRTASIS SKIRSNIS

SUSISIEKIMO SISTEMA IR MOBILUMAS

(žr. brėž. Kompleksinė infrastruktūra ir teritorijų rezervavimas valstybės poreikiams)

205. **Susisiekimo sistemos bendros vystymo kryptys ir tikslai.** Lietuvos Respublikos teritorijos susisiekimo sistemą sudaro tarptautiniai, nacionaliniai, regioniniai / rekreaciniai susisiekimo koridoriai, jungiantys skirtingo lygmens susisiekimo ir kitas paslaugas teikiančius urbanistinius centrus ir užtikrinantys gyvybingus ryšius tiek šalies viduje, tiek ir su kaimyninėmis valstybėmis.

206. Lietuvos Respublikos tarptautinio ir nacionalinio lygmens susisiekimo sistemos pagrindą formuoja daugiarūšiai ir vienaarūšiai transporto koridoriai bei transporto terminalai patenkantys į Europos Sąjungos transeuropinį (toliau – TEN-T), visuotinį ir pagrindinį, transporto tinklą:

206.1. šiaurės–pietų kryptimi: transeuropiniai transporto koridoriai I (Talinas–Ryga–Panevėžys–Kaunas–Varšuva) ir I A (Šiauliai–Kalinigradas–Gdanskas) jungiantys Lietuvą su Skandinavijos, Baltijos ir Vakarų Europos valstybėmis ir susidedantys iš esamų ir vystomų automobilių kelių transporto „Via Baltica“ ir „Via Hanseatica“ koridorių bei geležinkelių transporto „Rail Baltica“ projekto;

206.2. rytų–vakarų kryptimi: IX transeuropinio koridoriaus šakos IXB (Kijevas–Minskas–Vilnius–Kaunas–Klaipėda) ir IX D (Kaunas–Kalinigradas);

206.3. rytų–vakarų kryptimi: tarptautinės reikšmės vidaus vandenų kelias E41 Kaunas–Klaipėda;

206.4. Klaipėdos valstybinis jūrų uostas (toliau – KVJU);

206.5. tarptautiniai civiliniai Vilniaus, Kauno ir Palangos oro uostai.

207. Prioritetas teikiamas ES baltosios knygos vieno iš pagrindinių siekių įgyvendinimui, kuris numato iki 2030 m. pabaigos suformuoti pagrindinį transporto koridorių tinklą (strategiškai svarbiausią visa apimančio tinklo dalį), o iki 2050 m. – visą apimančią transporto tinklą užtikrinančią veiksmingą jungtį su visais ES regionais ir atitinkančią TEN-T kriterijus. Modernizuoti nacionalinius ir tarptautinius transporto koridorius bei vystyti naujus susisiekimo infrastruktūros projektus, užtikrinant atitiktą transeuropinio transporto tinklo TENT-T reglamente Nr. 1315/2013 pateiktiems reikalavimams.

208. Pagrindinis susisiekimo sistemos vystymo tikslas tarptautinėje erdvėje – tapti lydere Baltijos šalyse vežant keleivius ir krovinius. Tarptautinių ryšių išvystymas turi didelę reikšmę valstybės vaidmeniui ES kontekste, gyvenimo kokybei bei verslo investicijoms.

209. Prioritetą teikti šalies susisiekimo sistemos vystymui kokybine kryptimi, efektyviai išnaudojant esamą ir vystomą infrastruktūrą.

210. Siekti racionalios ir efektyvios transporto sistemos ir jos sudėtinių dalių sinergijos, daugiarūšiškumo, įvairiarūšiškumo, užtikrinant urbanistinių centrų, formuojančių tarptautinio, nacionalinio ir regioninio lygmens susisiekimo paslaugas, junglumą ir pasiekiamumą. Vystyti ir diegti intelektines transporto sistemas (toliau – ITS) bei kitus inovatyvius eismo valdymo sprendinius, užtikrinant minimalų neigiamą poveikį aplinkai ir žmonių sveikatai. Siekti įgyvendinti tikslus, numatytus Europos Komisijos Žaliojoje (2007 m.) ir Baltojoje (2011 m.) knygose, Europos Komisijos komunikatuose (2013 m.), taip pat naujausiame Europos žaliajame kurse (2019 m.).

211. Siekiant spartesnio perėjimo prie darnaus judumo, visuotinio oro taršos mažinimo ir ekologinio sąmoningumo, didinti alternatyvių degalų ir elektros energijos naudojimą transporto sektoriuje, kad 2030 m. atsinaujinančių energijos išteklių dalis, palyginti su bendroju energijos suvartojimu transporto sektoriuje sudarytų ne mažiau kaip 15 procentų.

212. Tarptautinio lygmens Vilniaus–Kauno ir regioninio lygmens Šiaulių–Panevėžio (veikiantys ir tarptautiniu lygmeniu) urbanistinių centrų junglumas stiprinamas taikant partnerystės papildomumo principą. Siekiant iki 2030 m. įgyvendinti šį sprendinį, numatomi šie pagrindiniai tikslai: sudaryti galimybes kuo mažesnėmis laiko ir finansinėmis sąnaudomis įveikti atstumą tarp šių urbanistinių centrų užtikrinant keleivių daugiarūšių kelionių galimybes, gerinti sąveiką ir suderinamumą tarp viešojo

transporto paslaugų teikėjų, didinti efektyvios logistikos galimybes tinkamai išnaudojant daugiarūšės ir įvairiarūšės krovinių logistikos teikiamas naudas.

213. Sklandžiam ir užtikrintam krašto apsaugos sistemos veikimui užtikrinti ir pritaikyti susisiekimo infrastruktūrą šalies viduje, bei užtikrinti krašto apsaugos objektų ir susisiekimo sistemos junglumą. Numatyti esamos ir plėtojamos (kelių, geležinkelių, tiltų, viadukų, geležinkelio pervažų) transporto infrastruktūros pritaikymą karinės technikos judėjimui. Išskirtinį dėmesį teikti jungčių su kaimyninėmis Lenkijos ir Latvijos šalimis pritaikymui karinio mobilumo poreikiams, privažiuojamųjų kelių ir geležinkelių į karinius dalinius ir poligonus priežiūrai bei rekonstravimui, esant poreikiui naujų atkarpų formavimui. Užtikrinti galimybę karinę techniką perkelti geležinkelių transportu panaudojant valstybei svarbų „Rail Baltica“ projektą.

214. Svarbus šalies susisiekimo logistikos paslaugų spektro didinimas nacionaliniame ir tarptautiniame kontekste iki 2030 m. įvairiarūšė krovinių logistika. Įvertinus ES žaliojo kurso prioritetus ir siekiant maksimalaus efektyvumo bei aplinkos taršos mažinimo gabenant krovinius vidutiniais ir ilgais atstumais (150–300 km ir daugiau) prioritetą teikti geležinkelių ir vandens transportui ir tik galutinius taškus pasiekti mažiausiai efektyviu automobilių kelių transportu.

215. Steigti naujus ir plėsti esamus nacionalinius logistikos centrus. Užtikrinti Kauno ir Vilniaus įvairiarūšių terminalų maksimalų panaudojimą efektyviai logistikai šalia jų vystant ir plečiant viešuosius logistikos centrus krovinių konsolidacijai ir paskirstymui. Užtikrinti naujo įvairiarūšio terminalo įgyvendinimą šiaurės Lietuvos regione.

216. Skatinti įvairiarūšę krovinių logistiką netaršiomis (elektra ir alternatyviais degalais varomomis) bei bevariklėmis transporto priemonėmis.

217. Gerinti eismo saugumą infrastruktūrinėmis ir švietėjiškos sklaidos priemonėmis.

218. Numatomas 5G ryšio taikymas susisiekimo sistemoje iki 2030 m. (žr. II sk. 5 skirsn.).

219. **Automobilių kelių transporto ir infrastruktūros vystymas.** Plėtojant ir modernizuojant automobilių kelių tinklą tęsti eismo saugos ir saugumo priemonių diegimą miestuose ir didžiausią eismo intensyvumą turinčiuose valstybinės reikšmės kelių ruožuose, įgyvendinti programą „Vizija nulis“ ir iki 2030 metų sumažinti eismo įvykiuose sunkiai sužeistų ir žuvusiųjų skaičių 50 procentų lyginant su 2019 m.

220. Tarpmiestinės keleivių logistikos vykdymui remti netaršių ir mažataršių viešojo ir privataus transporto priemonių pasirinkimą. Riboti ir / ar apmokestinti taršias, reikalavimų netenkinančias transporto priemones.

221. Diegti aplinkosauginės priemonės (triukšmo valdymo ir kt.), urbanizuotose teritorijose bei šalia jų esančiuose intensyviausiuose automobilių kelių ruožuose, kuriais vyksta tranzitinis eismas.

222. Užtikrinti viešųjų elektromobilių įkrovimo prieigų įrengimą ne rečiau kaip kas 40–50 km šalia pagrindinių tarptautinių transporto koridorių: I „Via Baltica“, jo šakoje I A „Via Hanseatica“, IX Rytų–Vakarų transeuropinio koridoriaus šakų IXB (Kijevas–Minskas–Vilnius–Klaipėda) ir IX D (Kaunas–Kaliningradas). Šios nuostatos reikalavimus taikyti ir magistraliniams bei krašto keliams, prioritetą teikiant sankryžų zonose esamiems eismo aptarnavimo įrenginiams. Plėtrą vykdyti bendradarbiaujant su esamų degalinių valdytojais nekuriant perteklinės infrastruktūros.

223. Siekiant transeuropinio transporto tinklo (toliau TEN-T) vystymo, didesnio eismo saugumo, tinkamo automobilių kelių pralaidumo, efektyvesnių ryšių tarp partneriaujančių urbanistinių centrų, reikia plėsti ir tobulinti automobilių kelių infrastruktūrą:

223.1. Rekonstruoti „Via Baltica“ ruožą nuo Lietuvos–Lenkijos sienos iki Marijampolės, užtikrinant nepertraukiamą labai aukštą eismo kokybės lygį iki pat Kauno miesto. Kelio ruožo atkarpoje nuo magistralinės reikšmės kelio A1 Vilnius–Kaunas–Klaipėda, rekonstruoti kelius A8 Panevėžys–Aristava–Sitkūnai ir A10 Panevėžys–Pasvalys–Ryga, iki sankryžos su keliu Nr. 125 Biržai–Raubonys,

užtikrinti aukštą eismo kokybės lygį, likusioje kelio „Via Baltica“ atkarpoje iki Latvijos sienos užtikrinti vidutinį eismo kokybės lygį.

223.2. TEN-T tinklo IX B koridoriaus dalyje, magistralinės reikšmės kelyje A1 Vilnius–Kaunas–Klaipėda, užtikrinti labai aukštą eismo kokybės lygį.

223.3. Tarp Šiaulių ir Panevėžio miestų numatyti du valstybinės reikšmės magistralinio kelio Nr. A9 Panevėžys–Šiauliai plėtros etapus: 1. Prioritetinis ruožas – rekonstruoti valstybinės reikšmės magistralinio kelio Nr. A9 Panevėžys–Šiauliai ruožą, nuo suplanuoto įgyvendinti Radviliškio miesto šiaurinio aplinkkelio pabaigos iki Šeduvos miestelio, įskaitant ir sankryžą su krašto reikšmės keliu Nr. 144 Jonava–Kėdainiai–Šeduva, taip užtikrinant labai aukštą eismo kokybės lygį bei kartu pagerinant Šiaulių regiono junglumą su Kėdainių, Jonavos ir Kauno regionais. 2. Rekonstruoti valstybinės reikšmės magistralinį kelią Nr. A9 Panevėžys–Šiauliai ruože nuo sankryžos su krašto reikšmės keliu Nr. 144 Jonava–Kėdainiai–Šeduva Šeduvos miestelyje iki Panevėžio miesto, taip užtikrinant labai aukštą eismo kokybės lygį. Abiejų ruožų įgyvendinimas svarbus Šiaulių ir Panevėžio miestų tarptautinio lygmens partnerystės vystymui, šiaurės Lietuvos regiono stiprinimui bei tarptautinių transporto koridorių junglumo gerinimui.

223.4. Rekonstruoti krašto kelią Nr. 130 Kaunas–Prienai–Alytus nuo sankryžos su valstybinės reikšmės magistraliniu keliu A5 Kaunas–Marijampolė–Suvalkai iki žiedinės sankryžos su Kauno gatve, ties Prienais (31,1 km) užtikrinant aukštą eismo kokybės lygį. Ruožo rekonstravimas užtikrins geresnes susisiekimo sąlygas tarp tarptautines susisiekimo paslaugas teikiančio Kauno miesto ir pietinėje Lietuvos dalyje esančių miestų ir miestelių (Alytaus, Birštono, Prienų, Druskininkų ir kt.).

224. Keliant valstybinės reikšmės magistralinių kelių kokybės lygį, gerinant eismo saugumą ir eismo dalyvių komfortą, rekonstruoti ir remontuoti magistralinės reikšmės kelius, kad pagal dangos būklės indeksą (toliau DBI) kelių ruožų priskiriamų grupėms „labai blogai“ ir „blogai“ nebeliktų.

225. Siekiant didinti valstybinės reikšmės krašto kelių kokybės lygį, taip pat gerinant eismo saugumą ir eismo dalyvių komfortą, rekonstruoti ir remontuoti krašto reikšmės kelius, kad pagal DBI indeksą kelių ruožų priskiriamų grupėms „labai blogai“ ir „blogai“ dalį sumažinti iki 17 proc.

226. Mažinti valstybinės reikšmės krašto kelių, netenkinančių minimalaus pločio reikalavimų pagal kelio kategoriją dalį, tokių kelių ruožų iki 2030 m. turi likti ne daugiau kaip 2 proc. Prioritetą teikti intensyviausiems kelių ruožams įvertinant eismo įvykių suvestinius duomenis.

227. Siekiant gerinti gyvenimo kokybę mažinant oro ir triukšmo taršas, tobulinant susisiekimo sąlygas tarp miestų ir kaimų gyvenamųjų vietovių, sumažinti valstybinės reikšmės kelių su žvyro danga ilgį iki 20 proc. nuo viso bendro valstybinės reikšmės kelių tinklo ilgio.

228. Pasitvirtinus išorinio giliavandens uosto plėtros poreikiui Melnragėje, užtikrinti automobilių transporto jungtį tarp šiaurinės KVJU dalies ir valstybinės reikšmės magistralinio kelio A13 Klaipėda–Liepoja ir centrinę automobilių transporto jungtį per Klaipėdos miestą kaip IX B koridoriaus tęsinį iki KVJU.

229. Siekiant pagerinti Klaipėdos miesto, KVJU ir Klaipėdos laisvosios ekonominės zonos (toliau – LEZ) teritorijos susisiekimą su automobilių kelių tarptautiniu (IX B) koridoriumi ir kitais valstybinės reikšmės keliais, numatyti Statybininkų pr. jungties (Lypkių g.) su Klaipėdos LEZ įrengimą ir krašto kelio Nr. 141 Kaunas–Jurbarkas–Šilutė–Klaipėda ruožo nuo 222 iki 228 km rekonstravimą.

230. Siekiant pagerinti Šiaulių LEZ teritorijos ir Šiaulių oro uosto susisiekimą su tarptautiniais ir nacionaliniais koridoriais, sujungti šias teritorijas su jau suformuota automobilių kelių transporto jungtimi magistraliniame kelyje A9 Panevėžys–Šiauliai.

231. Pagriuose (Kauno r.), ištyrinėjus anhidrito išteklius bei priėmus sprendimą dėl išteklių eksploatavimo, įrengti automobilių kelio atšaką į kasyklos antžeminę aikštelę nuo valstybinės reikšmės krašto kelio Nr. 130 Kaunas–Prienai–Alytus.

232. Gerinant Vilniaus miesto bei valstybinės reikšmės magistralinių kelių A1 ir A19 jungtis su valstybinės reikšmės magistraliniais keliais A16 Vilnius–Prienai–Marijampolė ir A4 Vilnius–Varėna–Gardinas sutampančiu su perspektyvoje formuojamu nauju nacionalinės reikšmės koridoriumi Vilnius–Alytus–Lazdijai, numatyti kelio A4 ruožo nuo sankryžos su Gunkliškių gatve iki sankryžos su Savanorių prospektu rekonstravimą didinant transporto pralaidumą.

233. Atlikti naujos Vilniaus miesto automobilių kelių jungties su magistraliniu keliu A1 Vilnius–Kaunas–Klaipėda galimybių ir poreikio analizę, kuri leistų įvertinti teikiamą socialinę naudą ir investicijų atsiperkamumą. Pasitvirtinus poreikiui pradėti planavimo etapus ir kartu keisti valstybinės reikšmės rajoninio kelio Nr. 5212 Vilnius–Čekoniškės–Sudervė reikšmę į krašto reikšmės kelią nustatant aukštesnę kelio kategoriją.

234. Suplanuoti ir įrengti automobilių kelių jungtis su visomis naujomis geležinkelio stotimis bei atsiradus poreikiui su naujo oro uosto terminalu.

235. Sudaryti teises prielaidas autonominių transporto priemonių įvedimui į bendrą susisiekimo sistemą. Įvertinti ir analizuoti specializuotų eismo valdymo centrų, užtikrinančių autonominių transporto priemonių eismo galimybes bendroje susisiekimo sistemoje ir koordinuojančių kitus su šiuo eismu susijusius klausimus, steigimo poreikį.

236. Siekiant sumažinti neigiamą tranzitinio transporto poveikį miestų aplinkai ir visuomenei, gerinti eismo saugumą, formuoti darnų ir nepertraukiamą pagrindinį šalies susisiekimo tinklą, didinti tarptautinių bei nacionalinių koridorių pralaidumą, užtikrinti geresnį karinį mobilumą ir mažinti miestų susisiekimo sistemų bendrą apkrovimą, būtina skirti didelį dėmesį prioritetinių aplinkkelių plėtros metodikos parengimui, aplinkkelių planavimui, o taip pat įgyvendinti šiuos aplinkkelius (žr. 1 lentelę):

1 lentelė. Automobilių kelių transporto aplinkkelių infrastruktūros plėtra

EIL. NR.	PAVADINIMAS	KELIO NR.
1	Vilniaus pietinis aplinkkelis (II etapas)	A19 su A3
2	Radviliškio ir Karčemų aplinkkelis	A9
3	Klaipėdos pietinis aplinkkelis	KVJU su 141
4	Šiaulių šiaurės rytų aplinkkelis	A9 su A12
5	Kuršėnų vakarinis aplinkkelis	203 su A11
6	Trakų pietinis aplinkkelis	A16
7	Utenos pietrytinis aplinkkelis	A14 ir 208 su A6
8	Zarasų pietrytinis aplinkkelis	A6 ir 102
9	Raudondvario vakarinis aplinkkelis	141
10	Žaslių rytinis aplinkkelis	143
11	Anykščių šiaurinis aplinkkelis	120

237. Suplanuoti Vilniaus pietinio aplinkkelio III etapą.

238. Rezervuoti teritorijas aplinkkeliams, kurie nenumatyti tarp šiame dokumente pateiktų prioritetinių, tokiu būdu sudarant galimybę aplinkkelių planavimui ir įgyvendinimui po 2030 m. Rezervuojamos teritorijos perspektyviniams aplinkkeliams pateikiamos brėžinyje „Kompleksinė infrastruktūra ir teritorijų rezervavimas valstybės poreikiams“.

239. **Geležinkelių transporto ir infrastruktūros vystymas.** Geležinkelių transportas yra pati efektyviausia, saugiausia ir kol kas greičiausia sausumos transporto rūšis. Šalies transporto sistemoje geležinkelių transportą numatyti kaip prioritetinį keleivių ir krovinių pervežimams vidutiniais ir ilgais (150–300 km ir daugiau) atstumais. Keleivių pervežimuose trumpo nuotolio atstumais (<150 km), ten kur yra esama arba planuojama automobilių kelių transportui konkurencinga geležinkelių infrastruktūra, taip pat prioritetą teikti geležinkelių transportui.

240. Plėsti geležinkelių infrastruktūrą, užtikrinti pagrindinių geležinkelio transporto jungčių atitiktį tarptautiniams standartams, diegti eismo saugos lygio didinimo bei aplinkosauginės triukšmo mažinimo priemones, užtikrinti galimybes karinės technikos vienetams judėti geležinkelių transportu ir esant poreikiui formuoti naujas atkarpas.

241. Siekiant darnaus vystymosi tikslų ir didėjančio šalies konkurencingumo tarptautiniame kontekste, iki 2030 m. elektrifikuoti intensyviausiai eksploatuojamas geležinkelio linijas, kad elektrifikuotų geležinkelio kelių ilgis būtų ne mažesnis kaip 35 proc. lyginant su bendru geležinkelio kelių ilgiu.

242. Elektrifikuoti visą likusį IX B geležinkelio koridoriaus ruožą Kaišiadorys–Kaunas–Šiauliai–Klaipėda, Vilniaus mazgą (Kyviškės–Vaidotai–Valčiūnai–Paneriai ir Vilnius–Kirtimai–Valčiūnai) ir IX D koridorių Kaunas–LR valstybinė siena su Rusijos Federacija. IX B koridoriaus elektrifikavimas Lietuvoje suteiks galimybę sujungti KVJU per Baltarusijos elektrifikuotų geležinkelių tinklą su II geležinkelio koridoriumi, jungiančiu Berlyną ir Maskvą.

243. Įgyvendinti ES TEN-T Šiaurės jūros–Baltijos jūros pagrindinio tinklo koridoriaus ruožą „Rail Baltica“ (I šiaurė / pietūs koridorius Talinas–Ryga– Panevėžys–Kaunas–Vilnius–Varšuva), kurio įgyvendinimas suteiks galimybę pagerinti mobilumą šalyje ir kelionių galimybes už šalies ribų, plėtoti verslą ir prekių mainus Baltijos jūros regione, sukurs naujas krovinių ir keleivių pervežimo grandines tarp Baltijos ir Šiaurės bei Adrijos jūrų, taip pat sklandžiai sujungs Baltijos šalis su iki šiol gana sudėtingai pasiekiamomis Pietų Europos šalių rinkomis. Didėjant Šiaurės–Pietų ir Vakarų–Rytų krovinių srautams Lietuvoje atsiras naujos logistikos plėtros galimybės, sujungiančios Europos ir Azijos žemynų sausumos prekybos kelius.

244. „Rail Baltica“ geležinkelio linijoje Vilniaus ir Kauno esamas geležinkelio stotis, taip pat ties Panevėžio miestu numatyta naują geležinkelių stotį, priskirti prie tarptautinio lygmens stočių. Pasitvirtinus naujo oro uosto tarp Vilniaus ir Kauno miestų poreikiui bei rezervavus jam teritoriją, įrengti jame geležinkelio stotį sujungtą su „Rail Baltica“ linija. Regioninio lygmens „Rail Baltica“ keleivių geležinkelio stotys ir stotelės pietų–šiaurės kryptimi suplanuotos Šeštokuose, Marijampolėje, Kazlų Rūdoje, Palemone (Kaunas), Kauno oro uoste, Jonavoje, Kėdainiuose ir Joniškėlyje; rytų–vakarų kryptimi (atšakoje Vilnius–Kaunas): Kaišiadoryse, Vievyje, Lentvaryje bei tarptautiniame Vilniaus oro uoste.

245. Užtikrinti „Rail Baltica“ geležinkelio linijoje numatytų tarptautinių ir regioninių stočių daugiarūšį pasiekiamumą.

246. „Rail Baltica“ atšakos Kaunas–Vilnius tęsinyje, nuo Vilniaus geležinkelio stoties, būtina užtikrinti efektyvią, greito susisiekimo ir nenutrūkstamą europinės vėžės (1435 mm) jungtį su Vilniaus oro uostu (stotele).

247. Plečiant krovinių konsolidavimo ir paskirstymo galimybes Lietuvoje, „Rail Baltica“ geležinkelio trasą sujungti su vystomais Vilniaus ir Kauno viešaisiais logistikos centrais (jų įvairiarūšiais terminalais).

248. Modernizuoti geležinkelių infrastruktūrą tarp Šiaulių ir Panevėžio, įskaitant keleivių terminalus bei geležinkelio linijos elektrifikavimą, pritaikyti ją keleivinių traukinių greičiui iki 160 km/h. Modernizuojamą 1520 mm pločio vėžės geležinkelio liniją Panevėžys–Radviliškis sujungti su „Rail Baltica“ projekte numatytais naujais krovinių ir keleivių terminalais. Panevėžio krovinių terminalas turi užtikrinti šiaurės Lietuvos regionų krovinių konsolidaciją ir perskirstymą bei įvairiarūšės

logistikos galimybes. Šios naujos jungtys ir stotys užtikrins Šiaulių bei Panevėžio miestų ir regionų junglumą geležinkelių transportu su „Rail Baltica“ geležinkelio linija.

249. Siekiant gerinti gyvenimo kokybę Klaipėdos mieste ir atsižvelgiant į KVJU plėtrą, reikalinga nukreipti uosto krovinius geležinkelių transporto aplinkkeliais, aplenkiant Klaipėdos miestą ir jo centrinę dalį. Atlikti galimybių ir poreikio analizę bei tikslinti trasą žemesnio lygmens teritorijų planavimo dokumentuose. Pasitvirtinus poreikiui įgyvendinti aplinkkelį. Šis geležinkelio aplinkkelis turi atlikti dvi funkcijas, tai nukrauti krovinių gabenimą į / iš KVJU per Klaipėdos miestą ir kartu su esama geležinkelio IX B koridoriaus linija suformuoti žiedinį geležinkelio transporto miesto ir priemiestinį maršrutą keleiviams vežti, sujungiant Klaipėdos miestą su Klaipėdos ir Kretingos rajonų gyvenvietėmis.

250. Gerinti Klaipėdos uosto sąveiką su geležinkelių transportu, kad kuo didesnis kiekis krovinių būtų pervežamas geležinkelių transportu.

251. Integruojantis į bendrą Europos geležinkelių tinklą bei gerinant eismo saugą geležinkelių transporte įdiegti ERTMS (Europos geležinkelių eismo valdymo sistema) pagrindiniuose tarptautiniuose susisiekimo koridoriuose (IX B, IX D, I – „Rail Baltica“).

252. Didinti IX B geležinkelio koridoriaus pralaidumą. Pralaidumas yra ribojamas vienkeliuose tarpstočiuose Livintai–Gaižiūnai ir Plungė–Šateikiai. Iki 2030 m. rekonstruoti šiuos ruožus įrengiant antruosius kelius.

253. Iki 2030 m. atlikti naujos greitojo geležinkelio linijos, jungiančios Kauną (per Kauną ir Vilnių) ir Klaipėdą, galimybių ir poreikio analizę, kuri leistų įvertinti teikiamą socialinę naudą ir investicijų atsiperkamumą.

254. Plečiant ar modernizuojant geležinkelių transporto infrastruktūrą ir atnaujinant transporto priemonių parką būtina juos pritaikyti specialiujų poreikių turinčių žmonių (toliau – SPTŽ) poreikiams.

255. Siekiant įveikinti rekreacinius išteklius ir stiprinti Utenos ryšius su Vilniumi ir Kaunu geležinkelių transportu, užtikrinti daugiarūšiškumą pervežant keleivius ir suteikti galimybę daugiau kaip 1 mln. šalies gyventojų greitai pasiekti Utenos regione vystomus rekreacinius ir kultūrinius objektus, svarstyti poreikį bei išnagrinėti galimybę (aplinkosauginiu, socialiniu ir ekonominiais aspektais) įrengti keleivinę geležinkelio stotį Utenos mieste, prie esamos geležinkelio linijos, taip užtikrinant jos pasiekiamumą pėsčiomis ir bevariklėmis transporto priemonėmis, visuomeniniu transportu.

256. Švenčionėliai–Utena geležinkelio liniją pritaikyti didesniajam keleivinių traukinių važiavimo greičiui.

257. Įveikinti numatomą modernizuoti geležinkelio liniją Švenčionėliai–Utena, atliekų ir biokuro vežimui iš Utenos regiono į Vilniaus kogeneracinę jėgainę geležinkelių transportu.

258. Siekiant Alytaus miesto ir jo pramoninės zonos naudojimo efektyvumo, Alytaus regiono keleivių kelionių daugiarūšiškumo, sujungiant šį regioną su vienu iš tarptautines susisiekimo paslaugas teikiančių urbanistinių centrų, įrengti geležinkelio jungtį Alytus–Kaunas arba Alytus–Vilnius (sujungiant su esama geležinkelio linija Valkininkuose), taip pat užtikrinti Alytų ir Marijampolę jungiančios geležinkelio linijos atkarpos Alytus–Šeštokai funkcionavimą ir palaikymą, orientuojantis į krovinių gabenimą ir Alytaus junglumą su „Rail Baltica“ trasa.

259. Įveikinti esamą geležinkelio liniją Šeštokai–Alytus, atliekų ir biokuro vežimui iš Alytaus bei Marijampolės regionų į Kauno kogeneracinę jėgainę geležinkelių transportu.

260. Atlikti naujos geležinkelio linijos Druskininkai–Kabeliai įrengimo, galimybių ir poreikio analizę atsižvelgiant į rekreacinio koridoriaus Druskininkai–Varėna–Trakai–Vilnius–Ignalina–Zarasai–Latvijos siena vystymą ir perspektyvinius poilsiautojų bei turistų srautus, taip pat svarstyti poreikį bei galimybę geležinkelio liniją tęsti iki Baltarusijos sienos sujungiant Lietuvos regioninio ir rekreacinio lygmens geležinkelio koridorių su Baltarusija (Gardinu). Pasitvirtinus poreikiui ir galimybės suplanuoti geležinkelio jungtis.

261. Įvertinus poreikį ir galimybes suplanuoti geležinkelio jungtį tarp Kauno intermodalinio terminalo ir Kauno LEZ.

262. Pagiriuose (Kauno r.), ištyrinėjus anhidrito išteklius bei priėmus sprendimą dėl išteklių eksploatavimo, įrengti geležinkelio atšaką, kuri užtikrintų naudingųjų išteklių transportavimą geležinkelio transportu.

263. Siekiant geresnės gyvenimo kokybės Klaipėdos mieste iškelti krovinių traukinių aptarnavimo infrastruktūrą iš Klaipėdos miesto centrinės stoties. Palaipsniui turi būti optimizuojamas sąstatų formavimas ir vagonų paskirstymas Klaipėdos geležinkelio mazge ir KVJU, taip pat minėtas veiklas perkeltiant į kitas teritorijas, o esamą Klaipėdos miesto centrinę stotį paliekant tik keleivių aptarnavimui. Iki 2030 m. atlikti stoties infrastruktūros iškėlimo ir uosto krovinių terminalo aptarnavimo alternatyvų analizę, vienodą prioritetą teikiant: gamtinių rekreacinių išteklių apsaugai ir jų teikiamoms ekosistemų paslaugoms, ekonominei naudai ir uosto konkurencingumui, ir užtikrinant Girulių miško išsaugojimą. Išnagrinėjus alternatyvas, parengti žemesnio lygmens teritorijų planavimo dokumentus.

264. Pasitvirtinus išorinio giliavandens uosto plėtros poreikiui Melnragėje, užtikrinti geležinkelio jungtį tarp išorinio giliavandens jūrų uosto Klaipėdos mieste ties Melnrage ir tarptautinio IX B geležinkelio koridoriaus.

265. Užtikrinti Klaipėdą ir Tauragę jungiančios geležinkelio linijos funkcionavimą ir palaikymą, orientuojantis į krovinių gabenimą ir Tauragės bei kitų šalia esančių regionų junglumą su KVJU. Įveikinti nenaudojamas keleivines stotis ir atnaujinti keleivių vežimą Tauragę ir Klaipėdą jungiančia geležinkelio linija, kuri suteiktų galimybę regionų gyventojams rinktis keliones geležinkelių transportu.

266. **Oro transporto ir infrastruktūros vystymas.** Oro transporto plėtros srityje įgyvendinti esamų tarptautinių Vilniaus, Kauno ir Palangos oro uostų modernizavimą ir procesų efektyvinimą, orientuojantis į keleivių bei skrydžių kryptių skaičiaus didinimą. Atsižvelgiant į poreikį atsisakyti Vilniaus oro uosto alternatyvaus kilimo–tūpimo tako įrengimo ir žemių rezervavimo kitoje nei oro uostas Liepkalnio g. pusėje, užtikrinti esamo Vilniaus oro uosto, Vilniaus miesto ir Vilniaus rajono savivaldybių darnios plėtros galimybes, keleivių terminalą ir susijusią infrastruktūrą vystant tiek esamoje vietoje, tiek rytinėje kilimo tūpimo tako pusėje.

267. Siekiant, kad vienas iš Lietuvos oro uostų taptų lyderiu Baltijos šalyse, iki 2030 m. atlikti naujo tarptautinio oro uosto tarp Vilniaus ir Kauno galimybių ir poreikio analizę įvertinant faktinius ir perspektyvinius keleivių srautus, esamas rezervuotas teritorijas naujai oro uostų infrastruktūrai, esamų oro uostų pajėgumus bei jų plėtros galimybes. Pasiteisinus prognozėms, parinkti ir rezervuoti tinkamą teritoriją bei pradėti naujo oro uosto planavimą ir projektavimą. Jeigu po teritorijos rezervavimo, dėl nenumatytų priežasčių, pasikeistų naujo oro uosto statybos poreikis, tai rezervuota teritorija (pagrindus poreikį) galėtų būti panaudota kitoms plyno lauko investicijoms. Vertinant naujo oro uosto poreikį, būtina atsižvelgti į tai, kad iki 2030 m. numatoma užbaigti Vilniaus, Kauno ir Palangos oro uostų keleivių aptarnavimo terminalų rekonstravimą, kurie padidins esamų Lietuvos oro uostų keleivių aptarnavimo pajėgumus.

268. Plečiant krovinių logistikos galimybes oro transportu reikia išlaikyti bei stiprinti tarptautinį Šiaulių karinį oro uostą, orientuojantis į krovinių gabenimą oro transportu ir užtikrinant tam reikalingą infrastruktūrą.

269. Plėtoti veikiančius civilinius aerodromus siekiant juos panaudoti tarptautinio ir vietinio susisiekimo, sporto ir pramoginiams tikslams, priėmus sprendimą vykdyti alternatyvią veiklą, numatyti atitinkamą teritoriją (neperkeliant veiklos į greta esančius veikiančius aerodromus) užtikrinančią galimybę vykdyti aerodromų veiklą:

269.1. rytų Lietuvoje – Ignalinos, Kyviškių, Molėtų, Paluknio, Rūdiškių, Utenos, Zarasų;

269.2. pietų Lietuvoje – Alytaus, Druskininkų, Pociūnų, Sasnavos, S. Dariaus ir S. Girėno (Kaunas);

269.3. vakarų Lietuvoje – Kartenos, Klaipėdos, Tauragės, Telšių;

269.4. šiaurės Lietuvoje – Barysių, Mažeikių, Šeduvos;

269.5. vidurio Lietuvoje – Biržų, Įstros, Rojūnų ir palaikyti jų funkcionavimą

270. Nidos civilinį aerodromą išlaikyti funkcionuojantį nenumatant jo plėtros.

271. **Jūrų uostų infrastruktūros vystymas.** Vertinant krovos apimtis, KVJU yra Baltijos šalių lyderis ir norint, kad toliau juo išliktų ir stiprėtų, reikia plėsti šio uosto pajėgumus bei gerinti susisiekimo infrastruktūrą sausumoje.

271.1. Iki 2030 m. įgyvendinti KVJU vidinę (Pietinę) plėtrą.

271.2. Užtikrinti išorinio giliavandens uosto (Melnragės ir Būtingės alternatyvų) plėtrai būtinas užnugarinės infrastruktūros teritorijų rezervavimą žemyninėje dalyje, atsižvelgiant į LR BP koncepcijos sprendinį „išsaugoti galimybę įrengti išorinį giliavandens uostą Melnragėje arba Būtingėje“ ir jo įgyvendinimo laikotarpį (iki 2050 m.).

272. Esamas Klaipėdos miesto susisiekimo tinklas nėra pakankamai efektyvus ir darnus, kad galėtų aptarnauti augančius iš uosto krovinius gabenančio transporto srautus, todėl kartu su uosto plėtra iki 2030 m. vystyti sausumos transporto infrastruktūrą siekiant išskaidyti ir nukreipti krovinių srautus nuo miesto teritorijos.

273. Kiti su jūrų transporto infrastruktūros plėtra susiję sprendiniai pateikiami skyriuje „Specialiosios temos“ (žr. III sk. 3 skirsn.).

274. **Vidaus vandenų transporto ir infrastruktūros vystymas.** Vidaus vandenų transporto infrastruktūra Lietuvoje yra nepakankamai išplėta. Siekiant didinti Lietuvos konkurencingumą logistikos srityje, stiprinti Klaipėdos ir Kauno miestų įvairiarūšiškumą perkraunant krovinius, mažinti išskiriamų šiltnamio efektą sukeliančių dujų (toliau – ŠESD) kiekį transporto sektoriuje bei dalinai nukrauti sausumos kelių infrastruktūrą, išvystyti ir pritaikyti tarptautinį vidaus vandenų kelią E41 Kaunas–Klaipėda (Nemuno upė ir Kuršių marios) krovinių transportavimui. Vystyti keleivinę ir pramoginę laivybą visuose vidaus vandenų keliuose bei laivybai tinkamuose vandens telkiniuose, įvertinti ir pagrįsti priplaukų plėtros potencialą (atliekant galimybių ir poreikio analizę, kuri leistų įvertinti teikiamą socialinę naudą ir investicijų atsiperkamumą).

275. Vystyti tarptautinį vidaus vandenų kelią E41 Kaunas–Klaipėda ir kitus susijusius vidaus vandenų kelius, atsižvelgiant į Ilgalaiškės laivybos Nemunu atnaujinimo programą ir vandensaugos tikslus.

276. Esant techninėms galimybėms Karaliaus Vilhelmo kanalą pritaikyti krovinei laivybai, taip užtikrinant alternatyvią krovinių gabavimo galimybę į KVJU, kai laivyba ribojama Kuršių mariose.

277. Numatyti naujų priplaukų / uostų įrengimą ar esamų modernizavimą ir išlaikymą Kaune, Jurbarke, Uostadvaryje, Neringos savivaldybėje ir kitose teritorijose pagrindus jų potencialą (atliekant galimybių ir poreikio analizę, kuri leistų įvertinti teikiamą socialinę naudą ir investicijų atsiperkamumą).

278. Plėsti eksploatuojamų valstybinės reikšmės vidaus vandens kelių ilgį pritaikant laivybai, kai prioritetą teikiamas krovinei laivybai. Perspektyvoje atsižvelgiant į tarptautinio vidaus vandens kelio E41 išvystymą, papildomai pagrindus, planuoti krovinių laivybos vystymą Nemuno upe nuo Kauno iki valstybės sienos su Baltarusijos Respublika, Neris upe – nuo Kauno iki Jonavos, Nevėžio upe – iki Kėdainių.

279. Atsižvelgiant į vandensaugos tikslus vystyti įvairiarūšiškumą užtikrinančią krovinę priplauką / uostą Kauno mieste sujungtą su automobilių kelių ir geležinkelio susisiekimo koridoriais. Nagrinėjant šio sprendinio įgyvendinimo galimybes įvertinti ir šias dvi alternatyvas:

279.1. pirma alternatyva – Marvelės krovinės priplaukos plėtra, įvertinant jos išvystymą, reikalingą uosto statusui įgyti su galimybe ją prijungti prie geležinkelių transporto sistemos;

279.2. antra alternatyva – krovinės priplaukos / uosto įrengimui parenkama kita vieta, kuri leistų užtikrinti krovinės priplaukos įvairiarūšiškumą krovinių logistikoje.

280. Atlikti laivų šliuzo įrengimo sprendinių analizę per Kauno Algirdo Brazausko hidroelektrinės užtvanką, įvertinant galimybę jį įrengti.

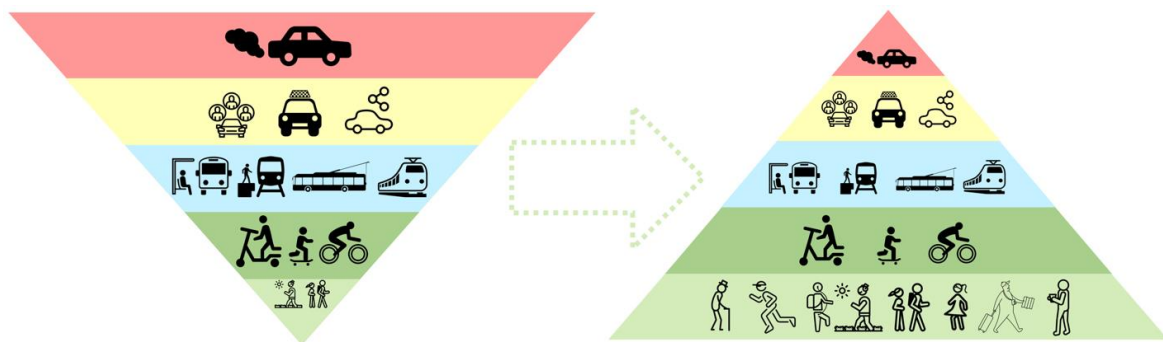
281. Vidaus vandenų kelių infrastruktūrą integruoti į susisiekimo sistemą taip, kad būtų užtikrinamas terminalų įvairiarūšiškumas.

282. **Darni kelionių struktūra ir mobilumo prioritetai.** Siekiant stiprinti tarptautinius ryšius ir Lietuvos pasiekiamumą bevarikliu transportu, taip pat skatinti rinktis bevarikles transporto priemones vietiniam susisiekimui ir rekreaciniais tikslais, įgyvendinti Europos dviračių takų tinklo EuroVelo infrastruktūros plėtrą ir rekonstruoti / remontuoti esamus prastos būklės ruožus. Lietuvos Respublikos teritoriją kerta trys tarptautinio dviračių takų tinklo EuroVelo trasos iš kurių dvi, tai EuroVelo 10 ir EuroVelo 13, driekiasi ta pačia trasa Baltijos jūros pakrantėje. Iki 2030 m. atlikti šios trasos atskirų ruožų rekonstravimą bei remontą. Suplanuoti ir spartinti tarptautiniame EuroVelo dviračių takų tinkle numatytos trasos EuroVelo 11 rytinėje Lietuvos dalyje įgyvendinimą užtikrinant gamtiniu ir kultūriniu požiūriu vertingų teritorijų pasiekiamumą bevarikliu transportu bei sujungiant Lenkiją, Lietuvą ir Latviją tarptautine trasa.

283. Plėtoti bevariklio transporto infrastruktūrą regioninio, nacionalinio ir tarptautinio lygmens susisiekimo paslaugas teikiančių centrų priemiestinėse jungtyse, urbanizuotose teritorijose ir jų periferijose. Parengti Lietuvos bevariklio transporto trasų bendrą vystymo programą.

284. Vystyti valstybinių parkų, turizmo ir stambių rekreacijos objektų pasiekiamumą bevarikliu transportu, integruojant į valstybinį ir tarpvalstybinį bevariklio transporto trasų tinklą.

285. Miestuose siekti darnios kelionių struktūros vystymo, kai sudėtinės susisiekimo sistemos dalys prioritizuoja taip: kelionės pėsčiomis, bevariklėmis transporto priemonėmis ir kitais mikromobilumo sprendimais, viešuoju transportu, dalijimosi transporto priemonėmis, privačiu automobiliu.

9 pav. Darnios kelionių struktūros grafinės išraiškos schema

286. Urbanizuotose teritorijose skatinti vaikščiojimą ir bevariklio transporto bei kitų mikromobilumo priemonių pasirinkimą, taip pat vystyti šiems judėjimo būdams pritaikytą kokybišką infrastruktūrą mažinant priklausomybę nuo privačių automobilių.

287. Kuriant naują ar plėtojant esamą susisiekimo infrastruktūrą bei viešąsias erdves, atnaujinant viešojo transporto paslaugas teikiančių transporto priemonių parką, užtikrinti SPTŽ poreikius.

288. Teikti prioritetą ekologiškam, pritaikytam SPTŽ ir saugiam viešajam transportui, didinti viešojo (tolimojo ir vietinio susisiekimo) transporto konkurencingumą privataus transporto kelionės trukmės atžvilgiu.

289. Prioritetą susisiekimo infrastruktūros plėtrai teikti vietoms, kuriose vyksta intensyviausias urbanistinis vystymas, numatomas gyventojų tankio didėjimas, kai siekiant aukštos gyvenimo kokybės reikalinga užtikrinti viešojo transporto stočių, stotelių plėtrą.

290. Skatinti daugiarūšiškumą – užtikrinti daugiarūšio transporto pasirinkimo galimybes, bevariklio transporto ir dalijimosi sprendinių infrastruktūros geresnį junglumą su esamais ir naujais viešojo transporto terminalais, stotimis, stotelėmis.

291. Miestuose ir šalia jų esančiose urbanizuotose teritorijose smulkiųjų siuntų logistikos paslaugas teikti ŠESD neišskiriančiomis bei bevariklėmis transporto priemonėmis.

292. Retai urbanizuotose vietovėse, priskirtose aukšto ir vidutinio lygmens mobilumo paslaugų teritorijoms, didinti viešojo transporto stotelių pasiekiamumo procentą 1 km atstumu, prioritetą teikiant blogiausią rodiklį turinčioms Šakių, Rietavo, Kazlų Rūdos ir Kaišiadorių rajono savivaldybėms. Šiose savivaldybėse ir Tauragės, Utenos ir Marijampolės regionuose sudaryti galimybę naudotis viešuoju transportu tinkamu laiku.

293. Diegti viešojo ir bevariklio transporto integralumą užtikrinant galimybę rinktis kombinuotas keliones arba keliavimą viešuoju transportu pervežant ir bevarikles transporto priemones.

294. Miestuose ir priemiesčiuose vystyti alternatyvaus kuro papildymo stotelių tinklą, teikti prioritetą alternatyvų kurą naudojančioms transporto priemonėms tokiu būdu mažinant iškastinio kuro naudojimą.

295. Metropoliniuose centruose vietoje taršių automobilių, prioritetą teikti mažiau taršių automobilių patekimui į centrinės ir senamiesčių miestų dalis.

296. Mobilumui ir daugiarūšiškumui vystyti būtina sudaryti sąlygas, kurti naujas ar plėsti esamas su susisiekimo sistema susijusias paslaugas ir reikalingus infrastruktūros sprendinius tiek miestuose ir šalia jų esančiose urbanizuotose teritorijose („lengvai pasiekiamas daugiarūšio transporto bei smulkiųjų siuntų logistikos paslaugas apjungiantis mazgas“, „palik dviratį ir važiuok viešuoju transportu“, „palik automobilį / dviratį ir eik pėsčiomis“, „palik automobilį / dviratį ir važiuok bėginiu viešuoju transportu“, „palik automobilį ir važiuok viešuoju transportu“, „dalijimosi viešaisiais dviračiais sistema“, „dalijimosi automobiliais sistema“, „keliavimo keliose paslauga“, „atsisveikink ir važiuok“ ir kt.)

297. Viešojo transporto susisiekimo paslaugoms užtikrinti tarp partneriaujančių tarptautinio ir regioninio lygmens paslaugas teikiančių urbanistinių centrų prioritetus teikti:

297.1. tarp Vilniaus ir Utenos, Kauno ir Marijampolės, Klaipėdos ir Tauragės, Klaipėdos ir Telšių, Šiaulių ir Mažeikių, Panevėžio ir Rokiškio urbanistinių centrų – geležinkelio transportui;

297.2. tarp Vilniaus ir Ukmergės, Kauno ir Alytaus bei Panevėžio ir Biržų urbanistinių centrų – automobilių kelių transportui;

297.3. iš Klaipėdos miesto, Klaipėdos ir Šilutės rajonų į Neringos savivaldybės gyvenvietes – vidaus vandenų transportui.

298. Tikslinti skirtingo lygmens mobilumo paslaugų zonas žemesnio lygmens teritorijų planavimo dokumentuose, jas sureguliuojant hierarchiškai per jų dažnio, sklaidos, kelionės trukmės ir išlaidų efektyvinimą. Regionų lygmeniu veikiančių partnerysčių ribose, įvertinant esamą ir vystomą infrastruktūrą (funkcinius ryšius), nustatyti prioritetinį ir alternatyvų viešąjį transportą.

299. Teikti prioritetą susisiekimo infrastruktūrą valdančių, paslaugas reglamentuojančių institucijų ir jas teikiančių dalyvių partnerysčių kūrimui, taip pat išmaniųjų judumo sprendimų kūrimui, kurie leistų supaprastinti vartotojų naudojimąsi viešuoju transportu, sujungiant skirtingas transporto rūšis ir kitas mobilumo paslaugas (dalijimosi sprendimai). Kurti bendrą dalijimosi sprendinių ir viešojo transporto koordinavimo bei analizavimo agentūrą arba papildyti veikiančias institucijas funkcijomis, kurios valstybės mastu užtikrintų mobilumo kaip paslaugos platformos sukūrimą, vieno bilieto sistemos išvystymą, plėtrą, palaikymą, keleivių judėjimo duomenų apskaitą ir analizę bei pasiūlymų teikimą dėl mobilumo sprendinių plėtros ir skirtingo lygmens mobilumo paslaugų zonų tikslinimo.

300. Mobilumo kaip teisės (privežamųjų paslaugų) lygmens paslaugų zonose viešojo susisiekimo paslaugos turėtų būti organizuojamos pagal poreikį principu, sudarant teisę retai užstatytose teritorijose, kur neefektyvu palaikyti tradicinį viešojo transporto tinklą, gyvenantiems žmonėms gauti privežimo

paslaugas iki aukštesnio lygmens susisiekiama ir kitų paslaugų. Mobilumo pagal poreikį paslauga suteikia galimybę išskiesti viešąjį transportą SMS ar mobiliosios programėlės pagalba (taksi principu). Kitos alternatyvios paslaugos: lankstaus transporto sistema – tai sistema, leidžianti mobiliosios programėlės pagalba rezervuoti viešojo transporto paėmimą iš stotelės, nutolusios nuo specialaus viešojo transporto reiso tam tikru laiku; autostopas – tai galimybė mobiliosios programėlės pagalba matyti keleivius, kuriems reikalinga pavėžėjimo paslauga, bei transporto priemonių vairuotojus, galinčius pavėžėti ir kt.

301. Vidutinio lygmens mobilumo paslaugų zonose esančiuose lokaliniuose urbanistiniuose centruose užtikrinti regioninio palaikomojo ir papildomojo tipo arba aukštesnio (atsižvelgiant į tai, kuris yra arčiausiai) lygmens urbanistinių centrų pasiekiamumą viešuoju transportu, konsoliduojant paslaugos teikėjų veiklą ir nedubliuojant tarp miestinių / tarpregioninių kelionių, kurios aukšto lygmens mobilumo paslaugų zonose vystomos į aukštesnio lygmens mobilumo paslaugas teikiančius urbanistinius centrus.

302. Aukšto lygmens mobilumo paslaugų zonose numatyti sostinės, transnacionalinio, pajūrio ir regioninio plėtojamojo tipo bei partnerystėmis susietų urbanistinių centrų (Vilniaus–Kauno, Panevėžio–Šiaulių, Klaipėdos–Palangos) pasiekiamumą tarpusavyje ir iš regioninių papildomojo bei palaikomojo tipo lygmens urbanistinių centrų, orientuojantis į dažnus, greitus ir reguliarius tiesioginius viešojo transporto reišius, nedubliuojant vidutinio lygmens mobilumo paslaugų zonoje vykstančio viešojo transporto. Aukšto lygmens mobilumo paslaugų zonoje užtikrinti tarp miestinio viešojo transporto suderinamumą su efektyviu priemiestiniu ir miesto viešuoju transportu (tvarkaraščiai ir kt.), taip užtikrinant sinergiją tarp skirtingo lygio paslaugų ir nepertraukiamą mobilumą.

303. Aukšto, vidutinio bei mobilumo kaip teisės (privežamųjų paslaugų) lygmens mobilumo paslaugų zonos pavaizduotos brėžinyje Regionai 2030.

304. Visų lygmenų mobilumo paslaugų zonose užtikrinti ikimokyklinės ir bendrojo ugdymo įstaigas lankančių vaikų pavėžėjimo paslaugas, jų tvarką ir apimtį apibrėžiant teisės aktuose.

305. Kiti susisiekiama sistemos vystymo sprendiniai susiję su rekreacija bei turizmu pateikiami skyriuje „Specialiosios temos“ (žr. III sk. 2 skirs.).

PENKTASIS SKIRSNIS INŽINERINĖS SISTEMOS

(žr. brėž. Kompleksinė infrastruktūra ir teritorijų rezervavimas valstybės poreikiams)

306. Sukurti inžinerinių sistemų prisitaikymo prie klimato kaitos reguliavimą, atrinkti technologinius sprendimus klimato kaitos poveikio prevencijai ir klimato kaitos poveikio mažinimui, parengti reikiamų tyrimų pagal inžinerinių sistemų pobūdį programas bei juos vykdančius specialistus, diegti klimato kaitos poveikio inžinerinei infrastruktūrai stebėsenos mechanizmus.

307. Tolygiai pereiti prie mažo išmetamų šiltnamio efektą sukeliančių dujų (toliau – ŠESD) kiekio technologijų. Visuose ūkio sektoriuose (energetika, pramonė, transportas, žemės ūkis ir kiti sektoriai) plėtrą vykdyti siekiant inovatyvumo, atsparumo klimato kaitos pokyčiams, taikant žiedinės ekonomikos principus. Skatinti atsinaujinančių energijos išteklių (toliau–AEI) panaudojimą energijos gamybai, alternatyvių degalų naudojimą ir elektrifikaciją transporto sektoriuje, diegti energijos vartojimo efektyvumo didinimo priemones.

308. **Energetikos sistemos (elektra, šiluma ir gamtinės dujos).** Sujungti Lietuvos elektros energetikos sistemą su kontinentinės Europos elektros energetikos sistema darbu sinchroniniu režimu. Sėkmingai sinchronizacijai su ES Lietuvos teritorijoje įgyvendinti šiuos projektus (žr. brėž. Kompleksinė infrastruktūra ir rezervavimas valstybės poreikiams):

- 1) „Litpol Link“ jungties išplėtimas;
- 2) „Harmony Link“ jungties statyba;

- 3) Šiaurės rytų Lietuvos elektros perdavimo tinklo optimizavimas ir paruošimas sinchroniniam darbui su kontinentinės Europos energetikos sistema;
- 4) 330 kV elektros perdavimo linijos Lietuvos elektrinė –Vilnius rekonstravimas;
- 5) 330 kV elektros perdavimo linijos Vilnius–„Neris“ statyba;
- 6) 330 kV elektros perdavimo linijos Kruonio HAE–Bitėnai statyba;
- 7) 330 kV elektros perdavimo linijos Darbėnai–Bitėnai statyba;
- 8) 330 kV skirstyklos „Mūša“ statyba;
- 9) 330 kV skirstyklos „Darbėnai“ statyba;
- 10) Naujų sinchroninių kompensatorių įrengimas;
- 11) Elektros energetikos sistemos dažnio stabilumo vertinimo (FSAS) valdymo sistemos įrengimas;
- 12) Automatinio generacijos valdymo sistemos įdiegimas;
- 13) Elektros energijos kaupimo įrenginių (200 MW) įrengimas.

309. Vystyti AEI elektrinių parkus Lietuvos teritorijoje. Siekiant vizualinės estetinės kraštovaizdžio apsaugos, II sk., 6 skirsn., 350, 351 ir 356 p. pateiktos nuostatos dėl vėjo ir saulės šviesos energijos elektrinių parkų plėtros. Skatinti regioninį ir tarptautinį bendradarbiavimą AEI elektrinių parkų plėtrai.

310. Vystyti vėjo elektrinių parko jūroje įrengimą ir elektros perdavimo tinklo plėtrą šio parko prijungimui prie sausumos tinklų. Perdavimo tinklo, susijusio su vėjo elektrinių jūroje statyba plėtrą vystyti atsižvelgiant į konkrečių statomų vėjo elektrinių galingumus, techninius ir elektros rinkos skaičiavimus, perdavimo tinklo stiprinimo alternatyvų analizę. Numatyti galimybę prie Danijos, Lenkijos, Švedijos ir Vokietijos vėjo elektrinių tinko prijungti ir Lietuvos bei kitų Baltijos šalių jūros teritorijose planuojamus parkus.

311. AEI naudojančių elektrinių plėtrai – užtikrinti reikiamos Lietuvos energetikos sistemos galių adekvatumą, elektros energijos sistemos balansavimo, rezervavimo ir kitas sistemines tinklo paslaugas, kurias teikti turėtų ir energijos iš AEI gamintojai.

312. Skatinti gaminančių vartotojų skaičiaus didėjimą, suteikiant finansinę paramą nedidelės galios saulės šviesos energijos elektrinių įrengimui arba įsigijimui iš nutolusių saulės šviesos energijos elektrinių.

313. Rengiant kompleksinius teritorijų planavimo dokumentus išskirti prioritetingas pastatų renovavimo ir CŠT tinklo plėtros teritorijas. Skatinti pastatų modernizavimą, prioritetą teikiant daugiabučiams namams, savivaldybių ir valstybės institucijų viešiesiems pastatams ir individualiems namams didinant energijos vartojimo efektyvumą ir / ar diegiant AEI energijos gamybą. Diegiant AEI CŠT teritorijose, taikyti kainodarą, kai mokama pastovioji dalis už galimybę pasinaudoti tinklu bei kintamoji dalis už faktiškai suvartotą energiją.

314. Diegti inovatyvias technologijas energetikos sektoriuje, prioritetą teikiant prie aplinką tausojančios energijos gamybos ir aplinką tausojančio vartojimo plėtros prisidedančioms technologijoms.

315. Šilumos sektoriuje skatinti atsinaujinančių energijos išteklių (toliau – AEI) plėtrą, didžiausią dėmesį skiriant šių išteklių naudojimui centralizuotai tiekiamos šilumos gamybai ir šilumos gamybai namų ūkiuose.

316. Intensyviai urbanizuojamose teritorijose, apsirūpinimui šiluma prioritetą teikti centralizuoto šilumos tiekimo būdui. Didinti centralizuotai tiekiamos šilumos gamybos, perdavimo ir vartojimo efektyvumą.

317. Sukurti decentralizuoto sektoriaus aprūpinimo šiluma inventorizavimo sistemą. Skatinti individualiai šildomų pastatų perėjimą prie netaršių ir mažo ŠESD kiekio technologijų, prioritetą teikiant namų ūkiams.

318. Skatinti naujų energijos gamybos technologijų iš geoterminių išteklių kūrimą ir jų integravimą į energetikos sistemą. Prioritetas teikiamas sekliosios geoterminės energetikos vystymui, numatant skatinimo mechanizmą.

319. Vystyti centralizuotą vėsumos energijos tiekimo tinklą, prioritetą teikiant į bendrą sistemą sujungiamiems aukštos energetinės klasės daugiabučiams namams ir administracinės paskirties pastatams.

320. Plėtoti gamtinių dujų infrastruktūrą, prioritetą teikiant savivaldybėms, kuriuose vystomi pramonės parkai ir LEZ. Integruoti Baltijos šalių ir Suomijos dujų rinkas į bendrą ES dujų rinką, sujungiant Lenkijos bei Lietuvos dujotiekius (GIPL projektas). Diversifikuoti dujų tiekimo šaltinius Lietuvoje ir kitose Baltijos šalyse bei didinti tiekimo saugumą ir patikimumą.

321. Įgyvendinti gamtinių dujų perdavimo sistemos plėtos investicijų projektus (žr. brėž.. Kompleksinė infrastruktūra ir teritorijų rezervavimas valstybės poreikiams), skirtus diversifikuoti dujų tiekimo šaltinius Lietuvoje ir kitose Baltijos šalyse bei didinti dujų tiekimo saugumą ir patikimumą:

321.1. Magistralinio dujotiekio Vilnius–Kaunas ir Kaunas–Šakiai jungtis (antroji gija) statyba;

321.2. Magistralinių dujotiekių linijinės dalies atstatymas;

321.3. Dujų skirstymo ir apskaitos stočių atstatymas;

321.4. Kompresorių stočių atstatymas ir modernizavimas.

322. Atsižvelgiant į pasaulinę suskystintų gamtinių dujų rinkos dinamiką ir regioninės gamtinių dujų rinkos potencialą, skatinti ilgalaikį Klaipėdos suskystintų gamtinių dujų (SGD) terminalo veiklos tęstinumą.

323. **Geriamojo vandens tiekimas ir nuotekų tvarkymas.** Plėtoti ir renovuoti geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų surinkimo infrastruktūrą, prioritetą teikiant aglomeracijoms, kuriose gyventojų tankis yra 25 gyventojai / ha ir daugiau.

323.1. Savivaldybių viešojo geriamojo vandens tiekimo teritorijose ir aglomeracijose planuoti centralizuotas geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų surinkimo sistemas, išskyrus atvejus, nurodytus Lietuvos Respublikos geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo įstatyme.

323.2. Teritorijose, kurios nepatenka į savivaldybių viešojo geriamojo vandens tiekimo teritorijas statyti individualias ir (arba) grupines nuotekų tvarkymo ir geriamojo vandens tiekimo sistemas, užtikrinant, kad vietiniuose įrenginiuose tvarkomos nuotekos neterštų aplinkos.

323.3. Naujai urbanizuojamose ir urbanizuotose teritorijose jungtis prie centralizuotų geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų surinkimo tinklų, kai įgyvendinami geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo infrastruktūros plėtos teritorijų planavimo dokumentų sprendiniai.

323.4. Sukurti priemones, skatinančias esamus pastatus prijungti prie centralizuotų geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų surinkimo tinklų.

324. Skatinti regioninių vandentvarkos įmonių apjungimą siekiant sumažinti vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo paslaugų kainų netolygumą, efektyviau įgyvendinti nacionalinius bei Europos sąjungos išpareigojimus ir padidinti geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo įmonių veiklos efektyvumą, teikiamų paslaugų kokybę.

325. Didinti investicijas į paviršinių nuotekų tvarkymo infrastruktūros plėtrą ir rekonstravimą, taip pat ir į turimos infrastruktūros teisinę registraciją. Plėtoti paviršinių nuotekų surinkimo, akumuliacinio ir antrinio panaudojimo (želdinių laistymui ir kt.) sistemas regionų miestuose ir miesteliuose. Mažinti nelaidžių dangų kiekį urbanizuotose ir urbanizuojamose teritorijose, naudoti inovatyvias paviršinių

nuotekų valdymo technologijas, siekiant sumažinti susidarančius didelius paviršinių nuotekų kiekius gausių kritulių metu. Inventorizuoti urbanizuotų teritorijų paviršinių nuotekų tvarkymo sistemas ir planingai vykdyti jų rekonstrukciją ir / ar naują statybą, siekiant mažinti užtvindymo riziką.

326. Projektuojant naujas ar rekonstruojant esamas nuotekų valyklas parinkti tokius nuotekų valymo procesus, kurie leistų išvengti stipraus kvapų susidarymo ir sklidimo. Naujus nuotekų valyklos įrenginius statyti kiek galima toliau nuo kvapui jautrių aplinkinių miesto, miestelio ar kaimo dalių, skatinti esamo ir planuojamo nuotekų dumblo tvarkymą ir apdorojimą uždaroje patalpose, diegti kitas kvapų prevencijos ar neutralizavimo priemones.

327. Mažinti vandens telkinių taršą iš sutelktosios taršos šaltinių didinant nuotekų išvalymo efektyvumą nuotekų valyklose ir užtikrinant vandensaugos tikslų įgyvendinimą. Vykdyti nuotekų valyklų ir šalia jų esančių vandens telkinių stebėseną, prioritetą teikiant geros būklės rodiklių neatitinkantiems vandens telkiniams. Esant poreikiui didinti nuotekų išvalymo efektyvumą.

328. Skatinti, kad individualiuose būstuose, daugiabučiuose namuose, viešuosiuose pastatuose mažai užterštos nuotekos (skalbimui, indų plovimui, prausimuisi ir pan. panaudotas vanduo) ir lietaus vanduo būtų valomas ir, esant galimybei, naudojamas drėkinimui ar laistymui.

329. Tęsti potencialių vandens taršos židinių inventorizavimą, numatyti mechanizmą jų likvidavimui / išvalymui.

330. Intensyvinti individualiai tvarkomų nuotekų valstybinę aplinkos apsaugos kontrolę. Numatyti atsakomybę už nelegaliai įrengiamus vandens gręžinius. Inventorizuojant nuotekų išleistuvus, kartu inventorizuoti ir vietinius individualius vandens šaltinius.

331. Renovuoti ir (ar) rekonstruoti melioracines sistemas, atsižvelgiant į aplinkosauginius reikalavimus bei biologinės įvairovės palaikymą. Diegti drėgmės režimo reguliavimo technologijas, kurios padės kontroliuoti drėgmės išteklius dirvožemyje, azoto ir fosforo patekimą į paviršinius ir požeminius vandenis ir sumažins ŠESD išsiskyrimą.

332. Parengti alternatyvius Vilniaus ir Kauno miestų aprūpinimo geriamuoju vandeniu planus, atsižvelgiant į šalia Vilniaus statomą Astravo AE ir riziką avariniam Neries upės vandens užteršimui radionuklidais.

333. **Atliekų prevencija ir tvarkymas.** Skatinti perėjimą prie žiedinės ekonomikos modelio. Mažinti procesų / produktų / paslaugų poveikį aplinkai ir atliekų susidarymą gamybos ir tolesnio produktų naudojimo procese.

334. Sukurti ir taikyti skatinimo ir kontrolės mechanizmą perdirbamų pakuočių gamybai. Siekiant kokybiškai ir efektyviai paruošti pakuočių atliekas perdirbimui, išvystyti antrinio rūšiavimo pajėgumus, sutelkiant investicijas į vieną ar kelis centralizuoto rūšiavimo įrenginius, kurie efektyviai ir patikimai apdorotų visoje Lietuvoje surinktas pakuočių atliekas.

335. Diegti efektyvesnę atliekų rūšiavimą, numatant antrinių žaliavų konteinerinio tinklo plėtrą. Plėtoti atliekų rūšiavimą skatinančius mechanizmus ir jų pritaikymus, skirti dėmesį gyventojų švietimui. Plėtoti ir diegti naujas antrinių žaliavų perdirbimo technologijas.

336. Vystyti atskiras maisto atliekų ir tekstilės gaminių surinkimo ir jų perdirbimo sistemas. Skatinti įvairių sektorių bendradarbiavimą atliekų rūšiavimo efektyvinimui ir intensyvinimui didinti.

337. Po rūšiavimo likusias netinkamas pakartotinai naudoti ir perdirbti energinę vertę turinčias komunalines atliekas naudoti energijai gauti kogeneracinėse jėgainėse.

338. Vystyti naujas technologijas branduolinės energetikos saugumo gerinimo bei radioaktyviųjų atliekų tvarkymo srityse.

339. **Ryšiai.** Diegti ir plėtoti 5G ryšį Lietuvos teritorijoje, prioritetą teikiant didžiųjų miestų teritorijoms, svarbiausiems tarptautiniams sausumos transporto koridoriams („Via Baltica“, „Rail Baltica“, IX B), magistraliniams automobilių keliams, valstybinės reikšmės magistralinėms geležinkelio

linijoms, oro ir jūrų uostams. Siekiant tvarios ir visą Lietuvos teritoriją apimančios 5G ryšio plėtos, savivaldybės lygmens kompleksiniuose teritorijų planavimo dokumentuose numatyti teritorijas 5G ryšio infrastruktūrai įrengti.

340. Plėtoti elektroninių ryšių infrastruktūrą Lietuvos teritorijoje ir užtikrinti, kad namų ūkių, turinčių galimybę naudoti 100 Mbp/s spartos interneto ryšį, dalis iki 2025 m. būtų 100 proc.

341. Plėtoti aukštos kokybės skaitmeninę infrastruktūrą, kuri atitiktų IV pramonės (skaitmeninės) revoliucijos keliamus reikalavimus perspektyvioms ekonominėms veikloms ir išmaniesiems miestams plėtoti.

342. Užtikrinti universaliosios pašto paslaugos pasiekiamumą, atsižvelgiant į gyventojų kaitos tendencijas atskiruose regionuose.

ŠEŠTASIS SKIRSNIS

GAMTINIO KRAŠTOVAIZDŽIO, BIOLOGINĖS ĮVAIROVĖS APSAUGA, GAMTINIS KARKASAS

(žr. brėž. Kraštovaizdžio formavimas ir ekologinė pusiausvyra)

343. **Kraštovaizdžio apsauga ir formavimas.** Pripažįstant tai, kad kraštovaizdis yra svarbus šalies išteklius, valstybės identiteto ir gyvenimo kokybės dalis, taip pat siejamas su ekonominiais, socialiniais, kultūriniais, ekologiniais ir estetiniais visuomenės poreikiais, vykdant Europos kraštovaizdžio konvencijos ir Europos Sąjungos teisės normų reikalavimus, remiantis pagrindiniais šalies kraštovaizdžio, biologinės įvairovės apsaugą reglamentuojančiais dokumentais ir įvertinus iššūkius šiose srityse iki 2030 m.:

343.1. įgyvendinti kraštovaizdžio formavimo, apsaugos, naudojimo, tvarkymo ir planavimo principines nuostatas, patvirtintas LR Seimo nutarimu „Dėl Lietuvos Respublikos teritorijos bendrojo plano LR BP valstybės teritorijos vystymo krypčių ir teritorijų naudojimo funkcinių prioritetų patvirtinimo“;

343.2. integruoti kraštovaizdžio apsaugos, ir tvarkymo nuostatas į ūkio šakų ir Regionų plėtos programą;

343.3. užtikrinti šalies kraštovaizdžio politikos tęstinumą atnaujinant nacionalinės kraštovaizdžio politikos nuostatas ir numatant konkrečias priemones, skirtas joms įgyvendinti.

344. Siekiant užtikrinti gamtinio ir kultūrinio kraštovaizdžio tvarumą, gyvybingumą ir gebėjimą atlikti ekologines (aprūpinimo, palaikymo, reguliavimo), socialines, ekonomines ir kitas funkcijas:

344.1. stebėti gamtinių, bioprodukcinių ir urbanizuotų teritorijų santykio raidą ir siekti jo optimalumo, vadovaujantis mokliškai pagrįstais kriterijais;

344.2. racionaliai naudoti kraštovaizdžio teritorinį erdvinį potencialą – sudaryti prielaidas išsaugoti ir / ar atkurti gamtinius ir kultūrinius kraštovaizdžio išteklius;

344.3. sudaryti prielaidas ekosistemoms (gamtinėms, miestų ir agroekosistemoms) visaverčiai egzistuoti bendroje kraštovaizdžio struktūroje;

344.4. identifikuoti išskirtinės vertės kraštovaizdžius, juos saugoti, puoselėti ir eksponuoti.

345. Formuoti funkcionalų, socialiai ir / ar gamtiškai gyvybingą bei vaizdingą kraštovaizdį, užtikrinant ekonominių veiklų tęstinumą jame, socialiniu ir aplinkos kokybės požiūriu palankias gyvenimo sąlygas, visų gamtos (gyvosios ir negyvosios) elementų, įskaitant biologinę įvairovę, palaikymo galimybes. Išsaugoti įvairaus teritorinio lygmens vertingo kraštovaizdžio arealus ir jų geoekologinį potencialą, užtikrinti ekologinį stabilumą.

346. Išlaikyti esamą 60 proc. šalies teritorijos tausojantį bei saugantį kraštovaizdį ir biologinę įvairovę naudojimą ir apie 40 proc. – intensyvų naudojimą, vystant bioprodukcinį ūkį, plėtojant

pramonę, susisiekimą ir kitas žmonių gerovei būtinas sistemas. Išlaikyti ir / ar formuoti optimalią kraštovaizdžio erdvinę struktūrą (nacionaliniai kraštovaizdžio struktūros optimalumo rodikliai nurodyti LR BP priede NR. 5 „Nacionalinis kraštovaizdžio tvarkymo planas“). Konkrečius teritorijų naudojimo reglamentus nustatyti savivaldybės lygmenyje rengiant savivaldybių teritorijų bendruosius planus, ir juos taikyti rengiant vietovės / savivaldybės lygmens kompleksinio, saugomų teritorijų ir / ar žemėtvarkos specialiojo teritorijų planavimo dokumentus.

347. Kraštovaizdžio ekologinės pusiausvyros užtikrinimo ir jo įvairovės išsaugojimo srityje prioritetas teikiamas: ekologinėms kompensacinėms gamtinio karkaso funkcijoms stiprinti, ypač teritorijose, kur daugiausia silpno, pažeisto geoekologinio potencialo teritorijų visoje gamtinio karkaso struktūroje (žr. brėž. Kraštovaizdžio formavimas ir ekologinė pusiausvyra, kraštovaizdžio formavimo kryptis – gražinami ir gausinami kraštovaizdžio natūralumą atkuriantys elementai), jungčių tarp atskirų gamtinių ir pusiau gamtinių teritorijų kūrimui, išsaugojimui, geros jų būklės palaikymui, užtikrinant daugiafunkcinių ekologinių paslaugų teikimą, taip pat pelkinio ir karstinio kraštovaizdžio apsaugai, gamtinio kraštovaizdžio elementų išsaugojimui, atkūrimui ir gausinimui urbanizuotose ir numatomose urbanizuoti teritorijose.

348. Veisti miškus kraštovaizdžio ekologinio stabilumo požiūriu mažo miškingumo, bioekologiškai nuskurdintose teritorijose. (Žiemgalos ir Šešupės molingos lygumos, Žemaičių aukštumos vandenskyrinis kalvynas ir vakarų Žemaičių moreninė lyguma, Suvalkų ir Kuršo aukštumų šlaitai, Rytų Aukštaičių plynaukštė, Mūšos ir Nevėžio vandenskyra bei karstinis regionas (Kraštovaizdžio formavimo ir ekologinės pusiausvyros brėž.).

349. Identifikuoti išskirtinės vertės agrarinių teritorijų kraštovaizdį, jį palaikyti, puoselėti ir eksponuoti. Saugoti šias vertingąsias agrarinio kraštovaizdžio savybes: organiškai susiformavusio agrarinio kraštovaizdžio fragmentus su jam būdinga gyvenviečių sistema bei savita žemėnaudos ir žemėvaldos struktūra, istorinio agrarinio kraštovaizdžio arealus, bei juos reprezentuojančius panoraminius vaizdus, tipinius ir unikalius agrarinio kraštovaizdžio fragmentus, kelius ar jų atkarpas (brėž. Kultūros politika ir rekreacija);

350. Nacionaliniame lygmenyje kraštovaizdžio estetinį potencialą (vaizdingumą) formuoja jo vizualinės struktūros raiškumas, dominantės, kraštovaizdžio elementų įvairovė, panoraminė apžvalga, vertė, kurią kraštovaizdžiui priskiria visuomenė. Atsižvelgiant į kraštovaizdžio vizualinės struktūros ypatumus, nustatomi ypač saugomo šalies vizualinio estetinio potencialo arealai ir vietovės (toliau – ypač saugomo kraštovaizdžio teritorijos), kuriose taikomi vizualinės apsaugos reikalavimai (žr. brėž. Kraštovaizdžio formavimas ir ekologinė pusiausvyra, Kultūros politika ir rekreacija):

350.1. neplanuoti saulės šviesos energijos elektrinių didesnių, kaip 500 kW įrengtosios galios bei vėjo elektrinių statybos, išskyrus iki 25 metrų aukščio (matuojant iki aukščiausio konstrukcijų taško) vėjo elektrinę statomą sodyboje ar prie esamų ūkinių pastatų, ypač saugomo kraštovaizdžio teritorijose;

350.2. išsaugoti pajūrio kraštovaizdžio identitetą. Įteisinti pajūrio–pamario kraštovaizdžio vizualinės apsaugos zoną, apimančią Kuršių neriją, Kuršių marias ir iki 10 km pločio žemyninės pakrantės juostą žemyninėje dalyje, įskaitant Nemuno deltą ir Klaipėdos gūbrį (žr. brėž. Kraštovaizdžio formavimas ir ekologinė pusiausvyra, Kultūros politika ir rekreacija). Išskiriant šią zoną nustatyti kraštovaizdžio vizualinę vertę: vertingąsias savybes ir objektus, apžvalgos taškus.

350.3. Vertinant poveikį kraštovaizdžiui siekti išsaugoti vizualiai išraiškingiausias kraštovaizdžio struktūras (žr. LR BP 5 priedo „Nacionalinio kraštovaizdžio tvarkymo planas“ 61 p. AI, AII, BI kraštovaizdžio tipai), šių teritorijų esamą kraštovaizdžio pobūdį, natūralius procesus, užtikrinti apsaugą nuo vizualinės taršos. Žemesnio lygmens teritorijų planavimo dokumentuose nustatomas šių teritorijų reglamentas dėl kraštovaizdžio vizualinio estetinio potencialo išsaugojimo, tikslinami estetinio potencialo arealai, kraštovaizdžio vertės požymiai ir kt.

351. Vertinant galimą vizualinę taršą vadovautis šiais aspektais: žemėnaudos struktūros kaita, vizualinis aspektas, poveikis kraštovaizdžio vertės požymiams (tarp jų ir tiems, kuriems vertę priskiria

visuomenė), gamtos ir kultūros vertybėms ir elementams, jų apžvelgiamumui, panoramoms, rekreacinių išteklių vertei ir naudojimui, poveikis biologinei įvairovei.

352. Gamtinio kraštovaizdžio apsaugos ir naudojimo nuostatos. Sukurti prielaidas ir galimybes vykdyti natūraliems gamtiniams procesams, užtikrinantiems natūralaus, santykinai natūralaus kraštovaizdžio išsaugojimą ir atsistatymą. Prioritetas teikiamas ekologiškai tvaraus agrarinio kraštovaizdžio (miškingo, pelkėto, ežeringo / upėto), saugomų natūralių ir pusiau natūralių buveinių, augalų ir gyvūnų rūšių išsaugojimui ir atkūrimui.

353. Sukurti prielaidas žemės melioracijos ir dirvožemio kultūrinimo darbų metu ekologiškai nuskurdinto agrarinio kraštovaizdžio teritorijų, kuriose reiškiasi neigiami dirvožemio, paviršinio ir požeminio vandens, biologinės įvairovės kokybės pokyčiai, savaiminiam atkūrimui (pagal ekologiškai ir ekonomiškai pagrįstus specialiojo teritorijų planavimo dokumentų sprendinius). Tikslingai didinti agrarinio kraštovaizdžio geoekologinį potencialą ir ekologinio kompensavimo funkcijas, sudarant sąlygas žemės ūkio naudmenų ir dirvožemio derlingumą užtikrinančių savybių apsaugai.

354. Ekologiškai jautriose eroduojamų Baltijos ir Žemaitijos aukštumų moreninių kalvynų, smėlingų kopynų, paslėnių ir slėnių teritorijose taikyti kraštovaizdį tausojančias ūkinio naudojimo formas ir technologijas, prioritetą skiriant priemonėms, atkuriančioms ir palaikančioms kraštovaizdžio mozaiką, biologinę įvairovę. Išsaugoti teritorijas, kurių kraštovaizdžio struktūra pasižymi ekologine svarba ir jautrumu – takoskyrų kraštovaizdžio natūralią struktūrą, upių slėnių, ežerų duburių ir žemyninių kopų kraštovaizdį; stabdyti dirvožemio degradavimą kalvotuose arealuose.

355. Išsaugant, puoselėjant kraštovaizdžio, biologinę įvairovę saugoti, atkurti miškų, vandenų, pelkių, natūralių pievų ekosistemas – palaikyti jose biotopų įvairovę; saugoti kraštovaizdžio gamtines, estetines, istorines vertybes, erdvių santykį, nustatyti regioninės reikšmės saugotinas kraštovaizdžio panoramas bei atvirų kraštovaizdžių teritorijas (aukštapelkės, pievos), kuriose būtų ribojamas želdinių, miško veisimas, žemės ūkio ir miško žemės paskirties keitimas į kitą.

356. Rengiant teritorijų ir strateginio planavimo, kraštovaizdžio formavimo dokumentus, analizuoti kraštovaizdžio charakteristikas, jį veikiančius procesus, vertę, kurią jam priskiria gyventojai, numatyti ilgalaikes priemones vertingam ir / ar vaizdingam gamtinio ir kultūrinio pobūdžio kraštovaizdžiui saugoti, tvarkyti. Kraštovaizdžio apsaugos ir tvarkymo nuostatos, užtikrinančios gamtos ir kultūros vertybių apsaugą (tame tarpe ir vizualinę), bei teritorijos ekologinę pusiausvyrą, detalizuojamos saugomų teritorijų specialiuosiuose ir / ar savivaldybių bendruosiuose planuose, kituose teritorijų planavimo ar strateginiuose planuose.

357. Formuoti kraštovaizdį pagal moksliskai pagrįstus ir siektinus kraštovaizdžio etalonus, diferencijuotus pagal funkcinio naudojimo prioritetus ir tvarios plėtos principus; tvarkyti kraštovaizdį remiantis teritorinės erdvinės struktūros, joje vykstančių morfologinių procesų, istorinės raidos ir vertybių pažinimu, gerą kitų šalių kraštovaizdžio formavimo patirtimi, strateginių ir teritorijų planavimo dokumentų galimybėmis.

358. Formuoti sąmoningą visuomenės požiūrį į kraštovaizdį – žmogaus gyvenamąją aplinką. Į šį aspektą atsižvelgiama rengiant žemesnio lygmens teritorijų planavimo dokumentus, ypač savivaldybių teritorijų ir (ar) jų dalių planus. Užtikrinti kraštovaizdžio, ekosistemų paslaugų, gamtinio karkaso ir ekologinio tinklo, žaliosios infrastruktūros sričių specialistų kvalifikacijos kėlimą ir jų integravimą į planavimo procesus.

359. Kraštovaizdžio struktūros optimizavimas ir formavimas urbanizuotose teritorijose. Identifikuoti, palaikyti, puoselėti ir eksponuoti išskirtinės vertės urbanizuotų teritorijų kultūrinį kraštovaizdį, jam būdingą savitą užstatytą ir atvirų erdvių santykį, panoraminius vaizdus, istoriniu urbanistiniu ir gamtiniu aspektu vertingo ir vaizdingo kraštovaizdžio plotus.

360. Įtvirtinti istorinio–urbanistinio kraštovaizdžio sampratą – urbanistinės teritorijos, suprantamos kaip istorinių sluoksnių darinio, suformuoto apjungiant kultūros ir gamtos vertes ir

savybes, bei suvokiamos plačiau nei kultūros paveldo vietovė ar kompleksas ir apimančios urbanistinių kontekstą bei jo geografinę apsuptį.

361. Užtikrinant socialiniu ir aplinkos kokybės požiūriu palankias gyvenimo sąlygas, formuoti optimalią moksliskai pagrįstą urbanistinio kraštovaizdžio struktūrą, išsaugoti ir gausinti natūralius kraštovaizdžio elementus ir biologinę įvairovę.

362. Tvarkyti ir prižiūrėti urbanizuotų teritorijų natūralias ir pusiau natūralias erdves (medynai, pievos, vandens telkiniai, slėniai, šlapynės) taip, kad procesai, vykstantys jose, atitiktų ar atkartotų natūralius gamtinius procesus;

363. Savivaldybių strateginio ir / ar kompleksinio teritorijų planavimo dokumentuose detalizuoti biologinės įvairovės ir ekosistemų teikiamų paslaugų palaikymui skirtus sprendimus, želdynų sistemos formavimo, apsaugos, tvarkymo reikalavimus, apsaugos priemonės. Šiuose planuose derinti žaliosios infrastruktūros vystymo politikos, reguliavimo ir finansines priemones.

364. **Gamtinio karkaso formavimas.** Užtikrinti Lietuvos Respublikos teritorijos ir atskirų jos struktūrinių dalių (gamtinių, miestų, žemės ūkio ekosistemų) ekologinį stabilumą, biologinės įvairovės apsaugą bei neutralizuoti įvairaus pobūdžio ir intensyvumo antropogeninį poveikį, kurti visavertę, gyvybingą, atsparią ir funkcionalią ekologinio kompensavimo sistemą – gamtinį karkasą, numatyti šias svarbiausias gamtinio karkaso teritorijų geoekologinio potencialo didinimo kryptis (žr. brėž. Kraštovaizdžio formavimas ir ekologinė pusiausvyra):

364.1. išlaikyti ir saugoti esamą natūralių teritorijų geoekologinį potencialą, tausiai, ekologiškai ir ekonomiškai pagrįstai naudoti gamtinius išteklius (išlaikomas ir saugomas esamas natūralus kraštovaizdžio pobūdis);

364.2. atkurti pažeisto ir stipriai pažeisto teritorijų geoekologinio potencialo natūralumą, pasitelkiant dirbtines ir (arba) natūralias ekologinio kompensavimo priemones (palaikomas ir stiprinamas esamas kraštovaizdžio natūralumas);

364.3. atkurti stipriai pažeistų ir degraduotų gamtinio karkaso teritorijų geoekologinį potencialą urbanizuotose teritorijose, pasitelkiant alternatyvias (natūralias arba dirbtines) ekologinio kompensavimo priemones (atkuriama natūrali ar jai artima kraštovaizdžio struktūra, ekosistemos, gamtiniai elementai). Gamtinio karkaso elementai kultūros paveldo vietovėse formuojami pagal kultūros vertybių apsaugos reikalavimus.

365. Urbanizuotose teritorijose formuoti želdynų sistemą, kaip integralią gamtinio karkaso ir urbanistinio audinio dalį, užtikrinti žaliosios infrastruktūros formavimą ir plėtrą. Nacionaliniame, regionų ir savivaldybės lygmenyje prioritetas teikiamas žaliosios infrastruktūros formavimui gamtinio karkaso teritorijose, o vietovės lygmenyje – atskirųjų ir priklausomųjų želdynų sistemoje (žr. 373.1 p.).

366. Gamtinio karkaso teritorijose išskirti ekologinį tinklą, užtikrinantį vertingiausių ekologinių požiūriu gamtinio karkaso teritorijų – Natura 2000 tinklo vientisumą. Įteisinti ekologinio tinklo struktūrą, jį detalizuoti žemesnio lygmens teritorijų planavimo dokumentuose pagal nustatytą metodiką.

367. Stiprinti gamtinio karkaso ir kraštovaizdžio ekologinę pusiausvyrą, stiprinti tausojantį išteklių naudojimą. Prioritetą teikti ekologinio kompensavimo funkcijų atkūrimui ir stiprinimui intensyvios žemdirbystės teritorijose, patenkančiose į probleminius aplinkosauginius Karsto paplitimo, Žiemgalos, Sūduvos rajonus (žr. brėž. Kraštovaizdžio formavimas ir ekologinė pusiausvyra). Priemonės gamtinio karkaso ir kraštovaizdžio ekologiškai pusiausvyrai stiprinti teikiamos 8 skirsnyje „Išteklių apsauga ir naudojimas, Bioprodukcinio ūkio vystymas“.

368. Taikyti gamtinio karkaso teritorijų degradavimo procesus stabilizuojančias priemones: mažinti ūkinės veiklos sukeltus erozijos procesus (žr. brėž. Bioprodukcinio ūkio veiklos ir skatinamos priemonės), palaikyti ir didinti kraštovaizdžio įvairovę, vykdyti moksliskai pagrįstą melioracijos sistemų pertvarką, užtikrinti melioracijos sistemų darbą, įvertinti poreikį ir galimybes renatūralizuoti vandentėkmes, pažeisto ekologinio potencialo teritorijas atkurti ir / ar pritaikyti naujai veiklai (žr. brėž. Kraštovaizdžio formavimas ir ekologinė pusiausvyra), saugoti biologinę įvairovę,

subalansuotai naudoti gamtinius išteklius. Stiprinti upių slėnių – migracinių koridorių gamtinį pilnavertiškumą, paviršinio vandens telkinių apsaugos zonose ir pakrančių apsaugos juostose išsaugoti natūralius gamtinius elementus, juos gausinti. Pagerinti sąlygas visuomenei naudotis pakrantėmis, kurti viešo ir privataus sektoriaus partnerystes, kurios užtikrintų šių viešo naudojimo teritorijų nuolatinę priežiūrą, jų pritaikymą visuomenės poreikiams.

369. Didinti šalies miškingumą, atsižvelgiant į kraštovaizdžio ir biologinės įvairovės, ekologinius, socialinius, ekonominius aspektus, derinant miškų teritorinį išdėstymą su gamtinio karkaso elementų formavimu. Prioritetą skirti ekologiškai nuskurdintoms gamtinio karkaso ir pasklidusios taršos paveiktoms teritorijoms želdinti (žr. brėž. Kraštovaizdžio formavimas ir ekologinė pusiausvyra, Bioprodukcinio ūkio veiklos ir skatinamos priemonės, schema Miškingumo didinimo sprendiniai).

370. Gamtinio karkaso formavimo, kraštovaizdžio tvarkymo priemonės numatyti savivaldybės, vietovės lygmens kompleksinio planavimo ir specialiojo žemėtvarkos, saugomų teritorijų planavimo dokumentuose. Į gamtinio karkaso teritorinę struktūrą integruoti gamtos ir kultūros paveldo objektus.

371. Formuojama gamtinio karkaso ir saugomų teritorijų sistema teritoriškai atspindi šiuo metu esamą situaciją, išlaiko esamas strategines šių teritorijų vystymo nuostatas ir kryptis, išdėstytas LR BP priede Nr. 5 „Nacionalinis kraštovaizdžio tvarkymo planas“. Bendras gamtinio karkaso struktūrų užimamas plotas šalies teritorijoje neturi mažėti. Šių struktūrų geoekologinis potencialas turi būti stiprinamas.

372. **Gamtinio karkaso vystymas urbanizuotose teritorijose.** Didinant urbanizuotų teritorijų geoekologinį potencialą, siekiant sudaryti sąlygas natūralių procesų raiškai, užtikrinant miestų mikroklimato reguliavimo prielaidas, didinant urbanizuotų teritorijų prisitaikymo prie ekstremalių klimato reiškinių galimybes bei gerinant gyvenimo ir aplinkos sąlygas:

372.1. didinti vyraujančio žemo geoekologinio potencialo teritorijose gamtiniam karkasui priskirtų teritorijų natūralumą, stabilumą ir atsparumą išoriniam poveikiui, sudaryti palankias sąlygas biologinei įvairovei, formuoti žaliosios infrastruktūros objektus.

372.2. išsaugoti ir stiprinti ekosistemų paslaugas esamuose ir naujai kuriamuose želdynuose, miškuose, paviršinio vandens telkiniuose ir jų pakrantėse, pelkėse, požeminio vandens iškrovos srityse, užliejamose teritorijose, kitose šlapynėse ir vietovėse, kuriose vyksta natūralūs gamtiniai procesai;

372.3. gamtinio karkaso ir urbanizuotų teritorijų sankirtos arealuose, remiantis geoekologinio potencialo vertinimu, užtikrinti biologinės įvairovės ir ekosistemų teikiamų paslaugų palaikymui skirtų sprendimų ir reikalavimų įgyvendinimą. Šie sprendimai ir reikalavimai (pirmenybė teikiama technologijoms, priemonėms ir medžiagoms, užtikrinančioms gerą aplinkos komponentų būklę) nustatomi normatyviniuose statybos techniniuose dokumentuose.

372.4. siekiant padidinti teikiamų ekosistemų reguliacinių ir kultūrinių paslaugų kokybę ir pasiekiamumą, formuoti linijinę rekreacinę infrastruktūrą, išnaudojant miškingas gamtinio karkaso jungtis urbanizuotose teritorijose. Miestų, priemiesčių ir urbanizuotų vietovių bei jų artimos aplinkos miškuose sudaryti sąlygas reguliacinėms ir kultūrinėms ekosistemų paslaugoms teikti, gyvenamosios aplinkos mikroklimatui saugoti.

373. **Biologinės įvairovės apsauga.** Stabdyti biologinės įvairovės nykimą, ekosistemų ir jų teikiamų paslaugų kokybės blogėjimą, kur įmanoma jas atkurti:

373.1. vystyti žaliąją infrastruktūrą, kaip sudėtinę ir papildančią gamtinio karkaso dalį, padedančią užtikrinti ekologinę, ekonominę ir socialinę naudą visuomenei, gamta pagrįstais sprendimais; skatinti integruoti žaliosios infrastruktūros projektavimą į planavimo dokumentų rengimą, gamtos apsaugos, žemės, miškų ūkio, urbanistikos, vandenių politiką ir kt. sritis, gerinti su žaliąja infrastruktūra susijusių mokslinių tyrimų ir duomenų kokybę, stiprinti šios srities žinių bazę ir skatinti susijusias inovatyvias technologijas. Remti ES lygmens žaliosios infrastruktūros projektus;

373.2. saugoti biologinę įvairovę, sukuriant reikiamas prevencines bei technines priemones. Saugoti, atkurti miškų, vandenių, pelkių ir šlapynių, natūralių pievų ekosistemas – palaikyti biotopų

įvairovę; vengti gyvūnų, paukščių ir žuvų migracijos kelių įprastinės aplinkos keitimo, prireikus ją atkurti. Išsaugoti arba atkurti kraštovaizdžio elementus, kurie leistų užtikrinti didesnę biologinę įvairovę;

373.3. valdyti invazinių rūšių plitimą; užtikrinti laukinės augalijos ir gyvūnijos tinkamą apsaugą, atkūrimą ir naudojimą; išsaugoti genetinius išteklius ir jų įvairovę, diegti gamtosaugines priemones žemės, miškų ūkio, gyvulininkystės ir žuvininkystės sektoriuose. Plėtoti biologinės įvairovės, biologinių išteklių ekosistemų mokslinius tyrimus;

373.4. Lietuvoje registruoti produktyviausias, labiausiai prie klimato pokyčių prisitaikiusias, atsparias kenkėjams žemės ūkio augalų veisles, kurios leis naudoti mažiau tręšiamųjų ir augalų apsaugos produktų.

373.5. užtikrinti tvarų santykinai natūralių ekosistemų ūkinį naudojimą, vengiant neigiamo poveikio biologinei įvairovei bei sudarant moksliskai pagrįstas prielaidas teritoriškai tolygiai formuotis ypač vertingoms gamtinėms teritorijoms ir jas saugoti;

373.6. pagerinti paviršinių ir gruntinių vandenių būklę, sukurti teisingas prielaidas, ribojančias paviršinių ir gruntinių vandenių taršą iš urbanizuotų ir žemės ūkio teritorijų. Tobulinti moksliskai pagrįstas maisto medžiagų balansavimo priemones ir jų įgyvendinimo instrumentus, taikomus visų dydžių ūkiams, kurios padėtų sumažinti azoto, fosforo ir kitų cheminių medžiagų emisiją į paviršinius ir gruntinius vandenis;

373.7. veisti apsauginius želdinius (medžius, krūmus, žolynų juostas), kaip paviršinių vandens telkinių taršos prevencijos priemonę; ekologiškai nuskurdintose žemės ūkio veiklai naudojamose teritorijose įveisti bent 10 proc. žemės ūkio paskirties įvairaus dydžio želdinių juostas, grupes ar masyvus, taip pat formuoti dirbtines pelkes ar vandens telkinius, suplanuotus specialiojo saugomų teritorijų ir / ar žemėtvarkos teritorijų planavimo dokumentuose;

373.8. bendradarbiauti su ūkininkais siekiant padėti jiems pereiti prie visiškai tvaraus, inovatyvaus, neigiamo poveikio aplinkai nekeliančio ūkininkavimo ir skatinti juos tai daryti siekiant pagerinti žemės ūkio ekosistemų būklę, atsparumą klimato kaitai, rizikai aplinkai ir socialiniams bei ekonominiams sukrėtimams; tobulinti bendrą žemės ūkio politiką, skatinant taikyti ekologines sistemas ir rezultatais grindžiamas išmokų sistemas; sumažinti neigiamą poveikį pažeidžiamoms rūšims ir buveinėms, įskaitant poveikį jūros dugnei dėl žvejybos, atkurti natūralias dalies upių vagas, gerinant sąlygas migruojančioms žuvis;

373.9. diegti tausojančius gamtines buveines žvejybos, objektų įrengimo, naudingų iškasenų išgavimo būdus, švarų jūrų transportą, nuotekų šalinimo iš laivų mažinimą; plėtoti žuvų nerštaviečių ir migracijos kelių mokslinius tyrimus, siekiant numatyti priemones jų būklei gerinti;

373.10. sudaryti teisingas ir fizines prielaidas bei paskatos priemones pažeistoms ar sunaikintoms ekosistemoms atkurti, teritorijų geoekologiniam potencialui atstatyti, taikant natūralias ir (arba) technines priemones; tobulinti teisingas prielaidas gamtiniu požiūriu vertingų teritorijų apsaugoje dalyvauti visuomeninėms organizacijoms ir privačios žemės savininkams. Biologinės įvairovės apsaugos priemones integruoti į kitus ūkio sektorius.

374. Vadovaujantis Europos Sąjungos Biologinės įvairovės strategijos iki 2030 m. nuostatomis, formuojant šalies biologinės įvairovės apsaugos politiką:

374.1. taikyti teisingą apsaugą ne mažiau 22 proc. Lietuvos teritorijos, užtikrinant biologinės įvairovės apsaugą gamtiniame karkase, formuojant šalies ekologinį tinklą;

374.2. saugant biologinę įvairovę, užtikrinant natūralių gamtinių procesų eigą, griežtos apsaugos reikalavimus taikyti Europos Bendrijos svarbos Vakarų taigos gamtinėms buveinėms ir Punios šilui. Nemuno kilpų regioninio parko Punios šilo botaninį–zoologinį draustinį priskirti Punios šilo gamtiniam rezervatui.

375. Parengti biologinės įvairovės ir ekosistemų atkūrimo planą (programą), kuris nustatytų biologinės įvairovės apsaugos įgyvendinimo ir reglamentavimo spragas, nustatytų prioritetinius tikslus ir terminus, taip pat ekosistemų apsaugos, atkūrimo ar tausaus jų naudojimo apibrėžtį, kriterijus ir prioritetus, veiksmus užtikrinant, kad iki 2030 m. bent 30 proc. saugomų rūšių ir buveinių, kurių būklė šiuo metu nėra gera, taptų geros būklės arba būtų matoma aiški būklės gerėjimo tendencija.

376. **Saugomos teritorijos.** Įgyvendinti šalies teritorijos gamtinio ir kultūrinio kraštovaizdžio bei biologinės įvairovės apsaugos ir kraštovaizdžio politikos prioritetus, optimizuoti saugomų teritorijų sistemą, inicijuoti naujų saugomų teritorijų steigimą. Saugomų teritorijų steigimui, vertybių apsaugai taikyti ir partnerystės principą, pasitelkiant visuomenines organizacijas, privačios žemės savininkus, kitus subjektus. Valstybės prioritetinis uždavinys – esamose ir naujai steigiamose saugomose teritorijose palaikyti palankią natūralių buveinių ir rūšių bei kitų gamtos vertybių apsaugos būklę.

377. Prioritetas teikiamas Europos Sąjungos (ES) direktyvų Dėl natūralių buveinių ir laukinės faunos bei floros apsaugos (92/43/EEC) ir Dėl laukinių paukščių apsaugos (79/409/EEC) reikalavimams įgyvendinti, plėsti Natura 2000 teritorijų tinklą Lietuvoje. Iki 2022 m. nustatyti tinkamas apsaugos priemonės, atlikti Natura 2000 teritorijų, kurios nėra nacionalinės saugomos teritorijos, apsaugos būklės vertinimą. Šioms teritorijoms parengti ir įgyvendinti apsaugos ir tvarkymo dokumentus ar apsaugos ir tvarkymo priemonės įtraukti į kitus planus.

378. Įsteigti paukščių apsaugai svarbią teritoriją – Paluknio pievos, buveinių apsaugai svarbias teritorijas – Juodymo pelkė (Rokiškio raj.), Strėvininkų miškas, (Kaišiadorių raj.) Kruojos upės slėnis (Pakruojo raj.), Ažukriaunio miškas (Rokiškio raj.), Petrašiūnų miškas (Ukmergės raj.), Norkiškės miškas (Tauragės raj.), Karšuvos giria (Jurbarko, Tauragės raj.) ir kitas. Kuriant Lietuvoje Natura 2000 tinklą, siekiama užtikrinti tinkamą visų Lietuvos teritorijoje randamų 54 natūralių buveinių tipų ir 55 rūšių apsaugą, įsteigti reikiamą kiekį saugomų teritorijų.

379. Siekiant išsaugoti Sūduvos slėniuotų ir limnoglacialinių lygumų, banguotos moreninės plynaukštės, ežeroto moreninio kalvyno kraštovaizdį, Suvalkijos simbolio – Šešupės upyno etalonus, gamtines ekosistemas, Lietuvos istorijai svarbų Sūduvos etninės srities paveldą, kultūrą, istoriją, atnaujinti Sūduvos (Suvalkijos) nacionalinio parko steigimo procedūras.

380. Atsižvelgiant į saugomų teritorijų steigimo tikslus, kraštovaizdžio ir biologinės įvairovės, gamtos ir kultūros vertybių išsaugojimo poreikį, koreguoti, tikslinti saugomų teritorijų ribas. Išplėsti Aukštaitijos nacionalinį parką, apjungiant jį su Labanoro regioniniu parku. Parengti metodiką ir nustatyti kriterijus saugomų teritorijų optimizavimui.

381. Užtikrinti Lietuvos UNESCO pasaulio paveldo vietovėms (Kuršių nerijai, Kernavės archeologinei vietovei, Vilniaus istoriniam centrui, Struvės geodeziniam lankui) keliamus kultūros ir gamtos paveldo apsaugos reikalavimus, išsaugoti ir palaikyti išskirtinę visuotinę vertę, autentiškumą ir vientisumą, išlaikyti šias vertybes dabarties ir ateities kartoms. Prioritetas teikiamas išskirtinės visuotinės vertės apraše nustatytų vertingųjų savybių apsaugai.

382. Siekiant išsaugoti gamtos vertybes, gamtinius išteklius bei efektyviai ir veiksmingai valdyti saugomas teritorijas, saugoti Europos bendrijos buveines ir rūšis, tobulinti / pertvarkyti stebėsenos sistemą, nustatant aiškius ir kiekybiškai pamatuojamus apsaugos tikslus, vertinimo kriterijus, apjungiant įvairių institucijų atliekamus stebėjimus ir vertinimus, ekspertines kompetencijas bei technologinius įrankius.

383. Siekiant įveiklinti gamtos vertybes, kuriant kokybišką, tvarią aplinką, formuojant vietos identitetą, socialinį ir ekonominį patrauklumą:

383.1. tinkamai tvarkyti saugomas teritorijas, pačias gamtos vertybes – išsaugoti, racionaliai naudoti ir atkurti pažeistus gamtos ir kultūros paveldo teritorinius kompleksus bei objektus (vertybes), pritaikyti saugomas teritorijas pažinimui / pažintiniam turizmui;

383.2. skatinti vietos ūkininkų ir verslo, vietos savivaldos ir nacionalinių institucijų, įskaitant saugomų teritorijų direkcijas bei nevyriausybinių organizacijų bendradarbiavimą gamtos vertybių ir

kultūros paveldo, kraštovaizdžio ir biologinės įvairovės išsaugojimo, pritaikymo, įveiklinimo srityse, informuoti visuomenę ir įgyvendinti rinkodaros veiklas. Taikyti partnerysčių modelius, tyrimų, planavimo ir reglamentavimo bei finansines priemones;

384. Didinti gamtos vertybių integralumą regiono, savivaldybės ir vietovės socialinio ir ekonominio vystymo procese. Tobulinti išmokas už gamtos saugos aplinkosaugos priemonių taikymą, numatyti paramą priemonėms, skirtoms kraštovaizdžio būklės, kraštovaizdžio vizualinės raiškos ir estetinės kokybės gerinimui. Didinti gamtos išteklių naudojimo tvarkymo ir biologinės įvairovės apsaugos efektyvumą, gamtinių rekreacinių išteklių ir gamtos vertybių pritaikymą pažinimui, įveiklinimui. Priemonės įgyvendinti rengiant savivaldybės, vietovės lygmens teritorijų ir strateginio planavimo dokumentus.

SEPTINTASIS SKIRSNIS

SAUGOMAS KULTŪRINIS KRAŠTOVAIZDIS IR KULTŪROS PAVELDO IŠTEKLIAI

Saugomų kultūrinių kraštovaizdžių formavimo, apsaugos, įveiklinimo ir integravimo bendrosios nuostatos

(žr. brėž. Kraštovaizdžio formavimas ir ekologinė pusiausvyrą, Kultūros politika ir rekreacija)

385. **Kultūrinio kraštovaizdžio tipai.** Kultūrinis kraštovaizdis suvokiamas kaip žmogaus veiklos sukurtas ir jo harmoningą sambūvį su aplinka atspindintis kraštovaizdis, todėl saugomos istoriškai susiformavusios vertingos panoramos, siluetai, perspektyvos, gatvių išklotinės. Saugomi kultūriniai kraštovaizdžiai formuojami kultūros paveldo išteklių (KVR³¹ duomenų) pagrindu sudaro Lietuvos kultūrinio kraštovaizdžio sistemos dalį. Formuojami visaverčio saugomo kultūrinio kraštovaizdžio tipai, atsižvelgiant į skirtingus antropogeninės veiklos suformuotus paveldo arealus (formuojamus kraštovaizdžius ir arealus žr. brėž. Kultūros politika ir rekreacija, Kraštovaizdžio formavimas ir ekologinė pusiausvyrą; detalesni kultūrinių kraštovaizdžių tipų aprašymai pateikiami priede Nr. 1.):

385.1. urbanizuotas miestiškasis – miestai, miesteliai, juose esantys statiniai ir jų kompleksai (istoriniai senamiesčiai, naujamiesčiai ir jų dalys, parkai, želdynai miestovaizdžiai);

385.2. urbanizuotas kaimiškas – dvarai (sodybos, kompleksai, pavieniai dvarų pastatai, dvarvietės), etnografiniai kaimai, bažnytkaimiai ir jų dalys;

385.3. urbanizuotas techninis inžinerinis – senieji keliai, geležinkeliai ir jų priklausiniai, tiltai, malūnai, fortifikacijos objektai, kiti technikos paveldo objektai ir jų dalys;

385.4. archaiškasis – archeologiniai objektai (piliakalniai, alkakalniai, senovės gyvenvietės ir kt., jų dalys); memorialiniai objektai (kapinės, kryžiai ir kt.), jų teritorijos ir dalys.

386. **Formavimo tikslai.** Siekiama, kad saugomo kultūrinio kraštovaizdžio teritorinė apsauga, kraštovaizdžio tvarkymo reglamentavimo strategijos ir jų kryptys būtų palankios kultūros paveldo vertybių ir jų artimos aplinkos apsaugai, tausojamam naudojimui, eksponavimui bei įveiklinimui, įvairesnių finansavimo šaltinių pritraukimui iš kraštovaizdžio apsaugos programų į didžiausią paveldo objektų sąkaupą ir vertę pasižyminčius kultūros paveldo arealus. LR BP sprendimais nustatomas suformuotų saugomų kultūrinių kraštovaizdžių apsaugos prioritetą gamtinių kraštovaizdžių atžvilgiu.

387. **Saugomų kultūrinių kraštovaizdžių įvairovė, jų apsaugos ir naudojimo politikos nuostatos** (žr. brėž. Kultūros politika ir rekreacija). Saugomi kultūriniai kraštovaizdžiai skirstomi į archajiškuosius, kaimiškuosius, techninius inžinerinius ir miestovaizdžius. Jų apsauga priklauso nuo juos formuojančių kultūros paveldo sąkaupų prigimties ir tipo. Optimalia kraštovaizdžio struktūra laikoma struktūra, kurioje nei vienas iš išskirtų kraštovaizdžių nėra vizualiai užgožiamas, aiškiai matomas iš nustatytų apžvalgos taškų ar trasų (gatvių, kelių, upių atkarpos ir pan.). Kultūrinius kraštovaizdžius formuoja kultūros paveldo objektai, vietovės bei jas formuojančios vertingosios savybės – užstatymo tipas, dominantės, vertikalės, panoramos, siluetai ir gatvių išklotinės, perspektyvos.

³¹ Lietuvos Respublikos kultūros vertybių registras, toliau tekste KVR.

Kultūriniai kraštovaizdžiai saugomi su jų aplinka, nes suvokiami santykyje su ja. Detalesni kultūrinių kraštovaizdžių tipų aprašymai pateikiami priede Nr. 1.

388. Saugant kultūrinius kraštovaizdžius būtina nustatyti ir išsaugoti istoriškai susiklosčiusį kultūrinių kraštovaizdžių santykį su gamtine, antropogenuota ir antropogenine aplinka, nuolat jį stebėti ir pasitikrinti matomumą iš nustatytų apžvalgos taškų ir trasų. Prioritetas teikiamas KVR registruotų pastatų, pastatų kompleksų, vietovių nustatytų vertingųjų savybių išsaugojimui, saugomų panoramų, siluetų, perspektyvų, gatvių išklotinių matomumui, apžvelgiamumui. Nuolatinė santykio priežiūra užtikrins tautinio identiteto išsaugojimą, tapatumą vietos dvasiai bei tinkamą kultūrinių kraštovaizdžių panaudojimą turizmo ir rekreacijos poreikiams.

389. Saugomų kultūrinių kraštovaizdžių ypatybės bei įveiklinimo prioritetai priklauso nuo juos formuojančių dominuojančių paveldo arealų tipo, jų buvimo vietos, aplinkos ir kitų faktorių. Sprendiniai pateikiami brėžinyje Kultūros politika ir rekreacija.

390. Taikyti nustatytus, 2 lentelėje pateikiamus, saugomo kultūrinio kraštovaizdžio segmentų, skirtingos antropogeninės veiklos suformuotus paveldo arealų apsaugos, tvarkymo naudojant prioritetus.

2 lentelė. Paveldo arealų apsaugos, tvarkymo naudojant prioritetai

PAVELDO AREALO TIPAS	APSAUGOS, TVARKYMO NAUDOJANT PRIORITETAİ
dominuojančio archeologinio paveldo arealai	tvarkyti atskleidžiant vertingųjų savybių autentiškumą, eksponuojant jo vertes kraštovaizdyje, įrengiant paveldo ekspozicines ir / ar rekreacines priemones;
dominuojančio architektūrinio paveldo (statinių ir statinių kompleksų) arealai	saugoti atskleidžiant vertingąsias savybes, naudojant ir pritaikant tausojamoms paskirtims, įveiklinant bendruomenių ir turizmo tikslams, integruojant į darniai vystomus kraštovaizdžius, nepažeidžiant susiklosčiusių erdvių formavimo dėsnų;
dominuojančio architektūrinio paveldo (dvarų sodybų kompleksų) arealai	atgaivinti ir įveiklinti, išsaugant kaimiškojo kraštovaizdžio pobūdžio, istorinės žemėnaudos formavimo dėsningumus, įveiklinant kultūros ir kultūros kelių veikloms;
dominuojančio techninio inžinerinio paveldo arealai	tvarkyti, išsaugant jų autentiškumą, juos naudojant ir įveiklinant pirmine ar modernia paskirtimi, darniai integruojant į besivystantį kultūrinį kraštovaizdį, susisiekimo ir kitas infrastruktūras, technogenuotą aplinką;
dominuojančio urbanistinio miestų paveldo (istorinių miestų, jų dalių) arealai	tvarkyti išsaugant, naudojant ir įveiklinant istorinį savitą miestovaizdį, planuojant darnų urbanizuoto kraštovaizdžio vystymą, laikantis susiklosčiusių erdvių formavimo dėsnų;
dominuojančio urbanistinio kaimų paveldo (etnografinių kaimų) arealai	tvarkyti ir įveiklinti, išryškinant istorinį kraštovaizdį, palaikant tradicinį užstatymo ir gamtos santykį bei vietos savitumą;
dominuojančio memorialinio paveldo arealai	saugoti, tvarkyti ir eksponuoti vystant susiformavusio kraštovaizdžio modelį.

391. **Kultūros paveldo arealai.** Atsižvelgiant į paveldo arealo kultūrinę vertę, svarbą saugant tautos identitetą bei skirtingų reikšmingumą lemiančių vertingųjų savybių pobūdžių ar jų derinių, formuojami nacionalinės reikšmės ir regioninės reikšmės kultūros paveldo arealai.

392. Siekiant išsaugoti vertingiausius Lietuvos istorinio kultūrinio karkaso struktūrinius elementus, padėti visapusiškai realizuoti prioritetinius nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos tikslus, nacionalinės ir regioninės reikšmės paveldo arealų kraštovaizdžio apsaugos aspektu, numatomos šios kompleksinės apsaugos priemonės:

392.1. teisės aktų nustatyta tvarka vykdyti nuolatinę saugomo kultūrinio kraštovaizdžio ir paveldo kaitos, įskaitant klimato kaitos poveikio stebėseną;

392.2. įvertinti galimybę valstybės ir (ar) savivaldybės saugomų objektų statusą suteikti šių teritorijų kultūros vertybėms;

392.3. siekti, kad būtų užtikrinta pakankama valstybės ir / ar savivaldos institucijų, ES ar kitų tarptautinių fondų finansinė parama šių teritorijų kultūros vertybių tvarkymui;

392.4. teisės aktų nustatyta tvarka vykdyti apskaitos dokumentų tikslinimą ir vertybių inventorizavimą;

392.5. intensyviau taikyti kultūros paveldo teritorinės apsaugos principus, teisės aktų nustatyta tvarka steigiant saugomas vietas, kultūrinio tipo draustinius, kt.;

392.6. įvertinti galimybes nustatyti papildomas vertybių apsaugos zonas, išskyrus atvejus, kai teritorijų ir apsaugos zonų ribos teisės aktų nustatyta tvarka yra patvirtintos specialiojo planavimo dokumentuose;

392.7. siekiant įveikinti saugomo kultūrinio kraštovaizdžio generuojamą potencialą, prioritetas teikiamas kompleksinio planavimo dokumentams, numatantiems regionų, etnografinių regionų ir arealų bendrą kultūros paveldo vertybių, turizmo ir rekreacinės infrastruktūros plėtrą;

392.8. nustatomas nacionalinės ir regioninės reikšmės paveldo arealų formavimo, apsaugos, įveiklinimo ir integravimo prioritetas gamtinės aplinkos ir kraštovaizdžio atžvilgiu.

393. Konkrečios kultūros vertybių apsaugos priemonės nustatomos nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos specialiojo teritorijų planavimo dokumentuose (tvarkymo planuose), apsaugos reglamentuose, Nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatyme³² ir atitinkamuose poįstatyminiuose teisės aktuose nustatyta tvarka. Vertybių teritorijos ir apsaugos zonų ribos nustatomos NKPAĮ nustatyta tvarka. Kultūros paveldo vietovėse esančių statinių kompleksiniam tvarkymui turi būti rengiamos ir įgyvendinamos tikslinės kultūros paveldo vietovių tvarkymo programos. Valstybės istorijai reikšmingo paveldo arealų apsaugos nuostatos ir kiti kultūros paveldo zonų ir arealų tvarkymo reikalavimai nustatyti Nacionaliniu kraštovaizdžio tvarkymo planu. Kultūros paveldo arealų, išskirtų pagal vertingųjų savybių pobūdį, ribos, turinys ir sudėtis pažymėti Kultūros politikos ir rekreacijos brėžinyje.

394. **Nacionalinės reikšmės kultūros paveldo arealai** formuojami, atsižvelgiant į kultūros paveldo išteklių istorinę kultūrinę reikšmę, reikšmingumą lemiančių vertingųjų savybių statusą ir svarbą formuojant ir saugant valstybės kultūrinį identitetą. Į nacionalinės reikšmės kultūros paveldo arealus patenka reikšmingiausi Lietuvos istorinio kultūrinio karkaso objektai, atspindintys Lietuvos valstybės raidą nuo II tūkstantmečio prieš mūsų erą iki XX amžiaus vidurio. Visi arealai nėra homogeniški ir turi miestovaizdžio, techninio inžinerinio, kaimiškojo, archajiškojo kraštovaizdžių – skirtingų kultūrinių kraštovaizdžių bruožų. Tai kultūrinio ir gamtinio kraštovaizdžio teritorijos, kuriose matomi visi istoriniai miesto ir kaimo saugomo kultūrinio kraštovaizdžio tipai:

394.1. Vilniaus krašto kultūros paveldo arealas – tai kompleksinių vertybių sankaupos, susijusios su Lietuvos valstybės įsikūrimu, atspindinčios viduramžių gynybinių sistemų bruožus, sostinės vystymosi kelią, architektūros stilių įvairovę, savitą Vilniaus krašto kaimiškojo kraštovaizdžio pobūdį. Areale gausu visų tipų ypatingos vizualinės raiškos saugomų kultūrinių kraštovaizdžių;

394.2. Kauno krašto ir Panemunės kultūros paveldo arealas – Lietuvos istorijai reikšmingo paveldo karkaso dalis, pasižyminti savitais inžinerinio ir urbanistinio paveldo objektais – gynybiniais Panemunės piliakalniais ir pilių kompleksais, Kauno senamiesčiu, tarpukario sostinės paveldu, unikaliu tvirtovės statinių kompleksu, neatsiejamu šių vertybių ryšių su gamtiniais elementais. Areale gausu visų tipų ypatingos vizualinės raiškos saugomų kultūrinių kraštovaizdžių;

394.3. Klaipėdos krašto ir Vakarų Žemaitijos kultūros paveldo arealas – savita Lietuvos dalis, išsiskirianti paveldu, atspindinčiu būdingus šio krašto bruožus, pajūrio zonos, Mažosios Lietuvos savitumą, įvairių kultūrų įtakas, unikaliu Baltijos, Kuršių marių, nerijos kraštovaizdžiu. Areale gausu visų tipų ypatingos vizualinės raiškos saugomų kultūrinių kraštovaizdžių

395. Prioritetiniai tvarkymo tikslai, saugant kraštovaizdžio kultūrinį identitetą nacionalinės reikšmės kultūros paveldo arealų teritorijose, apima:

³² Nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatymas, toliau tekste NKPAĮ.

395.1. vertybių ir jas supančio kraštovaizdžio autentiškumo išsaugojimą;

395.2. susiklosčiusios istorinio ir gamtinio kraštovaizdžio dermės, erdvinės ir planinės struktūros palaikymą;

395.3. kultūrinio (įskaitant reliktinio, tebesiformuojančio, asociatyvaus³³) kraštovaizdžio elementų vertės išryškinimą ir atskleidimą. Kultūros vertybių registre esančioms vietovėms, kompleksiniams ir pavieniams objektams, jų teritorijoms išlaikomas natūralių gamtinių teritorijų (vandens telkinių, želdynų, reljefo formų, kt.) išsaugojimo ir esamo saugomo užstatymo santykis, leidžiant tik galimus minimalius pokyčius, išsaugant savitus gamtinio – saugomo kultūrinio kraštovaizdžio komplekso bruožus, istorinius teritorijos struktūros elementus.

396. Regioninės reikšmės kultūros paveldo arealai formuojami, atsižvelgiant į kultūros paveldo išteklių istorinę kultūrinę reikšmę, reikšmingumą lemiančių vertingųjų savybių statusą. Į regioninės reikšmės kultūros paveldo arealus patenka reikšmingiausi Lietuvos etnografinių regionų istorinio kultūrinio karkaso objektai, atspindintys savitus ir / ar išskirtinius skirtingų regionų kultūrinius bruožus. Visi arealai nėra homogeniški ir turi miestovaizdžio, techninio inžinerinio, kaimiškojo, archajiškojo kraštovaizdžių – skirtingų kultūrinių kraštovaizdžių bruožų:

396.1. Rytų Žemaitijos kultūros paveldo arealas – Lietuvos sritis, kurioje susitelkę kultūros paveldo, atspindinčio Rytų Žemaitijos regiono savitumą arealai, kuriuose dominuoja architektūrinio ir memorialinio paveldo arealai (dvarų sodybos, statinių kompleksai). Areale dominuoja archajiškieji ir kaimiškieji ypatingos vizualinės raiškos saugomi kultūriniai kraštovaizdžiai;

396.2. Aukštaitijos kultūros paveldo arealas – Lietuvos sritis, kurioje susitelkę kultūros paveldo, atspindinčio Aukštaitijos regiono savitumą, sankaupos. Teritorijos savitumas – ypatingai gausus archeologinis ir etnokultūrinis paveldas vaizdingame ežerynų ir moreninių kalvynų kraštovaizdyje. Areale dominuoja archajiškieji ir kaimiškieji ypatingos vizualinės raiškos saugomi kultūriniai kraštovaizdžiai;

396.3. Dzūkijos kultūros paveldo arealo, būdingi bruožai – savitas etnokultūrinis paveldas, išsiskiriantis gatviniais ir padrikais šilinių dzūkų kaimais, archeologinių vertybių gausa smėlingų lygumų ir kalvynų, moreninių kalvynų, ežerynų ir slėnių kraštovaizdyje (Nemuno ir Merkio santaka). Areale dominuoja archajiškieji ir kaimiškieji ypatingos vizualinės raiškos saugomi kultūriniai kraštovaizdžiai;

396.4. Suvalkijos kultūros paveldo areale, susitelkę kultūros paveldo, atspindinčio Suvalkijos regiono savitumą, sankaupos, kurių būdingi bruožai – dominuojantis molingų lygumų kraštovaizdis, su ežeruočių duburių, moreninių gūbrių, upių slėnių kraštovaizdžio elementais regionas pasižymi ypatinga memorialinio ir archeologinio paveldo gausa. Areale dominuoja archajiškieji ypatingos vizualinės raiškos saugomi kultūriniai kraštovaizdžiai

397. Prioritetiniai tvarkymo tikslai, saugant kraštovaizdžio kultūrinę identitetą regioninės reikšmės kultūros paveldo teritorijose (Kultūros paveldo arealų, išskirtų pagal vertingųjų savybių pobūdį, ribos, turinys ir sudėtis pažymėti brėžinyje Kultūros politika ir rekreacija), apima:

397.1. vertybių ir jas supančios aplinkos visumos autentiškumo išsaugojimą ateities kartoms;

397.2. susiformavusio istorinio ir gamtinio kraštovaizdžio modelio savitumo išsaugojimą;

397.3. kultūros paveldo – svarbaus kraštovaizdžio komponento –išsaugojimą ir išryškinimą;

397.4. tradicinių etnografinių regionų saugomo kultūrinio kraštovaizdžio elementų atgaivinimą ir vystymą;

397.5. žemėnaudos, gyvensenos, kitų tradicijų tąsą.

³³ Kultūrinių kraštovaizdžių klasifikacija naudojama UNESCO, tekste minima todėl kad į nacionalinės reikšmės kultūros paveldo arealus patenka UNESCO pasaulio paveldo vertybės.

398. Kultūros vertybių teritorijų tvarkymo prioritetingės kryptys regioninės reikšmės kultūros paveldo arealuose, apima: konservavimą, restauravimą ir pritaikymą istoriškai susiklosčiusiems ir (ar) joms artimoms funkcijoms vykdyti, rekreacijai, turizmui plėtoti, išsaugant paveldo vertes, siekiant gyvenimo kokybės ir darnos.

399. Prioritetingės kultūrinių kraštovaizdžių, suformuotų iš skirtingų dominuojančio kultūros paveldo arealų, tvarkymo nuostatos pateikiamos 3 lentelėje:

3 lentelė. Prioritetingės saugomų kultūrinių kraštovaizdžių tvarkymo nuostatos

KULTŪROS PAVELDO AREALO PAVADINIMAS	SAUGOMO KULTŪRINIO KRAŠTOVAIZDŽIO TIPAI IR TVARKYMO PRIORITETA	VERTYBIŲ APSAUGOS ZONŲ FORMAVIMO PRINCIPAI
Dominuojančio archeologinio paveldo arealai	Archajiškasis kraštovaizdis: archeologinio paveldo vertybių atskleidimas, paveldo ekspozicinių priemonių vystymas	Atvirų erdvių formavimas, išryškinant archeologinio paveldo vertes; apsaugos nuo neigiamo fizinio poveikio ir vizualinės taršos užtikrinimas
Dominuojančio architektūrinio paveldo (statinių ir statinių kompleksų) arealai	Kaimiškasis kraštovaizdis ir miestovaizdis: architektūrinio paveldo išsaugojimas, vertingųjų savybių atskleidimas, darnus kraštovaizdžio vystymas, laikantis susiklosčiusių erdvių formavimo dėsnų	Architektūrinio paveldo verčių išryškinimas; vertybių aplinkos pobūdžio palaikymas, apsaugos nuo neigiamo fizinio poveikio ir vizualinės taršos užtikrinimas
Dominuojančio architektūrinio paveldo (dvarų sodybų kompleksų) arealai	Kaimiškasis kraštovaizdis: dvarų sodybų paveldo atgaivinimas, kaimiškojo kraštovaizdžio pobūdžio, istorinės žemėnaudos formavimo dėsnų palaikymas	Dvarų sodybų aplinkos pobūdžio palaikymas, apsaugos nuo vizualinės taršos užtikrinimas, agrarinės aplinkos išsaugojimas
Dominuojančio techninio inžinerinio paveldo arealai	Miestovaizdis ir kaimiškasis kraštovaizdis: darnus skirtingų antropogeninės veiklos kraštovaizdžių vystymas, technogeninės veiklos tąsa.	Techninio inžinerinio paveldo apsauga, darnus jo integravimas ir vystymas urbanizuotoje aplinkoje
Dominuojančio urbanistinio miestų paveldo (istorinių miestų, jų dalių) arealai	Miestovaizdis: istorinių miestų kraštovaizdžio išryškinimas, darnus urbanizuoto kraštovaizdžio vystymas, laikantis susiklosčiusių erdvių formavimo dėsnų, vietos savitumo išsaugojimas	Istorinių miestų aplinkos pobūdžio palaikymas, siluetų, panoramų apžvalgos galimybių didinimas, vizualinių ryšių išsaugojimas ir atskleidimas, apsaugos nuo vizualinės taršos užtikrinimas
Dominuojančio urbanistinio kaimų paveldo (etnografinių kaimų) arealai	Kaimiškasis kraštovaizdis: istorinio kraštovaizdžio išryškinimas, tradicinio užstatymo ir gamtos santykio palaikymas, vietos savitumo išsaugojimas	Etnografinių kaimų aplinkos pobūdžio palaikymas, agrarinės aplinkos išsaugojimas, apsaugos nuo vizualinės taršos užtikrinimas
Dominuojančio memorialinio paveldo arealai	Archajiškasis kraštovaizdis: memorialinio paveldo išsaugojimas, susiformavusio kraštovaizdžio modelio vystymas	Atvirų erdvių formavimas, vertybių apžvalgos, pažinimo galimybių didinimas, memorialinio paveldo verčių išryškinimo; apsaugos nuo neigiamo fizinio poveikio ir vizualinės taršos užtikrinimas.

400. Urbanizuoto ir istorinio urbanistinio saugomo kultūrinio kraštovaizdžio struktūros optimizavimo ir formavimo tikslais, Urbanizuoto ir istorinio urbanistinio saugomo kultūrinio kraštovaizdžio struktūros optimizavimo ir formavimo tikslais, numatoma:

400.1. identifikuoti, palaikyti, puoselėti ir eksponuoti išskirtinės vertės urbanizuotų teritorijų istorinį urbanistinį kraštovaizdį, jam būdingą savitą užstatytų ir atvirų erdvių santykį, panoraminis vaizdus, istoriniu urbanistiniu ir gamtiniu aspektu vertingo ir vaizdingo saugomo kultūrinio kraštovaizdžio plotus;

400.2. Kultūrinių kraštovaizdžių (įskaitant istorinį urbanistinį kraštovaizdį) sampratos, apsaugos, formavimo principus integruoti į teritorijų planavimo procesus, keičiant TPI, STI ir NKPAI nuostatas.

400.3. užtikrinant socialiniu ir aplinkos kokybės požiūriu palankias gyvenimo sąlygas, formuoti optimalią moksliskai pagrįstą istorinio urbanistinio kraštovaizdžio struktūrą, išsaugant saugomo kultūrinio kraštovaizdžio identitetą, įvairių gyvosios gamtos elementų ir biologinės įvairovės gausinimo galimybes;

400.4. urbanizuotų teritorijų planavimo dokumentuose numatyti priemonės ir galimybes integruoti kultūrinių kraštovaizdžių apsaugos reikalavimus, nustatyti šių reikalavimų prioritetą, skatinti kultūrinių kraštovaizdžių integravimo į darnaus vystymosi programas ir planus procesus. Šiuose planuose derinamos kultūros paveldo išteklių apsaugos politikos, plėtros reguliavimo ir finansinės apsaugos skatinimo priemonės;

Kultūros paveldo išteklių apsaugos, formavimo, įveiklinimo, integravimo bendrosios nuostatos

401. Didinant valstybės konkurencingumą pasaulio kontekste, sprendiniais įveiklinami ir integruojami į darnaus valstybės vystymo procesus kultūros paveldo ištekliai, jų formuojami kultūros paveldo arealai bei saugomi kultūriniai kraštovaizdžiai. Tobulinama KVR duomenų bazė, išskiriant visus kultūros paveldo išteklius pagal jų tipus, rūšis, reikšmingumą lemiantį vertingųjų savybių pobūdį. Diferencijuojamos paveldo apsaugos priemonės, atsižvelgiant į kultūros vertybės lygmenį, pobūdį ir kt. kriterijus. Išvardintų tikslų įgyvendinimui steigti Nacionalinį paveldo apsaugos kompetencijų centrą prie Kultūros ministerijos.

402. Nacionalinės reikšmės kultūros paveldo arealų įveiklinimas. Saugant kultūros paveldą ateities kartoms, būtina suteikti kuo daugiau kultūrinių, rekreacinių, edukacinių, bendruomeninių funkcijų kultūros paveldo ištekliams: objektams, kompleksams ir vietovėms, diegti šiuolaikinę gyvenimo kokybę atspindinčias inovacijas bei kultūros sklaidos priemones. Arealų ribos, turinys ir sudėtis pažymėti Kultūros politikos ir rekreacijos brėžinyje.

403. Įveiklinant nacionalinės reikšmės kultūros paveldo arealų kultūros paveldo išteklius, įvairių lygmenų kompleksinių teritorijų planavimo dokumentų pagalba, būtina integruoti kultūros paveldo objektus, kompleksus ir vietas į darnios plėtros principais vystomą valstybės urbanistinę, agrarinę, susisiekimo, gamtinę struktūras, turizmo ir rekreacijos infrastruktūrą.

404. Saugant ir įveiklinant nacionalinės reikšmės kultūros paveldo arealus, būtina:

404.1. pagreitinti visų objektų, patenkančių į nacionalinės reikšmės kultūros paveldo arealus, vertingųjų savybių apskaitą, diegiant inovatyvias technologijas bei būdus, užtikrinti apskaitos duomenų pasiekiamumą, įtraukiant vietas bendruomenes į apskaitos procesus;

404.2. organizuoti pasaulio paveldo vietovių, nacionalinės reikšmės kultūros paveldo arealų, objektų juose tyrimus, jų mokslinį apibendrinimą, įsteigti tyrimų archyvą, ugdytų reikiamą kiekį atitinkamų specialybių tyrėjų, skatintų ir organizuoti jų profesinės kvalifikacijos ugdymą tarptautiniu mastu, vykdytų kitą su kultūros paveldo ištekliais susijusią veiklą;

404.3. parengti ar atnaujinti UNESCO Pasaulio paveldo vertybių ir nacionalinės reikšmės kultūros paveldo arealuose esančių kultūros paveldo vietovių tvarkymo planus, numatant tinkamą tvarų ir darnų balansą tarp vietovių apsaugos ir naudojimo, skatinantį kultūros paveldo išteklių įveiklinimą įvairiose srityse bei tinkamą tausojamą naudojimą;

404.4. kultūros paveldo kompetencijų centrai, vykdydami klimato kaitos poveikio kultūros paveldo ištekliams stebėseną, pokyčių prognozę ir neutralizavimo kaitos įgyvendinimą turi rengti ir diegti klimato kaitos poveikį minimalizuojančias programas bei veiksmų planus;

404.5. saugant didžiausią vertę turinčius kultūros paveldo objektus – vietas ir arealus – koncentruoti valstybinius ir privačius finansinius išteklius į šių vietovių objektų apsaugą, tvarų naudojimą ir įveiklinimą, tinkamai parinkti finansinių indėlių skatinimo mechanizmus, užtikrinant jų kontrolę;

404.6. saugant lietuvių tautos kultūros paveldo išteklius, dėl valstybės teritorijos ribų pokyčių, likusius už dabartinės Lietuvos teritorijos ribų, skatinamas valstybės institucinis bendradarbiavimas su

kaimyninėmis šalimis – Latvija, Baltarusija, Lenkija, Ukraina, Rusijos Federacija – dėl Lietuvos istorijos paminklų jų teritorijose tvarkymo ir išsaugojimo.

405. Metropolinių urbanistinių centrų kultūros paveldo išteklių įveiklinimas. Kompleksinių teritorijų planavimo dokumentų sprendiniais į planuojamą metropolinių urbanistinių centrų tarptautinių prioritetinių partnerysčių lauką įtraukti šie Vilniaus–Kauno, Klaipėdos, Šiaulių–Panevėžio metropolinių centrų kultūros paveldo ištekliai:

405.1. Vilniaus–Kauno metropolinių urbanistinių centrų kultūros paveldo ištekliai: istorinis Vilniaus centras, Kernavės archeologinė vietovė, du Struvės geodezinio lanko taškai ir preliminariniame paveldo sąraše esantys abu objektai – Kauno modernizmo architektūra ir Trakų istorinis nacionalinis parkas. Pasaulio paveldo sąraše esančių vertybių sanauja stiprina šalies tarptautinio identiteto, kultūrinės raiškos bei kultūros paveldo kaip išteklių dimensiją, suteikdama Vilniui ir Kaunui įvairių tarptautinio lygmens partnerystės paslaugų galimybę;

405.2. Klaipėdos metropolinio urbanistinio centro kultūros paveldo ištekliai: Klaipėdos metropolinio urbanistinio centro teritorijoje esantys kultūros paveldo objektai, vietovės. Klaipėdos įtakoje yra visa Kuršių nerija, įrašyta į pasaulio paveldo vietovių sąrašą, o Smiltynė yra Klaipėdos miesto teritorijoje. Ši geografinė gretimybė sustiprina Klaipėdos miesto ir tarptautinio uosto kultūrinės raiškos ir kultūros paveldo įveiklinimo per tarptautiniu lygmeniu veikiančius funkcinis ryšius potencialą, suteikia daugiau galimybių plėtoti kultūrinį vandens ir sausumos turizmą, įveikinti kultūros paveldą kaip ekonominį, urbanistinį, tarptautinio identiteto resursą. Veiklos galimybes apibrėžia tvarkymo planai;

405.3. Šiaulių ir Panevėžio metropolinių urbanistinių centrų kultūros paveldo ištekliai: Šiauliai ir Panevėžys kultūros paveldo vertybių požiūriu priskiriami prie kultūros paveldo reprezentacinių centrų, kur Šiauliai reprezentuoja Rytų Žemaitijos regioninės reikšmės kultūros paveldo arealą, o Panevėžys yra vienas ryškesnių inžinerinio techninio paveldo išteklių savininkas bei reprezentuoja Aukštaitijos regioninės reikšmės kultūros paveldo arealą – per jį praeina Siaurojo geležinkelio atšakos, jungiančios urbanistinį centrą su Biržais, Linkuva, Anykščiais, Sanžilės kanalas, jungiantis Nevėžio ir Lėvens upes. Veikdami kartu, per visų tipų partnerystes, šie metropoliniai centrai generuoja didelį dvarų kultūros potencialą, kurį galima integruoti tiek į miestų tiek į kaimišką (agro) infrastruktūras.

406. Stiprinant Lietuvos identitetą tarptautiniame kontekste, būtina:

406.1. kompleksinių teritorijų planavimo dokumentų sprendiniais didinti metropolinių centrų kultūros paveldo išteklių integralumą į tarptautiniu lygmeniu veikiančius funkcinis ir partnerystės ryšius;

406.2. didinti metropolinių centrų kultūros paveldo išteklių įveiklinimo, pritaikymo ir tausojamo naudojimo mastus, tuo pačiu išsaugant šių teritorijų vientisumą, autentiškumą bei vertingąsias savybes;

406.3. įtraukti metropolinių centrų kultūros paveldo išteklius į darnaus vystymosi procesus, parengti kultūros paveldo vietovių specialiuosius tvarkymo planus, skatinti kompleksinių planavimo dokumentų rengimą, didinti metropolinių centrų ir kultūros paveldo arealų integralumą sociokultūriniame kontekste, skatinti vietos bendruomenių įtraukimą į šiuos procesus;

406.4. išnaudoti pasaulio paveldo vietovių buvimo nacionalinės reikšmės kultūros paveldo arealų teritorijose potencialą bei ypatybes, pritraukiant didesnius kultūrinio turizmo srautus, didinti turizmo aptarnavimo infrastruktūrą bei įvairovę;

406.5. gerinant pasaulio paveldo vietovių pasiekiamumą bei didinant lankomumą, didinti transporto priemonių pasirinkimo įvairovę, naudoti vandens transportą lankant Kuršių nerijos objektus, įveikinti Neries ir Nemuno upių vandens transportą pasaulio paveldo vertybių apžiūrai;

406.6. įtraukti pasaulio paveldo vertybes bei metropolinius centrus į kuo didesnę skaičių tarptautinių kultūros kelių;

406.7. vykdyti metropolinių centrų ir pasaulio paveldo vertybių, esančių juose, klimato kaitos poveikį kompensuojančias programas, rengti klimato kaitos poveikio mažinimo veiksmų planus;

406.8. kurti vidaus ir tarptautinio turizmo infrastruktūrą, įveiklinant urbanistinių metropolinių centrų materialius išteklius – kultūros paveldo objektus pritaikant kultūriniam turizmui, apgyvendinimui ir kitoms kultūros reikmėms.

407. **Europos Tarybos kultūros kelių tinklo plėtra ir įveiklinimas.** Siekiant didesnio valstybės žinomumo ir konkurencingumo, būtina integruotis į tarptautinį, Europos tarybos pripažintą, kultūros kelių tinklą, išnaudoti turistinį ir piligriminį kultūros kelių potencialą. Lietuvoje valstybiniu lygiu pripažinti Šv. Jokūbo ir Žydų kultūros paveldo keliai, vystomi pagal nustatytus Europos Tarybos kriterijus ir standartus: objektai yra ženklinami, koordinuojami operatorių, formuojami maršrutai piligrimams ir turistams, kultūros keliai yra periodiškai aktualizuojami kultūriniais renginiais.

408. Piligriminiai Šv. Jokūbo keliai jungia Lietuvą su kaimynėmis Latvija, Rusijos Federacija, Lenkija ir eina per visus Lietuvos valstybės metropolinius centrus – Vilnių, Kauną ir Klaipėdą, Šiaulius, Panevėžį. Kultūros keliai, maršrutai, stotys, lankytini objektai, nakvynės, maitinimo vietos, galimo įveiklinimo arealai ir kt. pažymėti brėžinyje Kultūros politika ir rekreacija. Kompleksinių teritorijų planavimo dokumentų sprendiniais įgyvendinama šių kelių infrastruktūros plėtra, įtraukiant kultūros paveldo objektus, kompleksus, vietas ir vietoves, juos įveiklinant materialaus ir nematerialaus kultūros paveldo pažinimui.

409. Pažintinis Žydų paveldo kultūros kelias, skirtas keliautojams, Lietuvoje norintiems susipažinti su štetlų ir žydų bendruomenių istorijomis, sinagogomis, bendruomeniniais pastatais, vietomis, kurios mena žymius žydų tautybės žmones, kilusius iš Lietuvos. Kompleksinių teritorijų planavimo dokumentų sprendiniais įgyvendinama šio kelio nuolatinė plėtra, pildant naujais objektais, teminių regioninių maršrutų kūrimas, vietos bendruomenių pažindinimas ir įtraukimas į kultūros kelio įveiklinimo ir aktualizavimo procesus, siekiant didesnės pažinimo sklaidos.

410. Vykdamas Kultūros kelių kokybinę ir kiekybinę plėtrą, būtina:

410.1. kompleksinių teritorijų planavimo dokumentų sprendiniais didinti piligrimystės kelių aptarnaujamą infrastruktūrą, plėtoti informacinę sklaidą, įveiklinti maksimalų kiekį kultūros keliais pasiekiamų kultūros paveldo objektų, vietų ir vietovių, juos pritaikyti piligrimų gyvenimui, gerinti, nepažeidžiant vertingųjų savybių, jų infrastruktūros kokybę. Skleisti nematerialiojo paveldo pažinimą, piligrimus supažindinant su regioninėmis tradicijomis bei kulinariu paveldu;

410.2. įveiklinti Kultūros kelių infrastruktūros sujungtus objektus, esančius pasaulio paveldo vertybių teritorijose, nacionalinio ir regioninės reikšmės kultūros paveldo arealuose;

410.3. fizinę Šv. Jokūbo kelių plėtrą, planuojant ir įveiklinant naujas Šv. Jokūbo kelių atšakas į Baltarusiją, Latviją, Rusijos Federaciją, Lenkiją;

410.4. žydų kultūros paveldo kelio plėtrą, jungiantis prie kaimyninių šalių analogiškų objektų Lenkijoje, Latvijoje, Baltarusijoje ir Rusijos federacijoje;

410.5. didesnę informacinę Žydų tautinio kultūros kelio sklaidą bei jo integravimą į pasaulio paveldo vertybių, nacionalinio ir regioninės reikšmės kultūros paveldo arealų įveiklinimo programas. Šis tarptautinis kultūros kelias papildys Litvaku kultūros pažinimo sklaidą, pritrauks papildomus turistų, besidominčių Žydų kultūra Europoje, srautus ir tuo pačiu padės plėsti kelių rekreacinę infrastruktūrą;

410.6. siekti kultūros kelių, kurie turi nacionalinę ir tarptautinę reikšmę, bet nėra išplėtoti, Europos Tarybos pripažinimo, infrastruktūros kūrimo ir įveiklinimo;

410.7. kurti ir didinti sukurtų kultūros kelių turistinį rekreacinį potencialą, jį integruoti į visus aukščiau išvardintus jų aktualizavimo ir įveiklinimo procesus.

411. **Pasaulio kultūros paveldo sąrašė registruotų vertybių ištekliai, įveiklinimas ir tarptautinė raiška.** Vadovaujantis Pasaulinio kultūros ir gamtos paveldo globos ir Nematerialaus

kultūros paveldo apsaugos konvencijomis, skirstomos ir registruojamos materialaus ir nematerialaus kultūros paveldo vertybės.

412. Lietuvos teritorijoje yra keturios (4) į UNESCO Pasaulio paveldo sąrašą įrašytos vietovės – materialaus paveldo vertybės: Vilniaus istorinis centras, Kuršių nerija, Kernavės archeologinė vietovė ir Struvės geodezinis lankas (Lietuvos teritorijoje – lanko 3 punktai). Į UNESCO tarptautinį „Žmogus ir biosfera“ rezervatų tinklą įrašytas Žuvinto biosferos rezervatas, Europos paveldo ženklo sąrašė yra 44 Kauno tarpukario modernizmo architektūros objektai. Lietuvos valstybė, vykdydama tarptautinius įsipareigojimus pasaulio kultūros paveldo sąrašė registruotų, esančių Lietuvos teritorijoje, vertybių atžvilgiu, organizuoja valdymo, išsaugojimo, mokslinių tyrimų, kaitos (įskaitant klimato) stebėsenos, pritaikymo bendruomenių gyvenimui ir įveiklinimo įvairioms tausojančioms funkcijoms darbus, tikslina išskirtinės visuotinės vertės aprašus, rengia periodines ataskaitas, randa naujus objektus, vertus įrašymo į UNESCO pasaulio paveldo sąrašą, rengia jų paraiškas. Įgyvendinant sprendinius būtina:

412.1. vykdyti tarptautinius įsipareigojimus UNESCO pasaulio paveldo vertybių Lietuvoje atžvilgiu, ypatingą dėmesį sutelkiant šių objektų informacinei sklaidai tarptautiniame kontekste, kas padidintų Lietuvos teritorijoje esančių UNESCO pasaulio paveldo vertybių žinomumą, pritrauktų tarptautinių turistų srautus, spartintų kultūros paveldo įveiklinimą kultūros, turizmo, rekreacinei infrastruktūrai;

412.2. vykdyti aktualią šių vietovių integralią paveldosauginę vadybą ir tvarkybą, teikiant UNESCO pasaulio paveldo vertybėms Lietuvoje adekvatų prioritetinį valstybės politinį, viešojo administravimo ir finansavimo dėmesį.

412.3. parengti Vilniaus istorinio centro, Kuršių nerijos, Kernavės archeologinės vietovės, Struvės geodezinio lanko tvarkymo ir valdymo planus, nustatančius jų apsaugos reikalavimus bei organizuojančius tarpinstitucinį bendradarbiavimą ir atsakingų institucijų kompetencijų sąrangą apsaugos tikslams pasiekti;

412.4. taikyti pažangias technologijas ir metodus pasaulio paveldo vietovių apsaugai nuo klimato kaitos, saugoti povandeninės archeologijos artefaktus, rastus Kuršių nerijos pakrančių vandenyse, tikslams įgyvendinti įveikinti kultūros paveldo kompetencijų centrų tinklo generuojamą mokslinį potencialą;

412.5. ženklinti pasaulio paveldo vietovėse kultūrinio turizmo maršrutus, gerinti jų aptarnavimo kokybę bei infrastruktūros aprūpinimą, suteikiant sąlygas neįgaliesiems asmenims lankyti kultūrinio paveldo turizmo objektus.

413. Preliminariame UNESCO pasaulio paveldo sąrašė yra Kauno modernizmo architektūra ir Trakų istorinis nacionalinis parkas. Kauno modernizmo architektūros nominacijos dokumentai rengiami pateikimui, pradėtas, kartu su Lenkijos ir Baltarusijos valstybėmis inicijuotas, Totorių tautinio paveldo objektų, esančių trijų valstybių teritorijose, nominacinės dokumentacijos rengimas. Iki 2030 m. būtina: parengti trūkstamą dokumentaciją, baigti ir / ar atlikti dokumentacijos teikimo UNESCO procedūras, tęsti naujų objektų paiešką ir jų įtraukimo į pasaulio paveldo vietovių sąrašą procedūras. Sėkmės atveju siekiama turėti 2–3 naujus UNESCO pasaulio paveldo sąrašo objektus.

414. Tarptautinis bendradarbiavimas bendrų pasaulio paveldo vertybių apsaugoje ir įveiklinime. Struvės geodezinis lankas yra tarptautinė sienas kertanti vertybė Pasaulio paveldo sąrašė, kurią sudaro 34 punktai: Norvegijoje – 4, Švedijoje – 4, Suomijoje – 6, Rusijoje – 2, Estijoje – 3, Latvijoje – 2, Lietuvoje – 3 (Gireišiai, Meškonys ir Paliepiukai), Baltarusijoje – 5, Moldovoje – 1, Ukrainoje – 4. Kitos lanko vietos saugomos nacionaliniu lygmeniu. Visi Struvės geodezinio lanko punktai susieti į vieną grandinę bei išlaiko vientisumą. Įveiklinant Struvės geodezinio lanko punktus, išnaudojant integralios veikos galimybes, Lietuvoje būtina rengti bendras su Struvės geodezinio lanko savininkais ar kaimyninėmis šalimis objekto savininkėmis apsaugos, objekto įveiklinimo, aktualizavimo, edukacinės ir kultūrinio turizmo programas, dalyvauti jų bendroje informacinėje sklaidoje; įtraukti vietos bendruomenes į objektų tvarkymą, aktualizavimą, įveiklinimą.

415. Priemonės bendrai pasaulio paveldo vertybių apsaugai užtikrinti:

415.1. skatinamas tarptautinę vertę turinčių objektų įveiklinimas, tausojamas naudojimas, pritaikymas universalaus dizaino ir darnios plėtros principas paremtais sprendimais, nesudarančiais neigiamos įtakos jų išskirtinės visuotinės vertės apraše nustatytoms vertybėms;

415.2. siekiant didesnio vietos bendruomenių pasaulio paveldo vertybių pažinimo, didinamas įdarbinamų bendruomenių narių pasaulio paveldo vertybių kultūros, turizmo, turizmo apgyvendinimo, maitinimo, pramogų sektoriuose skaičius;

415.3. didinti IT ir inovacinių technologijų integralumą informacinės sklaidos sektoriuose;

415.4. įtraukti tarptautines mokslininkų ir tyrėjų bendruomenes į UNESCO pasaulio paveldo vertybių stebėseną, tyrimus ir pažinimą, didinti kultūros paveldo kompetencijų centrų mokslininkų ir tarptautinių mokslininkų bendradarbiavimą;

415.5. naujų objektų paieška ir jų įtraukimas į pasaulio paveldo vietovių sąrašą;

415.6. didinant kultūros paveldo atsparumą klimato kaitai, kultūros paveldo kompetencijų centruose būtina diegti modernias tyrimų, kaitos prognozavimo programas, naudojantis tarptautine patirtimi parengti ir vykdyti veiksmų, mažinančių tiesioginį galimą neigiamą poveikį kultūros paveldui, planus;

415.7. Lietuvos kultūrinis paveldas daugiatautis, todėl planuojama ieškoti, atrasti ir iveiklinti kaimyninių tautų ir tautų, integruotų į Lietuvos istorinį kontekstą, tautinių mažumų paveldo objektus. Šių objektų atradimas, jų dokumentų įtraukimui į pasaulio paveldo objektų sąrašą parengimas aktualus tiek artimoje, tiek tolimoje perspektyvoje.

416. **Nematerialusis kultūros paveldas.** Nematerialųjį kultūros paveldą, perduodamą iš kartos į kartą, bendruomenės ir grupės nuolat atkuria reaguodamos į savo aplinką, į sąveiką su gamta ir savo istorija. Jis joms teikia tapatybės ir tęstinumo pojūtį, tokiu būdu skatindamas pagarbą kultūrų įvairovei ir žmogaus kūrybingumui. Nematerialiojo paveldo sklaidos pagrindas yra ankstyva ir palaikoma viso žmogaus gyvenimo laikotarpiu edukacinė sistema. LR BP sprendiniuose, siekiant stiprinti tarptautinį valstybės identitetą, nematerialusis kultūros paveldas siejamas su pasaulio paveldo vietovių įveiklinimo projektais ir programomis. Papildomai būtina:

416.1. diegti nematerialaus paveldo išraiškos formas ir tradicijas švietimo sistemoje, pradedant ikimokyklinio amžiaus ir baigiant brandaus amžiaus grupėse. Skatinti edukacinių nematerialaus paveldo programų kūrimą, įtraukiant ir tautinių mažumų paveldo raiškas ir tradicijas. Integruoti nematerialaus paveldo objektus į švietimo, turizmo platformas, „kultūros pasų“ ir kitas edukacines priemones. Skatinti vietinių bendruomenių tradicijų išsaugojimą bei palaikymą;

416.2. organizuoti pasaulio paveldo vertybių teritorijose ir nacionalinės reikšmės arealuose renginius, skatinančius nematerialaus kultūros paveldo sąraše esančius objektų ir veiklų vystymąsi: Lietuvos kryždirbystę ir kryžių simboliką, lietuviškos daugiabalsės dainos sutartines, tradicinius šokius ir kitas nematerialaus kultūros paveldo sąrašo objektų gyvąją raišką, viešojo ir privataus sektoriaus iniciatyvas. Prioritetiniu kryždirbystę ir kryžių simboliką aktualizuojančiu objektu Lietuvoje laikomas Kryžių kalnas. Ypatingą kultūrinės sklaidos potencialą turi Dainų ir šokių šventės, kurias rekomenduojama periodiškai rengti pasaulio paveldo vertybių teritorijose, išnaudojant ir stiprinant tarptautinį Lietuvos pasaulio paveldo vertybių potencialą;

416.3. didinti nematerialaus paveldo įveiklinimą bei sklaidą tarptautinių kultūros kelių tinklų maršrutuose. Organizuoti nematerialiojo kultūros paveldo objektų apskaitą, sklaidą. Šiam tikslui naudoti pažangias technologijas bei bendruomenių žmogiškuosius išteklius. Skatinant konkurencingumą ES kontekste, didinti nematerialaus kultūros paveldo bei tradicijų žinomumą tarptautiniame kontekste. Šiam tikslui naudoti pažangias technologijas, tarptautinių kultūros paveldo tinklų išteklius.

Bendrosios nuostatos dėl regionalizuotų kultūros paveldo išteklių

(žr. brėž. Regionai 2030, Kultūros politika ir rekreacija)

417. Kultūros paveldo išteklių naudojimas tvarių bendruomenių kūrimui. Darnaus vystymosi strategijose kultūros paveldas traktuojamas kaip pagrindinė priemonė, padedanti išvengti kultūrinės globalizacijos, taip pat akcentuojamas teigiamas kultūros paveldo poveikis tvarių bendruomenių kūrimo ir ekonominio vystymosi procesuose. Įveiklinant per skirtingas partnerystes kultūros paveldo išteklius, siekiama formuoti skirtingas regionų tapatybes bei išlaikyti jų autentiškumą. Įveiklintas kaip išteklius kultūros paveldas, padeda sukurti originalią, autentišką arba artimą autentiškai tvarią aplinką, formuoti vietos identitetą, socialinį ir ekonominį patrauklumą, todėl būtina:

417.1. integruoti kultūros paveldą į regioninio planavimo ir valdymo sistemas, numatant jo išsaugojimo, efektyvaus ir tvaraus naudojimo priemones visuose planavimo dokumentuose bei programose. Prioritetas teikiamas kompleksinio planavimo dokumentų rengimui;

417.2. didinant kultūrinę regionų tapatybę, norint išryškinti regionų kultūrinius, tradicijų skirtumus, būtina rengti bendrus kelių regionų planavimo dokumentus, skatinančius skirtingų funkcijų atskiruose regionuose prioritetus. Prioritetas teikiamas planavimo dokumentų ir programų, skirtų skirtingų funkcinių horizontalių ir mišrių partnerysčių kūrimui;

417.3. diegti universalus dizaino sprendinius kultūros paveldo objektuose, kompleksiniuose objektuose bei vietovėse, skatinti didesnę neįgaliųjų žmonių integravimą į kultūros paveldo išteklių pažinimą bei nematerialaus paveldo pažinimą ir sklaidą.

417.4. skatinti glaudesnę valstybės ir savivaldybių institucijų bendradarbiavimą paveldo išsaugojimo, pritaikymo, įveiklinimo, finansavimo ir kt. srityse, įtraukiant privačias iniciatyvas, formuojant regionines partnerystes. Šiam tikslui pasiekti naudoti įvairias visuomenės įtraukimo, tikslinių tyrimų, planavimo ir reglamentavimo bei finansines priemones;

417.5. siekiant išsaugoti, naudoti ir įveiklinti regioninius kultūros paveldo objektus, kompleksus ir vietas, steigti bendrus valstybinius, savivaldybių ir privačių lėšų kultūros paveldo rėmimo regioninius fondus, regionuose skatinti mecenatystes;

417.6. integralios paveldo apsaugos principų diegimui kurti partnerysčių praktinių gairių ir teisinių priemonių modelius, juos įgyvendinti regioniniame lygmenyje;

417.7. kultūros paveldo išteklių įveiklinimui išnaudoti regioninių kultūros kelių, turizmo ir rekreacijos infrastruktūras;

417.8. siekiant ugdyti regionų kultūrinę tapatybę, prioritetas teikiamas nacionalinio ir regioninės reikšmės arealų bendrą planavimo dokumentų, įveiklinančių kultūros paveldo vertybes, rengimui;

417.9. didinant urbanistinio paveldo integralumą į darnaus ir tvaraus urbanizacijos vystymosi procesus, prioritetas teikiamas kompleksinio planavimo dokumentų rengimui, suderinačiam saugojimą su kultūros paveldo išteklių naudojimo, pritaikymo ir įveiklinimo poreikiais.

418. Partnerysčių kultūros paveldo apsaugos ir pritaikymo srityje taikymas ir įveiklinimas. Taikant skirtingus partnerystės modelius, sudarant partnerystės dokumentus³⁴, numatoma įveiklinti kultūros paveldo išteklius, integruoti kultūros paveldo vietas – miestų, miestelių istorines dalis, techninį inžinerinį paveldą, jų arealus į besivystančių urbanizuotų centrų infrastruktūrą, etnografinius kaimus, dvarus, techninį inžinerinį paveldą, jų arealus į besivystančias agrarinę bei rekreacinę infrastruktūras, archeologinio, sakralinio ir memorialinio kultūros paveldo arealus į besivystančią rekreacinę infrastruktūrą. Įveiklintas, kaip išteklius kultūros paveldas, padeda kurti kokybišką, tvarią aplinką, formuoti vietos identitetą, socialinį ir ekonominį patrauklumą. Siekiant šių tikslų, būtina:

³⁴ Partnerystės dokumentai: įvairios sutartys, susitarimai, veiklos sutartys ir kt. bendradarbiavimo dokumentai, sudaryti tarp valstybės institucijų, savivaldos institucijų, regioninių tarybų, kultūros paveldo savininkų ir kt. dalyvių, siekiant įveiklinti kultūros paveldo išteklius tausojamoms jo vertė reikmėms ir integruoti jį į darnios plėtros procesus.

418.1. integruoti kultūros paveldo išteklius į regioninio planavimo ir valdymo sistemas, apibrėžiant jo išsaugojimo, efektyvaus ir tvaraus naudojimo priemones visuose planavimo dokumentuose bei programose. Prioritetas teikiamas kompleksinio planavimo dokumentų rengimui;

418.2. skatinti glaudesnę valstybės ir savivaldybių institucijų bendradarbiavimą kultūros paveldo išteklių išsaugojimo, pritaikymo, įveiklinimo, finansavimo ir kt. srityse, įtraukiant privačias iniciatyvas, formuojant regionines vertikalias partnerystes. Šiam tikslui pasiekti, naudoti įvairias visuomenės įtraukimo, tikslinių tyrimų, planavimo ir reglamentavimo bei finansines priemones;

418.3. siekiant išsaugoti, naudoti ir įveiklinti kultūros paveldo išteklius regionuose (objektus, kompleksus ir vietas), steigti bendrus valstybinius, savivaldybių ir privačių lėšų kultūros paveldo rėmimo regioninius fondus, regionuose skatinti mecenatystes;

418.4. integralios kultūros paveldo apsaugos principų diegimui, kurti įvairių partnerysčių praktinių gairių ir teisinių priemonių modelius, juos įgyvendinti regioniniame lygmenyje;

418.5. kultūros paveldo išteklių įveiklinimui, naudoti regioninių kultūros kelių, turizmo ir rekreacijos infrastruktūras;

418.6. siekiant plėtoti regioninį turizmą ir rekreaciją, bendrai naudojant kultūrai, istorijai, inžineriniam paveldui, susisiekimui skiriamus finansavimo išteklius, pasitelkiant vietas bendruomenių aptarnavimo sektorių išteklius bei infrastruktūrą, būtina papildomai įveiklinti išskirtinius techninio inžinerinio kultūros paveldo objektus – Siaurąjį geležinkelį, Sanžilės kanalą ir Karaliaus Vilhelmo kanalą. Planuojama Siaurojo geležinkelio infrastruktūros plėtra, atkuriant traukinių eismą neveikiančiose atkarpose arba kitaip panaudojant rekreacijai išlikusias paveldo kompleksui priklausančias infrastruktūros dalis.

419. Stiprinat regioninės plėtros arealus jungiančias horizontalias, vertikalias ir mišrias partnerystes, sukurtas veikiančiuose piligriminiuose Šv. Jokūbo keliuose – Vilniaus, Kauno, Šiaulių, Žemaitijos / Karaliaučiaus ir Šv. Jokūbo žiede, būtina šių kelių infrastruktūros ir aptarnavimo plėtra, įveiklinant pakelių kultūros paveldo objektus bei didinant nematerialaus paveldo sklaidą keliuose.

420. Siekiant išsaugoti lietuvių tautos kultūros paveldą, dėl valstybės teritorijos ribų pokyčių likusį už dabartinės Lietuvos teritorijos ribų, skatinamas regionų ir savivaldybių institucinis bendradarbiavimas su kaimyninėmis šalimis – Latvija, Baltarusija, Lenkija, Rusijos Federacija – dėl Lietuvos istorijos paminklų jų teritorijose tvarkymo ir išsaugojimo.

421. Siekiant populiarinti povandeninio paveldo kultūros paveldo vertybes, didinti jų informacinę sklaidą, būtina įveiklinti radinių buveinių regionuose kultūrinio turizmo infrastruktūrą, numatant informacinę sklaidą bei griežtai kontroliuojamą pažintinį povandeninį turizmą, sankcionuotą Kultūros paveldo departamento struktūrų.

422. Siekiant mažinti klimato kaitos poveikį regionų kultūros paveldo ištekliams, jų arealams bei sankauptoms būtina steigti regioninių kultūros paveldo kompetencijų centrų tinklą, kurio specialistai rengs bendras regiono klimato kaitos poveikį mažinančias strategijas bei įgyvendins jų apibrėžtas priemones.

423. **Rytų Lietuvos partnerysčių grupės kultūros paveldo išteklių įveiklinimas.** Vilniaus–Utenos–Ukmergės regioninės plėtros arealą formuoja skirtingo reikšmingumo lygmens kultūros paveldo arealai: nacionalinio – Vilniaus krašto kultūros paveldo arealas ir regioninės reikšmės – Aukštaitijos kultūros paveldo arealas, numatoma per jų partnerystės dokumentus, įtraukiant regioninio lygmens centrus ir kuriant ilgalaikius funkcinius ryšius, sukurti veiksmingus regioninės plėtros modelius, gebančius generuoti didesnę kultūros paveldo išteklių potencialą.

424. Rytų Lietuvos partnerysčių kultūros paveldo ištekliai: Aukštaitijos kultūros paveldo arealas turi didelį rekreacinį, turistinį potencialą pasižymintį archeologinio paveldo (piliakalnių, pilkapynų, alkakalnių) gausa, generuoja daugialypius kultūrinius kraštovaizdžius: išskirtinės vertės archajiškuosius, kaimiškuosius, Eišiškių, Šalčininkų, Dieveniškių, Nemenčinės, Pabradės, Švenčionėlių ir Švenčionių miestovaizdžius ir išskirtinės vertės Vilniaus miestovaizdį. Numatoma įveiklinti rekreacinėms, turizmo

reikmėms kultūrinius ir gamtinius kraštovaizdžius, didinti jų lankomumą, lankytojų skaičių, plėtoti aptarnavimo infrastruktūrą. Išnaudoti upių – Neries, Šventosios, Žeimenos, Merkio, Ūlos nacionalinių vandens turizmo trasų tinklo potencialą saugomo kultūrinio kraštovaizdžio apžvalgai, kultūros ir gamtos paveldo sklaidai bei atgaivinimui. Objektų lankymui įveiklinti vandens turizmo maršrutus prioritetą teikiant objektams, nutolusiems nuo upės vagos 1 km atstumu į abi puses.

425. Planuojamos Rytų Lietuvos grupės partnerystės, stiprinančios arealo rekreacinį, turizmo prioritetus:

425.1. Kurti horizontalias ir mišrias partnerystes įveiklinant Ukmergės, Širvintų, Kavarsko, Anykščių, Molėtų arealuose esančio dominuojančio paveldo – dvarų, dvarų sodybų, etnokultūrinio paveldo ir architektūros arealus, Dubingių, Širvintų memorialinio paveldo realus. Integruoti urbanistinio paveldo – istorinių miesto dalių paveldo arealus į miestų darnaus vystymosi plėtros procesus ir skatinti regiono turizmo ir rekreacijos procesus, kuriant bendras koordinuotų veiksmų plėtros programas ir strategijas. Stiprinti Anykščių horizontalius partnerystės ryšius su Panevėžio–Biržų–Rokiškio kultūros paveldo reprezentaciniais centrais, naudojant ir papildomai įveiklinant Siaurojo geležinkelio atšaką Panevėžys–Rubikiai, einančią per Troškūnus ir Anykščius. Siekiama didinti rekreacijos aptarnavimo infrastruktūrą, įtraukiant nematerialaus paveldo išteklius. Kurti rekreacinės partnerystės ryšius tarp Utenos, Zarasų, Dusetų, Ignalinos, Švenčionių arealuose esančio dominuojančio paveldo – dvarų, dvaro sodybų, etnografinių kaimų, architektūrinio, memorialinio paveldo arealų, skatinti regiono turizmo ir rekreacijos procesus, kuriant bendrus veiklos plėtros partnerystės dokumentus.

425.2. Išnaudoti Vilnių ir Vilniaus krašto nacionalinio reikšmės kultūros paveldo arealą regiono turistiniam rekreaciniam potencialui didinti, įtraukiant Vilniaus krašto miestus ir gyvenvietes – Kernavę, Trakus, Lentvarį, Vievį bei jų bendruomenes į horizontalias partnerystes, planuojant bendrą turizmo ir rekreacinės infrastruktūros plėtrą, jų aptarnavimą, nematerialaus paveldo sklaidą už Vilniaus krašto arealo ribų. Kurti vertikalias ir mišrias partnerystes tarp nacionalinės reikšmės ir regioninės reikšmės kultūros paveldo arealų, siekiant sustiprinti Vilniaus–Utenos–Ukmergės arealo kultūros paveldo potencialą.

425.3. Kurti veiklos plėtros partnerystės dokumentus, jų pagrindu bendrai įveiklinti kultūros paveldo arealo išteklius rekreacijos ir turizmo funkcijoms, naudoti partneryste nematerialaus paveldo puoselėjimui ir sklaidai. Stiprinat Vilniaus–Utenos–Ukmergės regioninės plėtros arealą jungiančias horizontalias, vertikalias ir mišrias partnerystes, sukurtas veikiančiuose dviejose Šv. Jokūbo keliuose – Vilniaus ir Šv. Jokūbo žiede, būtina šių kelių infrastruktūros ir aptarnavimo plėtra, įveiklinant pakelės kultūros paveldo objektu bei didinant nematerialaus paveldo sklaidą keliuose. Kurti savivaldybių partnerystes, įveiklinant kultūros paveldo išteklius edukacijai, rekreaciniais ir turizmo tikslais, skatinti bendros kelioms savivaldybėms aptarnavimo infrastruktūros atsiradimą. Įveikinti nematerialaus paveldo išteklius, kuriant regionines partnerystes, skatinti tautinių mažumų kultūros paveldo pažinimą ir integraciją į regiono kultūrinę, edukacinę veiklas. Pažindinti regiono gyventojus su etnine Aukštaitijos ir Dzūkijos regionų kultūra, skatinti bendruomenių partnerystes puoselėjant etnokultūros paveldą, palaikant tradicijas, amatus, papročius.

425.4. Kurti ir skatinti arealo valstybinių ir savivaldybių institucijų partnerystę finansuojant regionui ypatingai svarbių objektų, kompleksų ir vietovių apsaugą, tausojamąjį naudojimą ir įveiklinimą bendroms regionui naudingoms visuomeninėms ir kultūrinėms veikloms. Siekiant išsaugoti Lietuvos kultūros paveldo vertybes užsienyje, skatinti Vilniaus–Utenos–Ukmergės arealo partnerysčių su kaimyninėmis šalimis – Baltarusija, Lenkija, Latvija, šiam tikslui kurti vertikalias, horizontalias ir mišrias partnerystes, pasitelkiant Užsienio reikalų, Kultūros ir kt. ministerijų valstybinį bendradarbiavimo potencialą. Kurti regionines tautinių mažumų – lenkų, baltarusių, žydų, karaimų, totorių, romų ir kt. horizontalias partnerystes, integruoti tautinių mažumų paveldo objektus į regionines rekreacines ir turizmo infrastruktūros plėtros programas, rūpintis tautinių mažumų nematerialaus paveldo raritetais išsaugojimu. Įveikinti gausų regiono kultūros paveldą nematerialaus paveldo, kultūros sklaidai, rekreacinėms ir turizmo reikmėms, gausinti bendrą regiono partnerysčių skaičių, naudojant kultūros paveldo išteklius kelių savivaldybių bendruomenių rekreacijos ir turizmo poreikiams.

425.5. Išnaudojant UNESCO pasaulio paveldo vertybių – Vilniaus istorinį centrą, Kernavės archeologinę vietovę, Struvės geodezinio lanko punktus bei Trakų istorinį nacionalinį parką, esantį preliminariniame UNESCO pasaulio paveldo sąraše, buvimą regione, pritraukti Lietuvos ir užsienio turistus į regiono vidų, tam kurti papildomą turizmo, rekreacinę bei aptarnavimo infrastruktūras. Plėtoti rekreacinius, turistinius maršrutus, organizuojant kelių dienų pažintinės keliones, apimančias visas ar kelias UNESCO vertybes, įveiklinti regiono kultūros paveldo objektų infrastruktūrą maršrutuose, didinti regiono bendruomenių įtraukimą į jų aptarnavimo infrastruktūrą. Didinti kultūros paveldo integralumą į darnios urbanistinės plėtros procesus, naudoti jį kaip regioninio kultūrinio tapatumo, rekreacijos ir turizmo išteklių, skatinti jo tausojamąjį naudojimą bei pritaikymą bendruomenių funkcijoms, aptarnavimo infrastruktūrai. Skatinti arealo kultūros paveldo pažinimą ir įveiklinti mokyklų edukacines programas jo pažinimui ir sklaidai.

426. Pietų Lietuvos partnerysčių grupės kultūros paveldo išteklių įveiklinimas. Kauno–Marijampolės–Alytaus regioninės plėtros arealą formuoja skirtingo reikšmingumo lygmens kultūros paveldo arealai: nacionalinės reikšmės– Kauno krašto ir Panemunės kultūros paveldo arealas ir du regioninės reikšmės – Suvalkijos ir Dzūkijos kultūros paveldo arealai. LR BP sprendimais numatoma per jų partnerystę, įtraukiant regioninio lygmens centrus ir kuriant ilgalaikius funkcinis ryšius, sukurti veiksmingus regioninės plėtros modelius, gebančius generuoti didesnį kultūros paveldo išteklių potencialą. Arealų ribos, turinys ir sudėtis pažymėti Kultūros politikos ir rekreacijos brėžinyje.

427. Pietų Lietuvos partnerysčių grupės kultūros paveldo ištekliai:

427.1. Kauno krašto ir Panemunės nacionalinės reikšmės kultūros paveldo arealas turi didelį rekreacinį, turistinį potencialą pasižymintį archeologinio paveldo (senovės gyvenviečių, piliakalnių, pilkapynų, alkakalnių) gausa, kuri generuoja daugialypius kultūrinius kraštovaizdžius: išskirtinės vertės archajiškuosius, kaimiškuosius ir Kauno, Kėdainių, Raseinių, Jonavos, Kaišiadorių, Žiežmarių miestovaizdžius. Numatoma naudoti ir įveiklinti rekreacinėms reikmėms arealo kultūrinius kraštovaizdžius, Nemuno upės rekreacinį potencialą, didinti jų lankomumą, lankytojų skaičių, plėtoti aptarnavimo infrastruktūrą.

427.2. Suvalkijos kultūros paveldo arealas generuoja rekreacinį potencialą, areale susitelkę kultūros paveldo, atspindinčio Suvalkijos regiono savitumą, sankaupos, pasižyminčios ypatinga memorialinio ir archeologinio paveldo gausa, arealo pagrindinis urbanistinis centras – Marijampolė. Arealas generuoja daugialypius kultūrinius kraštovaizdžius: išskirtinės vertės kaimiškuosius kraštovaizdžius, Marijampolės, Kudirkos Naumiesčio, Vilkaviškio, Virbalio, Kalvarijos ir Simno – miestovaizdžius. Planuojama įveiklinti arealo kultūros paveldą rekreacinėms reikmėms, naudotis Šešupės upės rekreaciniu potencialu, didinti jo aptarnavimo infrastruktūrą, pasitelkus visų Suvalkijos kultūros areale esančių savivaldybių partnerystes, kuriant bendrus rekreacijos ir kultūros paveldo vertybių teritorijų planavimo dokumentus.

427.3. Dzūkijos kultūros paveldo arealas turi didelį rekreacinį resursą: savitą etnokultūrinį paveldą, išsiskiriantį gatviniais ir padrikais šilinių dzūkų kaimais, archeologinių vertybių gausa smėlingų lygumų ir kalvynų, moreninių kalvynų, ežerų ir slėnių kraštovaizdyje (Nemuno ir Merkio santaka), pagrindinis arealo urbanistinis centras – Alytus, telkia daugialypius kultūrinius kraštovaizdžius: archajiškuosius – Nemuno deltoje, Valkininkų, Latažerio, Švendubrės, Leipalingio, Žiogelių, Puvočių, Zervynų kaimiškuosius, Prienų, Birštono, Alytaus, Jiezno, Senosios Varėnos, Druskininkų, Veisiejų miestovaizdžius. Planuojama įveiklinti arealo kultūros paveldą rekreacinėms reikmėms, naudotis Nemuno upės rekreaciniu potencialu, didinti jo aptarnavimo infrastruktūrą, pasitelkus visų Dzūkijos kultūros areale esančių savivaldybių partnerystes, kuriant bendrus rekreacijos ir kultūros paveldo vertybių teritorijų planavimo dokumentus.

427.4. Išnaudoti regioninės plėtros areale esančių upių – Nemuno, Merkio, Ūlos nacionalinių vandens turizmo trasų tinklo rekreacinį potencialą saugomo kultūrinio kraštovaizdžio apžvalgai, kultūros paveldo sklaidai bei atgaivinimui, įveiklinant vandens turizmo maršrutus rekreacijai. Būtina sukurti Šešupės, Veisiejų ežeryno rekreacinį maršrutą ir jį įveiklinti. Įveiklinant kultūros paveldo objektus, prioritetą teikiama objektams, esantiems iki 1 km. atstumu į abi puses nuo upės vagos.

428. Planuojamos Pietų Lietuvos grupės partnerystės, stiprinančios arealo rekreacinį, turizmo prioritetus:

428.1. Kurti horizontalias ir mišrias partnerystes, įveiklinant Marijampolės, Kudirkos Naumiesčio, Vilkaviškio, Virbalio, Kalvarijos ir Simno arealuose esančio dominuojančios kultūros paveldo – dvarų, dvarų sodybų, etnokultūrinio paveldo ir architektūros arealus. Integruoti urbanistinio paveldo – istorinių miesto dalių paveldo arealus į miestų darnaus vystymosi plėtros procesus, skatinant regiono turizmo ir rekreacijos procesus, kuriant bendrus veiklos plėtros partnerystės dokumentus.

428.2. Skatinti regiono savivaldybių bendradarbiavimą, rengiant bendrus viso arealo kultūros paveldo išteklių įveiklinimo ir rekreacijos planus, kuriant bendrus veiklos plėtros partnerystės dokumentus. Išnaudoti Kauną, Kauno krašto ir Panemunės arealą regiono rekreaciniam potencialui didinti, įtraukiant Kauno krašto miestus ir gyvenvietes – Smalininkus, Jurbarką, Gelgaudiškį, Vilkiją, Ežerėlį bei jų bendruomenes į horizontalias partnerystes. Tokiu būdu planuojama bendra regiono rekreacinės infrastruktūros plėtra, jo aptarnavimas, nematerialaus paveldo sklaida už Kauno krašto arealo ribų.

428.3. Kurti regionines tautinių mažumų – lenkų, baltarusių, žydų, totorių ir kt. horizontalias partnerystes, integruoti tautinių mažumų paveldo objektus į regionines rekreacines ir turizmo infrastruktūros plėtros programas, rūpintis tautinių mažumų nematerialaus paveldo raritetų išsaugojimu.

428.4. Kurti vertikalias ir mišrias partnerystes tarp nacionalinės reikšmės ir regioninės reikšmės kultūros paveldo arealų, siekiant sustiprinti Kauno–Marijampolės–Alytaus arealo kultūros paveldo potencialą, veiklos plėtros partnerystės dokumentų pagrindu, bendrai jį įveikinti rekreacijos funkcijoms, naudojant partneryste nematerialaus paveldo puoselėjimui ir sklaidai. Stiprinat Kauno–Marijampolės–Alytaus regioninės plėtros arealą jungiančias horizontalias, vertikalias ir mišrias partnerystes, sukurtas veikiančiuose piligriminiuose Šv. Jokūbo keliuose – Vilniaus, Kauno, Šiaulių ir Šv. Jokūbo žiede, planuojama šių kelių infrastruktūros ir aptarnavimo plėtra, įveiklinant pakelės kultūros paveldo objektus bei didinant nematerialaus paveldo sklaidą keliuose.

428.5. Įveikinti gausų regioninės plėtros arealo kultūros paveldą nematerialaus paveldo, kultūros sklaidai, rekreacijos ir turizmo reikmėms, gausinti bendrų regiono partnerysčių skaičių rengiant bendras programas, naudojant kultūros paveldo išteklius kelių savivaldybių bendruomenių rekreacijos ir turizmo poreikiams. Kurti savivaldybių partnerystes, įveiklinant kultūros paveldo objektus edukacijos ir rekreaciniais tikslais. Skatinti ir kurti bendros kelioms savivaldybėms skirtos aptarnavimo infrastruktūros atsiradimą.

428.6. Įveikinti nematerialaus paveldo išteklius, kuriant regionines partnerystes, skatinti tautinių mažumų kultūros paveldo pažinimą ir integraciją į regiono kultūrinę, edukacinę veiklas.

428.7. Pažindinti regiono gyventojus su etnine Aukštaitijos, Dzūkijos, Suvalkijos ir Žemaitijos regionų kultūra ir skatinti bendruomenių partnerystes, puoselėjant etnokultūros paveldą, palaikant tradicijas, amatus, papročius.

428.8. Kurti ir skatinti arealo valstybinių ir savivaldybių institucijų partnerystę finansuojant regionui ypatingai svarbių objektų, kompleksų ir vietovių apsaugą, tausojamąjį naudojimą ir įveiklinimą bendroms, regionui naudingoms, visuomeninėms ir kultūrinėms veikloms.

428.9. Saugant Lietuvos kultūros paveldo vertybes užsienyje, finansuoti ir skatinti Kauno–Marijampolės–Alytaus arealo partnerysčių su kaimyninėmis šalimis – Baltarusija, Lenkija, Rusijos federacija atsiradimą, šiam tikslui kuriant vertikalias, horizontalias ir mišrias partnerystes, pasitelkiant Užsienio reikalų, Kultūros ir kt. ministerijų valstybinį bendradarbiavimo potencialą.

429. Papildomos priemonės kurti ir stiprinti Pietų Lietuvos grupės regionines partnerystes. Naudojantis UNESCO pasaulio paveldo vertybių preliminarajame sąraše esančią – Kauno modernizmo architektūrą, pritraukti Lietuvos ir užsienio turistus į regiono vidų, tam kuriant papildomą turizmo, rekreacinę bei aptarnavimo infrastruktūras. Didinti regiono bendruomenių įtraukimą į UNESCO pasaulio paveldo vertybių aptarnavimo infrastruktūrą. Didinti kultūros paveldo integralumą į darnios

urbanistinės plėtros procesus kaip svarbų regioninio kultūrinio tapatumo ištekliu. Skatinti jo tausojamąjį naudojimą bei pritaikymą bendruomenių funkcijoms ir aptarnavimo infrastruktūrai. Skatinti arealo kultūros paveldo pažinimą ir mokyklų edukacinių programų įveiklinimą jo pažinimui ir sklaidai.

430. **Vakarų Lietuvos partnerysčių grupės kultūros paveldo išteklių įveiklinimas.** Klaipėdos–Tauragės–Telšių regioninės plėtros arealą formuoja nacionalinės reikšmės Klaipėdos krašto ir Vakarų Žemaitijos kultūros paveldo arealas ir kultūros paveldo reprezentaciniai centrai – Telšiai ir Tauragė ir Mažosios Lietuvos miestai – Klaipėda, Šilutė, Pagėgiai. Naudojantis jų partneryste, įtraukiant regioninio lygmens centrus ir kuriant ilgalaikius funkcinius ryšius, sukurti veiksmingus regioninės plėtros modelius, gebančius generuoti didesnį kultūros paveldo išteklių potencialą. Plėtoti viešojo, privataus ir nevyriausybinių sektorių skirtingas partnerystes, siekiant bendro kultūros paveldo išteklių disponavimo ir panaudojimo rekreacijai bei turizmo infrastruktūros plėtrai. Arealo ribos, turinys ir sudėtis pažymėti brėžinyje Kultūros politika ir rekreacija. Inicijuoti ir parengti reikiamą dokumentaciją, reikalingą įrašyti į UNESCO nematerialaus paveldo sąrašą priekrantės verslinę žvejybą kaip jūros ir Kuršių marių žvejybinę tradiciją.

431. Vakarų Lietuvos partnerysčių grupės kultūros paveldo ištekliai:

431.1. Klaipėdos krašto ir Vakarų Žemaitijos nacionalinės reikšmės kultūros paveldo arealas turi didelį rekreacinį, turistinį potencialą pasižymintį archeologinio paveldo (senovės gyvenviečių, piliakalnių, pilkapynų, alkakalnių) gausa, generuoja daugialypius kultūrinius kraštovaizdžius: išskirtinės vertės archajiškuosius – Minijos, Nemuno, Jūros upių deltose, Panemunės, Pagėgių, Tauragės. Kaimiškuosius – Šilalės, Varnių, Telšių, Plungės, Skuodo, Salantų, Palangos, Kretingos, Priekulės apylinkėse, kaimiškuosius dvarų sodybų aplink Sedą ir Klaipėdos, Šilutės, Priekulės, Gargždų, Rietavo, Kretingos, Palangos, Plungės, Salantų, Sedos, Skuodo, Tauragės miestovaizdžius.

431.2. Išskirtinės vertės Kuršių nerijos gamtos, urbanistinio (kurortų) ir etnokultūros paveldo (žvejų kaimų) kultūrinį kraštovaizdį, įrašytą į UNESCO pasaulio paveldo vertybių sąrašą.

431.3. Stiprinti Lietuvos – jūrinės valstybės potencialą, naudoti ir įveikinti rekreacinėms reikmėms arealo kultūrinius kraštovaizdžius, Nemuno, Minijos, Jūros upių, Karaliaus Vilhelmo kanalo rekreacinį potencialą, didinti jų lankomumą, lankytojų skaičių, plėtoti aptarnavimo infrastruktūrą, pasitelkti visų Klaipėdos krašto ir Vakarų Žemaitijos kultūros areale esančių savivaldybių partnerystes, sukuriant bendrus rekreacijos ir jūros pakrantės kultūros paveldo vertybių įveiklinimo teritorijų planavimo dokumentus.

431.4. Klaipėdos krašto ir Vakarų Žemaitijos kultūros paveldo arealas turi didelį rekreacinį resursą, išsiskiriantį kultūros paveldu, atspindinčiu būdingus šio krašto bruožus, pajūrio zonos, Mažosios Lietuvos savitumą, įvairių kultūrų įtakas, unikaliu Baltijos, Kuršių marių, nerijos kraštovaizdžiu, pagrindinis urbanistinis centras – Klaipėda. Įveikinti arealo kultūros paveldą rekreacinėms jūros pakrantės reikmėms, naudojantis Kuršių nerijos sukurtu tarptautiniu rekreaciniu potencialu, didinti jūros ir marių pakrančių aptarnavimo infrastruktūrą, pasitelkus visų Klaipėdos krašto ir Vakarų Žemaitijos kultūros areale esančių savivaldybių horizontalias partnerystes, kuriant bendrus rekreacijos ir kultūros paveldo vertybių teritorijų planavimo dokumentus.

431.5. Išnaudoti regioninės plėtros areale esančių marių rekreacinį potencialą saugomo kultūrinio kraštovaizdžio apžvalgai, kultūros paveldo sklaidai bei atgaivinimui, įveiklinant vandens transportą susisiekimui ir rekreacijai. Kurti didesnį kiekį funkcinių jungčių mariose, įveikinti abiejų pakrančių bendruomenes marių turizmo infrastruktūros plėtrai, aptarnavimui. Skatinti vietinę žvejybą, kuriant vietos žvejų verslo aptarnavimo infrastruktūrą abiejose marių pakrantėse.

432. Planuojamos Vakarų Lietuvos partnerysčių grupės partnerystės, stiprinančios arealo rekreacinį, turizmo prioritetus:

432.1. Sukurti horizontalias ir mišrias partnerystes įveiklinant Telšių, Sedos, Salantų, Palangos, Kretingos, Plungės, Klaipėdos, Neringos, Šilutės etnokultūrinio paveldo ir urbanistinio paveldo arealus, integruoti urbanistinio paveldo – istorinių miesto dalių paveldo arealus į miestų darnaus vystymosi

plėtos procesus, skatinti regiono rekreacijos procesus, kuriant bendrus veiklos plėtos partnerystės dokumentus. Horizontalių ir mišrių partnerysčių pagalba įveikinti kunigaikščių Oginskių kultūros paveldą, esantį Plungėje ir Rietave.

432.2. Skatinti regiono savivaldybių bendradarbiavimą, rengiant bendrus viso arealo kultūros paveldo išteklių įveiklinimo ir rekreacijos planus, kuriant bendrus veiklos plėtos partnerystės dokumentus. Išnaudoti Klaipėdos krašto ir Vakarų Žemaitijos kultūros paveldo arealą regiono rekreaciniam potencialui didinti, įtraukiant Klaipėdą ir Vakarų Žemaitijos krašto miestus Telšius ir Tauragę bei jų bendruomenes į horizontalias partnerystes, planuojant bendrą regiono pajūrio rekreacinės infrastruktūros plėtrą, jų aptarnavimą, nematerialaus paveldo sklaidą už Klaipėdos krašto arealo ribų.

432.3. Kurti regionines tautinių mažumų – kuršių, vokiečių, žydų, latvių, rusų ir kt. horizontalias partnerystes, integruoti tautinių mažumų paveldo objektus į regionines rekreacines ir turizmo infrastruktūros plėtos programas, rūpintis tautinių mažumų nematerialaus paveldo raretetų išsaugojimu.

432.4. Kurti vertikalias ir mišrias partnerystes tarp nacionalinės reikšmės Klaipėdos ir regioninės reikšmės kultūros paveldo reprezentacinių centrų – Tauragės ir Telšių, siekiant sustiprinti arealo kultūros paveldo potencialą, veiklos plėtos partnerystės dokumentų pagrindu bendrai jį įveikinti rekreacijos funkcijoms, naudoti partnerystes nematerialaus paveldo puoselėjimui ir sklaidai.

432.5. Stiprinat Klaipėdos–Tauragės–Telšių regioninės plėtos arealą jungiančias horizontalias, vertikalias ir mišrias partnerystes, sukurtas veikiančiuose dviejose Šv. Jokūbo keliuose – Žemaitijos / Karaliaučiaus ir Šv. Jokūbo žiede, planuojama šių kelių infrastruktūros ir aptarnavimo plėtra, įveikinant pakelės kultūros paveldo objektus bei didinant nematerialaus paveldo sklaidą keliuose.

432.6. Įveikinti gausų regioninės plėtos arealo kultūros paveldą nematerialaus paveldo, kultūros sklaidai, rekreacijos ir turizmo reikmėms, gausinti bendrų regiono partnerysčių skaičių, naudojant kultūros paveldo išteklius kelių savivaldybių bendruomenių rekreacijos ir turizmo poreikiams. Skatinti arealo kultūros paveldo pažinimą ir įveikinti mokyklų edukacines programas jo pažinimui ir sklaidai. Kurti savivaldybių partnerystes, įveikinant kultūros paveldo objektus edukacijos, rekreaciniais tikslais, skatinti bendros kelioms savivaldybėms aptarnavimo infrastruktūros atsiradimą.

432.7. Įveikinti nematerialaus paveldo išteklius, kuriant regionines partnerystes, skatinti tautinių mažumų kultūros paveldo pažinimą ir integraciją į regiono kultūrinę, edukacinę veiklas. Būtina supažindinti regiono gyventojus su Žemaitijos ir Mažosios Lietuvos regionų etninės kultūros paveldu ir tradicijomis, skatinti bendruomenių partnerystes, puoselėjant skirtingą etnokultūrų paveldą, palaikant jų tradicijas, amatus, papročius.

432.8. Skatinti arealo valstybinių ir savivaldybių institucijų partnerystę, finansuojant regionui ypatingai svarbių objektų, kompleksų ir vietovių apsaugą, tausojamąjį naudojimą ir įveiklinimą bendroms, regionui naudingoms, visuomeninėms ir kultūrinėms veikloms.

432.9. Saugant Lietuvos kultūros paveldo vertybes užsienyje, būtina kurti ir skatinti Klaipėdos–Tauragės–Telšių arealo partnerysčių su kaimyninėmis šalimis – Rusijos federacija ir Latvija atsiradimą, šiam tikslui kurti vertikalias, horizontalias ir mišrias partnerystes, pasitelkiant Užsienio reikalų, Kultūros ir kt. ministerijų valstybinį bendradarbiavimo potencialą.

433. Papildomos priemonės kurti ir stiprinti Vakarų Lietuvos partnerysčių grupės partnerystes. Būtina išnaudoti UNESCO pasaulio paveldo vertybių sąrašė esančią – Kuršių neriją, pritraukiant Lietuvos ir užsienio turistus į regiono pajūrį, tam kurti papildomą turizmo, rekreacinę bei aptarnavimo infrastruktūras. Didinti regiono bendruomenių įtraukimą į UNESCO pasaulio paveldo vertybių aptarnavimo infrastruktūrą, kultūros paveldo integralumą į darnios urbanistinės plėtos procesus, naudoti jį kaip regioninio pajūrio kultūrinio tapatumo išteklių, skatinti jo tausojamąjį naudojimą bei pritaikymą bendruomenių funkcijoms, aptarnavimo infrastruktūrai.

434. Šiaurės Lietuvos partnerysčių grupės kultūros paveldo išteklių įveiklinimas. Šiaulių–Mažeikių regioninės plėtos arealą formuoja regioninės reikšmės Rytų Žemaitijos kultūros paveldo arealas ir Mažeikiai. Naudojantis kuriama partneryste, įtraukiant regioninio lygmens centrus ir kuriant

ilgalaikius funkcinis ryšius, sukurti veiksmingus regioninės plėtros modelius, gebančius generuoti didesnę kultūros paveldo išteklių potencialą. Siekiama plėtoti viešojo, privataus ir nevyriausybinių sektorių skirtingas partnerystes, kultūros paveldo išteklių disponavimo ir panaudojimo rekreacijai bei turizmo infrastruktūrai. Arealo ribos, turinys ir sudėtis pažymėti Kultūros politikos ir rekreacijos vystymo brėžinyje.

435. Šiaurės Lietuvos partnerysčių grupės kultūros paveldo išteklių: Rytų Žemaitijos regioninės reikšmės kultūros paveldo arealas turi didelį rekreacinį, turistinį potencialą, pasižymintį archeologinio paveldo (senovės gyvenviečių, piliakalnių, pilkapynų, alkakalnių) gausa, generuoja daugialypius kultūrinius kraštovaizdžius: išskirtinės vertės archajiškuosius – Ventos, Papilės, Dubysos upių deltose, Šeduvos, Kelmės ir Ariogalos apylinkėse, kaimiškuosius dvarų sodybų aplink Vieksnius, Kuršėnus, Linkuvą, Pakruojį, Užventį, Kelmę, Šeduvą ir Žagarės, Joniškio, Linkuvos, Šeduvos, Šiaulių miestovaizdžius. Numatoma:

435.1. stiprinti Šiaulių – Mažeikių partnerystės potencialą, naudoti ir įveikinti rekreacinėms reikmėms arealo kultūrinius kraštovaizdžius, Ventos, Dubysos upių ir ežerų rekreacinį ir paslaugų infrastruktūros potencialą.

435.2. didinti jų lankomumą, lankytojų skaičių, plėtoti aptarnavimo infrastruktūrą, pasitelkti visų Rytų Žemaitijos ir Mažeikių regione esančių savivaldybių partnerystes, kuriant bendrus rekreacijos ir kultūros paveldo išteklių teritorijų planavimo dokumentus. Rytų Žemaitijos kultūros paveldo arealas turi didelį rekreacinį resursą, jame susitelkę kultūros paveldo, atspindinčio Rytų Žemaitijos regiono savitumą arealai, jo kraštovaizdis – molingos lygumos, molingos banguotos plynaukštės, smėlingi kalvynai, moreniniai kalvynai, upių slėniai, jame dominuoja architektūrinio ir memorialinio paveldo arealai (dvarų sodybos, statinių kompleksai), pagrindinis urbanistinis centras – Šiauliai.

435.3. įveikinti arealo kultūros paveldą rekreacijos, paslaugų infrastruktūros reikmėms, pasitelkus visų Rytų Žemaitijos kultūros paveldo areale esančių savivaldybių partnerystes, kuriant bendrus rekreacijos, paslaugų infrastruktūros ir kultūros paveldo išteklių teritorijų planavimo dokumentus.

436. Planuojamos Šiaurės Lietuvos partnerysčių grupės partnerystės, stiprinančios arealo plėtros rekreacinį, paslaugų infrastruktūros prioritetus:

436.1. Sukurti horizontalias ir mišrias partnerystes įveiklinant dvarų sodybų paveldo ir architektūrinio ir memorialinio paveldo arealus ties Mažeikiais, Naująja Akmene, Vieksniais, Kuršėnais, Linkuva, Kurtuvėnais, Pakruoju, Kelme, Šeduva. Siekiama integruoti urbanistinio paveldo – istorinių miesto dalių paveldo arealus į miestų darnaus vystymosi plėtros procesus, skatinti regiono rekreacijos procesus, kuriant bendrus veiklos plėtros partnerystės dokumentus.

436.2. Skatinti regiono savivaldybių bendradarbiavimą, rengiant bendrus viso arealo rekreacijos planus, kuriant bendrus veiklos plėtros partnerystės dokumentus. Išnaudoti Rytų Žemaitijos kultūros paveldo arealo kultūros paveldo išteklius regiono rekreaciniam potencialui didinti, įtraukiant Rytų Žemaitijos krašto miestus Mažeikius, Naująją Akmenę, Joniškį, Pakruojį, Kuršėnus, Šiaulius, Kelmę, Radviliškį bei jų bendruomenes į horizontalias partnerystes, planuojant bendrą regiono pajūrio rekreacinės infrastruktūros plėtrą, jų aptarnavimą, nematerialaus paveldo sklaidą už Klaipėdos krašto arealo ribų.

436.3. Kurti regionines tautinių mažumų – žydų, latvių ir kt. horizontalias partnerystes, integruoti tautinių mažumų paveldo objektus į regionines rekreacines ir turizmo infrastruktūros plėtros programas, rūpintis tautinių mažumų nematerialaus paveldo raritetais išsaugojimu.

436.4. Kurti vertikalias ir mišrias partnerystes tarp regioninės reikšmės kultūros paveldo reprezentacinių centro – Šiaulių ir Mažeikių, siekiant sustiprinti arealo kultūros paveldo išteklių potencialą, veiklos plėtros partnerystės dokumentų pagrindu bendrai jį įveikinti rekreacijos funkcijoms, naudoti partneryste nematerialaus paveldo puoselėjimui ir sklaidai.

436.5. Stiprinat Šiaulių ir Mažeikių regioninės plėtros arealą jungiančias horizontalias, vertikalias ir mišrias partnerystes, sukurtas veikiančiuose piligriminiuose Šv. Jokūbo keliuose – Kauno, Šiaulių,

Žemaitijos / Karaliaučiaus ir Šv. Jokūbo žiede ir kituose religiniuose (piligriminiuose) keliuose, skatinti ir kurti šių kelių infrastruktūros ir aptarnavimo plėtrą, įveiklinant pakelės kultūros paveldo objektus bei didinant nematerialaus paveldo sklaidą keliuose.

436.6. Stiprinti Linkuvos horizontalius partnerystės ryšius su Panevėžio–Biržų–Rokiškio ir Vilniaus–Utenos–Ukmergės kultūros paveldo reprezentaciniais centrais, naudojant ir papildomai įveiklinant rekreacijai Siaurojo geležinkelio atšaką Panevėžys–Linkuva, einančią per Joniškėlį ir Petrašiūnus.

436.7. Didinti rekreacijos aptarnavimo infrastruktūrą, įtraukiant nematerialaus paveldo išteklius. Būtina įveiklinti gausų regioninės plėtros arealo kultūros paveldą nematerialaus paveldo, kultūros sklaidai, rekreacinėms ir aptarnavimo infrastruktūros reikmėm, gausinti bendrų regiono partnerysčių skaičių, naudojant kultūros paveldo išteklius kelių savivaldybių bendruomenių rekreacijos ir turizmo poreikiams.

436.8. Skatinti arealo kultūros paveldo pažinimą, įveiklinti mokyklų edukacines programas jo pažinimui ir sklaidai. Kurti savivaldybių partnerystes, įveiklinant kultūros paveldo objektus edukacijos, rekreaciniais tikslais, skatinti bendros kelioms savivaldybėms aptarnavimo infrastruktūros atsiradimą.

436.9. Įveiklinti nematerialaus paveldo išteklius, kuriant regionines partnerystes, skatinti tautinių mažumų kultūros paveldo pažinimą ir integraciją į regiono kultūrinę, edukacinę veiklą. Supažindinti regiono gyventojus su baltiškąją Žemaitijos ir Aukštaitijos etnine regionų kultūra, skatinti bendruomenių partnerystes puoselėjant etnokultūros paveldą, palaikant jo tradicijas, amatus, papročius.

436.10. Skatinti arealo valstybinių ir savivaldybių institucijų partnerystę finansuojant regionui ypatingai svarbių objektų, kompleksų ir vietovių apsaugą, tausojamąjį naudojimą ir įveiklinimą bendromis, regionui naudingomis, visuomeninėmis ir kultūrinėmis veiklomis.

436.11. Saugant Lietuvos kultūros paveldo vertybes užsienyje, kurti ir skatinti Šiaulių–Mažeikių arealo partnerystę su kaimynine Latvija, šiam tikslui kurti vertikalias, horizontalias ir mišrias partnerystes, pasitelkiant Užsienio reikalų, Kultūros ir kt. ministerijų valstybinį bendradarbiavimo potencialą.

437. Papildomos priemonės kurti ir stiprinti Šiaurės Lietuvos partnerysčių grupės partnerystes. Didinti kultūros paveldo integralumą į darnios urbanistinės plėtros procesus, naudoti jį kaip regioninio kultūrinio tapatumo, rekreacijos išteklių, skatinti jo tausojamąjį naudojimą bei pritaikymą bendruomenių funkcijoms, aptarnavimo infrastruktūrai. Būtina išnaudoti Jurgaičių (Domantų) piliakalnį – Kryžių kalną, pritraukiant Lietuvos ir užsienio turistus į regiono vidų, tam kurti papildomą rekreacinę bei aptarnavimo infrastruktūras, didinti jo informacinę sklaidą.

438. Vidurio Lietuvos partnerysčių grupės kultūros paveldo išteklių įveiklinimas. Panevėžio–Biržų–Rokiškio regioninės plėtros arealą formuoja regioninės reikšmės kultūros paveldo reprezentacinis centras – Panevėžys, urbanistinis centras – Biržai – valstybės istorijai reikšmingas paveldo arealas bei Rokiškio miestas. Numatoma per jų partnerystę, įtraukiant kitus regioninio lygmens centrus ir kuriant ilgalaikius funkcinis ryšius, sukurti veiksmingus regioninės plėtros modelius, gebančius generuoti didesnę kultūros paveldo išteklių potencialą. Plėtoti viešojo, privataus ir nevyriausybinių skirtingų sektorių partnerystes, siekiant kultūros paveldo išteklių disponavimo ir panaudojimo rekreacijai bei turizmo infrastruktūrai kurti ir plėsti. Arealo ribos, turinys ir sudėtis pažymėti brėžinyje Kultūros politika ir rekreacija.

439. Vidurio Lietuvos partnerysčių grupės kultūros paveldo ištekliai. Arealo kultūrinius išteklius formuoja kilnojamasis ir nekilnojamasis kultūros paveldas (pavieniai objektai, kompleksai, vietovės), taip pat visa tai integruojantis kultūrinis kraštovaizdis, kultūros keliai bei nematerialusis kultūros paveldas. Kraštovaizdžio gamtinių ir kultūrinių komponentų visuma generuoja rekreacinį ir kultūrinį potencialus, pasižyminčius dvarų sodybų, architektūrinio paveldo ties Biržais, Pasvaliu, Troškūnais, Vabalninkais, Subačium ir Kupiškium gausa, generuoja daugialypius kultūrinius kraštovaizdžius: išskirtinės vertės archajiškuosius – Nevėžio, Mušos upių deltose, kaimiškuosius dvarų sodybų aplink

Biržus, Subačių, Panevėžį ir Rokiškio, Biržų, Pasvalio, Panevėžio miestovaizdžius. Planuojama įveikinti kultūrinių kraštovaizdžių, kultūros kelių bei nematerialaus kultūros paveldo generuojamus išteklius.

440. Planuojamos Vidurio Lietuvos partnerysčių grupės partnerystės, stiprinančios arealo plėtros rekreacinį, paslaugų infrastruktūros prioritetus.

440.1. Stiprinant Panevėžio–Biržų–Rokiškio partnerystės potencialą, būtina naudoti ir įveikinti rekreacinėms reikmėms arealo kultūrinius kraštovaizdžius, Nevėžio ir Mūšos upių ir viso Lielupės upės vandens baseino rekreacinį ir paslaugų infrastruktūros potencialą, didinti jų lankomumą, lankytojų skaičių, plėtoti aptarnavimo infrastruktūrą, pasitelkti visų Panevėžio–Biržų–Rokiškio regione esančių savivaldybių partnerystes, kuriant bendrus rekreacijos ir kultūros paveldo vertybių teritorijų planavimo, bendrus rekreacijos, paslaugų infrastruktūros ir kultūros paveldo vertybių teritorijų planavimo dokumentus.

440.2. Sukurti horizontalias ir mišrias partnerystes įveiklinant dvarų sodybų paveldo ir architektūrinio ir memorialinio paveldo arealus ties Biržais, Troškūnais ir Panevėžiu, integruoti urbanistinio paveldo – istorinių miesto dalių paveldo arealus į miestų darnaus vystymosi plėtros procesus, skatinti regiono rekreacijos procesus, kuriant bendrus veiklos plėtros partnerystės dokumentus.

440.3. Skatinti regiono savivaldybių bendradarbiavimą, rengiant bendrus viso arealo rekreacijos planus, kuriant bendrus veiklos plėtros partnerystės dokumentus.

440.4. Kurti regionines tautinių mažumų – žydų, latvių ir kt. horizontalias partnerystes, integruoti tautinių mažumų paveldo objektus į regionines rekreacines ir turizmo infrastruktūros plėtros programas, rūpintis tautinių mažumų nematerialaus paveldo raritetų išsaugojimu.

440.5. Kurti vertikalias ir mišrias partnerystes tarp regioninės reikšmės kultūros paveldo reprezentacinių centro – Panevėžio, Biržų ir Rokiškio, siekiant sustiprinti arealo kultūros paveldo potencialą, veiklos plėtros partnerystės dokumentų pagrindu bendrai jį įveikinti rekreacijos funkcijoms, naudoti partnerystes nematerialaus paveldo puoselėjimui ir sklaidai.

440.6. stiprinat Panevėžio–Biržų–Rokiškio regioninės plėtros arealą jungiančias horizontalias, vertikalias ir mišrias partnerystes, sukurtas veikiančiuose dviejose Šv. Jokūbo keliuose – Vilniaus ir Šv. Jokūbo žiede, būtina šių kelių infrastruktūros ir aptarnavimo plėtra, įveiklinant pakelės kultūros paveldo objektu bei didinant nematerialaus paveldo sklaidą keliuose.

440.7. Stiprinti Biržų horizontalius partnerystės ryšius Šiaulių–Mažeikių ir Vilniaus–Utenos–Ukmergės kultūros paveldo reprezentaciniais centrais, naudojant ir papildomai įveiklinant Siaurojo geležinkelio atšaką Panevėžys–Biržai, einančią per Joniškėlį ir Pasvalį.

440.8. Didinti rekreacijos aptarnavimo infrastruktūrą, įtraukiant nematerialaus paveldo išteklius. Įveikinti gausų regioninės plėtros arealo kultūros paveldą nematerialaus paveldo, kultūros sklaidai, rekreacinėms ir aptarnavimo infrastruktūros reikmėm, gausinti bendrų regiono partnerysčių skaičių, naudojant kultūros paveldo išteklius kelių savivaldybių bendruomenių rekreacijos ir turizmo poreikiams.

440.9. Skatinti arealo kultūros paveldo pažinimą, įveikinti mokyklų edukacines programas jo pažinimui ir sklaidai. Kurti savivaldybių partnerystes, įveiklinant kultūros paveldo objektus edukacijos, rekreaciniais tikslais, skatinti bendros kelioms savivaldybėms aptarnavimo infrastruktūros atsiradimą.

440.10. Įveikinti nematerialaus paveldo išteklius, kuriant regionines partnerystes, skatinti tautinių mažumų kultūros paveldo pažinimą ir integraciją į regiono kultūrinę, edukacinę veiklą.

440.11. Pažindinti regiono gyventojus su Aukštaitijos etnine regiono kultūra, skatinti bendruomenių partnerystes puoselėjant etnokultūros paveldą, palaikant jo tradicijas, amatus, papročius.

440.12. Skatinti arealo valstybinių ir savivaldybių institucijų partnerystę finansuojant regionui ypatingai svarbių objektų, kompleksų ir vietovių apsaugą, tausojamąjį naudojimą ir įveiklinimą bendromis regionui naudingomis visuomeninėmis ir kultūrinėmis veiklomis.

440.13. Saugant Lietuvos kultūros paveldo vertybes užsienyje, būtina skatinti Panevėžio, Biržų ir Rokiškio arealo partnerystę su kaimynine Latvija, šiam tikslui kurti vertikalias, horizontalias ir mišrias partnerystes, pasitelkiant Užsienio reikalų, Kultūros ir kt. ministerijų valstybinį bendradarbiavimo potencialą.

441. Papildomos priemonės kurti ir stiprinti Vidurio Lietuvos partnerysčių grupės partnerystes. Didinti kultūros paveldo integralumą į darnios urbanistinės plėtros procesus, naudoti jį kaip regioninio kultūrinio tapatumo, rekreacijos išteklius, skatinti jo tausojamąjį naudojimą bei pritaikymą bendruomenių funkcijoms, aptarnavimo infrastruktūrai.

442. Saugoti regionų kraštovaizdžio kultūrinę tapatybę regioninės reikšmės kultūros paveldo arealuose, vertybių ir jas supančios aplinkos visumos autentiškumą; susiformavusio istorinio kultūrinio ir gamtinio kraštovaizdžio modelio savitumą; kultūros paveldo – svarbaus kraštovaizdžio komponento – raišką; tradicinių etnografinių regionų saugomus kultūrinio kraštovaizdžio elementus; žemėnaudos, gyvensenos, kitų tradicijų tąsą. Numatoma:

442.1. Įveiklinant saugomo kultūrinio kraštovaizdžio, kultūros paveldo generuojamą potencialą, prioritetą teikti projektams, skatinantiems kompleksinės regionų, etnografinių regionų ir arealų kultūros paveldo vertybių, regioninių kultūros kelių, turizmo ir rekreacinės infrastruktūros plėtrą.

442.2. Siekiant išsaugoti, naudoti ir įveiklinti regioninius objektus, kompleksus ir vietas, steigti bendrus valstybinius, savivaldybių ir privačių lėšų kultūros paveldo regioninius fondus, regionuose skatinti mecenatystes.

443. Kultūros paveldo išteklių teritorinių elementų apsaugos, vystymo, integravimo prioritetai nustatomi siekiant išsaugoti kultūrinę vietos tapatybę, atsižvelgiant į urbanizuotos teritorijos sandarą ir ypatybes.

444. Kultūros paveldo įveiklinimas ir kilnojamųjų kultūros vertybių eksponavimas miestų infrastruktūroje. Išsaugoti ir tinkamai įveiklinti kultūros paveldo ištekliai miestuose padeda vietos bendruomenėm puoselėti vietos kultūrinę tapatybę, suteikia tvirtą pamatą kultūrinei vietos raiškai, pritraukia turistinius srautus, skatina lokalią rekreaciją, ugdo kultūros paveldo pažinimą. Šiam tikslui pasiekti būtina integruoti istorines miestų dalis į darnios plėtros procesus:

444.1. sukurti teritorijų planavimo metodiką, pritaikant kompleksinių teritorijų planavimo dokumentus integruotiems istorinių miestų apsaugos ir pritaikymo poreikiams;

444.2. sukurti teises prielaidas saugomo kultūrinio kraštovaizdžio apsaugai bei integravimui į teritorijų planavimo dokumentų rengimo procesus; prioritetas teikiamas kultūrinio miestovaizdžio išsaugojimui ir darniam vystymui, nepažeidžiant vertingųjų savybių;

444.3. nustatyti visų saugomų vietovių paveldosaugos reikalavimus, tvarkymo ir veiklos plėtojimo sąlygas bei apribojimus;

444.4. sukurti teises prielaidas, diferencijuoti kultūros paveldo išteklių apsaugos priemones, atsižvelgiant į jų kultūrinę, meninę vertę, išlikimo laipsnį, retumą, svarbą vietos bendruomenėm;

444.5. sukurti teises prielaidas kultūros paveldo išteklių lengvesniam naudojimui, pritaikymui, įveiklinimui, nedarant žalos nustatytoms vertingosioms savybėms arba jas minimaliai pažeidžiant; Prioritetą teikti kultūros paveldo išteklių įveiklinimui vietos bendruomenių reikmėms;

444.6. didinti kultūros paveldo išteklių informacinę sklaidą, inovacinių technologijų pagalba kurti patrauklius šiuolaikiniam jaunimui naratyvus, supažindinti nuo mažumės vietos bendruomenes su miesto istorija, išlikusiais kultūros paveldo ištekliais, taikomais jų apsaugos būdais ir priemonėmis;

444.7. skatinti žiedinę ekonomiką pritaikant, naudojant ir įveiklinant kultūros paveldo išteklius. Prioritetiniai tvarkybos darbai – remontas, restauravimas, pritaikymas nepažeidžiant nustatytų vertingųjų savybių. Atliktų tvarkybos darbų kompensavimui taikyti mokesčių lengvatas ir kitas priemones, nustatytas teisės aktuose;

444.8. naudojantis vietos dvasios identiteto apsaugos ir įveiklinimo priemonėmis, edukacija, puoselėti ir išryškinti miestietiškos kultūros, susietos su istorinėmis miesto dalimis, identitetą; didinti miestietiško nematerialaus paveldo sklaidą;

444.9. skatinti ir remti edukacines programas, supažindinančias su paveldosaugos tikslais, principais ir priemonėmis, įtraukiant vietos universitetus, mokslo įstaigas, mokslininkus, kultūros paveldo apsaugos specialistus;

444.10. taikyti bendramiestines teritorines, infrastruktūros vystymo priemones klimato kaitos poveikio kultūros paveldo ištekliams mieste prevencijai ar poveikio mažinimui;

444.11. skatinant paveldo apsaugos specialistų ir bendruomenės bendradarbiavimą, siekiant išmokyti vietos bendruomenės tinkamai atlikti kultūros paveldo objekto priežiūros darbus (įskaitant remontą), kurti edukacines tokių darbų programas, mokymo bazes bei internetinę platformą žinių sklaidai;

444.12. skatinti vietos bendruomenės įdarbinimą miestų kultūros paveldo išteklių turizmo aptarnavimo infrastruktūroje, kultūros paveldo apsaugos savanorių ugdymą, rengiant mokymo programas;

444.13. sukurti teisinės prielaidas kultūros paveldo objektų išsaugojimo ir įveiklinimo fondų steigimui, skatinti mecenatų finansuojančių kultūros paveldo apsaugą ir pritaikymą, instituto atsiradimą;

444.14. kultūros paveldo apsaugos ginkluotų konfliktų ir kitų ekstremalių situacijų atvejais programos įgyvendinimo priemonių plano dėl išskirtinę kultūrinę vertę turinčių nekilnojamojo kultūros paveldo objektų, pastatų ir patalpų, skirtų saugoti ir eksponuoti kilnojamąsias kultūros vertybes, įgyvendinimas ir ženklavimas;

444.15. siekiant kultūros paveldo išteklių išsaugojimo, rengti ir įgyvendinti programas, diegiančias kultūros paveldo išteklių atsparumo klimato kaitai ar prevencijos priemones.

445. Vietos atminties ir kaimo bendruomenės raiškos erdvės. Kultūros paveldo išteklių saugojimas, naudojimas, pritaikymas šiuolaikinėms kaimo bendruomenių reikmėms ir įveiklinimas padeda išsaugoti vietos dvasią (genius loci) bei individualizuoti bendruomenių raiškos erdves ir saviraiškos priemones. Kaimo bendruomenių puoselėjami papročiai ir tradicijos išryškina etnografinių regionų skirtumus, o jų palaikymas užtikrina sklandžią nematerialaus paveldo sklaidą. Tautinių mažumų puoselėjamas tautinis paveldas praturtina kaimo vietovių kultūrą ir darniai papildo kaimo bendruomenių identitetą savitais, dažnai reliktiniais, bruožais, kurie savo ruožtu prisideda prie vietos dvasios individualumo. Numatoma:

445.1. apklausomis bei kompleksinio planavimo sprendiniais identifikuoti kultūros paveldo išteklius, svarbius vietos bendruomenių tapatumo vietos dvasiai išsaugojimui, juos įveiklinti vietos bendruomenių reikmėms;

445.2. numatyti edukacines priemones, padėsiančias puoselėti vietos bendruomenių tradicijas ir papročius; numatyti ekonomines vietos bendruomenių raiškos erdvių palaikymo priemones, skatinti vietos mecenatystę šių erdvių palaikymui, pritaikymui ir įveiklinimui;

445.3. saugoti ir įveiklinti etnografinių kaimų, bažnytkaimių, miestelių kultūros paveldo išteklius. Juos naudoti ir įveiklinti vietos bendruomenių reikmėms;

445.4. skatinti kaimo turizmą bei vietos tradicijų, papročių pažinimą, įveiklinant vietos kultūros paveldo išteklius – kaimus bei dvarus, dvaro sodybas;

445.5. išnaudoti atsikuriančią dvarų kultūrą kultūros paveldo objektų pažinimui bei tvariam naudojimui;

445.6. integruoti dvarus į agrarinę šalies infrastruktūrą, kultūrą, didinti jų pažinimo sklaidą bei integravimą į agrarinio turizmo infrastruktūrą;

445.7. skatinti žiedinės ekonomikos kultūros paveldo apsaugos bei pritaikymo procesuose diegimą;

445.8. puoselėti ir palaikyti vietos amatus, tradicinius gamybos būdus, žemdirbystę, sodininkystę, žvejybą bei kulinarinį paveldą. Šiam tikslui naudotis kultūros paveldo objektais, vietovių vertingosiomis savybėmis;

445.9. skatinti ir palaikyti tradicinių renginių, švenčių kultūros paveldo vietovėse ir objektuose rengimo tradiciją.

446. Kultūros paveldo įveiklinimas ir tvarus kultūros paveldo išteklių naudojimas. Išsaugoti ir tinkamai įveikinti kultūros paveldo ištekliai miesteliuose, kaimuose, etnografiniuose kaimuose, jų dalyse bei dvaruose, dvarų sodybose, dvarvietėse bei jų dalyse padeda vietos bendruomenėms puoselėti vietos kultūrinę ir etnokultūrinę tapatybę, suteikia tvirtą pamatą kultūrinei kaimo kultūros raiškai, pritraukia turistinius srautus, skatina lokalią rekreaciją, ugdo kaimo kultūros paveldo pažinimą. Šiam tikslui pasiekti būtina integruoti miestelius, kaimus ir dvarus, jų dalis į darnios plėtros procesus:

446.1. sukurti teritorijų planavimo metodiką, pritaikant kompleksinių teritorijų planavimo dokumentus integruotiems kaimų apsaugos, naudojimo ir pritaikymo šiuolaikiniams žmogaus poreikiams;

446.2. sukurti teisinės prielaidas kaimiškojo saugomo kultūrinio kraštovaizdžio apsaugai bei integravimui į teritorijų planavimo dokumentų rengimo procesus; prioritetas teikiamas kaimiškojo saugomo kultūrinio kraštovaizdžio išsaugojimui ir darniam vystymui, nepažeidžiant vertingųjų savybių;

446.3. skatinti atsinaujinančių energijos šaltinių panaudojimą kultūros paveldo vietovėse, kompleksiniuose ir pavieniuose objektuose. Prioritetas teikiamas šaltiniams, vizualiai neužgožiantiems nustatytų vertingųjų savybių;

446.4. siekiant lygiateisiškumo, diegti universalus dizaino principus naudojant ir pritaikant kultūros paveldo išteklius visoms gyventojų grupėms;

446.5. nustatyti visų saugomų vietovių paveldosaugos reikalavimus, tvarkymo ir veiklos plėtojimo sąlygas bei apribojimus;

446.6. integruoti dvarų, dvarų sodybų paveldosaugos reikalavimus, įskaitant vizualinės apsaugos nuostatas, į visus teritorijų planavimo dokumentus;

446.7. sukurti teisinės prielaidas, diferencijuoti kaimų ir dvarų kultūros paveldo išteklių apsaugos priemones, atsižvelgiant į jų kultūrinę, meninę vertę, išlikimo laipsnį, retumą, svarbą vietos bendruomenėms;

446.8. sukurti teisinės prielaidas kaimų ir dvarų kultūros paveldo išteklių lengvesniam naudojimui, pritaikymui, įveiklinimui, nedarant žalos nustatytoms vertingosioms savybėms arba jas minimaliai pažeidžiant. Prioritetą teikti kultūros paveldo išteklių įveiklinimui tradicinėms vietos bendruomenių reikmėms;

446.9. skatinti žiedinę ekonomiką pritaikant, naudojant ir įveiklinant kaimų ir dvarų kultūros paveldo išteklius. Prioritetiniai tvarkybos darbai – remontas, restauravimas, pritaikymas tradicinėms vietos bendruomenių reikmėms, nepažeidžiant nustatytų vertingųjų savybių. Atliktų tvarkybos darbų kompensavimui taikyti mokesčių lengvatas ir kitas priemones, nustatytas teisės aktuose;

446.10. naudojantis vietos dvasios identiteto apsaugos ir įveiklinimo priemonėmis, edukacija, puoselėti ir išryškinti kaimų ir dvarų kultūros, susietos su priklausomybe etnografiniam regionui, identitetą; didinti kaimų ir dvarų kultūrų nematerialaus paveldo sklaidą;

446.11. skatinti ir palaikyti kaimų amatų tradicijas, vietos papročius kaip nematerialaus paveldo sklaidos šaltinius;

446.12. skatinti ir remti edukacines programas, supažindinančias su paveldosaugos tikslais, principais ir priemonėmis, įtraukiant vietos amatininkus, kultūros paveldo apsaugos specialistus. Skatinti jų bendradarbiavimą;

446.13. taikyti priemones klimato kaitos poveikio kultūros paveldo ištekliams kaimuose ir dvaruose prevencijai ir / ar poveikio mažinimui;

446.14. skatinant paveldo apsaugos specialistų, kaimų bendruomenių ir dvarų savininkų bendradarbiavimą, siekiant išmokyti vietos bendruomenes tinkamai atlikti kultūros paveldo objekto priežiūros darbus (įskaitant remontą), kurti edukacinę tokių darbų programą, mokymo bazines bei internetines platformas žinių sklaidai;

446.15. skatinti vietos bendruomenės įdarbinimą kaimų ir dvarų kultūros paveldo išteklių turizmo aptarnavimo infrastruktūroje, kultūros paveldo apsaugos savanorių ugdymą, rengiant mokymo programas;

446.16. sukurti teisinis prielaidas kultūros paveldo objektų išsaugojimo ir įveiklinimo kaimuose ir dvaruose fondų steigimui, skatinti mecenatų, finansuojančių kultūros paveldo apsaugą ir pritaikymą, instituto atsiradimą.

447. Išsaugant nematerialaus ir materialaus paveldo išteklius ateities kartoms bei tęsiant tautos tradicijas numatoma:

447.1. tęsti nematerialaus kultūros paveldo vertybių paiešką, apskaitą (pildyti Sąvada³⁵), apsaugą, sudaryti sąlygas vertybių prieinamumui, skatinti jų sklaidą, įskaitant tarptautiniu lygmeniu (prioritetas – šiuolaikinių technologijų diegimas), didinti vietos bendruomenių įvairių amžiaus grupių įsitraukimą į nematerialaus paveldo edukacines ir kitas tradicijų tęstinumo veikas, organizuoti nematerialaus paveldo apsaugos ir sklaidos institucinį bendradarbiavimą, skatinti šios srities mecenatystės institutą.

447.2. subalansuoti šalies erdvinės plėtros procesus, keičiant derinant tarpusavyje SĮ, TPI, STI ir NKPAI nuostatas, integruojant kultūros paveldo išteklius bei jų arealus juos prioritetizuojant, saugant bei naudojant, laikantis tvaraus erdvinio identiteto kūrimo principų. Išryškinti skirtingų reikšmingumo lygmenų kultūros paveldo arealus, numatyti jų tvarkymo prioritetus, pritaikymo galimybes;

447.3. sukurti kultūros paveldo kompetencijų centrų tinklą, atliekantį be kitų funkcijų ir klimato kaitos poveikio kultūros paveldo ištekliams stebėjimą, prognozavimą ir neutralizavimo priemonių įgyvendinimą; kurti ir įgyvendinti kultūros paveldo išteklių pritaikymo klimato kaitai reguliavimą, atrinkti neigiamą poveikį prevencijos ar mažinančių priemonių technologinius sprendinius, parengti reikiamų tyrimų pagal paveldo objektų pobūdį programas bei juos vykdančius specialistus; įdiegti klimato kaitos poveikio kultūros paveldui stebėsenos mechanizmus; apibendrinti ir prognozuoti klimato kaitos padarinius, sukurti ir įdiegti praktikoje klimato kaitos poveikio paveldui kompensavimo priemones ir veiksmus;

447.4. sukurti povandeninio paveldo apsaugos reguliavimą – apsaugoti identifikuotus povandeninio paveldo objektus nuo galimų neigiamų antropogeninės veiklos ir klimato kaitos padarinių, organizuoti povandeninio paveldo Lietuvoje paieškos ir tyrimų programas, vykdyti tyrimų apibendrinimus bei povandeninio paveldo monitoringą, reglamentuoti fizinį susipažinimą su povandeniniu paveldu, sukurti ir įveiklinti skaitmenines povandeninio paveldo pažinimo sklaidos priemones;

447.5. taikyti naujas informacines technologijas (dirbtinis intelektas, 3d ir kt.) kultūros paveldo apskaitos, apsaugos ir sklaidos procesuose, užtikrinti duomenų sąsajas valstybės informaciniuose registruose ir efektyvų suskaitmeninto ir skaitmeninio kultūros paveldo turinio antrinį panaudojimą inovatyvioms paslaugoms ir produktams kurti;

447.6. nustatyti ir įveiklinti teisinio reguliavimo priemones, kuriomis vystant urbanistines teritorijas būtų užtikrinamas jose esančių kultūros vertybių išsaugojimas ir aktualizavimas.

³⁵ Nacionalinio Nematerialaus kultūros paveldo vertybių sąvado, vietinių sąvado, kitų registru pildymas

448. Kultūros paveldo išteklių apsauga. Nekilnojamasis kultūros paveldas pagal sandarą skirstomas į pavienius, kompleksinius objektus bei vietas. Pavieniams objektams apsaugoti, rengiami tipiniai arba individualūs apsaugos reglamentai, kuriais nustatomi paveldosaugos reikalavimai. Kultūros paveldo vietovių paveldosaugos reikalavimai, tvarkymo ir veiklos plėtojimo nuostatos nustatomi tvarkymo planais – teritorijų planavimo dokumentais. Kompleksinių objektų paveldosaugos reikalavimai nustatomi dvejopai: mažesnių kompleksinių objektų paveldosaugos reikalavimai nustatomi tipiniais arba individualiais reglamentais, didesnių (daug kompleksinių dalių ir didelė teritorija) – specialiaisiais teritorijų planavimo dokumentais. Atsižvelgiant į tai, būtina:

448.1. sukurti teisinį kultūros paveldo naudojimo reguliavimą, skatinantį tausojamą kultūros paveldo išteklių naudojimą, įveiklinimą ir aktualizavimą įtraukiant vietos bendruomenes; sukurti hierarchinę kultūros paveldo apsaugos sistemą, prioritetizuojant kultūros paveldo išteklių vertę ir reikšmę bendram Lietuvos identitetui stiprinti, aiškiai identifikuojant valstybės ir savivaldybių atsakomybes; prioritetizuoti ir organizuoti kultūros paveldo tyrimus, juos sisteminti ir viešinti, pasitelkiant kompetencijų centrus; teikti kultūros paveldo valdytojams kokybiškas konsultacijas; sukurti vieningą statybos ir tvarkybos projektų derinimo sistemą; plėtoti ir įgyvendinti kompensavimo už paveldo objektų išsaugojimo, įveiklinimo mechanizmus, pritraukti privačias lėšas, skatinti kultūros paveldo mecenatų institutą bei skatinti bendradarbiavimą tarp valstybinio, savivaldos ir nevyriausybinio sektorių paveldo saugojimo, naudojimo ir įveiklinimo procesuose;

448.2. siekiant išsaugoti medinės architektūros paveldo objektus, būtina aktualizuoti ir atnaujinti medinės architektūros išsaugojimo programą, numatant joje papildomas apsaugos, tvarkybos darbų finansavimo ir pritaikymo naudoti priemones medinės architektūros paveldo objektams: etnokultūriniais kaimams ir pavienėms kaimų sodyboms, dvarų ir palivarkų sodyboms bei atskiriems jų statiniams, miestų ir miestelių medinių pastatų grupėms ir pavieniams pastatams, sakraliniams pastatams: katalikų bažnyčioms ir jų kompleksams bei pavienėms koplyčioms, sinagogoms, mečetėms, kenesoms, sentikių maldos namams ir jų kompleksams, stačiatikių cerkvėms ir jų kompleksams, mažajai architektūrai: koplytėlėms, stogastulpiams, koplytstulpiams, kryžiams ir krikštams ir kt.

448.3. siekiant integralių ir tvarių kultūros paveldo vietovių ir kompleksinių objektų apsaugos sprendinių, būtina sudaryti teisinės prielaidas, integruoti kultūros paveldo vietovių paveldosaugos reikalavimus, tvarkymo ir veiklos plėtos nuostatas į kompleksinio teritorijų planavimo dokumentus, tam būtina nustatyti paveldosaugos reikalavimų integravimo metodiką, numatyti ir įgyvendinti kultūrinių kraštovaizdžių apsaugos priemones;

448.4. sudaryti teisinės prielaidas (keičiant TPI, STĮ ir NKPAĮ bei susijusių teisės aktų nuostatas) diegti alternatyvias paveldosaugos reikalavimų nustatymo priemones per bendrą planavimo dokumentų rengimo procesus, sukuriant kompleksinius ar detaliuosius planus, integruoti saugomų kultūrinių kraštovaizdžių (įskaitant istorinį urbanistinį kraštovaizdį) sampratą, apsaugą, formavimo principus į teritorijų planavimo procesus, keisti ir taikyti vietovių, kultūros paveldo kompleksinių ir pavienių objektų apsaugai modernias apsaugos, būklės stebėsenos, tyrimų, planavimo, tvaraus naudojimo, pritaikymo klimato kaitai metodikas;

448.5. rengti reikiamos kvalifikacijos kultūros paveldo apsaugos specialistus, tyrėjus, rūpintis jų žinių atnaujinimu;

448.6. siekiant kultūros paveldo kompleksinių objektų, vietovių integralumo sudaryti teisinės prielaidas jų įveiklinimui, naudojimui ir pritaikymui, derinant vertybių apsaugos priemones su būtinybe pritaikyti kultūros paveldo kompleksinį objektą ar vietovę šiuolaikiniams vietos bendruomenės poreikiams;

448.7. siekiant kultūros paveldo pavienių ir kompleksinių objektų integralumo, sudaryti teisinės prielaidas jų pritaikymui, tvariam naudojimui ir įveiklinimui, derinant nustatytą vertingųjų savybių apsaugą su būtinybe pritaikyti kultūros paveldo kompleksinį ar pavienį objektą šiuolaikiniams savininko ar vietos bendruomenės poreikiams;

448.8. kultūros paveldo vietovės apsauga neatsiejama nuo tvaraus naudojimo, todėl saugomose vietovėse prioritetas teikiamas modernių infrastruktūros technologijų, priemonių, atsinaujinančių energijos šaltinių diegimui, nedarančių neigiamos įtakos nustatytosioms vertingosioms savybėms;

448.9. nustatyti kultūros paveldo išteklių rėmimo teritoriniai prioritetai, remiamo kultūros paveldo pagal reikšmingumą lemiantį vertingųjų savybių pobūdį ar jų derinį, jų tipas ir apimtys (žr. brėž. Kultūros politika ir rekreacija).

AŠTUNTASIS SKIRSNIS

IŠTEKLIŲ APSAUGA IR NAUDOJIMAS, BIOPRODUKČINIO ŪKIO VYSTYMAS

449. **Žemės gelmių ištekliai ir ertmės** (žr. brėž. Kompleksinė infrastruktūra ir teritorijų rezervavimas valstybės poreikiams). Žemės gelmių išteklius ir ertmes tirti bei naudoti grindžiant tvariu ir atsakingu, subalansuotu žemės gelmių potencialo ir įvairių išteklių naudojimo planavimu. Naudojimas turi būti pagrįstas ne tik ekonomine nauda visuomenei ar jos grupėms, bet ir palaikyti ekosistemų tvarumą, gyvybingą, sveiką ir estetiškai patrauklią aplinką.

450. Vykdyti kompleksinius valstybinius žemės gelmių tyrimus, kurių metu gaunami duomenys apie žemės gelmių sandarą, jos vertingąsias savybes, procesus, žemės gelmių išteklius ir jų naudojimo galimybes.

451. Vykdyti perspektyvių žemės gelmių išteklių, jų savybių ir žemės gelmių tyrimus. Siekiant valstybiniu lygmeniu analizuoti galimybę panaudoti perspektyvius žemės gelmių išteklius ir ertmes, sudaryti darbo grupę jų tyrimo bei naudojimo veiklų plėtros galimybių analizei, planavimui ir koordinavimui, taip pat teisiniam reglamentavimui tobulinti. Konsorciumo pagrindu sukurti vieningą perspektyvių žemės gelmių išteklių ir ertmių mokslinių tyrimų ir technologinės plėtros koordinavimo centrą.

452. Tirti karstinius procesus ir reiškinius, sudaryti prognozes, plėtoti sukauptų žinių praktinį naudojimą. Karstiniame regione, išsiskiriančiame ypatingu jautrumu žmogaus ūkinės veiklos poveikiui, numatyti specifines tvaraus ūkininkavimo iniciatyvas skatinančias priemones. Karstinio regiono ribos pažymėtos brėžiniuose Kompleksinė infrastruktūra ir teritorijų rezervavimas valstybės poreikiams, Galimybių Lietuva 2030.

453. Tirti senkančių žemės gelmių išteklių pakeitimo kitomis medžiagomis potencialą ir skatinti antrinę medžiagų perdirbimą bei technologinę pažangą.

454. Įvertinti bei nustatyti teritorijas, potencialiai tinkamas požeminių gamtinių dujų ir šiluminės energijos, vandenilio, tarpsezoninio suspausto oro bei kitų saugyklų žemės gelmių ertmėse įrengimui bei žemės gelmių ertmių naudojimo šiam tikslui potencialą. Rezervuoti saugykloms tinkamas teritorijas, žemesnio lygmens teritorijų planavimo etapuose nustatant atitinkamą teritorijos paviršiaus naudojimo režimą. Potencialios geologinės struktūros kambro sluoksniuose, galimai tinkamos šių saugyklų įrengimui, pažymėtos brėžinyje Kompleksinė infrastruktūra ir teritorijų rezervavimas valstybės poreikiams.

455. Atsižvelgiant į ES klimato kaitos ir energetikos politiką, išdėstyta Direktyvoje 2009/31/EB dėl anglies dioksido geologinio saugojimo įgyvendinimo, tęsti CO₂ „sugavimo“, transportavimo bei geologinio saugojimo sąlygų ir perspektyvų vertinimą, susikoncentruojant į superkritinio būvio teritoriją, taip pat alternatyvias geologinio saugojimo technologijas ir galimybes. Superkritinio būvio teritorija pažymėta brėžinyje Kompleksinė infrastruktūra ir teritorijų rezervavimas valstybės poreikiams.

456. Įvertinti potencialiai tinkamas geologines formacijas ir teritorijas ilgaamžių radioaktyviųjų atliekų padėjimui į radioaktyviųjų atliekų atliekyną. Iki 2030 metų nustatyti labiausiai perspektyvias tolimesniems tyrimams teritorijas giluminiam radioaktyviųjų atliekų atliekynui įrengti, rezervuoti teritorijas valstybės poreikiams, pakeisti ir (ar) parengti reikalingų priimti ir (ar) pakeisti teisės aktų nuostatas.

457. Parengti Nacionalinę žemės gelmių ir jų išteklių naudojimo programą, kuri apimtų visų rūšių žemės gelmių išteklius ir jų savybes, įskaitant požeminio vandens, žemės gelmių ertmių, talpinių ir vertingųjų savybių, geoterminės energijos saugojimo, tyrimo ir panaudojimo galimybių klausimus.

458. Skatinti investicijas į aplinkosauginiu požiūriu pažangias technologijas, galinčias užtikrinti pastovią aukščiausios kokybės produktų iš žemės gelmių išteklių gamybą, efektyvų medžiagų, energijos ir vandens išteklių naudojimą.

459. Siekiant užtikrinti žemės gelmių išteklių naudojimo vystymą, suformuoti prielaidas sudaryti sąlygas naudoti išžvalgytus žemės gelmių išteklius, taip pat vykdyti naujų išteklių paiešką papildant šių išteklių kiekį. Pažymėtina, kad žemės gelmių išteklių plotai užima tik apie kelis procentus Lietuvos teritorijos, todėl šie plotai neturėtų būti panaudoti kitoms reikmėms, kurios apribotų galimybę juos naudoti. Neužstatyti geologinių sąlygų požiūriu išskirtinių teritorijų, kurių savybės tinkamos naudojant žemės gelmes, jų išteklius, ertmes, laukus visuomeniniams poreikiams tenkinti. Tam, remiantis esama geologine informacija, strateginiai žemės gelmių ir jų potencialo naudojimo objektai, atitinkantys valstybės interesus bei prioritetus, perkeliama į žemesnio lygmens teritorijų planavimo dokumentus. Žemės gelmių ištekliai ir jų potencialas pažymėtas brėžinyje Kompleksinė infrastruktūra ir teritorijų rezervavimas valstybės poreikiams. Urbanizuojamose teritorijose detalai ar parengtinai išžvalgytus kietųjų naudingųjų iškasenų telkinius, įskaitant ir šiuo metu nenaudojamų naudingųjų iškasenų rūšių telkinius, apsaugoti nuo užstatymo, kol ištekliai visiškai neišekspluatuoti. Intensyvi urbanizacija, pramonės objektai neplanuoti ir teritorijose, perspektyviose naudingųjų iškasenų telkinių žvalgymui, t. y. prognozuojamose ir paieškos plotuose ar teritorijose, kurios tinkamos žemės gelmių talpinių savybių, esamų lokalių struktūrų ertmėms panaudoti, giliosios geoterminės energijos potencialui vystyti. Planuojant urbanizacijos plėtrą, vadovautis naujausiais duomenimis ir dokumentais, saugomais Valstybinėje Geologinės informacijos sistemoje ir Žemės gelmių registre.

460. Vykdamas teritorijų planavimo darbus nenumatyti objektų, kuriems reikalingas taršos leidimas, jau įteisintose, taip pat planuojamose vandenviečių apsaugos zonose (VAZ) bei pagrindinių vandeningųjų horizontų mitybos srityse, sudaryti sąlygas optimaliai planuoti, valdyti ir kontroliuoti požeminio vandens gavybą, sugriežtinant VAZ steigimo ir įteisinimo tvarką, pirmenybę suteikiant vykdomoms įvairių valstybinių programų priemonėms, kurios garantuoja didžiausią teigiamą poveikį požeminio vandens kokybei ir jos apsaugai.

461. Aprobuojamų nenaudojamų žemės gelmių išteklių, išgaunamų atviru kasybos būdu, telkiniuose neplanuoti bei nevykdyti pagrindinės žemės naudojimo paskirties ir būdo keitimo procedūrų, nebent žemės naudojimo paskirtis ir būdas keičiamas į naudingųjų iškasenų teritorijas.

462. Kryptingai naudoti esamus žemės gelmių išteklius, siekiant, kad vienoje pažeistoje vietoje būtų išgautas kuo didesnis jų kiekis. Užtikrinti regionų aprūpinimą vietine statybine žaliava (smėlio – žvyro), sudaryti sąlygas išteklių transportavimui ne didesniu negu 50 km atstumu.

463. Kietųjų naudingųjų iškasenų detalai išžvalgyti, parengtiniai ir prognoziniai ištekliai iki 2030 metų suskirstomi į dvi grupes: naudojami / vystomi ir nenaudojami / nevystomi (žr. brėž. Kompleksinė infrastruktūra ir teritorijų rezervavimas valstybės poreikiams). Naudojamų / vystomų grupei priskiriami: naudojami kietųjų naudingųjų iškasenų telkiniai, išžvalgyti telkiniai ir prognoziniai plotai, kurie nepatenka į įsteigtas saugomų teritorijų ribas. Nenaudojamų / nevystomų grupei priskiriami saugomų teritorijų ribose esantys nenaudojami kietųjų naudingųjų iškasenų telkiniai. Bendras nenaudojamų / nevystomų išteklių plotas sudaro apie 70 tūkst. ha (365 kietųjų naudingųjų iškasenų objektai, iš kurių 47 detalai išžvalgyti telkiniai, 267 parengtiniai išžvalgyti ir 51 prognozinis plotas. Juose iš viso bus suspenduota apie 2,2 mlrd. m³ kietųjų naudingųjų iškasenų (iš jų apie 0,4 mlrd. m³ detalai išžvalgyti, 1,4 mlrd. m³ parengtiniai išžvalgyti ir 0,4 mlrd. m³ prognozuojamų išteklių)).

464. Vadovautis gerosios praktikos pavyzdžiais išgaunant nemetalingas naudingąsias iškasenas, plėsti skirtingų nemetalinių naudingųjų iškasenų rūšių sektoriuose atsakingai eksploatuojamų durpynų taikomą sertifikavimo sistemą, kurios tikslas yra suderinti pelkės ekosistemų apsaugą ir durpių gavybą.

465. Angliavandenilių išteklių (naftos) naudojimą vykdyti taikant geriausias Europos sąjungos aplinkosaugines ir rizikų valdymo praktikas, atsižvelgiant į aplinkos taršos, klimato kaitos ir kitas problemas. Numatyti naftos išteklių vystymo jūrinėje dalyje reguliavimą, derinant su kitomis veiklomis (vėjo energetika, laivyba ir kt.), skatinti ir stiprinti vidinį, tarpsektorinį bei tarptautinį bendradarbiavimą.

466. Skatinti saptopelio, degazuotos organinės medžiagos ir kitų atliekinių bioskaidžių medžiagų, susidarančių ūkinės veiklos metu, naudojimą degradavusių dirvožemių atkūrimui, tradicinės ir ekologinės žemdirbystės sektoriuje, kaip vieną iš alternatyvų mėšlui, žaliųjų plotų miestuose kūrimui, taip pat pažeistų teritorijų rekultivavimui. Siekiant išsiaiškinti turimus išteklius, jų panaudojimo ir įsisavinimo skatinimo galimybes, bendradarbiaujant Aplinkos, Žemės ūkio, Ekonomikos ir inovacijų ministerijoms parengti veiksmų planą ir numatyti priemones, kuriomis būtų siekiama įvesti saptopelio, degazuotos organinės medžiagos ir kitų atliekinių bioskaidžių medžiagų produktus į žemės ūkį ir kitas ūkines veiklas.

467. Pradėti anhidrito (aukščiausios vertės išskirtinio dekoratyvinio akmens, paklausaus pasaulinėje rinkoje, taip pat ekologiško priedo cemento gamyboje, sumažinant klinkerio naudojimą iki 40 proc., tuo pačiu šiltnamio efektą sukeliančių dujų išmetimą) gavybą, kas įgalintų sukurti iš esmės naują pramonės šaką.

468. Vystyti atsinaujinančios giluminės energijos naudojimą ir užtikrinti tvarų sekliosios geoterminės energijos naudojimą. Giluminės geoterminės energijos išteklių paplitimo arealai nurodyti brėžinyje Kompleksinė infrastruktūra ir teritorijų rezervavimas valstybės poreikiams. Skatinti geoterminės energijos naudojimo poveikio žemės gelmėms tyrimus. Sugriežtinti geoterminių sistemų įrengimą vandenviečių apsaugos zonose, uždrausti geoterminių sistemų įrengimą vandenviečių apsaugos zonose iki 3a juostos, prioritetą teikiant švariam geriamajam vandeniui.

469. Suformuoti principinę požeminio vandens išteklių apskaitos ir valdymo sistemą taikytiną nacionalinio ir regioninio lygmens centrų teritorijose pagrindžiant tvarią požeminio vandens eksploataciją, monitoringą ir apskaitą. Sistema apims: duomenų bazines ir visų grėžinių reviziją, sluoksnių sąveikos optimizavimą, naudotojų vandens poreikio iki 2050 metų (gėrimui, buičiai, laukų irigacijai, pramonei, balneologijai, geoterminiams resursams) vertinimą, grupinių naujų centralizuotų vandenviečių paieškų bei žvalgybos planavimą.

470. Siekiant spartinti istorinių bei šiandien besiformuojančių potencialių taršos židinių likvidaciją, atlikti esamos situacijos, susijusios su užterštų teritorijų tvarkymu, kompleksinę (teisinio reguliavimo, įgyvendintų priemonių efektyvumo, užterštų teritorijų ekologinės būklės (rizikos), finansavimo galimybių ir pan.) analizę. Remiantis atliktos analizės rezultatais, parengti užterštų teritorijų tvarkymo planą, numatant priemones, jų įgyvendinimo terminus, atsakingas institucijas ir galimus finansavimo šaltinius.

471. Jūrinėje teritorijos dalyje esamus žemės gelmių išteklius naudoti atlikus visas reikalingas telkinių paieškos, žvalgybos, išteklių vertinimo, aprobavimo ir poveikio aplinkai vertinimo procedūras. Nemetalinių naudingųjų iškasenų (smėlio, žvyro) gavyba negalima priekrantės zonoje. Nemetalinių naudingųjų iškasenų arealas jūrinėje teritorijos dalyje nurodytas brėžiniuose Kompleksinė infrastruktūra ir teritorijų rezervavimas valstybės poreikiams ir Atsakingai naudojama jūra ir pakrantė.

472. Pasienio teritorijų žemės gelmių ir išteklių naudojimą vykdyti vadovaujantis tarpvalstybinio valdymo ir bendradarbiavimo stiprinimo principu, ypač kai numatomos veiklos gali turėti įtakos ir kaimyninių šalių teritorijoms. Tai aktualu įvertinant tiek Astravo AE kaimynystę, tiek dujų geologinėse struktūrose saugojimo atvejais, tiek naftos telkinių paieškos, žvalgybos bei gavybos ar kitos veiklos atvejais.

473. Gilinant vandens kelius Nemuno ir Neries vagose, įvertinti iškastų dugno nuosėdų panaudojimo galimybes teisės aktų nustatyta tvarka.

474. Ekonominėmis ir kitomis priemonėmis tinkamai valdyti rekultivavimo procesą, sudaryti palankesnes sąlygas spartesniam dėl karjerų naudojimo pažeistų žemės plotų rekultivavimui. Likviduoti

bankrutuojančias įmones tikrai po to, kai nemokumo administratorius sutvarkys kasybos metu pažeistas teritorijas. Sustiprinti nelegalios kasybos prevenciją ir kontrolę.

475. Žemės gelmių naudojimo planuose, baigus eksploatuoti telkinį parinkti tokią žemės naudojimo paskirtį, kuri gali būti lengvai pritaikoma, atsižvelgiant į besikeičiantį klimatą bei gyventojų poreikius. Baigus eksploatuoti telkinį, siekiant įgyvendinti rekultivacijos sprendinius, žemės naudojimo paskirtį parinkti įvertinus liekaninį naudojimo poveikį aplinkai bei atsižvelgiant į savivaldybių bendrųjų planų sprendinius.

476. Siekiant kompetentingai tirti ir naudoti žemės gelmių išteklius bei ertmes, numatyti specifinių profesijų specialistų (gręžėjų, kalnakasių ir kitų) rengimą.

477. **Dirvožemis.** (žr. brėž. Bioproductinio ūkio veiklos ir skatinamos priemonės) Siekiant saugoti dirvožemį, tausiai naudoti, stabilizuoti dirvožemio degradacijos ir erozijos procesus bei atkurti degradavusius dirvožemius:

477.1. skatinti žemės naudotojus saugiai ir racionaliai naudoti žemę, puoselėti dirvožemio kokybę, didinti dirvožemio našumą; žemės ūkio paskirties žemėje dirvožemio naudojimas turi atitikti racionalumo ir savybių gerinimo reikalavimus. Visi žemės ūkio veiklą vykdančios ūkio subjektai turi taikyti dirvožemį tausojančios žemdirbystės metodus, laikydamiesi pažangaus ūkininkavimo taisyklių, diegti geros agrarinės ir aplinkosaugos būklės reikalavimus, skatinti dirvožemio organinės medžiagos didėjimą, didinant mėšlo gamybą taip, kad gyvulių tankumas Lietuvoje būtų ne mažesnis kaip 0,30 SG/ha;

477.2. sukurti tvaraus dirvožemio naudojimo teisinės prielaidas ir finansines priemones, didinant humuso medžiagų kiekį dirvožemyje.

478. Vadovautis šiomis 2030 m. ES Biologinės įvairovės strategijos nuostatomis:

478.1. sustiprinti pastangas apsaugoti dirvožemio derlingumą, sumažinti jo eroziją ir padidinti jo organinės medžiagos kiekį, taikant tvaraus dirvožemio valdymo praktiką pagal Žemės ūkio, maisto, kaimo plėtros ir žuvininkystės plėtros programą;

478.2. nustatyti užteršto dirvožemio vietas, atkurti nualintą dirvožemį, atstatyti jo biologinį aktyvumą, apibrėžti jo geros ekologinės būklės sąlygas ir atkūrimo tikslus, taip pat pagerinti dirvožemio kokybės stebėseną³⁶;

478.3. įgyvendinti pagrindines teisės aktų ir programinių dokumentų nuostatas – reguliuoti teritorijos naudojimą taip, kad nebūtų prarandamas derlingasis dirvožemis ir neblogėtų dirvožemio ūkinės savybės teritorijose, kur žemė yra pagrindinė gamybos priemonė, t. y. žemės ūkio paskirties žemėje ir miškų ūkio paskirties žemėje.

478.4. Stiprinti dirvožemio mokslą ir augalininkystės bei gyvulininkystės specialybių specialistų rengimą ir skatinti jų įsikūrimą kaime.

479. **Paviršinio vandens (vidaus vandenų išteklių) apsauga ir naudojimas.** Pagrindiniai paviršinių vandens telkinių būklei poveikį darantys žmogaus ūkinės veiklos veiksniai yra pasklidoji ir sutelktoji tarša, sausinimo melioracija ir upių vagų ištiesinimas, hidroelektrinės ir iš kaimyninių šalių pernešamos tarptautinės taršos apkrovos. Siekiant užtikrinti, kad paviršinių vidaus vandens telkinių, Kuršių marių ir Baltijos jūros būklė būtų gera ir paviršiniai vandens telkiniai tiktų rekreacijos reikmėms tenkinti:

479.1. mažinti paviršinio vandens taršą iš pasklidusios ir sutelktosios taršos šaltinių. Stiprinti paviršinio vandens apsaugą, skatinti pažangių technologijų diegimą, didinti visuomenės sąmoningumą ir supratimą apie teršalų poveikį aplinkai;

³⁶ Briuselis, 2020 05 20 COM(2020) 380 final Komisijos komunikatas Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir regionų komitetui, 2030 m. ES biologinės įvairovės strategija

479.2. valdyti pavojingų cheminių medžiagų patekimą į vandens telkinius. Užtikrinti, kad pavojingos cheminės medžiagos vandens telkiniuose neviršytų didžiausios leistinos koncentracijos, taip pat siekti, kad būtų sumažinta ir (ar) nutraukta vandenų tarša vandens aplinkai pavojingomis medžiagomis, tinkamai naudoti augalų apsaugos produktus, tręšiamuosius produktus, skatinti novatoriškas augalų apsaugos technologijas, investuoti į nekenksmingas technologijas ir techniką;

479.3. išsaugoti natūralaus hidrografinio tinklo struktūrą, jeigu yra galimybių, atkurti natūralius paviršinius vandens telkinius ar upių atkarpas, taip, kad ekologinė nauda būtų didžiausia; užtikrinti potvynių rizikos valdymo sistemos veikimą, nuolat atnaujinti potvynių rizikos valdymo planus;

480. Užtikrinti sistemingą valstybei priklausančios, tvarios, inovatyvios, neigiamo poveikio aplinkai nekeliančios melioracijos infrastruktūros priežiūros bei horizontalios / tolygios paramos privačiose žemėse diegiamoms išmaniosioms melioracijos sistemoms, sulyginant melioracijos reikmėms sureguliuotų upių ar jų ruožų ir melioracijos kanalų tvarkymo reikalavimus ir jų funkcijų palaikymą kartu užtikrinant aplinkosauginius reikalavimus;

481. Vidaus vandenis sudaro upės, ežerai ir dirbtiniai vandens telkiniai. Jų funkcijas – ūkinę (naudojimas žuvininkystei, žemės ūkiui, hidroenergetikai, sapropelio gavybai), rekreacinę, gamtosauginę ir kt. – nustatyti pagal teritorijų planavimo dokumentus – bendruosius ir specialiuosius planus, įvertinant vandens telkinių ekosistemų būklę, rekreacinį potencialą ir rekreacinės infrastruktūros įrengimo sąlygas bei galimybes.

482. Įgyvendinti ES Vandens pagrindų direktyvos tikslus, siekti atkurti ir išlaikyti gėlo vandens ekosistemų ir natūralių upių funkcijas, pašalinti arba koreguoti kliūtis trukdančias praplauti migruojančioms žuvims, pagerinti vandens bei nuosėdų srautą, atkurti salpas bei šlapynes.

483. Visi valstybei ar savivaldybėms priklausantys paviršiniai vandens telkiniai turi būti suformuoti kaip atskiri žemės sklypai ir įregistruoti Nekilnojamojo turto registre, jiems nustatant naudojimo būdą ir tvarką, specialiąsias naudojimo tam tikrai veiklai sąlygas.

484. Šiuo metu naudojama tik apie 49 proc. akvakultūros tvenkinių pajėgumo. Siekiant akvakultūros įmonių modernizavimo, žuvų ligų kontrolės ir likvidavimo priemonių efektyvinimo:

484.1. investuoti į tvenkinių hidrotechninių įrenginių atnaujinimą, naujų pažangių technologijų diegimą, tam panaudoti 2021–2027 EJŖŽAF paramą;

484.2. modernizuoti perspektyvius tvenkinius, plėsti vertingų, paklausių žuvų auginimą, tobulinti lašišų, šlakų, upėtakių ir vėžių auginimo technologijas;

484.3. plėtoti ir remti žuvininkystę kaip alternatyvų žemdirbystei verslą mažiau derlingose vietovėse;

484.4. pramoninius žuvininkystės tvenkinius naudojančiuose ūkiuose (tvenkinių žuvininkystės įmonėse), panaudojant ES paramą ir nuosavas lėšas, modernizuoti tvenkinių žuvininkystę ir plėtoti ekologinę žuvininkystę.

485. Visuose vidaus vandenyse, išskyrus akvakultūros tvenkinius, nepažeidžiant ekologinės ir biologinės vandens išteklių pusiausvyros bei vandens išteklių naudojimą reglamentuojančių teisės aktų, skatinti plėtoti poilsio, vandens sporto, rekreacijos (įskaitant rekreacinę žvejybą), kaimo turizmo veiklą.

486. **Žemės ūkio išteklių naudojimas ir apsauga** (žr. brėž. Bioprodukcinio ūkio veiklos ir skatinamos priemonės). Bioprodukcinių žemės ūkio teritorijų išteklių valdymas grindžiamas ES nustatytais tvaraus žemės ūkio vystymo principais, tačiau moksliniu pagrindu adaptuotais Lietuvos sąlygomis, geoekologiniu ir agroekologiniu teritorijų potencialu, jų atsparumu antropogeniniam poveikiui bei gebėjimu tą poveikį asimiliuoti arba neutralizuoti. Žemės ūkis agrarinėse teritorijose turi būti vystomas išlaikant pusiausvyrą tarp agroekosistemų ekologinio stabilumo, ekonominio naudingumo ir socialinio teisingumo. Geros aplinkos komponentų ekologinės būklės išlaikymui, numatoma:

486.1. diegti naujas inovatyvias technologijas ūkiuose (gyvūnų laikymas ir kokybiška mityba, pašarų gamybos ir panaudojimo proceso optimizavimas, mėšlo tvarkymo sistemų tobulinimas,

aplinkosaugos priemonių taikymas ir kt.), mažinant klimato kaitos poveikį žemės ūkiui; sudaryti sąlygas naudoti beatliekius atsinaujinančius išteklius, plėtoti aukštos pridėtinės vertės produktų ir energijos gamybą iš gyvulinės ir augalinės produkcijos ir antrinių žemės ūkio žaliavų; užtikrinti žaliavų, skirtų aukštesnės pridėtinės vertės bioproduktų gamybai (bioplastikų ar kitų bioproduktų, biokuro, biodujų ir kt.), naudojimą; mažinti šiltnamio efektą sukeliančių dujų emisijas taikant inovatyvias gyvulininkystės technologijas visoje gamybos grandinėje, teikti finansines paskatas ūkiams, užtikrinantiems prielaidas tvariam dirvožemio naudojimui bei jo praturtinimu organine medžiaga, tinklo kūrimui ir plėtrai;

486.2. didinti mokslo inovacijų praktinį pritaikymą žemės ūkyje švelninant klimato kaitos poveikį; užtikrinti darnų ir neigiamiems klimato veiksniams atsparų žemės ir miškų ūkį; tausiai naudoti žemės ūkio išteklius, puoselėti agrarinę aplinkosaugą, pasiekti proveržį ekologinio ūkininkavimo srityje, ekologiniu požiūriu jautriose vietovėse formuoti gamtinių teritorijų intarpus;

486.3. stabdyti dirvožemio degradaciją, atnaujinti melioracijos sistemas, taikyti inovatyvias žemės ūkio vandentvarkos priemones. Skatinti žolinių (pievų) augalų auginimą organiniuose dirvožemiuose ir jų tvarų panaudojimą. Skatinti organinių dirvožemių „žaliosios paklotės“ (daugiamečių žolinių augalų danga) atkūrimą, išsaugojimą ir reguliarią priežiūrą, o gautą produktą naudoti pagal bioekonomikos ir žiedinės ekonomikos vertės grandinę.

486.4. identifikuoti buvusių šlapynių teritorijas, kuriose tikslinga atkurti šlapynes, įvardijant tokių šlapynių efektyvumą sugeriant ŠESD. Skatinti nusausintų pelkių (šlapynių) atkūrimą, nutraukiant ariamąją žemdirbystę, atstatant tinkamą vandens lygį ir palaikant ekosistemas jose tvariai vykdant ūkinę veiklą.

486.5. reglamentuoti leistinių naudoti trąšų bei chemikalų normas. Skatinti mažinti mineralinių ir organinių trąšų naudojimą. Išplėsti integruotosios kenksmingųjų organizmų kontrolės (IKOK) metodų naudojimą, įdiegti inovatyvias pasėlių stebėsenos ir augalų būklės įvertinimo technologijas, naudoti kenksmingųjų organizmų išplitimo prognozavimo priemones.

487. Bioprodukcinius žemės ūkio išteklius, kaip žemės ūkio naudmenas, dėl skirtingų dirvožemio tipų, jų našumo bei kitų gamtinių ar ūkinių savybių, ypatingos svarbos šaliai apsirūpinant žemės ūkio produkcija ir vietos nepakeičiamumo, priskirti prie silpnai atsikuriančių gamtos išteklių ir laikyti ištekliais, kurių palaikymui ir atkūrimui turi būti įgyvendinama ilgalaikė valstybės strategija. Žemės ūkio veiklai tinkami žemės ištekliai turi būti racionaliai naudojami ir saugomi. Vystyti maisto biotechnologijas, kurti ir gaminti sveiką ir saugų, funkcionalų / sveikatinantį maistą, vystyti beatliekines maisto technologijas.

488. Racionalaus žemės naudojimo požiūriu, atsižvelgiant į žemės ūkio teritorijų našumą, formuojamos tvarios ilgalaikio našumo ir skirtingo geoekologinio potencialo agroekosistemos (žr. brėž. Bioprodukcinių ūkio veiklos ir skatinamos priemonės, Agroekologinio zonavimo schema); žemės ūkio teritorijų naudojimo intensyvumą diferencijuoti, atsižvelgiant į reikšmingas gamtinio pobūdžio kliūtis (reljefas, dirvožemio granulimetrinė sudėtis), kurios riboja tvaraus žemės ūkio veiklų intensyvumą ir išsidėstymą:

488.1. mažiausiu ekologiniu jautrumu pasižyminčiose agroekosistemose (našiuose molių lygumų agrarinių teritorijų dirvožemiuose) vystyti intensyvų žemės ūkį taikant saugias aplinkai technologijas pagrįstas kenksmingųjų organizmų kontrolės bei geros žemdirbystės praktikos principais, stiprinamos ekologinio kompensavimo žemės ūkio naudmenose funkcijos. Taikyti dirvožemio vandens ir oro režimą reguliuojančias melioracijos sistemas.

488.2. žemės ūkį plėtoti taikant tausojančias žemdirbystės sistemas ekologiškai jautriose (smėlingųjų lygumų ir moreninių aukštumų agrarinių teritorijų nenašiuose ir eroduotuose dirvožemiuose), nenašių žemių teritorijose, įskaitant ir Lietuvos karstinį regioną;

488.3. vidutinio ekologinio jautrumo teritorijose (moreninių banguotų plynaukščių ir iš dalies aukštumų agrarinių teritorijų vidutinio našumo dirvožemiuose) vystyti vidinę žemės ūkio veiklų konversiją į mažesnio intensyvumo veiklas (gilus arimas keičiamas nearimine tiesioginės sėjos

žemdirbyste ar nearimine minimalia dirbimo technologija (kol nesuprastėja dirvos kokybė), ariamoji žemdirbystė – į daugiamečius žolynus ar derinama su agromiškininkyste ir kt.), diegti mišrias gyvulininkystės ir augalininkystės ūkių veiklas;

488.4. skatinti ekologinį ūkininkavimą visoje šalies teritorijoje, mišrios specializacijos ūkių vystymą ar kt. tausojantį ūkininkavimą, pagrįstą mokslinėmis rekomendacijomis ir adaptacinėmis konkrečiam regionui priemonėmis.

489. Atsižvelgiant į prigimtinės gamtines sąlygas bei esamą ir planuojamą Lietuvos teritorijos naudojimą, išteklių apsaugą, įvertinus bendrą kraštovaizdžio pobūdį, urbanistinio ir gamtinio karkaso plėtojimo veiksnius, nustatyti šie bioproductinio ūkio teritorijų naudojimo prioritetai, kurie pateikti brėžinyje Bioproductinio ūkio veiklos ir skatinamos priemonės:

489.1. tausojančio miškų ir žemės ūkio – teritorijos, kuriose dominuoja arba numatoma, kad dominuos tausojančios miškininkystės (miškų ūkio) plotai (miškai ir miškingos teritorijos geoekologiniu požiūriu jautriose vietose) bei agrarinės teritorijos, kuriose turi būti užtikrintas racionalus bioproductinis naudojimas ir ekologinis reguliavimas (tausojantis ūkininkavimas), tai karstinis regionas, potvynių užliejami upių slėniai ir upių deltos, agrarinės teritorijos moreniniuose kalvynuose, smėlinguose kopynuose, gūbriuose, paslėniuose, mažo našumo ar erozijos veikiamuose teritorijose, kuriose ūkininkaujama laikantis ekologinių apribojimų ar specialių agrotechninių ūkininkavimo priemonių.

489.2. intensyvaus miškų ir žemės ūkio – teritorijos, kuriose dominuoja arba numatoma, kad dominuos intensyvios ar pusiau intensyvios miškininkystės (miškų ūkio) plotai ir agrarinės teritorijos, kuriose gali būti vystomas intensyvus ūkinis naudojimas, taip pat intensyvaus naudojimo agrarinės teritorijos, kuriose siekiama užtikrinti gamybinių procesų ekologiškumą, kraštovaizdžio ekologinę pusiausvyrą.

490. Skatinamos priemonės bioproductinio ūkio veikloms pateikiamos 4 lentelėje.

4 lentelė. Bioproductinio ūkio veiklos ir skatinamos priemonės

TERITORIJOS NAUDOJIMO INDEKSAS	TERITORIJOS NAUDOJIMO VEIKLŲ APRAŠYMAI	SKATINAMOS PRIEMONĖS
ZI	<p>Intensyvus žemės ūkis</p> <p>Tvari žemės ūkio veikla grindžiama žemės ūkio naudmenų agroekologinio potencialo palaikymu ir didinimu, intensyviai naudojant agrotechnines, agrochemines ir zootechnines priemones.</p>	<p>Intensyvios žemdirbystės ir gyvulininkystės (žr. brėž. Bioproductinio ūkio veiklos ir skatinamos priemonės) sistemos, kurioms būdingas aukštas žemės ūkio gamybos mechanizavimo lygis, intensyvios technologijos, dirvožemio ūkinių savybių gerinimas melioracinėmis priemonėmis ir subalansuotu tręšimu, dirvų kalkinimu, sėjomainos taikymu.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Reglamentuojamos leistinų naudoti trąšų bei chemikalų normos. Skatinama mažinti mineralinių ir organinių trąšų naudojimą. Išplėsti integruotosios kenksmingųjų organizmų kontrolės metodų naudojimą, įdiegti inovatyvias pasėlių stebėsenos ir augalų būklės įvertinimo technologijas, naudoti kenksmingųjų organizmų išplitimo prognozavimo priemones. 2. Gerinant žemės plotų su melioracijos įrenginiais būklę, prioritetas teikiamas žemės ūkio naudmenų su potencialiai našiais dirvožemiais išsaugojimui, atsižvelgiant į agroklimatinį rajonavimą. Melioracijos sistemų atnaujinimui taikyti inovatyvias drenažo nuotėkio reguliavimo technologijas. 3. Remiamas pasklidusios žemės ūkio taršos mažinimas, susijęs su azoto ir fosforo prietaka iš drenažo sistemų, prioritetas turi būti teikiamas agronominėms priemonėms (optimalios trąšų normos, trąšų paskleidimo terminai, įsėliniai augalai, sumažintas arba neariminis žemės dirbimas ir kt.). 4. Perspektyvi ūkių specializacija – prekinė augalininkystė, pieninė ir mėsinė gyvulininkystė. 5. Remiamos ir kitos žemdirbystės sistemos, iš jų tausojanti ir / arba ekologinė (organinė, biologinė, biodinaminė, agromiškininkystė, kt.), žemdirbystės

TERITORIJOS NAUDOJIMO INDEKSAS	TERITORIJOS NAUDOJIMO VEIKLŲ APRAŠYMAI	SKATINAMOS PRIEMONĖS
		<p>sistemos, galinčios palaikyti ir didinti humuso balansą, užtikrinti stabilų dirvožemio našumą bei išsaugoti sveiką aplinką bei ekosistemas.</p> <p>6. Bemiškėse pažeisto gamtinio karkaso teritorijose didintis ariamoje žemėje įrengiamų pievų plotus, medingųjų augalų juostas arba agro miškų, laukų apsauginius želdinius bei miškų plotus, siekiant atkurti gamtinio karkaso elementų ekologines funkcijas (žr. brėžinyje Kraštovaizdžio formavimas ir ekologinė pusiausvyra).</p> <p>7. Skatinamas miškų įveisimas silpno ir riboto potencialo gamtinio karkaso teritorijose, kuriose gražinami ir gausinami kraštovaizdžio natūralumą atkuriantys elementai pirmenybę teikiant miško veisimui nenaudojanose (apleistose) žemės ūkio ir netinkamose naudototi žemėse (žr. brėž. Kraštovaizdžio formavimas ir ekologinė pusiausvyra ir Bioprodukcinio ūkio veiklos ir skatinamos priemonės, schema Miškingumo didinimo sprendiniai)</p> <p>8. Mažo miškingumo arealuose, didinant kraštovaizdžio biologinę įvairovę ir gerinant ekologines kompensavimo funkcijas, mažinant pasklidąją taršą skatinama agromiškininkystė ir apsauginių želdinių įveisimas, nekeičiant tikslinės žemės paskirties.</p> <p>9. Šlapynių atkūrimas ariamuose durpžemiuose ir jų „žaliosios paklotės“ (daugiamečių žolinių augalų dangos) apsauga ar daugiamečių pievų įrengimas ir išlaikymas durpiniuose melioruotuose dirvožemiuose žolinių (pievų) augalų auginimas organiniuose dirvožemiuose ir jų tvaraus panaudojimo skatinimas.</p>
ZT	<p>Tausojantis žemės ūkis</p> <p>Vidinių išteklių naudojimas, kur žemės ūkio veikla grindžiama žemės ūkio naudmenų agroekologinio potencialo palaikymu ir didinimu, remiantis vietovės litomorfo-giniu pamatu, mikroklimatu ir natūraliais procesais bei ribotai naudojant agrotechnines, agrochemines ir zootechnines priemones.</p>	<p>Tausojančio žemės ūkio teritorijos – agrarinės teritorijos, kuriose turi būti užtikrintas racionalus bioprodukcinis naudojimas ir ekologinis reguliavimas, tai karstinis regionas, potvynių užliejami upių slėniai ir upių deltos, agrarinės teritorijos moreniniuose kalvynuose, smėlinguose kopynuose, gūbriuose, paslėniuose, mažo našumo ar erozijos veikiamuose teritorijose, kuriose ūkininkaujama laikantis ekologinių apribojimų ar specialių agrotechninių ūkininkavimo priemonių.</p> <p>1. Prioritetas teikiamas tausojančiam žemės ūkiui, plėtojant ekologinius ūkius, mišrią žemės ūkio veiklą bei ekologinių maisto produktų gamybą. Perspektyvi ūkių specializacija kalvotose teritorijose su eroduotais dirvožemiais – pieninė–mėsinė gyvulininkystė, žolinių pašarų išauginimas, sodininkystė ir kt. žemės ūkio veiklos.</p> <p>2. Didinant teritorijų ekologinį stabilumą remiama agromiškininkystė.</p> <p>3. Remiamas pasklidosios žemės ūkio taršos mažinimas, susijęs su azoto ir fosforo prietaka iš drenažo sistemų. Skatinama mažinti mineralinių ir organinių trąšų naudojimą. Išplėsti biologinės augalų apsaugos produktų ir priemonių spektrą. Skatinti augalų biologinių apsaugos produktų naudojimą.</p> <p>4. Skatinama plėtoti ir remti akvakultūrą, ypač ekologinę, kaip alternatyvų žemės ūkiui verslą mažiau derlingose vietovėse.</p> <p>5. Saugomose ir Natura 2000 teritorijose skatinama tausi žemės ūkio ir miškų ūkio veikla, užtikrinantys palankią natūralių buveinių ir rūšių būklę.</p> <p>6. Skatinamas miškų įveisimas silpno ir riboto potencialo gamtinio karkaso teritorijose, kuriose gražinami ir gausinami kraštovaizdžio natūralumą atkuriantys elementai (Kraštovaizdžio formavimo ir ekologinės pusiausvyros brėžinys) pirmenybę teikiant miško veisimui nenaudojanose (apleistose) žemės ūkio ir netinkamose naudototi žemėse.</p> <p>7. Nenusausintuose durpiniuose dirvožemiuose esančiose natūraliose pievose vykdyti ekstensyvią žemės ūkio veiklą, šiuos plotus šienaujant nustatytais terminais, valant nuo užaugimo krūmais, saugant nuo supelkėjimo ir kitų aplinkosaugos būklę bloginančių reiškinių. Nenusausintuose durpiniuose dirvožemiuose įrengiamos kultūrinės pievos, kurių naudojimas turi atitikti</p>

TERITORIJOS NAUDOJIMO INDEKSAS	TERITORIJOS NAUDOJIMO VEIKLŲ APRAŠYMAI	SKATINAMOS PRIEMONĖS
		<p>geros agrarinės ir aplinkosaugos būklės reikalavimus.</p> <p>8. Vakarinėje šalies dalyje dėl didesnio kritulių kiekio, dirvožemio savybių ir ūkininkavimo tradicijų tikslinga bioprodukcinio ūkio plėtra regione – žolinių pašarų bei javų auginimas ir pieninė–mėsinė galvijininkystės specializacija.</p> <p>Ekologiškai jautriose vietovėse žemės ūkio veikla vystoma užtikrinant natūralių biocenozių išsaugojimą, diegiant geros ūkininkavimo praktikos reikalavimus, taikant subalansuotą tręšimą ir humuso kiekio dirvožemyje padidinimą.</p> <p>Smėlingų lygumų mažai humusingos nenašios žemės (žr. brėž. Bioprodukcinio ūkio veiklos ir skatinamos priemonės bei Agroekosistemų schema):</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Formuojami ariamosios žemės sklypai su pievų intarpais (vienmečių augalų pasėliams netinkamuose plotuose), išsaugomi ekologiškai vertingų natūralių žemės naudmenų plotai. Žemės ūkio veikla vystoma diegiant subalansuotą arba tausojamą žemdirbystės sistemas. Veisiami miškai ir kiti daugiamečiai želdiniai. 2. Ariamoji žemė naudojama taip, kad auginamų pasėlių struktūra, jų kaita sėjomainose bei tręšimas atitiktų geros ūkininkavimo praktikos reikalavimus ūkininkaujantiems mažos ūkinės vertės žemėse su nehumusingais dirvožemiais. Siekiama padidinti humuso kiekį dirvožemyje. Skatinama laukus tręšti mėšlu, šiaudais ir kitomis organinėmis trąšomis, auginti daugiau ankštinių ir tarpinių augalų, kalkinti rūgščias dirvas. Natūralios ir kultūrinės pievos šienaujamos, valomos nuo piktžolių ir krūmų ir tręšiamos nepažeidžiant Specialiųjų žemės naudojimo sąlygų įstatymo reikalavimų, o jų gera melioracinė būklė užtikrinama tinkamu drėgmės režimo reguliavimu. 3. Ūkių specializacija priklauso nuo pasėlių struktūros, pievų ploto ir išauginamos pašarams augalininkystės produkcijos apimčių; didesnėje teritorijos dalyje rekomenduojama teigiamą humuso balansą užtikrinantis gyvulininkystės ir augalininkystės derinimas. <p>Moreninių kalvynų ir upių slėnių eroduotos mažo našumo žemės (žr. brėž. Bioprodukcinio ūkio veiklos ir skatinamos priemonės bei Agroekosistemų schema):</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. žemės ūkio veikla vystoma užtikrinant priešerozinių priemonių įgyvendinimą, natūralių žemės naudmenų išsaugojimą ir humuso kiekio dirvožemyje padidinimą. Skatinama sėti/auginti daugiametes pievas ir ganyklas, skatinama veisti miškus, laukų apsauginius želdinius. Žemės ūkio veikla vystoma diegiant subalansuotą arba tausojamą žemdirbystės sistemas. 2. Ariamoji žemė ir pievos buvusiuose ariamosios žemės sklypuose naudojami taip, kad auginamų pasėlių struktūra, jų kaita sėjomainose ir tręšimas atitiktų geros ūkininkavimo praktikos reikalavimus ūkininkaujantiems kalvotose žemėse bei priešerozinių priemonių įgyvendinimo rekomendacijas. Skatinama išsaugoti natūralias žemės naudmenas, taikyti priešerozines priemones. Priešerozinės priemonės – medingųjų augalų juostos ir plotai, laukų apsauginiai želdiniai, tarpinių pasėlių auginimas, kalvotų žemių agrotechninės priemonės (daugiamečių žolinių augalų plotai, neariminė žemdirbystė), kitos gero ūkininkavimo praktikos. Natūralios ir kultūrinės pievos šienaujamos, valomos nuo piktžolių ir krūmų ir tręšiamos nepažeidžiant Specialiųjų žemės naudojimo sąlygų įstatymo reikalavimų, o jų gera melioracinė būklė užtikrinama tinkamu drėgmės režimo reguliavimu. 3. Ūkiuose su eroduotais dirvožemiais ir santykinai didesniu daugiamečių žaliųjų plotu perspektyvi specializacija – pieninių ir mėsinų galvijų

TERITORIJOS NAUDOJIMO INDEKSAS	TERITORIJOS NAUDOJIMO VEIKLŲ APRAŠYMAI	SKATINAMOS PRIEMONĖS
		<p>auginimas, avininkystė ir žolinių pašarų gamyba. Rekomenduojama mišri ūkių specializacija, žolinių pašarų auginimą derinant su pienine-mėsine gyvulininkyste ar kitomis alternatyviomis žemės ūkiui veiklomis.</p> <p>Užliejamos teritorijos (žr. brėž. Bioprodukcinio ūkio veiklos ir skatinamos priemonės):</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Gerinant žemės plotų su melioracijos įrenginiais būklę prioritetas teikiamas polderių sistemos ir kitų užliejamų pievų naudojimo reguliavimui reikalingų įrenginių atnaujinimui. 2. Skatinamas ekstensyvus užliejamų pievų šienavimas ir ganymas. <p>Karstiniame regione vystoma specifinė tausojanti žemės ūkio veikla (žr. brėž. Bioprodukcinio ūkio veiklos ir skatinamos priemonės):</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Skatinamas ekologinis ūkininkavimas. 2. Palaikoma žemės naudmenų struktūra, skatinama riboti organinių ir mineralinių trąšų naudojimą, augalų apsaugos chemines priemones. 3. Žemės ūkio veikla vystoma atsižvelgiant į karstinio regiono intensyvaus karsto žemių grupes, teisės aktų nustatyta tvarka. 4. Skatinamas ekologiškų produktų perdirbimas ūkininkų ūkiuose, jų prekyba ir ekologinės gamybos ūkių kooperavimasis. 5. Valstybinių, regioninių bei savivaldos institucijų bendradarbiavimas, orientuojamas į veiksmus, skatinančius tausojančią vietos išteklių naudojimą.
MI	<p>Intensyvus miškų ūkis</p> <p>Aktyvių miškininkystės priemonių taikymo ir santykinai trumpos rotacijos miško bioprodukcinį resursų naudojimo praktika, kuria remiantis užtikrinamas efektyvus miško bioprodukcinės funkcijos realizavimas.</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Ugdomos aukštos kokybės žaliavinę medieną teikiančios miško ekosistemos medienos tiekimui skirtuose miškuose. 2. Skatinamos investicijos į miškus ir miškų ūkį, ypač inovacijos. 3. Skatinamos visos tausojančios ir draugiškos gamtai miškininkystės priemonės, prisidedančios prie tausaus miškų ūkio vystymo ir naudojimo. 4. Didinant šalies miškingumą, prioritetas teikiamas miškų veisimui mažo miškingumo bei Karstinio regiono, Sūduvos ir Žiemgalos molingų lygumų (agrarijų plynumų), bei vidurio Lietuvos molingų lygumų teritorijose (žr. brėž. Bioprodukcinio ūkio veiklos ir skatinamos priemonės, schema Miškingumo didinimo sprendiniai). 5. Miškai sodinami erduojamose, nenašiose ar apleistose netinkamose efektyviam ūkininkavimui žemės ūkio naudmenose, ypač artimose miškų masyvams, siekiant didinti miškų masyvus. 6. Remiama agromiškininkystė, laukų, gyvenviečių, gamybinių centrų, kitų apsauginių želdinių veisimas. <p>(žr. brėž. Bioprodukcinio ūkio veiklos ir skatinamos priemonės)</p>
MT	<p>Tausojantis miškų ūkis</p> <p>Tradicinė santykinai mažo aktyvumo miškininkystės priemonių taikymo ir ilgos rotacijos miško bioprodukcinį išteklių naudojimo praktika, kuria remiantis</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Skatinama taikyti draugiškas gamtai miškininkystės priemones, skatinti moksliskai pagrįstus, darnaus vystymosi principais paremtus pagrindinius neplynuosius miško kirtimus, miško sanitarinei apsaugai naudoti mažiau cheminių medžiagų ir, kiek leidžia galimybės, jas keisti biologinėmis ar mechaninėmis priemonėmis. 2. Skatinamos investicijos į miškus ir miškų ūkį, ypač inovacijas. 3. Skatinama rekreacinių miško funkcijų plėtra, rekreacinės infrastruktūros objektų miškuose įrengimas ir tvarkymas, kultūros paveldo objektų ir jų paminklinės aplinkos išsaugojimui miškuose. 4. Didinant šalies miškingumą, prioritetas teikiamas miškų veisimui mažo miškingumo bei Karstinio regiono, Sūduvos ir Žiemgalos agrarijų plynumų teritorijose. Didinant miškų masyvus rekomenduojama apšodinti mišku

TERITORIJOS NAUDOJIMO INDEKSAS	TERITORIJOS NAUDOJIMO VEIKLŲ APRAŠYMAI	SKATINAMOS PRIEMONĖS
	užtikrinamas vietovės gamtines sąlygas bei socialinius poreikius atitinkantis visų miškui priskiriamų funkcijų realizavimas	eroduojamas, nenašias ar apleistas žemės ūkio naudmenas, ypač artimas miškų masyvams (žr. brėž. Bioproductinio ūkio veiklos ir skatinamos priemonės, schema Miškingumo didinimo sprendiniai). 5. Remiama agromiškininkystė, laukų, gyvenviečių, gamybinių centrų, kitų apsauginių želdinių veisimas. 6. Saugomose ir Natura 2000 teritorijose skatinama tausojantimoji žemės ūkio ir miškų ūkio veikla bei ūkininkavimo būdai užtikrinantys palankią natūralių buveinių ir rūšių būklę (žr. brėž. Kraštovaizdžio formavimas ir ekologinė pusiausvyra). (žr. brėž. Bioproductinio ūkio veiklos ir skatinamos priemonės)
VI	Intensyvi žuvininkystė Organizuota tvenkininė arba jūrinė žuvininkystė.	1. Vidaus vandenyse – modernizuoti tvenkinius ir UAS akvakultūros įmones, plėsti vertingų, paklausių žuvų auginimą, tobulinti lašišų, šlakų, upėtakių ir vėžių auginimo technologijas. 2. Jūroje – skatinama žvejybos laivų modernizavimas, siekiant pagerinti energijos vartojimo efektyvumą, saugą laivuose, darbo ir higienos sąlygas, užtikrinti žvejybos įrankių selektyvumą ir pažangių žvejybos metodų taikymą. Diegti pažangias technologijas žvejybos sektoriuje. 3. Skatinama plėtoti mokslinius tyrimus ir naujų technologijų taikymą akvakultūros srityje. Rinkodaros įgūdžių ir gebėjimų stiprinimas ES rinkoje susijusioje su žvejyba ir žuvų produktų perdirbimu. Institucinių gebėjimų stiprinimas (mokymo ir mainų programos, seminarai). (žr. brėž. Bioproductinio ūkio veiklos ir skatinamos priemonės)
VT	Tausojanti žuvininkystė Teritorijos ūkinio naudojimo kryptis, susijusi su mėgėjiška ir versline žvejyba natūraliuose vidaus vandenyse ir jūros akvatorijoje bei užtikrinanti tausojantį išteklių naudojimą.	1. Vidaus vandenyse – skatinama modernizuoti ekologinę akvakultūrą plėtojančius ūkius. 2. Nepažeidžiant ekologinės ir biologinės vandens išteklių pusiausvyros bei vandens išteklių naudojimą reglamentuojančių teisės aktų, skatinama plėtoti poilsio, vandens sporto, rekreacijos (įskaitant rekreacinę žvejybą), kaimo turizmo veiklas, taip pat verslinę žvejybą. 3. Jūroje – skatinama žvejybos laivų modernizavimas, siekiant pagerinti energijos vartojimo efektyvumą, saugą laivuose, darbo ir higienos sąlygas, užtikrinti žvejybos įrankių selektyvumą ir pažangių žvejybos metodų taikymą. Diegti pažangias technologijas žvejybos sektoriuje. 4. Skatinama akvakultūra, kuria užtikrinama aukšto lygio aplinkosauga ir gyvūnų sveikata bei gerovė. (žr. brėž. Bioproductinio ūkio veiklos ir skatinamos priemonės)

491. Prioritetiniai žemės ūkio sektoriai neišskiriami, tačiau nustatomi tvaraus ūkininkavimo principai: bioproductinių išteklių kokybė negali blogėti, veikla vystoma atsižvelgiant į vietos sąlygas, orientuojantis į didesnės pridėtinės vertės kūrimą, bendradarbiavimą, kooperaciją ir inovacijų diegimą. Žemės ūkio gamyba remiasi dirvožemio našumu, hidrologinių sąlygų bei didelių gamtinių kliūčių turinčių vietovių išsidėstymu, biologinės įvairovės apsaugos, kitais aplinkosaugos reikalavimais.

492. Pietrytinėje Lietuvos Respublikos teritorijos dalyje (Baltijos aukštumų arealas) ir vakarinėje teritorijos dalyje (Žemaičių aukštumų arealas) skatinti tausojančią ūkinę veiklą, kurioje, atsižvelgiant į vyraujančią vaizdingą, gamtiniu ir kultūriniu požiūriu patrauklų kraštovaizdį, derinti įvairias ūkininkavimo formas skatinant gyvulininkystę, kartu su kaimo turizmo bei kita alternatyvia veikla.

493. Teritorijos dalyse, esančiose tarp kalvotų aukštumų ir lygumų (plynaukštėse, sudėtingo reljefo arealuose) vystyti palaikomojo tipo veiklą, kuri orientuojama į tausojančiojo pobūdžio ūkines

veiklas, išsaugoti teritorijų ekologinį stabilumą, pagal galimybes derinanti jas su rekreacija ir konservacija, kitomis žemės ūkio (agromiškininkystė, sodininkystė, uogininkystė, daržininkystė ir kt.) veiklomis.

494. Šiaurės, vidurio ir pietvakarių Lietuvoje plėtoti intensyvią ūkinę veiklą, kurią ir ateityje, atkuriant ir išlaikant ekologinį stabilumą, didinant gamtinio karkaso sistemos dalių geoekologinį potencialą bei optimalias sąlygas biologinei įvairovei, vystyti, kaip intensyvaus ūkinio naudojimo arealą. Ekologiniam stabilumui užtikrinti, rekomenduojama kartu su tradicine žemės ūkio veikla užsiimti alternatyvia veikla, taip pat ir miškų ūkio veikla. Skatinti mišrią bei alternatyvią žemės ir miškų ūkio veiklą.

495. Bemiškėse pažeisto gamtinio karkaso teritorijose skatinti ūkius ariamojoje žemėje didinti įrengiamų pievų plotus, medingųjų augalų juostas ir plotus arba veisti agro miškų ir laukų apsauginius želdinius. Karstiniame regione vystyti specifinę tausią žemės ūkio veiklą, išlaikyti žemės naudmenų struktūrą, riboti organinių ir mineralinių trąšų naudojimą, augalų apsaugos chemines priemones. Žemės ūkio veikla vystoma atsižvelgiant į karstinio regiono intensyvaus karsto žemių grupes, teisės aktų nustatyta tvarka. Skatinti ir remti ekologinį ūkininkavimą bei ekologiškų produktų perdirbimą ūkininkų ūkiuose, jų prekybą ir ekologinės gamybos ūkių kooperavimąsi. Plėsti valstybinių, regioninių bei savivaldos, mokslinių institucijų bendradarbiavimą, kurių veikla orientuota į veiksmus, skatinančius tausų vietos išteklių naudojimą.

496. Siekiant užtikrinti tausų bioprodukcinį išteklių naudojimą, atsižvelgiant į jų geoekologinį potencialą, dirvožemių našumą, klimato kaitos, kitus mažinančius rizikos veiksnius, prioritetą teikti optimaliam žemės naudojimo intensyvumui, ūkių konkurencingumui, kaimo įvaizdžio gerinimui regionuose bei patrauklumui:

497. Visoje Rytų partnerysčių grupės teritorijoje rekomenduojama plėtoti tausų žemės ūkį, vystant mišrią žemės ūkio veiklą, siekiant palaikyti ir didinti dirvožemio organinės medžiagos kiekį. Perspektyvi ūkių gamybos kryptis – žolėdžių gyvulių auginimas vietoje pagamintais pašarais bei daržininkystė, sodininkystė. Ūkių specializacija kalvotose teritorijose su eroduotais dirvožemiais – augalininkystė ir gyvulininkystė. Didelį rekreacinį potencialą turinčiose teritorijose bioprodukcinio ūkio plėtrą sieti su rekreacinių ir turizmo objektų, kaimo turizmo infrastruktūros aptarnavimu, kita alternatyvia žemės ūkiui veikla. Ekologiškai jautriose vietovėse ir kitose nenašių, kalvotų žemių teritorijose įgyvendinti priešerozines priemones, pvz.: veisti medingųjų augalų juostas ir plotus, laukų apsauginius želdinius, taikyti kalvotų žemių agrotechnines priemones ir kt., natūralių žemės naudmenų išsaugojimą ir humuso kiekio dirvožemyje padidinimą. Siekiant didinti šių teritorijų ekologinį stabilumą, remti agromiškininkystę.

498. Pietų Lietuvos partnerysčių grupės didžiojoje regiono dalyje prioritetą teikti intensyviai žemės ūkiui. Perspektyvi ūkių specializacija – prekinė augalininkystė, pieninė ir mėsinė gyvulininkystė. Likusioje, pietinėje regiono teritorijos dalyje vystyti tausų žemės ūkį, Kauno ir Marijampolės miestų įtakos zonoje perspektyvi daržininkystė. Bemiškėse pažeisto gamtinio karkaso teritorijose rekomenduojama didinti ariamojoje žemėje įrengiamų pievų plotus, medingųjų augalų juostas arba pagal specialiojo teritorijų planavimo žemėtvarkos dokumentus veisti agromiškų ir laukų apsauginius želdinius. Pietinėje regiono dalyje esančiose nenašiose bei ekologiškai jautriose žemės ūkio teritorijose įgyvendinti priešerozines priemones bei išsaugoti natūralias žemės ūkio naudmenas ir padidinti humuso kiekį dirvožemyje. Didelį rekreacinį potencialą turinčiose teritorijose Lazdijų ir Varėnos rajonuose prioritetą teikiamas bioprodukcinio ūkio ir rekreacinių veiklų tarpsektorinei partnerystei. Gerinant žemės plotų su melioracijos įrenginiais būklę prioritetą teikti žemės ūkio naudmenų su potencialiai našiais dirvožemiais išsaugojimui.

499. Vakarų Lietuvos partnerysčių grupės vakarinėje regiono dalyje ir Žemaitijos kalvotose teritorijose su eroduotais dirvožemiais prioritetą teikiamas tausiam žemės ūkiui, vystant mišrios gamybos ūkius. Dėl didesnio kritulių kiekio, dirvožemio savybių ir ūkininkavimo tradicijų tikslinga bioprodukcinio ūkio plėtra regione – žolinių pašarų bei javų auginimas ir pieno-mėsos galvijininkystės specializacija. Klaipėdos, Šilutės, Palangos, Telšių miestų įtakos zonoje plėtoti daržininkystę.

Ekologiškai jautriose vietovėse ir kitose nenašių žemių teritorijose taikyti priešerozines priemones, išsaugant natūralias žemės naudmenas ir padidinti humuso kiekį dirvožemyje. Gerinant žemės plotų su melioracijos įrenginiais būklę prioritetą teikti polderių sistemoms ir kitų užliejamų pievų naudojimo reguliavimui reikalingų įrenginių atnaujinimui. Didelį rekreacinį potencialą turinčiose vietovėse Klaipėdos ir Šilutės rajonuose bioproductinio ūkio plėtrą sieti su kurortų, rekreacinių vietovių ir kaimo turizmo infrastruktūros aptarnavimu.

500. Šiaurės Lietuvos partnerysčių grupės didžiojoje regiono dalyje prioritetą teikti intensyviai žemės ūkiui plėtoti, perspektyvios ūkių specializacijos – prekinė augalininkystė, pieninė ir mėsinė gyvulininkystė. Šiaulių miesto įtakos zonoje perspektyvi daržininkystė. Bemiškių teritorijų arealuose su ekologiškai nuskurdinto gamtinio karkaso elementais, taip pat su dideliu auginamų dirvožemių alinančių pasėlių procentu didinti ariamojoje žemėje įrengiamų pievų ir žolinių augalų pasėlių plotus ir (arba) pagal žemėtvarkos planavimo dokumentus veisti laukų apsauginius želdinius, taip pat šiuose arealuose skatinti agromiškininkystę. Gerinant žemės plotų su melioracijos įrenginiais būklę prioritetas teikiamas žemės ūkio naudmenų su potencialiai našiais dirvožemiais išsaugojimui.

501. Vidurio Lietuvos partnerysčių grupės didžiojoje regiono dalyje prioritetą teikti intensyviai žemės ūkiui plėtoti, perspektyvi ūkių specializacija – prekinė augalininkystė, pieninė ir mėsinė gyvulininkystė. Vakarinėje regiono dalyje, bemiškių teritorijų arealuose su ekologiškai nuskurdinto gamtinio karkaso elementais esančiose teritorijose ariamosiose žemėse skatinti pievų, medingųjų augalų ar žolinių augalų pasėlių plotų didinimą ir (arba) pagal žemėtvarkos planavimo dokumentus veisti laukų apsauginius želdinius, skatinti agromiškininkystę. Rytinėje regiono dalyje esančiose nenašių žemių teritorijose žemės ūkio veiklai rekomenduojama taikyti priešerozinių priemonių įgyvendinimą, natūralių žemės naudmenų išsaugojimą ir humuso kiekio dirvožemyje padidinimą, taikyti kitas geros žemdirbystės praktikos priemones. Gerinant žemės plotų su melioracijos įrenginiais būklę, prioritetas teikiamas žemės ūkio naudmenų su potencialiai našiais dirvožemiais išsaugojimui. Karstiniame regione vystoma specifinė tausi žemės ūkio veikla, palaikoma žemės naudmenų struktūra.

502. Visoje teritorijoje naudoti žemę taikant pažangias žemdirbystės ir gyvulininkystės sistemas, su agrotechnikos, augalų apsaugos nuo žaladarių technologijomis prioritetą skiriant IKOK taikymu, dirvožemio ūkinių savybių gerinimą melioracinėmis priemonėmis ir subalansuotu tręšimu bei sėjomainos taikymu, augalų rūšis bei veisles parinkti produktyvias, plėsti sodo, vaistažolių ir daržo augalų auginimą, skatinti gyvulininkystės vystymą, palaikyti humuso balansą, užtikrinti stabilų dirvožemio našumą bei išsaugoti sveiką aplinką bei ekosistemas. Žemdirbystės sistemas diegti priklausomai nuo žemės ūkio gamybos specifikos ir vietovės gamtinių sąlygų. Vystyti žemės ir miškų ūkio sektorių veiklą įvairinimą, užtikrinti efektyvų ir tausų bioproductinių išteklių naudojimą, įvertinant vietos sąlygas; bendradarbiauti tarp savivaldos, valstybinių institucijų, nevyriausybių, mokslo, mokymo organizacijų, privataus verslo subjektų.

503. Žemės ūkio veiklos subjektų, valstybės ir savivaldybių lėšomis plėsti tinkamai naudojamų (geros agrarinės ir aplinkosaugos būklės) deklaruojamų žemės ūkio naudmenų plotą, melioracinėmis priemonėmis pagerinant ir pakartotinai įtraukiant į žemės ūkio gamybą nenaudojamus dėl sausinimo sistemų defektų žemės sklypus, taip pat kitus ekologiškai mažai vertingus buvusių žemės ūkio naudmenų plotus su potencialiai našiais dirvožemiais. Išanalizavus žemės naudmenų pokyčių dinamiką ir žemės ūkio veiklai tinkamus žemės plotus nustatytos ūkininkavimui naudojamų žemės ūkio naudmenų ploto padidinimo galimybės. Numatoma, kad užtikrinus reikiamą melioracijos darbų finansavimą, tinkamai naudojamų ir deklaruojamų žemės ūkio naudmenų plotas padidės iki 3150 tūkst. ha (48 procentų nuo bendro Lietuvos teritorijos ploto).

504. Žemės plotus, kuriuos sudaro dirvožemio ir vandens apsauginę reikšmę turinčios natūralios žemės naudmenos su žoline augalija, numatomas įveisti miškus ir kitus želdynus ir želdinius, taip pat pelkes, akmenynus, natūralias pievas ir ganyklas pažymėti žemesnio lygmens (savivaldybės, vietovės lygmens kompleksinio ir (ar) specialiojo saugomų teritorijų ir žemėtvarkos) teritorijų planavimo dokumentuose ir naudoti atsižvelgiant į kraštovaizdžio formavimo ir aplinkos apsaugos reikalavimus. Skatinti sausinimo sistemų rekonstrukcijos darbus, melioracinių griovių valymą, kitus valdymo

institucijų tvirtinamose melioracijos programose numatytus melioracijos darbus, taip pat rūgščių dirvų kalkinimo kartu su organinių trąšų įterpimu darbus, bei užtikrinti efektyvią žemės ūkio veiklą visose deklaruojamose žemės ūkio naudmenose.

505. Visoje Lietuvos teritorijoje:

505.1. auginimo technologijas grįsti kenksmingųjų organizmų kontrolės bei geros žemdirbystės praktikos principais;

505.2. taikyti priešerozines priemones: veisti medingųjų augalų juostas ir plotus, laukų apsauginius želdinius, taikyti kalvotų žemių agrotechnines priemones;

505.3. reglamentuoti leistiną naudoti tręšimo produktų bei žemės ūkio augalų apsaugos priemonių normas. Pasėlių struktūra ir sėjomaina ūkiuose nustatoma vadovaujantis Gerosios agrarinės ir aplinkosaugos būklės (GAAB) reikalavimais;

506. Ekologiškai jautriuose regionuose, siekiant formuoti ir išlaikyti optimalią kraštovaizdžio žemėveikslių struktūrą bei gerinti dirvožemio agroekologinį potencialą, rekomenduojama formuoti mišrų žemės ūkį kuriant skatinimo instrumentus, nukreiptus ne tik į mišrių ūkių, bet ir skirtingų žemės ūkio veiklų kooperacijos kūrimąsi.

507. Modernizuoti kaimo vietovėse žemės ūkį: diegti pažangias technologijas (mašinų mokymosi algoritmai, robotizuoti ūkiai, dirbtinis intelektas ir pan.), bendradarbiauti su mokslininkais ir tyrėjais. Skatinti mokslinius tyrimus ir eksperimentinę plėtrą siekiant atliekų perdirbimo, antrinio žaliavų naudojimo, ir produktų gyvavimo ciklo pratęsimo, medienos ir kitų atsinaujinančių medžiagų panaudojimo statybai, taip užtikrinant lengvesnį žiedinės ekonomikos principų pritaikymą maisto, žemės ir miškų ūkyje.

508. Orientuoti maisto tiekimo grandines arčiau galutinio vartotojo. Skatinti bendradarbiavimą tarp ūkininkų, didinant turimų išteklių panaudojimo efektyvumą ir mažinant investicijas į perdirbimo ir pakavimo įrangą, transporto priemonių poreikį, užtikrinant tiekiamų produktų įvairovę.

509. Siekiant sumažinti ekstremalių situacijų, tame tarpe ir įvairių pandemijų įtaką ūkio subjektams, padidinti finansinių paslaugų prieinamumą, sudaryti lengvesnės skolinimosi sąlygas užtikrinant veiklos tęstinumą ir darbo vietų išsaugojimą. Skatinti žemės ūkio subjektus drausti pasėlius nuo ekstremalių situacijų, nepalankių klimato reiškinių, gyvūnų ligų sukeltų padarinių, kompensuojant dalį draudimo įmokos. Sudaryti teises sąlygas žemdirbiams savanoriškai steigti žemės ūkio rizikos valdymo fondus paramai gauti. Tai leistų žemdirbiams greičiau reaguoti į krizines situacijas rinkoje, ekstremalių meteorologinių reiškinių ar kitų nenumatytų įvykių pasekmes ir padėtų stabilizuoti ūkininkų pajamas. Atsiradusių nuostolių kompensavimas užtikrintų nepertraukiamą žemės ūkio veiklos vykdymą.

510. Numatyti finansavimą inovatyvių technologijų tyrimams ir diegimui, inovatyvioms technologijoms, aplinkosauginėms priemonėms bei pažangiems ūkininkavimo metodams skirtiems probleminiuose agrariniuose ir miškų ūkio arealuose gerinti paviršinių vandens telkinių, pelkių ekosistemų būklę, mažinti pasklidąją taršą, gausinti biologinę įvairovę, atkurti nykstančių augalų rūšių genofondą.

511. Valstybės parama, įskaitant ES lėšas, suvienodinti ūkininkavimo galimybes, priklausomai nuo skirtingų gamtinių – ekologinių sąlygų, dirvožemių našumo balo, esamos bei numatomos pagerinti kelių, melioracijos įrenginių ir kitos techninės žemės ūkio infrastruktūros objektų būklės. Užtikrinti, kad visi prekinę žemės ūkio produkciją auginantys ūkiai, nepriklausomai nuo jų dydžio, būtų konkurencingi, turėtų plėtros perspektyvas. Planuojant ir tvarkant agrarines teritorijas, prioritetą teikti vietinės reikšmės kelių būklės ir kitos infrastruktūros pagerinimui, sudaryti palankesnes sąlygas naujų įvairios specializacijos ūkių steigimui ir gyvybingų kaimo gyvenamųjų vietovių formavimui.

512. ES paramos, valstybės ir savivaldybių biudžeto lėšomis finansuoti priemones žemės ūkio paskirties teritorijų tvarkymui, jų tarpe savivaldybių teritorijų ar jų dalių žemėtvarkos schemų rengimą ir, kur tai ekonomiškai pagrįsta, žemės konsolidacijos projektų rengimą ir įgyvendinimą. Įgyvendinant parengtų teritorijų planavimo dokumentų nuostatas panaudoti ES paramos ir valstybės lėšas, žemės ūkio

veiklai, kurioje taikomi inovatyvūs agrotechniniai sprendimai, leidžiantys sumažinti aplinkos taršą, gerinantys dirvožemio būklę, formuojantys gamtinio karkaso elementus.

513. **Miško išteklių apsauga ir naudojimas.** Siekti, kad miškas teiktų įvairiapusę naudą visuomenei, užtikrintų ekosistemų stabilumą, šalies ekologinę pusiausvyrą, atsižvelgiant į ilgą miško augimo trukmę ir nuosavybės formų skirtumus bei sąveiką, taip pat užtikrinti darnaus miškų ūkio principų įgyvendinimą visuose šalies miškuose.

514. **Lietuvos miškų ir miško išteklių išsaugojimas ir gausinimas.** Didinti šalies miškingumą – įveisti mišką nenaudojamoje ir žemės ūkiui netinkamoje ne miško žemėje, finansiškai skatinti įveisti miškus. Miškų plotus siūloma didinti pirmiausia veisiant miškus savivaldybėse, kurių miškingumas yra mažesnis už Lietuvos miškingumą – 33,7 proc., o miškingumo didinimą diferencijuoti atsižvelgiant į kraštovaizdžio morfologinių rajonų gamtinio pagrindo, ūkinio naudojimo pobūdį ir intensyvumą, ekologinės rizikos laipsnį, siejant veiksmus su kraštovaizdžio tvarkymo ir teritorijų naudojimo funkciniais prioritetais. Didinant šalies miškingumą gali būti panaudojama dalis šiuo metu žemės ūkiui nenaudojamos ir netinkamos naudoti žemės. Tikslinga keisti teisės aktų nuostatas dėl miško įveisimo ne miško žemėje bei mažinti biurokratinę našta. Siektina, kad iki 2030 m. miškų plotas padidėtų iki 2300 tūkst. ha (35 proc. nuo bendro Lietuvos teritorijos ploto).

515. Didinant šalies miškingumą, į veiklą įtraukti vietos ūkininkus ir verslo subjektus, taikant partnerystės modelį. Skatinti bendradarbiauti vietos savivaldos ir valstybės institucijas, saugomų teritorijų direkcijas bei nevyriausybinės organizacijas ir žemių savininkus. Miškų įveisimo, jų priežiūros veiklą remti valstybės, savivaldybės, Bendros žemės ūkio politikos (toliau – BŽŪP) fondų ar kt. finansine parama.

516. Plėtoti miškų atkūrimą ir įveisimą genetiniu-ekologiniu pagrindu selekciškai vertinga ir kokybiška miško dauginamąja medžiaga, optimizuoti miško dauginamosios medžiagos auginimą, taikant inovatyvias biotechnologines priemones. Didinti medynų stabilumą ir biologinę įvairovę, taikant papildomas miško selekcijos ir sėklininkystės priemones, kurios užtikrina lapuočių medžių ir kitų retų medžių rūšių miško sėklinių plantacijų pakankamumą. Diegti sodmenų, turinčių uždara šaknų sistemą auginimo technologijas, vykdyti sodmenų kilmės ir kokybės kontrolę. Vykdyti mokslinius tyrimus ir bandymus atrenkant ir rajonuojant ne vietinių medžių rūšių populiacijas, šeimas, klonus, siekiant ateities miškus veisti labiau prisitaikiusia klimato pokyčiams ir genetiškai įvairesne medžiaga. Tyrimų rezultatus naudoti praktinėje miškininkystėje.

517. Didinti šalies ažuolynų plotus, jiems tinkamose miškų augavietėse. Numatyti finansinį skatinimą ir paramą ažuolynų plotams didinti, jų priežiūrai ir ugdymui.

518. Užtikrinti tinkamą miškų apsaugą nuo ligų, kenkėjų ir gaisrų išplitimo – kurti ir taikyti inovatyvias biotechnologines priemones, tobulinti miško sanitarinės ir priešgaisrinės apsaugos sistemas.

519. **Racionalus miškų išteklių tvarkymas, darnus naudojimas, medynų produktyvumo didinimas** (žr. brėž. Bioprodukcinio ūkio veiklos ir skatinamos priemonės). Įvertinti miško teikiamas ekosistemines paslaugas. Teritoriškai diferencijuoti miško, kaip daugiataktinio objekto funkcijas, išskiriant saugotinas (etaloninėms augavietėms, biologinės įvairovės ir medynų gyvybingumo bei atsparumo išlaikymui svarbias), rekreacijai pritaikomas ir intensyviai ūkiniam naudojimui priskiriamas medynų dalis.

520. Neviršyti iškertamos medienos kiekio lyginant su medienos prieaugiu. Tai atitinka darnaus miškų ūkio principus ir sudaro prielaidas veiksmingai funkcionuoti šalies miškų ūkio sektoriui, patenkinti suderintus pramonės, energetikos sektoriaus ir kitų vartotojų medienos poreikius. Ugdyti aukštos kokybės žaliavinę medieną tiekiančias miško ekosistemas medienos tiekimui skirtuose miškuose.

521. Suderinti atskirų rūšių kirtimų apimtį medienos tiekimui skirtuose miškuose: normaliomis (ne stichinių nelaimių ar masinio miško kenkėjų pažeidimų) sąlygomis dažniau vykdyti miško ugdymo kirtimus, o rečiau sanitarinius kirtimus. Siekiant išlaikyti ar padidinti medynų produktyvumą ir

pagrindiniais kirtimais gaunamos medienos kokybę, medienos tiekimui skirtuose miškuose, pirmiausia turi būti kertami vyresnio amžiaus degraduojantys medynai, vystoma miško medžių selekcija.

522. Didinti miškų atsparumą klimato kaitai, miškų gebėjimą absorbuoti anglies dvideginį ir kitas šiltnamio efektą sukeliančias dujas. Įgyvendinti priemones numatytas Lietuvos Respublikos Nacionaliniame energetikos ir klimato srities veiksnių plane 2021–2030 m.:

522.1. ugdyti jaunuolynus, auginti tvarius, sveikus ir produktyvius medynus, formuoti medynų struktūrą, pamiškes. Skatinti neplynuosius miško kirtimus, formuoti atsparesnius klimato kaitai įvairiamžius ir įvairiarūšius medynus;

522.2. atkurti kertamus miško plotus ir įveisti naujus miškus apleistose žemėse; saugoti miškus nuo pažeidimų – ligų, kenkėjų, gaisrų ar kitų nepalankių veiksnių;

522.3. medienos išteklius naudoti racionaliai, iš jų gaminti ilgaamžius produktus, medžiagas, kurių gamyba imli energijai, keisti mediena; energetinėms reikmėms, vietoj iškastinio kuro, naudoti medienos biomasę; užtikrinti, kad mediena būtų pagaminta tvariai tvarkomuose miškuose, mediena būtų apdirbama ir naudojama kuo arčiau augimo vietos, mažinant taršą transportuojant;

522.4. vykdyti miškų mokslo tiriamuosius ir eksperimentinius darbus, medžių rūšių genotipų atsparių klimato kaitai atranką ir selekciją, tyrimų rezultatus taikyti praktinėje miškininkystėje.

523. Didinti miškų ūkio ekonominį efektyvumą ir konkurencingumą, skatinti investicijas į miškus ir miškų ūkį, ypač inovacijas. Ekonomiškai efektyvi ir konkurencinga miškų ūkio veikla užtikrina pakankamą ir nepertraukiamą medienos ir kitų miško produktų bei paslaugų teikimą, sukuria didesnę pridėtinę vertę, užtikrina produktyvių miškų išsaugojimą ateičiai. Tobulinti miškų statistinės apskaitos metodus. Gerinti miško kelių ir juos jungiančių vietinių kelių tinklo būklę bei plėtoti rekreacinę infrastruktūrą miškuose.

524. Tobulinti miško ūkinių priemonių atskirose miškų grupėse vykdymo reglamentavimą, atsižvelgiant į konkrečios vietos specifiką. Siekti, kad miškų ūkinės veiklos apribojimai atskirose miškų grupėse atitiktų nustatytosios miško funkcijos atlikimą ar konkrečios rūšies, ar buveinės išsaugojimą, prisidėtų prie biologinės įvairovės gausinimo, teritorijos ekologinio stabilumo užtikrinimo.

525. Didinti miško ekosistemų ekologinį ir kraštovaizdžio stabilumą, atsižvelgti į jų ekologinį ir socialinį vaidmenį, klimato kaitos įtaką, skatinti gamtai draugiškas miškininkystės priemones:

525.1. taikyti papildomas draugiškas gamtai miškininkystės skatinimo priemones, skatinti moksliskai pagrįstus, darnaus vystymosi principais paremtus pagrindinius neplynuosius miško kirtimus, miško sanitarinei apsaugai naudoti mažiau cheminių medžiagų ir, kiek leidžia galimybės, jas keisti biologinėmis ar mechaninėmis priemonėmis;

525.2. parengti gaires, kuriose būtų pateikiamos rekomendacijos, kaip ūkininkauti šviesamėgių medžių rūšių medynuose, kurie įprastai būtų kertami plynaisiais kirtimais, bei remiantis gerąja kitų valstybių praktika taikyti įvairesnius kirtimo būdus;

525.3. įvertinti esamas gamtines vertybes ir saugomose teritorijose esančius ūkinius (IV gr.) miškus, kuriuose yra saugomų vertybių ar kuriuose nustatytos Europos Bendrijos svarbos natūralios buveinės ir rūšys. Užtikrinti šių vertybių, buveinių ar rūšių apsaugos ir palankios būklės palaikymą, konkrečius buveinių, rūšių tvarkymo ir apsaugos reikalavimus nustatyti saugomų teritorijų planavimo dokumentuose, esant poreikiui tikslinti Bendruosius buveinių ar paukščių apsaugai svarbių teritorijų nuostatus.

526. Skatinti agromiškininkystę ir apsauginių želdinių įveisimą mažo miškingumo arealuose, nekeičiant pagrindinės žemės naudojimo paskirties, siekiant didinti kraštovaizdžio biologinę įvairovę ir gerinti ekologines kompensavimo funkcijas.

527. Skatinti rekreacinių miško funkcijų plėtrą, rekreacinės infrastruktūros miškuose įrengimą ir tvarkymą, gamtos kultūros paveldo objektų ir jų paminklinės aplinkos išsaugojimą miškuose. Miestų,

priemiesčių ir urbanizuotų vietovių artimos aplinkos miškus skirti reguliacinėms ir kultūrinėms ekosistemėms paslaugoms teikti, įskaitant gyvenamosios aplinkos mikroklimatui saugoti.

528. Skatinti įvairių tipų želdinių ir miškų įveisimą iki 20 km spinduliu apie Vilnių, Kauną, Klaipėdą, iki 15 km spinduliu apie Šiaulius, Panevėžį, Marijampolę ir iki 10–5 km spinduliu apie kitus urbanistinius centrus.

529. Stiprinti esamų miško masyvų potencialą, veisiant miškus artimoje masyvų aplinkoje. Miškų masyvai pažymėti brėžinyje Bioproductinio ūkio veiklos ir skatinamos priemonės:

529.1. rytų Lietuvoje didinti miškingumą apsodinant mišku eroduojamas ir / ar apleistas žemės ūkio naudmenas artimas miškų masyvams – Rūdninkų girios ir Dusmenų, Rūdiškių miškų masyvo, Ažvinčių, Labanoro ir Lavoriškių girių bei Gražutės, Alionių, Kazokiškių miškų;

529.2. didinti Pietų Lietuvos miškingumą, prioritetą teikti miškų veisimui mažo miškingumo Sūduvos regione, taip pat agromiškininkystei, laukų, gyvenviečių, gamybinių centrų, kitų apsauginių želdinių veisimui. Mišku apsodinti eroduojamas, nenašias ar apleistas žemės ūkio naudmenas, ypač artimas miškų masyvams – Dainavos, Kapčiamiesčio girių ir Subartonių miško, Kazlų Rūdos, Dubravos, Varnabūdės girių, Prienų, Punios šilų ir Balbieriškio, Gaižiūnų, Babtų miškų;

529.3. didinant Vakarų Lietuvos miškingumą, stiprinti esamų miško masyvų potencialą – Karšuvos girios ir Tauragės, Pagramančio, Tyrelio, Tenenių miškų masyvo bei Tverų, Kulių, Medingėnų, Plokštinės, Alsėdžių, Žalgirių miškų masyvo, taip pat Laukžemės miško masyvo. Miškai veisiami artimoje masyvų aplinkoje eroduojamose, nenašiose ar apleistose žemės ūkio naudmenose;

529.4. didinti Šiaurės Lietuvos miškingumą – Žagarės, Tyrelio, Agailių, Tryškių, Gruzdžių, Kurtuvėnų miško masyvai tankinami apsodinant mišku apleistas ar tarp miškų įsiterpusias žemės ūkio naudmenas;

529.5. vidurio Lietuvoje stiprinamas esamų miško masyvų potencialas – Žaliosios girios ir Girėnų miško masyvo bei Biržų girios miško masyvo. Miško masyvai tankinami apsodinant apleistas ar tarp miškų įsiterpusias žemės naudmenas;

529.6. miškai veisiami tik įvertinus poveikį atvirų erdvių kraštovaizdžiui, pievų, pelkių, užliejamų teritorijų ekosistemoms, biologinei įvairovei, poveikį kultūros paveldo vertybių apžvelgiamumui, istoriniam kraštovaizdžiui.

530. Skatinti miško savininkus ir valdytojus savanoriškų sutarčių ar kitokiu pagrindu prisiimti aplinkosaugos apribojimus ar vykdyti ūkinę veiklą, skirtą biologinės įvairovės elementams palaikyti ir išsaugoti, remti natūralių ekosistemų ir gyvybingų populiacijų išsaugojimą. Aplinkosaugos priemonių įgyvendinimui numatyti finansinį skatinimą pasitelkiant BŽŪP, Aplinkos apsaugos strateginius planus bei valstybės biudžeto lėšas. Padidinti žemės ūkio, miškininkystės paramos priemonių, kurios teikia naudą biologinei įvairovei, žmonėms ir klimatui įsisavinimą.

531. Didinti vandens ir laukų apsauginės paskirties miškų plotus. Užtikrinti natūralių ir pusiau natūralių naudmenų (miškų, pelkių) ir juose produkuojamų biologinių ir abiotinių išteklių tolydų ir tvarų naudojimą.

532. Padėti smulkių miško valdų ūkiams išlikti rinkoje bei prisidėti prie tvarios miškų ūkio plėtros, skatinti finansinėmis ir kt. priemonėmis privačių miškų ūkio ekonominį efektyvumą ir konkurencingumą. Remti miško savininkų kooperaciją.

533. Veiksmingai naudoti miško kirtimo liekanas biokurui gaminti (kasmet potencialiai galima panaudoti iki 750 tūkst. kub. metrų miško kirtimo atliekų).

534. Atnaujinti ūkinę-komercinę veiklą visuose rezervuotuose nuosavybės teisėms atkurti ir šiam tikslui nepanauduotuose valstybiniuose miškuose, juos pardavus aukcionuose arba priskyrus valstybinės reikšmės miškams.

III SKYRIUS
SPECIALIOSIOS TEMOS
PIRMASIS SKIRSNIS
IDENTITETAS – KULTŪRA IR JOS RAIŠKA

(žr. brėž. Kultūros politika ir rekreacija)

535. Nauja Europos kultūros darbotvarkė įtvirtina kultūros vaidmenį stiprinant socialinę sanglaudą, pilietinę visuomenę, kuriant pridėtinę ekonominę vertę, vystant ir palaikant visuomenės tapatybę. Atsižvelgiant į tai, kad materialus ir nematerialus kultūros paveldas bei kultūrinės paslaugos yra svarbūs ištekliai, kuriant tvirtos tapatybės visuomenę; kad globalios konkurencijos sąlygomis stiprus teritorinis vietos identitetas palaiko „minkštąjį“ šalies konkurencingumą – vietos patrauklumą, stiprią tapatybę, bendruomenės įtraukumą; kad išreikšta tapatybė leidžia ne tik konkuruoti, pasiūlant unikalų išskirtinumą, bet ir kurti nacionalines bei tarptautines partnerystes, paremtas identiteto bendrumu; kad tarptautinio lygmens kultūros plėtra skatina nuolatinį atsinaujinimą, formuoja ir komunikuoja pozityvų ir atpažįstamą Lietuvos įvaizdį, pristatant šalies kultūrą naujoms užsienio auditorijoms, prisideda prie šalies patrauklumo, eksporto augimo ir tarpkultūrinio bei diplomatinio dialogo plėtojimo; kad šalies kultūros, kultūros paveldo bei KKI tarptautinis žinomumas yra reikšmingi kriterijai vertinant Lietuvos pozicijas tarptautiniuose valstybių įvaizdžio reitinguose, kurie atitinkamai lemia atvykstantį turizmą, investicijų ir talentų pritraukimą bei pasitikėjimą tarp šalių; bus siekiama šių identiteto vystymo tikslų:

535.1. Kurti Lietuvos kaip šiuolaikiškos kūrybiškos šalies tapatybę ir vystyti naujojo šiuolaikinio kultūrinio identiteto kūrimą ir sklaidą; išlaikyti esamus, istorine bei tautine tapatybe grįstus, ir kurti naujus vietos naratyvus, grįstus teritoriniu išskirtinumu; plėtoti nacionalinį sąmoningumą, materialaus ir nematerialaus paveldo pažinimą šiuolaikinėje visuomenėje.

535.2. Taikant vietokūros principus, atsižvelgiant į vietos kontekstą ir skirtingas vietines kultūras, puoselėti vietinius „ženklus“ (identitetą); didinti regionų patrauklumą per tapatybės formavimą ir kūrimą (naudoti kultūros turinį ir išteklius vietos, regiono identitetui sukurti, jį stiprinti, didinant regiono patrauklumą vietos gyventojams ir turistams). Į kultūros objektų įveiklinimą įtraukti visuomenę, pasitelkti kūrybiškos vietokūros galimybes, vystant kultūros (paveldo) objektus bei vietos bendruomenių identitetą.

535.3. Panaudojant skirtingus ir unikalius etnografinius regionus ir jų išskirtinius išteklius, kurti ne tik lokalią ar nacionalinę, bet ir regioninę kultūrinę tapatybę; didinti regionų patrauklumą vietos gyventojams ir turistams per tapatybės vystymą, vietos kultūros išteklių naudojimą, naujų naratyvų, grįstų regioniniu išskirtinumu, kūrimą.

535.4. Išsaugoti vietos savitumą, autentiškumą, puoselėti skirtingiems etnografiniams regionams būdingus bruožus. Vystant vietos kultūrinių paslaugų plėtojimą, juos derinti su šiuolaikinės kultūros elementais.

535.5. Įgalinti vietos bendruomenes naudoti vietos kultūros turinį ir išteklius konkrečioms jų problemoms spręsti, bei identitetui kurti ir palaikyti. Sukurti paskatas ir pritaikyti priemones vietos bendruomenėms stiprinti, teikti pagrindą ir stimulą jų veiklai.

535.6. Kurti naujas ir transformuoti esamas viešąsias erdves, paverčiant jas vietinės kultūros reiškimosi vietomis, taip prisidedant prie vietų gyvybingumo, formuojant patrauklias periferines ar urbanistines zonas. Siekti išlaikyti viešųjų erdvių integralumą vietos kultūriniam identitetui.

536. Lietuvos kultūros materialaus ir nematerialaus paveldas suvokiamas kaip pamatinis šalies ir Lietuvos tautos tapatumo, kultūrinės raiškos segmentas, jo išsaugojimas naudojant užtikrina jo perdavimą ateities kartoms. Šiam tikslui pasiekti būtina: Puoselėti ir saugoti turimas UNESCO pasaulio paveldo vertybes; užtikrinti pasaulio paveldo vertybių apsaugą, valdymą, valdymo planus integruoti į nacionalinius strateginio planavimo dokumentus; vykdyti jų kaitos stebėseną, gerinti jų informacinę sklaidą, skatinti naujų vietovių į UNESCO pasaulio paveldo sąrašą įtraukimą; laiku identifikuoti ir

skatinti nematerialaus kultūros paveldo vertybių (įskaitant ir UNESCO pasaulio paveldo vertybes) skaičiaus augimą, plėtoti jų sklaidą, aktualizuoti pažinimą; didinti kultūros paveldo aktualizavimą ir išnaudoti kultūros paveldo išteklius ekonominiais tikslais, skatinti kultūrinį turizmą, plėtoti kultūros kelių tinklus, įveiklinti ypatingai svarbias kultūros paveldo vertybes.

537. Kultūriniai ištekliai tapatybės formavimui ir vystymui. Lietuvoje yra penki etnografiniai regionai, pasižymintys istoriškai susiformavusias kultūriniais ypatumais: Aukštaitija, Dzūkija (Dainava), Suvalkija (Sūduva), Mažoji Lietuva ir Žemaitija, kad kiekvienas etnografinis regionas turi savo centrą: Aukštaitija – Panevėžį, Dzūkija (Dainava) – Alytų, Suvalkija (Sūduva) – Marijampolę, Mažoji Lietuva – Šilutę (Klaipėdą), Žemaitija – Telšius, nustatomi šie etnografinių regionų įveiklinimo prioritetai:

537.1. Skatinant etno horizontalias partnerystes, puoselėti kiekvieno etnografinio regiono tapatybę;

537.2. Stiprinant etnografinių regionų kultūrinę tapatybę, prioritetas teikiamas bendrų planavimo dokumentų, didinančių regioninę nematerialaus paveldo sklaidą ir raišką bei įveiklinančių regionines kultūros paveldo vertybes, rengimui;

537.3. Integruoti etnografines tradicijas į kultūros, edukacines ir sklaidos programas;

537.4. Įveiklinti etno potencialą į kultūros kelių, turizmo ir rekreacinėje infrastruktūrą, didinti etno pažinimą regioniniame kontekste. Prioritetas teikiamas objektams, nutolusiems iki 30 km atstumu nuo pažymėto kultūros kelio ašies;

537.5. Siekiant nematerialaus paveldo ir kultūros paveldo integralumo ir didesnės sklaidos, būtina įveiklinti esamų kultūros kelių ir kuriamų kultūros kelių infrastruktūrą, rengiant šios infrastruktūros atskirus ar kompleksinius planavimo dokumentus. Prioritetas teikiamas planavimo dokumentų, apimančių visą LR BP sprendiniais apibrėžtą regioną, arealą ar etnografinį regioną, rengimui;

537.6. Įveiklinti etnografinių kaimų ir regioninių dvarų kultūros paveldą etnokultūros sklaidai, šiam tikslui pasiekti kurti bendras įveiklinimo programas;

537.7. Didinant dvaro sodybų paveldo integralumą į Lietuvos agrarines struktūras ir rekreacines, turizmo infrastruktūras, būtina kurti bendrus regioninius dvarų paveldo bei etnografinių regioninio paveldo kompleksinius planus, prioritetas teikiamas planavimo dokumentų rengimui, apimančių kuo didesnę įveiklinimo funkcijų kiekį;

537.8. Skatinti etnokultūrinį turizmą regionuose ir tarp jų, didinti nematerialaus paveldo pažinimą ir sklaidą, šiam tikslui pasiekti kurti horizontalias ir mišrias regionines partnerystes;

537.9. Siekiant įveiklinti kuo didesnę kultūros paveldo objektų kiekį, būtina didinti jo pasiekiamumą, naudojantis kuo įvairesniais keliavimo būdais – oru, plaukte, pėsčiomis, naudojantis įvairiomis transporto priemonėmis, prisitaikant prie skirtingų, pasiekiamų per vieną dieną atstumų (~30 km), aptarnavimo poreikių, kuriant skirtingus infrastruktūros tipus, jų aptarnavimo, apgyvendinimo, pramogų infrastruktūras. Numatoma sukurtų infrastruktūrų tinklu naudotis proteguojant nematerialiųjų paveldą, didinti jo sklaidą;

537.10. Skatinti regionus kaupti etnografinius eksponatus, steigti muziejus ir edukacinius centrus etnokultūrai palaikyti, išsaugoti ir puoselėti. Šiam tikslui pasiekti, naudoti vertikalias, horizontalias ir mišrias etnografinių regionų partnerystes. Neturint tokios galimybės, teikti autentiškus eksponatus Liaudies buities muziejui.

ANTRASIS SKIRSNIS

REKREACIJOS IR TURIZMO VYSTYMAS

(žr. brėž. Regionai 2030, Kultūros politika ir rekreacija)

538. Siekiant įveiklinti regionų gamtinius rekreacinius išteklius, gamtinį ir kultūrinį potencialą, kurti naujas darbo vietas, skatinti vietos verslumą, didinti materialines investicijas bei mažinti regionų atskirtį nustatyti šiuos prioritetus rekreacijos ir turizmo vystymo srityje:

538.1. Didinti rekreacijos svarbą bendroje teritorijų naudojimo struktūroje, išskiriant prioritetas – didžiausią rekreacinį potencialą turinčias – teritorijos dalis ir nustatant joms teritorijų naudojimo funkcinių prioritetą (žr. brėž. Galimybių Lietuva 2030);

538.2. Kompleksinėmis priemonėmis įveikinti gamtinius rekreacinius išteklius Rytų, Vakarų, Pietų, Šiaurės ir Vidurio Lietuvos partnerysčių grupių arealuose. Didinti rekreacinių išteklių prieinamumą, pasitelkiant technines ir organizacines priemones (linijinės rekreacinės infrastruktūros formavimas sausumoje, vidaus vandenyse ir priekrantėje, lankytinų objektų pritaikymas ir kt.) ir komercinį patrauklumą steigiant įvairaus pobūdžio rekreacinius parkus bei kompleksus (žr. brėž. Galimybių Lietuva 2030 ir Regionai 2030);

538.3. Plėtoti rekreacinius daugiaryšius susisiekimo koridorius (toliau tekste – rekreacinius koridorius) Palanga–Klaipėda–Šilutė–Jurbarkas–Birštonas–Druskininkai–Baltarusijos siena ir Druskininkai–Varėna–Trakai–Vilnius–Ignalina–Zarasai–Latvijos siena siekiant valdyti poilsiautojų srautus ir rekreacinių išteklių naudojimą;

538.4. Plėtoti sveikatos ir sveikatinimo paslaugas, didinti jų įvairovę įveiklinant turimus išteklius ir pasinaudojant konkurenciniais pranašumais kurortuose (Druskininkuose, Palangoje, Birštone ir Neringoje), kurortinėse teritorijose (Anykščiuose, Trakuose, Zarasuose, Ignalinos miesto Strigailiščio ir Palūšės kaimų dalių teritorijose bei Kulautuvos, Kačerginės miestelių ir dalies Zapyškio miestelio teritorijose). Šalies kurortuose, kurortinėse teritorijose ir gyvenamosiose vietovėse, kurioms LR BP teikiamas prioritetas siekti šio statuso, neplėtoti ūkinės veiklos, kuriai išduodami Taršos integruotos prevencijos ir kontrolės leidimai;

538.5. Trijuose didžiuosiuose Lietuvos miestuose (Vilniuje, Kaune, Klaipėdoje) vystyti visas turizmo rūšis ir paslaugas, o Šiauliuose ir Panevėžyje – atitinkančias turimus išteklius, plėtoti joms skirtą infrastruktūrą. Taip pat plėtoti kultūrinio turizmo, verslo turizmo, sveikatos turizmo ir žvaliojo (ekologinio) turizmo viešąją ir privačią infrastruktūrą rekreacijos plėtros prioriteto teritorijose.

538.6. Išnaudojant UNESCO pasaulio paveldo vertybių turizmo srautų traukos potencialą, kurti ir stiprinti gretimų regionų partnerystes, pritraukiant generuojamus Lietuvos ir užsienio turistų srautus, įdarbinant jų aptarnavimui vietines bendruomenes. Šiam tikslui pasiekti, plėtoti papildomą turizmo, rekreacinę bei aptarnavimo infrastruktūras UNESCO paveldo vertybių prieigose, didinti UNESCO objektų pažinimo infrastruktūrą. Plėsti kultūros paveldo integralumą su darnios urbanistinės plėtros procesais, naudoti jį kaip regioninio kultūrinio tapatumo, rekreacijos išteklius, skatinti jo tausojamąjį naudojimą bei pritaikymą bendruomenių reikmėms ir visuomeninėms funkcijoms, tobulinti ir plėtoti vertybių įveiklinimo ir atgaivinimo procesus.

539. Prioritetą Rytų ir Pietų Lietuvos partnerysčių grupės arealui teikti rekreacijos ir turizmo veiklų vystymui, išnaudojant ypač didelio vaizdingumo kraštovaizdį ir rekreacinį potencialą. Plėtoti įvairaus modelio partnerystes tarp Zarasų, Anykščių, Ignalinos, Trakų kurortinių teritorijų, siekiant efektyvios, įvairesnės ir geresnės kokybės paslaugų spektro, prisitaikant prie turistų ir poilsiautojų srautų sezoniskumo. Prioritetą skirti Zarasų–Anykščių–Ignalinos kurortinių teritorijų kartu su Molėtais ir Švenčionėliais regioninio lygmens partnerystei. Plėsti bendradarbiavimą, išnaudojant esamus konkurencinius pranašumus, siekiant didinti lankytojų skaičių ir mažinti sezoniskumą. Stiprinti Utenos funkcinius ir susisiekimo ryšius su Zarasų, Anykščių ir Ignalinos kurortinėmis vietovėmis, užtikrinti patogų ir sklandų lankytojų pasiskirstymą, teikiant multimodales susisiekimo paslaugas. Sudaryti prielaidas Anykščių kurortinei teritorijai siekti kurorto statuso. Utenos regione įveikinti esamas neefektyviai naudojamas arba apleistas tuščias sodybas rekreacijos paslaugų plėtrai.

540. Vakarų Lietuvos partnerysčių grupės areale vystyti rekreacijos ir turizmo paslaugas pajūrio kurortuose (Palangoje ir Neringoje) ir teritorijose, turinčiose vertingiausius pajūrio ir pamario rekreacinius išteklius (Rusnėje, Kintuose, Drevernoje, Svencelėje, Barstyčiuose, Mosėdyje, Karklėje, Smiltynėje, Giruliuose), taip pat kitose Mažosios Lietuvos kultūrinio palikimo gyvenamosiose vietovėse (žr. brėž. Atsakingai naudojama jūra ir pakrantė), formuojant vieningą pajūrio paslaugų ir pramogų

juostą, sudarant prielaidas paskirstyti poilsiautojų srautus didesnėje teritorijoje ir sumažinti pajūrio juostos rekreacinių išteklių apkrovą.

541. Skiriamas prioritetą, siekiant kurortinės teritorijos statuso, šioms gyvenamosioms vietovėms: Rusnė–Kintai, Barstyčiai ir Mosėdis, Giruliai, Smiltynė, Smalininkai, Molėtai, Švenčionėliai, Plateliai, Likėnai. Teritorijose, siekiančiose tapti kurortu ar kurortine teritorija skatinti sveikatinimo ir sanatorinio gydymo įstaigų, viešosios ir privačios turizmo infrastruktūros plėtrą, tirti ir pritaikyti vietinių žemės gelmių išteklių potencialą (sapropelis, terminis mineralinis vanduo).

542. Neringos, Druskininkų, Palangos ir Birštono kurortus vystyti kaip nacionalinio lygmens turizmo (rekreacijos) paslaugų (aptarnavimo) centrus. Molėtus, Kėdainius, Anykščius, Kretingą, Lazdijus, Varėną, Biržus – kaip regioninio lygmens turizmo paslaugų centrus. Kitus LR BP koncepcijoje nurodytus ir nenurodytus turizmo (rekreacijos) paslaugų (aptarnavimo) centrus vystyti įvairiose Vakarų, Rytų, Pietų, vidurio ir Šiaurės Lietuvos partnerysčių grupėse specializuojant paslaugas, remiantis parengtomis turizmo galimybių studijomis. Turizmo paslaugų centruose plėtoti šias paslaugas: ekskursijų, turizmo informacijos, gidų, apgyvendinimo, vežimo, maitinimo, pramogų, nuomos ir kt. Turizmo paslaugų centrų tinklas pažymimas savivaldybės lygmens kompleksiniuose teritorijų planavimo dokumentuose. Vietovės lygmens kompleksiniuose teritorijų planavimo dokumentuose (mažų miestų ir miestelių bendruosiuose planuose) numatyti teritorijas viešajai turizmo infrastruktūrai (pėsčiųjų ir dviračių takai, informacijos sistema, viešieji paplūdimiai, priplaukos, vasaros ir žiemos sporto, sveikatingumo aikštelės, ir kt.) plėtoti, suformuoti palankias sąlygas turizmo verslo infrastruktūros vystymui.

543. Siekiant įveikinti regionų gamtinius rekreacinius išteklius, gamtinį ir kultūrinį potencialą, kurti naujas darbo vietas, skatinti vietos verslumą, didinti materialines investicijas bei mažinti regionų atskirtį, steigti rekreacinius parkus ir kompleksus. Įsteigti Alaušo (Nr. 1), Duburio–Vencavo (Nr. 2), Avilio–Čičirio (Sėlos, Nr. 3), Balninkų (Nr. 4), Žirnųjų (Pabaisko, Nr. 5) ir Europos geografinio centro (Nr. 6), Avirio–Seirijo (Nr. 7), Daugų (Nr. 8), Galsto–Veisiejų (Kapčiamiesčio, Nr. 9), Ilgio–Gailinto (Nr. 10), Nemuno vidurupio (Nr. 11), Kupiškio marių (Nr. 12) rekreacinius parkus, pritaikyti turizmo poreikiams kultūros paveldo ir kraštovaizdžio objektus, išekspluatuotus karjerus (žr. brėž. Regionai 2030).

544. Rekreaciniuose parkuose ir kompleksuose vystomos viešosios ir privačios turizmo paslaugos (apgyvendinimo, maitinimo, sveikatingumo, viešbučių, gydyklų, kempingų, stovyklų, stovyklaviečių, pramogų ir kt.), ypač plėtojama ir įrengiama viešoji turizmo infrastruktūra (paplūdimiai, dviračių, pėsčiųjų, slidžių, riedučių takai ir trasos, sporto, ir sveikatinimo įrenginiai ir kita), gausinami rekreaciniai želdiniai ir esamų miškų pagrindu formuojami miško parkai.

545. Rekreacinių parkų ir kompleksų įrengimą, bendrus inžinerinio parengimo, aprūpinimo geriamuoju vandeniu, nuotekų sistemomis, atsinaujinančių energijos išteklių naudojimo ir energijos taupymo principus, taip pat bendruosius užstatymo reglamentus nustatyti savivaldybės ir / ar vietovės lygmens kompleksinio teritorijų planavimo dokumentuose.

546. Siekiant efektyviai išnaudoti Lietuvos rekreacinius išteklius vystyti mobilumo paslaugas rekreacinį potencialą turinčiose vietovėse, taip gerinant jų pasiekiamumą ir junglumą daugiarūšiu transportu:

546.1. Rekreaciniuose parkuose ir kompleksuose plėtoti pėsčiųjų ir bevariklių transporto priemonių takų tinklus.

546.2. Turizmo maršrutu Druskininkai–Varėna–Trakai–Vilnius–Ignalina–Zarasai–Latvijos siena, viešojo transporto paslaugoms prioritetą teikti geležinkelių transportui.

546.3. Pasiteisinus naujos geležinkelio linijos Druskininkai–Kabeliai įrengimo poreikiui (žr. II sk. 4 skirsn.), įveikinti šią geležinkelio atšaką rekreacinio koridoriaus Druskininkai–Varėna–Trakai–Vilnius–Ignalina–Zarasai–Latvijos poreikiams.

546.4. Įveikinti vidaus vandens kelius panaudojant juos rekreacijos ir turizmo poreikiams. Vystomais tarptautiniais vidaus vandens keliais E41 Kaunas–Klaipėda (Nemuno upė) bei Nemuno upe nuo Kauno iki valstybės sienos su Baltarusijos Respublika sutampančiais su plėtojama rekreaciniu koridoriumi Palanga–Klaipėda–Šilutė–Jurbarkas–Birštonas–Druskininkai–Baltarusijos siena vykdyti turizmo ir rekreacijos veiklas išnaudojant plėtojamą vidaus vandenų transporto infrastruktūrą.

546.5. Karaliaus Vilhelmo kanalą pritaikyti rekreacijai, vandens pažintiniam turizmui užtikrinant vykdomų veiklų ir krašto apsaugos poreikių suderinamumą. Išnagrinėti galimybes žemesnio lygmens teritorijų planavimo dokumentuose sukurti žiedinės trasos jungtį su Kuršių mariomis šiaurinėje kanalo dalyje.

547. Savivaldybėms, kurios sujungtos rekreaciniais koridoriais, taikyti įvairius partnerysčių modelius, vystyti rekreacinę ir turizmo infrastruktūrą, teikti turizmo ir poilsio paslaugas įveiklinant materialaus paveldo objektus ir nematerialaus paveldo vertybes, gamtinius rekreacinius išteklius.

548. Šiaurės ir Vidurio Lietuvos partnerysčių grupėse neeksploatuojamuose karjerų erdvėse vystyti geoparkų (teritorijų su ypatingais geologiniais bruožais) įrengimą, jų pritaikymą geologinio-pažintinio turizmo plėtrai, taip pat įvairių pramogų vystymui (fosilijų paieškos pamokoms, alpinistų sienelių įrengimui). Perspektyviausi karjerai šių veiklų vystymui – Akmenės rajono klinčių (Menčių, Karpėnų) bei molio (Šaltiškių), Pakruojo rajono (Petrašiūnų II, Klovainių, Krivaičių) priskirti prie geologinių objektų įveiklinimo potencialo, kuris grafiškai pateiktas brėžinyje Regionai 2030. Vystyti geologinį pažintinį turizmą visos Lietuvos teritorijoje, skatinti horizontalias ir mišrias partnerystes, formuoti bendrus su kitais gamtos ir kultūros ištekliais turistinius maršrutus bei įveikinti profesinio, pažintinio, rekreacinio (poilsinio) turizmo potencialą turinčius geologinius objektus, t. y. tiek geologinio gamtos paveldo (atodangas, akmenis), tiek hidrogeologinio gamtos paveldo (šaltinius), tiek geomorfologines struktūras (karstines įgriavas ir jų sistemas, daubas, lėkštus gūburius, slėnius, šlaitus, skardžius ir kitas mažiau svarbias ir išraiškingas reljefo formas). Teritorijose, kur mažas ežeringumas, integruojant išeksploatuotų karjerų plotus atgal į supančią aplinką, prioritetą teikti dirbtinių vandens telkinių formavimui ir pritaikymui rekreacijos tikslams.

TREČIASIS SKIRSNIS

ATSAKINGAI NAUDOJAMA JŪRA IR PAKRANTĖ

(žr. brėž. Atsakingai naudojama jūra ir pakrantė)

549. **Perspektyvi jūrinė valstybė.** Plėtojant Lietuvą kaip jūrinę valstybę atsizvelgiama į tarptautinius įsipareigojimus ir ekologinius šiandienos iššūkius jūroje (žuvų išteklių kritinis mažėjimas, užterštumas), todėl prioritetas teikiamas jūrinės aplinkos ir išteklių gerai būklei pasiekti taikant ekosistemomis pagrįstą metodą ir vadovaujantis atsargumo principu. Siekiant mažinti taršą ir veiklų sukiamas neigiamas pasekmes, numatoma:

549.1. skatinti tik tausiai ir darniai vykdomas ir naujai vystomas veiklas;

549.2. sudaryti teisinės prielaidas, skatinančias pasklidosios ir sutelktosios taršos mažinimą ir kontrolę transporto (tame tarpe ir jūrinio), bioproductinio ūkio, energetikos sektoriuose, urbanizuotose teritorijose, paviršinių vandens telkinių, įtekančių į Baltijos jūrą, vandenyse;

549.3. nustatyti sąlygas darniam veiklų jūroje vystymui;

549.4. skatinti tęstinius hidrometeorologinius, hidrocheminius, hidrobiologinius tyrimus jūroje;

549.5. tęsti aktyvų bendradarbiavimą su tarptautinėmis organizacijomis formuojant bendras ilgalaikes Baltijos jūros regiono (BJR) vizijas siekiant geros jūros aplinkos būklės, sklandžių aktualios informacijos ir duomenų mainų, darnaus mėlynosios ir žaliosios ekonomikos išvystymo, inovacijų aplinkos bei stebėsenos technologijų srityse.

550. Siekiant išvystyti konkurencingą mėlynąją ekonomiką ypatingai svarbu plėtoti jūrines ir su jūra susijusias veiklas. Sprendinių galiojimo laikotarpiu prioritetas teikiamas darniam naujų veiklų (atsinaujinanti energetika, akvakultūra, naudingųjų iškasenų gavyba, žuvų perdirbimas ir kt.) vystymui ir esamų veiklų darniai plėtrai (rekreacijai, turizmui, žvejybai, laivybai (jūros ir vidaus vandenų, krovinių ir žmonių), susisiekimo infrastruktūros plėtrai (vandens ir sausumos), laivų statybai, antrinėms veikloms ir kt. susijusioms veikloms).

551. Vystant naujas veiklas jūroje kuriama nauja patirtis, taip įgyjant pranašumą Baltijos jūros regione (BJR) ir sukuriant galimybes ją realizuoti tarptautiniu mastu. Vėjo jėgainių įrengimas ir eksploatacija, akvakultūros vystymas, žemės gelmių išteklių eksploatavimas, inovatyvių išradimų taikymas jūrinėse veiklose formuoja naują ekonomikos kryptį. Todėl būtina vystyti darnią veiklų plėtrą, nuoseklų ir stabilų veiklų jūroje augimą nustatant mėlynosios ekonomikos strategines kryptis, sudarant teises ir administracines prielaidas stacionarių objektų (uostų, uostelių, prieplaukų), išteklių eksploatavimo įrenginių, objektų ir teritorijų formavimui ir įrengimui LR krante ir jūros teritorijoje.

552. Naujoms patirtims suformuoti būtinas tinkamas specialistų spektras, efektyvus inovacijų kūrimo ir jūrinių tyrimų branduolys. Todėl būtina plėsti Klaipėdos universiteto bendradarbiavimą su kitomis BJR aukštosiomis mokyklomis ir mokslo centrais, plėsti aktualių specialybių spektrą, auginti mokymo kokybę, stiprinti jūrinio mokslo slėnį, plėsti mokslinių tyrimų sritis.

553. Siekiant skatinti rekreacijos ir žuvininkystės sektorių augimą numatoma:

553.1. aptarnaujančios infrastruktūros plėtra – Šventosios jūrų uosto rekonstravimas, daugiafunkcinių uostelių ir prieplaukų plėtra jūros pakrantėje;

553.2. skatinti pritaikyti arba naujai įrengti žvejams reikalingą infrastruktūrą, atitinkamai atnaujinti žvejybos įrangą ir laivyną, pritaikyti tausojančios žuvininkystės poreikiams siekiant išlaikyti sektoriaus stabilumą;

553.3. skatinamas darnus akvakultūros jūrinėje teritorijoje vystymas, atitinkantis ekosistemomis pagrįsto metodo principus;

553.4. siūlomos naujos kurortinės vietovės ir turizmo paslaugų centrai, numatoma stiprinti esamus kurortus, plėsti gydomųjų išteklių įsisavinimą (taikyti III sk. 2 skirsn. nuostatas).

554. Jūrinės ir sausumos veiklas jungiantis metropolinis urbanistinis centras yra Klaipėda. Siekiant stiprinti Klaipėdą kaip multimodalinį centrą BJR kontekste numatoma:

554.1. gerinti junglumą įvairiomis transporto priemonėmis tiek keleivių, tiek krovinių pervežimo reikmėms. Prioritetas teikiamas geležinkelių transportui, vidaus vandens keliui E-41 Kaunas–Jurbarkas–Klaipėda (taikyti II sk. 4 skirsn. nuostatas);

554.2. skatinti darnią KVJU plėtrą įrengiant reikalingą infrastruktūrą ir krantines, pritaikyti naujų jūrinių veiklų aptarnavimui siekiant išvystyti kaip esamų ir naujų jūrinių veiklų logistikos centrą BJR kontekste;

554.3. stiprinti kaip tarptautinio lygmens urbanistinį centrą vienijantį visą pajūrio zoną pritaikant vertikalios partnerystės modelį – pasitelkiant pakrantėje ir įtakos zonoje esančius rekreacinius, žmogiškuosius, paslaugų, komercinius ir kt. išteklius ir infrastruktūrą, skatinant jų plėtrą ir integralumą (taikyti II sk. 1 skirsn. nuostatas);

554.4. išnaudojant geografinį išskirtinumą ir esamą veiklų specifiką skatinti jūrinių veiklų plėtrą – sukurti teises prielaidas infrastruktūros, akvakultūros, atsinaujinančios energijos išteklių, nemetalinių ir naftos išteklių išgavimo ir kt. objektų įrengimui jūroje, užtikrinti sklandų esamų veiklų augimą;

554.5. vystyti visas turizmo rūšis ir joms skirtą infrastruktūrą, plėtoti kultūrinio turizmo, verslo turizmo, sveikatos turizmo ir žaliojo (ekologinio) turizmo viešąją ir privačią infrastruktūrą.

555. **Bendrosios nuostatos veiklai jūroje.** Teritorinio elemento erdvinę sandarą sudaro sausumos ir jūros veiklų sąveikos zona, jūros rajono vidaus vandenys, teritoriniai vandenys (teritorinė jūra),

išskirtinė ekonominė zona. Kaip atskiras planavimui svarbus rajonas išskiriama jūros priekrantė iki 20 m gylio izobatos. Planuojamas rajonas apima vandenį, jūros dugną, žemės gelmes ir sausumą.

556. Jūros akvatorijoje galimos visos veiklos suderinus jas tarpusavyje, išlaikant reikalavimus saugomose teritorijose ir gerą jūros aplinkos būklę, atsižvelgiant į hidrodinaminius procesus.

557. Inžinerinės infrastruktūros tiesimo, grunto šalinimo, žemės gelmių išteklių paieškos, žvalgybos ir gavybos darbai, kita veikla, pažeidžianti dugno paviršių, negalima gamtos vertybių teritorijose, nuskendusiu laivų ir kito povandeninio kultūros paveldo buvimo vietose bei teisės aktų nustatyta tvarka neištirtose planuojamos teritorijos vietose, kuriose aptikta istorinių ar archeologinių objektų, kol šie radiniai neištirti.

558. Akvatorijoje esančio povandeninio paveldo apsauga ir prieinamumas viešajam pažinimui užtikrinami, plečiant tyrimų duomenimis ir mokslinėmis žiniomis pagrįstų vertybių atranką ir jų įtraukimą į Kultūros vertybių registrą, parengiant specialias povandeninio paveldo apsaugos programas ir priemones. Vertingiausiomis gamtinio – saugomo kultūrinio kraštovaizdžio teritorijomis pripažįstami senųjų Baltijos jūros krantų relikvai ties Juodkrante 27–30 m gyliuose ir prie Palangos apie 15 m gylyje esantys povandeniniai kanjonai (žr. brėž. „Atsakingai naudojama jūra ir pakrantė“).

559. Atsižvelgiant į esamą Baltijos jūros ekologinę būklę susisiekiama, inžinerinės infrastruktūros, kitų objektų ir veiklų plėtrai prioritetas teikiamas inovatyviems, gamtai draugiškiems sprendimams, taip užtikrinant darnų veiklų vystymą ir mėlynąją ekonomiką. Jūrinėje teritorijoje inžinerinės sistemos planuojamos numatytuose infrastruktūros koridoriuose, statiniai ir objektai įrengiami tausojant jūros išteklius ir dugno sandarą.

560. Visoje akvatorijoje esamų veiklų, naujų veiklų plėtros ir aplinkosaugos interesai derinami Lietuvos Respublikos ir tarptautinių teisės aktų bei susitarimų nustatyta tvarka.

561. Planuojant veiklas pavojinguose rajonuose (buvę minų laukai, cheminio ginklo palaidojimo rajonas), kiekvienu konkrečiu atveju turi būti įvertinta rizika ir užtikrintas veiklos saugumas.

562. Akvatorijoje valstybės poreikiams rezervuojamos teritorijos uostams ir jų infrastruktūrai, bendro naudojimo vandens keliams, techninei infrastruktūrai (infrastruktūros koridoriai). Valstybės poreikiams rezervuojamose teritorijose taikomi bendri jūrinių veiklų reglamentavimo ir jūrinių teritorijų naudojimo principai.

563. **Teritorijos naudojimo funkciniai prioritetai.** Veiklos prioritetų nustatymas taikomas Lietuvos Respublikos teritorinėje jūroje ir išskirtinėje ekonominėje zonoje, kaip jūrinių teritorijų naudojimo bei viešojo intereso apsaugos politikos instrumentas.

564. Iki 2030 nustatomi šie funkciniai prioritetai (žr. brėž. Galimybių Lietuva 2030):

564.1. Tausojančios daugiafunkcinės veiklos (TD) – prioritetas teikiamas veikloms, kurios atitinka konkrečios saugomos teritorijos saugomiems kompleksams ir / ar objektams (vertybėms) taikomus reikalavimus, palaiko ekosistemų pusiausvyrą, biologinę įvairovę.

564.2. Jūrinės laivybos prioriteto (LL) – prioritetas teikiamas laivybos keliams.

564.3. Infrastruktūros plėtros prioriteto (LU) – prioritetas teikiamas uostų ir su uostų veikla susijusioms teritorijoms (inkaravietės, uostų reidai, grunto šalinimo vietos ir kt.), inžinerinės infrastruktūros koridoriams ir objektams jūroje.

564.4. Naudingųjų iškasenų gavybos jūroje (LN) – prioritetas teikiamas naudingųjų iškasenų paieškoms, žvalgybai, tyrimams ir gavybai.

564.5. Bioprodukcinio ūkio prioritetas jūroje (LB) – prioritetas teikiamas žuvininkystės (žvejybos, akvakultūros) ir su biologinių išteklių naudojimu susijusioms veikloms.

564.6. Atsinaujinančių energijos išteklių plėtros (LA) – prioritetas teikiamas atsinaujinančių energijos išteklių gavybai, objektų ir įrenginių, susijusių inžinerinės infrastruktūros įrengimui.

564.7. Esamos ir plečiamose Krašto apsaugos teritorijose jūroje ir pakrantės zonoje (KA) – prioritetas teikiamas krašto apsaugos ir pasirengimo valstybės gynybai funkcinėi veiklai. Karinio poligono teritorija siejama su neribojama karine veikla (koviniu šaudymu ir kariniu mokymu). Karinio mokymo teritorija (apie 500 km²) jūroje IEZ zonoje siejama su ginklo pavojaus zonomis ir kariniais mokymais, taikant teritorijoje nustatytus apribojimus. Oro navigacijos apribojimai taikomi karinio mokymo ir karinio poligono teritorijose.

565. Išteklių naudojimo jūroje prioritetai. Biologinių išteklių naudojimas vyksta visoje akvatorijoje, siekiant apsaugoti žuvininkystės sektoriaus išteklius nuo pereikvojimo, biologiniu, aplinkos ir ekonominiu požiūriu tausiai naudoti gyvuosius jūros išteklius išlaikant pusiausvyrą tarp paklausos ir pasiūlos, jūrinėje teritorijoje prioritetas teikiamas dugno ir rifų buveinių, žuvų nerštaviečių ir migracijos koridorių apsaugai, šiose teritorijose veiklas vykdančioms ekstenyviai.

566. Akvakultūra galima tose akvatorijos dalyse, kuriose galimas suderinamumas su kitomis veiklomis. Negalima uostų reidų teritorijose, laivybos keliuose, saugomose teritorijose. Akvakultūra vystoma grindžiant moksliniais tyrimais, taikant inovatyvius sprendimus, išlaikant ekosistemų vientisumą, derinant su kitomis veiklomis.

567. Vystoma nemetalinių naudingųjų iškasenų paieška, žvalgyba ir gavyba jūrinėje teritorijos dalyje atlikus visas reikalingas telkinių žvalgybos, poveikio aplinkai vertinimo ir teritorijų planavimo procedūras. Nemetalinių naudingųjų iškasenų įsisavinimas jūrinėje dalyje turėtų būti prioritetas, lyginant su sausumoje išgaunamais šios rūšies ištekliais, kadangi tokiu būdu nėra pažeidžiami sausumos plotai, nėra poreikio nuimti ir perdislokuoti dirvožemio bei kitos mineralinės inertinės dangos gruntuos, yra paprastesnis integravimas išekspluatuotų teritorijų atgal į supančią aplinką etc.

568. Vystant naftos darbų plėtrą, bei užtikrinant ekologinį jūros saugumą šiuo metu vykdomų kaimyninių šalių naftos paieškos ir (ar) žvalgybos ir (ar) gavybos atžvilgiu, būtina suaktyvinti poziciją dėl kaimyninių šalių įtraukimo į bendrus ir dvišalius veiksmus, sprendžiant ekologinius jūros klausimus, rengiant reagavimo į naftos išsiliejimą planus ir likviduojant padarinius, kompensuojant taršos padarytą žalą.

569. Naftos ir kitų žemės gelmių išteklių paieška, žvalgyba bei gavyba galima visoje akvatorijoje, išskyrus gavybos veiklą pajūrio juostoje, saugomose teritorijose, uostų reiduose, gamtos ir kultūros paveldo objektų teritorijose. Teritorijose, kuriose prioritetas teikiamas kitai veiklai (laivybos keliai, krašto apsaugai skirtose teritorijose ir kt.) žvalgybos ir išgavimo darbai vykdomi tik suderinus su prioritetingos veiklos vykdytoju. Šiose teritorijose ribojamas naftos ir kitų išteklių gavybai skirtų stacionarių įrenginių išdėstymas vandens paviršiuje ir stovymėje taip, kad būtų užtikrinta prioritetingų veiklų tose teritorijose sklaidi veikla (laivybos, krašto apsaugos ir kt.) (taikyti II sk. 8 skirsn. nuostatas).

570. Mėlynosios ekonomikos prielaidos ir prioritetai. Siekiant skatinti esamų ir naujų ekonominių veiklų jūroje ir pakrantėje darnų vystymąsi, įvertinus galiojančius teisės aktus, strategijas, gamtinę aplinką, valstybės plėtros prioritetus, sausumos infrastruktūrą ir plėtros prioritetus formuojamos teritorijos funkcinių prioritetų zonos jūroje, inžineriniai ir susisiekimo koridoriai, naudingųjų iškasenų ir naftos struktūrų teritoriniai sprendiniai (žr. brėž. Galimybių Lietuva 2030).

571. Siekiant mėlynosios ekonomikos augimo būtina Klaipėdos valstybinio jūrų uosto (KVJU) plėtra, kaip esamas ir naujas veiklas aptarnaujančio objekto, galinčio priimti didelį srautą ir didelės grimzlės laivus, įvairių gabaritų krovinius, įvairių paskirčių laivus (kruiziniai, keleiviniai, krovininiai). Prioritetas teikiamas uosto vidinei plėtrai (Pietinė ties Kiaulės nugaros sala) iki 2030 m. pasitelkiant inovatyvias technologijas, gamtą, jūros aplinką tausojančius sprendimus ir priemones. Išorinė (ties Melnrage arba Būtinge) plėtra vykdoma – tik pasitvirtinus poreikiui naudojant gamtą, jūros aplinką tausojančius sprendimus ir priemones. Kartu vystoma sausumos transporto infrastruktūra taip, kad būtų išskaidyti ir nukreipti krovinių srautai nuo miesto teritorijos (taikyti II sk. 4 skirsn. nuostatas)

572. Vystyti naują transporto-logistikos ir pramonės kompleksą, su prieiga arba užtikrinant reikiamą susisiekimą su KVJU.

573. Pasitelkiant MTEPI resursus vystyti bioekonomikos, mėlynosios biotechnologijos, švariųjų technologijų ir susijusių sričių veiklą, diegimą, pramonės, kūrybinių industrijų ir profesinių paslaugų plėtrą, vystyti inovacijų kūrimo sistemą, kurti naujus produktus ir paslaugas. Stiprinti Jūrinį slėnį, įveiklinant esamą infrastruktūrą mokslo ir verslo partnerystei ir pritraukiant specialistus, reikalingus vietiniam ir tarptautiniam verslui vystyti.

574. Žuvininkystės sektorius yra svarbi ekonomikos ir kultūrinio identiteto dalis, kuri būtina išsaugoti ir plėtoti, užtikrinant čia gyvenančių bendruomenių gerovę. Siekiant sudaryti galimybes sklandžiam veiklos vystymui pritaikoma Šventosios jūrų uosto ir planuojamų uostelių KVJU šiaurinėje ir pietinėje plėtos zonose infrastruktūra laimikio iškrovimui, įrengiama nauja prieplauka ties Karkle. Priekrantės verslinė žvejojimo skatinama kaip nematerialus kultūros paveldas ir tradicinis verslas, skatinamas specialistų rengimas, aptarnaujančios infrastruktūros ir laivyno plėtra, žuvų perdirbimas. Skatinamas žvejojimo veikloje susidarančių atliekų, nepageidaujamos priegaudos, laivų atliekų tvarkymo infrastruktūros vystymas.

575. Siekiant užtikrinti verslinės žvejojimo galimybes žuvų ištekliams turtingiausiuose ir žvejojimo patogiausiuose jūros rajonuose ir derinti su aplinkosaugos prioritetais akvatorijoje formuojamos intensyvios ir tausojančios žuvininkystės zonos (žr. brėž. Bioprodukcinių ūkių veiklos ir skatinamos priemonės).

576. Skatinamas darnus akvakultūros vystymas, sudarant trūkstantis teisinės prielaidas akvakultūros objektų įrengimui LR jūros teritorijoje. Prioritetas teikiamas ekologinės akvakultūros vystymui.

577. Skatinamas pažintinis jūrinis turizmas ir jūrinių pramogų paslaugos, tam išnaudojant jūrinio kultūros paveldo ir gamtos objektų teikiamas galimybes. Sudaromos sąlygos mažųjų, burinių, vietinio plaukiojimo, žvejojimo ir kitų laivų aptarnavimui skatinant Šventosios jūrų uosto rekonstrukciją. Skatinami jūrinės kultūros ir gamtos paveldo objektų moksliniai tyrimai, užtikrinama jų apsauga, ir prieinamumas visuomenei. Skatinama kruizinio turizmo plėtra plečiant Klaipėdos miesto pramogines, kultūrines, laisvalaikio ir kitas paslaugas, tarptautiniu mastu stiprinant kultūrinį identitetą.

578. Skatinama rekreacinių paslaugų ir pramogų plėtra, naujų verslų bei paslaugų kūrimasis kranto zonoje. Skatinama kompleksiskai išvystyti Lietuvos pajūrio paplūdimių infrastruktūrą bei ją pritaikyti turizmui.

579. **Inžinerinės ir susisiekimo infrastruktūros plėtos prioritetai jūroje.** Plėtojant KVJU, bet kartu siekiant mažinti neigiamą tranzitinio sunkiojo automobilių transporto poveikį Klaipėdos miesto gyventojams ir susisiekimo sistemai, numatyti pietinį ir šiaurinį transporto koridorius jungiančius KVJU su tarptautiniais ir nacionaliniais šalies transporto koridoriais (taikyti II sk. 4 skirsn. nuostatas).

580. Gerinti Klaipėdos uosto sąveiką su geležinkelių transportu. Didinti geležinkelių transportu gabenamų krovinių iš uosto ir į jį skaičių siekiant, kad kuo didesnis kiekis krovinių būtų pervežama geležinkelių transportu (taikyti II sk. 4 skirsn. nuostatas).

581. Mažinti pervežamų krovinių srautus per centrinę Klaipėdos geležinkelio stotį ir mieste esantį kelyną, plėtojant esamas geležinkelio stotis priemiestyje bei planuoti Klaipėdos miesto geležinkelio linijos aplinkkelį (taikyti II sk. 4 skirsn. nuostatas).

582. Plečiant KVJU prioritetas teikiamas darniems, sausumos ir jūros aplinką tausojantiems sprendimams:

582.1. Siekiant sumažinti į aplinką patenkančių teršalų kiekį, skatinti SGD varomų laivų krovą Klaipėdos uoste, taip prisidedant prie šiltnamio efekto sukeliančių dujų bei kitų į aplinką išmetamų teršalų apimčių mažinimo.

582.2. Siekiant sumažinti iš laivų išmetamų teršalų kiekį ir triukšmo lygį uoste, numatoma įrengti elektros energijos tiekimo laivams nuo kranto infrastruktūrą.

582.3. Diegti su SGD susijusias inovacijas – skatinti inžinerinės pramonės įmonių įsitraukimą į naujų SGD technologijų, technologinių įrenginių ir transportavimo priemonių kūrimą bei integravimą į rinką.

582.4. Vystant uosto plėtrą prioritetas teikiamas esamų uosto teritorijų išnaudojimui ir vidinei (pietinei) plėtrai ties Kiaulės nugaros sala. Išnaudojus šias plėtros teritorijas tęsiama išorinė uosto plėtra.

582.5. Vystant uosto plėtrą pirmiausia įgyvendinti poveikio aplinkai mažinimo ir ekologinio kompensavimo priemonės, susijusias su poveikiu Klaipėdos miesto gyvenamosiomis teritorijomis ir padidėsančiais transporto srautais, gėlo vandens paplitimo zona jūroje, žuvų migracija, krantų erozija, ledo judėjimu pavasarį ir kt. būtinas užtikrinti darnią plėtrą;

582.6. Užtikrinti priekrantės smėlio nešmenų judėjimą jūroje išilgai pakrantės į šiaurę nuo uosto. Šie reikalavimai taikytini veikalai statybų ir pajūrio juostos akvatorijoje įrengtos sausumos eksploatavimo laikotarpiui. Atliekant poveikio aplinkai vertinimo procedūras būtina įvertinti poveikį LR jūros rajono geros aplinkos būklės savybėms;

582.7. optimizuoti KVJU grunto šalinimo jūroje (dampingo) vietas, parinkti naujas vietas taikant ekosistemomis pagrįstą metodą ir vadovaujantis atsargumo principu, numatyti galimybes išplėsti uosto plėtros metu iškasto grunto panaudojimo galimybes krantotvarkos ar kitiems tikslams.

583. Atsinaujinančios energetikos objektų statybai ir įrengimui numatomos trys prioritetinės teritorijos – teritorinėje jūroje ties Palanga tarp Baltijos jūros talasologinio draustinio ir laivybos kelio, kurioje griežtai ribojamas vėjo elektrinių įrengimas, į šiaurę nuo Klaipėdos esanti 20–50 m gylių zona – Klaipėdos–Ventspilio pakiluma ir toliau vakaruose – Klaipėdos banka, kuriose ribojimų vėjo elektrinių įrengimui nėra. Pirmojoje teritorijoje prioritetas teikiamas atsinaujinančių išteklių energetikos vystymui, kuri nepažeidžia teritorijoje numatytų apribojimų (bangų, srovių, saulės ir kt.). Visi objektai nurodytose teritorijose turi atitikti nacionalinio saugumo ir aplinkosaugos reikalavimus. Siekiant sumažinti vėjo jėgainių vizualinę įtaką jūriniam kraštovaizdžiui vėjo jėgainių statybos galimos už teritorinės jūros ribų (apie 30 km nuo kranto).

584. Energijai, gautai iš atsinaujinančių energijos šaltinių, perduoti formuojami inžinerinės infrastruktūros koridoriai, prioritetiškai panaudojant jau esamos infrastruktūros trasas ir nustatytus infrastruktūros koridorius. Kabelių trasos ir parkų priežiūrai būtini laivų judėjimo koridoriai tikslinami, rengiant žemesnio lygmens teritorijų planavimo dokumentus, įvertinus esamą ir planuojamą jūros naudojimą ir aplinkosauginius reikalavimus.

585. Vystantis atsinaujinančių energetinių išteklių technologijoms, energetinių parkų įrengimas gali būti planuojamas ne tik zonose, kuriose prioritetas teikiamas vėjo elektrinių statybai, bet ir kitų jūrinių veiklų plėtrai rezervuotose teritorijose, esant aplinkosauginiam pagrindimui ir atsižvelgus bei įvertinus jūrinių teritorijų poreikius kitų veiklų plėtros reikmėms.

586. Siekiant tausoti jautrias jūros dugno ekosistemas inžinerinės infrastruktūros trasos jungiančios jūroje esančius objektus su sausuma ir sausumoje esančius objektus per jūrą su kita sausuma (tarp jų ir kitoje valstybėje) įrengiamos numatytuose inžinerinės infrastruktūros koridoriuose, esamų inžinerinių kabelių trasose. Inžineriniai koridoriai tikslinami vadovaujantis ekosistemomis pagrįsto metodo ir atsargumo principais, ištyrus ir įvertinus galimą neigiamą poveikį LR jūros rajono geros aplinkos būklės savybėms. Nuostata taikoma visoje akvatorijoje.

587. Atsižvelgiant į esamą laivybos intensyvumą ir informaciją apie laivų judėjimą išlaikomi esami laivybos keliai. Nustatomas laivybos tranzito koridorius LIEZ ties Klaipėdos banka.

588. Skatinama spartesnė Šventosios jūrų uosto rekonstrukcija pritaikant uosto infrastruktūrą platesniam veiklų spektrui:

588.1. ilginti įplaukimo kanalą įrengiant molus, įrengti reikalingą infrastruktūrą žvejų laivams – susisiekimo, infrastruktūrą laimikiui iškrauti, laivams laikyti ir aptarnauti, atliekoms šalinti ir kt.;

588.2. įrengti reikalingą infrastruktūrą mažiesiems, buriniams, pramoginiams laivams laikyti ir aptarnauti, tinkamas krantines rekreacijai ir pramogoms organizuoti, kt.;

588.3. rezervuoti sausumos teritoriją uosto plėtrai.

589. Skatinamas prieplaukų ir uostelių įrengimas:

589.1. Numatoma prieplauka, skirta mažų žvejybos laivelių laimikio iškrovimui, Karklės kaimo šiaurinėje dalyje ties Rikinės upeliu. Būtina pritaikyti tinkamą susisiekimo infrastruktūrą sausumoje.

589.2. Numatomi daugiafunkciniai uosteliai šiaurinėje KVJU plėtros teritorijos dalyje ties Melnrage ir pietinėje KVJU plėtros teritorijoje ties pietiniais uosto vartais Kuršių mariose, skirti mažiesiems, buriniams, pramoginiams laivams laikyti ir aptarnauti, rekreacijai ir pramogoms organizuoti, žvejams reikalingai infrastruktūrai.

589.3. Skatinamas Šilutės prieplaukos vystymas pritaikant mažiesiems, buriniams, pramoginiams laivams. Prioritetas teikiamas siekiant uosto statuso.

590. Siekiant sudaryti teisingas prielaidas LR BP koncepcijoje numatyta II giliavandens uosto alternatyvai, rezervuojamos sausumos teritorijos Būtingėje giliavandens uosto ir reikiamos infrastruktūros vystymui: naujai geležinkelio linijai Būtingė–Kūlpėnai, naujam geležinkelio kelynei tarp Šventosios ir Būtingės ir naujai ar rekonstruojamai automobilių kelio jungčiai Būtingė–Darbėnai ir pačiam uostui įrengt (žr. brėž. Kompleksinė infrastruktūra ir teritorijų rezervavimas valstybės poreikiams).

591. **Sausumos ir jūrinių teritorijų ekosistemų pusiausvyra.** Jūroje formuojamas gamtinis karkasas, išskiriamos geomorfologiškai skirtingos zonos, kurios sąlygoja veiklas ir vystymo galimybes (žr. brėž. Kraštovaizdžio formavimas ir ekologinė pusiausvyra):

591.1. Kuršių nerijos ir žemyninio kranto priekrantė – teritorija nuo kranto linijos iki 20 m gylio, tai jautriausia ir hidrodinamiškai aktyviausia jūros–sausumos sąveikos zona, kurioje prioritetas teikiamas buveinių apsaugai, tausojančiai priekrantės žvejybai ir akvakultūrai taikant tausojančius gamtines buveines žvejybos būdus, uostų ir uostelių infrastruktūros plėtrai taikant ekologines kompensavimo priemones, rekreacijai įveiklinant sausumos ir vandens kultūros ir gamtos paveldo objektus;

591.2. Pakilumos – Klaipėdos Ventspilio pakiluma, Klaipėdos banka, Kuršių–Sambijos pakiluma, prioritetas teikiamas buveinių apsaugai, verslinei žvejybai, taikant tvarius žvejybos būdus, saugančius ekosistemas, atsinaujinančių energijos išteklių gavybai;

591.3. Įdaubos ir jų šlaitai – Gdansko įdauba, Nemuno proslėnis, Gotlando įdaubos šlaitai, prioritetas teikiamas verslinei žvejybai. Ši akvatorijos dalis taip pat rezervuojama nenumatytiems Valstybės poreikiams ir ateities veikloms vystyti.

592. Siekiant išsaugoti erdvinį saugomų gamtinių arealų vientisumą, koncentruojant saugomų jūrinių teritorijų plėtros galimybes Lietuvos jūrinėje teritorijoje esamose pakilumose. Saugomų teritorijų steigimas turi būti vykdomas pagal mokslinių tyrimų rezultatais parengtus naujų saugomų teritorijų steigimo pagrindžiamuosius dokumentus.

593. Siekiant gerinti jūros aplinkos būklę ir ją išlaikyti būtina mažinti eutrofikaciją skatinančių maistinių medžiagų patekimą į Kuršių marių ir Baltijos jūros aplinką. Mažinama vandens telkinių tarša iš žemės ūkio taršos šaltinių, reglamentuojant trešiamųjų produktų naudojimą. Mažinant vandens telkinių taršą iš sutelktosios taršos šaltinių, didinti nuotekų išvalymo efektyvumą, atsižvelgiant į vandensaugos tikslus. Taip pat būtina vykdyti nuotekų valyklų, esančių šalia geros būklės rodiklių neatitinkančių vandens telkinių, stebėseną ir esant poreikiui didinti nuotekų išvalymo efektyvumą. Žemės ūkio teritorijose rekonstruojant drenažo sistemas prioritetą teikti reguliacinėm melioracinėm ar kitom inovatyviom technologijom.

594. Siekiant atkurti gyvuosius išteklius ir atkurti biologinę įvairovę numatoma:

594.1. skatinti tausojančią žuvininkystę, tausojančius gamtines buveines žvejybos, objektų įrengimo, naudingų iškasenų išgavimo būdus, švarų jūrų transportą, nuotekų šalinimo iš laivų mažinimą;

594.2. skatinti žuvų nerštaviečių ir migracijos kelių, taip pat migruojančių paukščių mokslinius tyrimus, saugomų buveinių monitoringą siekiant numatyti priemones jų būklei gerinti ar atkurti;

594.3. skatinti kovos su invazinėmis svetimomis rūšimis priemones;

594.4. integruoti jūrų mokslo kryptis bei siekti technologinės pažangos vystant naujus jūros aplinkos būklės stebėjimo metodus;

594.5. mažinti taršos židinius sausumoje, nustatyti vandensaugos tikslus atitinkančias sąlygas objektams, kurie tiesiogiai lemia vandens taršą (pasklidoji tarša, tarša žemės ūkio maistinėmis medžiagomis, tarša iš urbanizuotų teritorijų, transporto ir energetikos sektorių, tarša medikamentais);

594.6. tęsti veiksmus siekiant geros jūrinės aplinkos būklės iki 2030 m., atsižvelgiant į ES Jūrų strategijos pagrindų direktyvą.

595. Atsižvelgiant į galimus klimato kaitos pokyčius ir krantų erozijos intensyvėjimą užtikrinti nuolatinę jūros paplūdimių ir apsauginio kopagūbrio priežiūrą bei krantosaugos priemonių taikymą, sudarant galimybę paplūdimius atkurti naudojant jūroje esančius smėlio šaltinius ir uostuose iškasamą švarų gruntą. Inžinerines krantotvarkos priemones taikyti tik iškilus ekstremalioms grėsmėms kranto struktūrai ar gyventojų saugumui.

596. Vadovaujantis Aplinkos ministerijos rengiama ir tvirtinama Jūros krantų tvarkymo programa ir įvertinus poreikius, tęsti Melnragės – Girulių ir pradėti Šventosios – Būtingės priekrantės papildymą uostų akvatorijose iškasamu švairiu smėliu.

KETVIRTASIS SKIRSNIS

NACIONALINIS SAUGUMAS

(žr. brėž. Kompleksinė infrastruktūra ir teritorijų rezervavimas valstybės poreikiams,

Atsakingai naudojama jūra ir pakrantė)

597. Nacionalinės saugumo politikos prioritetai laikotarpiui iki 2030 m. yra viešasis, ekonominis, energetinis, kibernetinis, informacinis, socialinis saugumas ir efektyvi nacionalinė gynyba bei jos pajėgumai, reikalingi kolektyvinės NATO gynybos įsipareigojimams vykdyti. Stiprinant nacionalinio saugumo sistemą ir siekiant užtikrinti krašto apsaugos (gynybos) poreikius iki 2030 m. numatoma:

597.1. sudaryti teisinės prielaidas darniai integruoti krašto apsaugos (toliau – KA) erdvinis poreikius į susisiekimo, inžinerinių sistemų, kraštovaizdžio, aplinkos apsaugos sektorių plėtros programas;

597.2. integruoti KA skirtus poreikius atspindinčius rodiklius į Lietuvos Respublikos teritorijos bendrojo plano sprendinių įgyvendinimo stebėsenos rodiklių sistemą siekiant stebėti poreikių įgyvendinimą jūroje ir žemyninėje dalyse;

597.3. išlaikyti esamas karines teritorijas jūroje, sausumoje (tarp jų pakrantės zonoje) ir rezervuoti naujas teritorijas jūroje ir sausumoje KA erdviniams poreikiams, nustatant joms funkcinių prioritetą KA veiklai. KA prioritetai pateikti šiuose brėžiniuose: Kompleksinė infrastruktūra ir teritorijų rezervavimas valstybės poreikiams, Atsakingai naudojama jūra ir pakrantė, Galimybių Lietuva 2030;

597.4. lokalizuoti ir integruoti krašto gynybos erdvinis poreikius (nurodytus šio skyriaus 604 punkte ir brėžinio Kompleksinė infrastruktūra ir teritorijų rezervavimas valstybės poreikiams schemeje) rengiant žemesnio lygmens teritorijų planavimo dokumentus, pažymint juos brėžiniuose, aptariant tekste ir teritorijų naudojimo reglamentuose;

597.5. kryptingai vystyti ir karinę jūrinę infrastruktūrą, skirtą LK kariniams laivams dislokuoti ir sąjungininkų kariniams laivams bei kroviniams priimti;

597.6. naujo karinio poligono ir karinio mokymo teritorijų įrengimas apie 12 000 ha (120 km²) krašto apsaugos sistemos tikslams vakarinėje Lietuvos teritorijos dalyje. Atlikti galimybių ir poreikio studiją dėl naujo karinio poligono ir karinio mokymo teritorijų įrengimo visoje Lietuvos teritorijoje. Studijos išvadose nustatčius poreikį naujo karinio poligono ir karinio mokymo teritorijų įrengimą kitoje, ne vakarinėje Lietuvos dalyje, jų įrengimą numatyti kitoje Lietuvos teritorijoje.

598. Esamose karinėse teritorijose statinius statyti pagal vystomų karinių pajėgumų poreikius ir reikalavimus, o statomiems metalinių konstrukcijų statiniams (antenoms), aukštingumą reglamentuoti taip: Nemirsetoje – apie 45 m, Kairių poligone – apie 90 m, Nidoje – apie 65 m, užtikrinant būtiną radaro apžvalgos lauką jūroje ir sausumoje.

599. Palikti esamą Karinio poligono jūroje teritoriją ir įsteigti naują karinio mokymo teritoriją (apie 500 km²) jūroje, rezervuoti teritoriją (750 ha) Kairių karinio poligono plėtrai pakrantės zonoje (pažymėta brėžiniuose Galimybių Lietuva 2030, Kompleksinė infrastruktūra ir teritorijų rezervavimas valstybės poreikiams, Atsakingai naudojama jūra ir pakrantė, taip pat išvardintuose brėžiniuose esančiose schemose).

600. Rengiant, koreguojant arba keičiant žemesnio lygmens kompleksinius teritorijų planavimo dokumentus, teisės aktų nustatyta tvarka ir vadovaujantis LR BP (Krašto apsaugos poreikiams planuojamų teritorijų išdėstymo schema, brėžinys Kompleksinė infrastruktūra ir rezervavimas valstybės poreikiams) nustatytu KA teritorijų naudojimo funkciniu prioritetu:

600.1. lokalizuoti dvi tinkamas teritorijas po 20 ha ploto šiose savivaldybėse: Šilalės r., Kelmės r., Telšių r., Rietavo r., Kauno r. arba Kėdainių r., arba Ukmergės r.;

600.2. suplanuoti esamos teritorijos Klaipėdos r. savivaldybės Priekulės seniūnijoje, Kairių kaimo gyvenamojoje vietovėje plėtrą krašto apsaugos tikslams, plečiamos teritorijos plotas – 50 ha su 400 m apsaugos zona; suplanuoti esamos teritorijos Radviliškio r. savivaldybės Linkaičių kaimo gyvenamosios vietovės teritorijoje plėtrą krašto apsaugos tikslams, plečiamos teritorijos plotas – 10 ha su 400 m apsaugos zona;

600.3. suplanuoti 14 vnt. teritorijų po 100 ha ploto su 400 m. apsaugos zona šiose savivaldybėse: Plungės r., Rietavo, Raseinių r., Marijampolės, Alytaus r., Elektrėnų, Kėdainių r., Molėtų r., Anykščių r., Panevėžio r., Šiaulių r., Telšių r., Ukmergės r.;

600.4. suplanuoti 10 ha ploto teritoriją antenų laukui Klaipėdos apskrityje (Palangos m.);

600.5. suplanuoti naujas KA tikslams skirtas 2 teritorijas po 5 ha ploto pasienio ruožuose Smalininkai–Jurbarkas–Sintautai (Jurbarko r. sav.) ir Medininkai–Kalveliai–Lavoriškės (Vilniaus r. sav.);

600.6. suplanuoti Šventosios jūrų uoste 2 ha ploto ir 100 m krantinę Lietuvos kariuomenės poreikiams;

600.7. suplanuoti teritorijas Lietuvos kariuomenės antenoms 3 teritorijas po 12 arų ploto ir 1 teritoriją 1,5 ha ploto Šilalės r., Ukmergės r. savivaldybėse su padidinto aukštingumo reglamentais metalinių konstrukcijų inžineriniams statiniams.

601. Rengiant, keičiant, koreguojant teritorijų planavimo dokumentus, rengiant regionų plėtros planus ir programą pasienio teritorijose, įvertinti pasienio juostos ribas (nustatytas ir patvirtintas Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimais), valstybės sienos apsaugos objektų ir įrenginių apsaugos zonas (nustatytas LR specialiųjų žemės naudojimo sąlygų įstatyme), pasienio ruožo ir valstybės sienos apsaugos zonos ribas, patvirtintas Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2020 m. birželio 10 d. nutarimu Nr. 598 „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2007 m. gegužės 30 d. nutarimo Nr. 548 „Dėl pasienio ruožo ribų ir valstybės sienos apsaugos zonos ribų bei Lietuvos Respublikos gyvenamųjų vietovių, priskirtų pasienio ruožui, sąrašo patvirtinimo“ pakeitimo“ (vadovautis aktualia redakcija), bei šiose

teritorijose taikomas papildomas sąlygas. Tam tikri ūkinės ir kitos veiklos vykdymo aspektai teritorijose, esančiose prie valstybės sienos, apibrėžti (nustatomi) ir dvišalėse sutartyse dėl valstybės sienos teisinio režimo.

PENKTASIS SKIRSNIS

LIETUVOS STRATEGINIAI OBJEKTAI 2030 IR TERITORIJOS REZERVUOJAMOS VALSTYBĖS POREIKIAMS

(žr. brėž. Kompleksinė infrastruktūra ir teritorijų rezervavimas valstybės poreikiams)

602. Vadovaujantis LR BP koncepcijos II skirsnio „Lietuvos strateginiai objektai“ nuostatomis, siekiant šalies integracijos į globalias ekonomines, kultūrinės, infrastruktūros ir Europos saugumo struktūras tikslų, stiprinant šalies kultūrinę raišką įgyvendinti laikotarpiu iki 2030 m. ir / ar sudaryti prielaidas įgyvendinti vėliau strategiškai svarbius projektus ir / ar objektus, pateikiamus sąrašu 2 priede, pažymėtus brėžinyje „Kompleksinė infrastruktūra ir teritorijų rezervavimas valstybės poreikiams“ pavadinimu „strateginiai objektai“, ir rezervuoti šių projektų objektams reikalingas teritorijas – teritorijas rezervuotas valstybės poreikiams.

603. 2 priede sąrašu pateikti strategiškai svarbūs projektai ir / ar objektai yra arba, esant poreikiui, gali būti ateityje Lietuvos Respublikos Seimo arba Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimais pripažinti svarbiais valstybės projektais.

604. Teritorijos rezervuotos valstybės poreikiams turi būti pažymėtos žemesnio lygmens kompleksiniuose ir specialiojo teritorijų planavimo dokumentuose, juos rengiant, keičiant ar koreguojant. Konkretūs Lietuvos Respublikos Vyriausybės sprendimai planuojant ir pripažįstant projektus valstybei svarbiais, planavimo organizatoriaus sprendimai apie planavimo pradžią, SPAV procedūras ir išvadas, žemės plotus, paimamus visuomenės poreikiams, paėmimo terminai ir tvarka, informacija apie statybos etapus bus viešinama teisės aktų nustatyta tvarka.

605. Teritorijos, rezervuotos valstybės poreikiams – preliminari informacija viešojo administravimo subjektams, investuotojams, žemės ir miško savininkams, kitiems suinteresuotiems fiziniams ir juridiniams asmenims apie valstybės poreikius ir ketinimus teritorijose, susietose su Valstybei svarbiais projektais. Valstybės institucijos ir viešojo administravimo subjektai privalo vadovautis šia informacija priimant sprendimus dėl savo, pavaldžių įmonių, įstaigų ir organizacijų veiklos rezervuotose teritorijose, siejamos su investicijomis į nekilnojamąjį turtą, infrastruktūrą, gamybą ar gavybą. Viešojo administravimo subjektai privalo informuoti privačius investuotojus, fizinius ir juridinius asmenis apie galimas rizikas plėtojant nekilnojamąjį turtą rezervuotose valstybės poreikiams teritorijose.

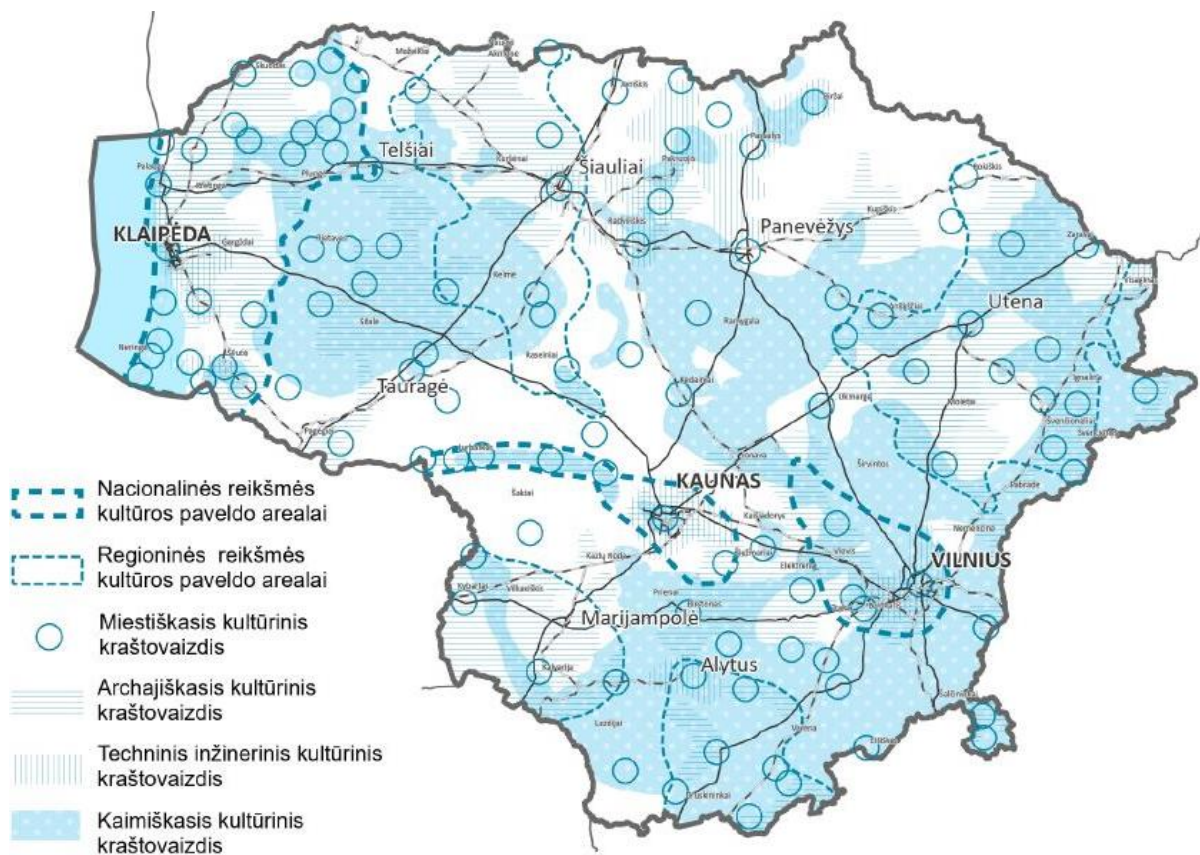
606. Teritorijos, rezervuotos valstybės poreikiams, nesukelia jokių teisinių pasekmių, apribojimų fiziniams ir juridiniams asmenims disponuoti ir valdyti turimą nekilnojamąjį turtą. Šios teritorijos siejamos su investicijų rizika plėtojant naujas ekonomines veiklas, didinant esamų ekonominių veiklų pridėtinę vertę.

Saugomo kultūrinio kraštovaizdžio formavimo metodika ir įveiklinimo prioritetų nustatymo gairės

(žr. brėž. Kraštovaizdžio formavimas ir ekologinė pusiausvyra, Kultūros politika ir rekreacija; sprendinių dokumento tekste II sk. 7 skirsn. SAUGOMAS KULTŪRINIS KRAŠTOVAIZDIS IR KULTŪROS PAVELDO IŠTEKLIAI)

Saugomi kultūriniai kraštovaizdžiai formuojami kultūros paveldo išteklių (žr. <https://kvr.kpd.lt> duomenų) pagrindu, sudaro Lietuvos kultūrinio kraštovaizdžio sistemos dalį. Kultūros vertybių registro duomenys yra nuolat pildomi, todėl saugomų kultūrinių kraštovaizdžių turinys, tipai ir apimtis nuolat kinta.

Nacionalinis kraštovaizdžio tvarkymo plano sprendiniais buvo teritoriškai apibrėžti dominuojančio archeologinio, architektūrinio (statinių ir statinių kompleksų ir dvarų sodybų kompleksų), techninio inžinerinio, urbanistinio, memorialinio paveldo arealai (žr. sprendinių dokumento tekste 399 p. 3 lentelę. Prioritetinės saugomų kultūrinių kraštovaizdžių tvarkymo nuostatos), kurių pagrindu, atsižvelgiant į kultūros paveldo išteklių istorinę kultūrinę reikšmę, reikšmingumą lemiančių vertingųjų savybių statusą ir svarbą formuojant ir saugant valstybės kultūrinę identitetą, buvo suformuoti 3 nacionalinės reikšmės kultūros paveldo arealai (žr. sprendinių dokumento tekste 394 p.) ir 4 regioninės reikšmės kultūros paveldo arealai (žr. sprendinių dokumento tekste 396 p.). LR BP sprendiniais dominuojančių paveldo arealų pagrindu formuojami keturi visaverčio saugomo kultūrinio kraštovaizdžio tipai, atsižvelgiant į skirtingus antropogeninės veiklos suformuotus paveldo arealus: 1. archajiškasis; 2.urbanizuotas kaimiškasis; 3.urbanizuotas techninis inžinerinis; 4.urbanizuotas miestiškasis.

Priedo Nr. 1 pav. Saugomų kultūrinių kraštovaizdžių hierarchijos ir tipų schema (žr. brėž., Kraštovaizdžio formavimas ir ekologinė pusiausvyra).

Suformuotų saugomų kultūrinių kraštovaizdžių nomenklatūra nėra baigtinė ir gali būti pildoma arba skaidoma į potipius žemesnio lygmens teritorijų planavimo dokumentuose.

ANTROPOGENIZUOTA APLINKA		ANTROPOGENINĖ APLINKA		APLINKA	
ARCHAIŠKASIS	KAIMIŠKASIS	TECHINIS INŽINERINIS	MIESTIŠKASIS KRAŠTOVAIZDIS (MIESTOVAIZDIS)	žymėjimas	Formuojami kultūriniai kraštovaizdžiai, jų ypatybės
archeologiniai objektai (piliakalniai, alkakalniai, senovės gyvenvietės ir kt., jų dalys); memorialiniai objektai (kapinės, kryžiai ir kt.), jų teritorijos ir dalys.	dvarai (sodybos, kompleksai, pavieniai dvarų pastatai, dvarvietės); etnografiniai kaunai, bažnytkaimiai ir jų dalys, juose esantys statiniai ir jų kompleksai.	senieji keliai, geležinkeliai ir jų priklausančiai tiltai, malūnai, fortifikacijos objektai, kiti technikos paveldo objektai ir jų dalys.	miestai, miesteliai, juose esantys statiniai ir jų kompleksai (istoriniai senamiestčiai, naujamiestčiai ir jų dalys, parkai, želdynai, miestovaizdžiai).	Formuojami kultūriniai kraštovaizdžio tipai	Kultūrinį kraštovaizdį formuojantys dominuojančio kultūros paveldo arealai (pagal KVR duomenys)
relikvinis kraštovaizdis ir asociatyvus	tebesiformuojantis kraštovaizdis Arba asociatyvus kraštovaizdis	tebesiformuojantis kraštovaizdis arba technogeninis kraštovaizdis	asociatyvus kraštovaizdis arba tebesiformuojantis kraštovaizdis	Antropogeniniai kraštovaizdžio tipai pagal UNESCO klasifikaciją ir formavimo principus, prioritetus	Kultūrinių kraštovaizdžių tipai pagal UNESCO klasifikaciją ir formavimo principus, prioritetus
Antropogenizuotas kraštovaizdis arba (retai) Antropogeninis kraštovaizdis	Antropogenizuotas kraštovaizdis	Antropogeninis arba Antropogenizuotas kraštovaizdis	Antropogeninis kraštovaizdis	Antropogeninės veiklos įtaka ir poveikio dydis: didelis poveikis/ vidutinis/mažas poveikis	Antropogeninės veiklos įtaka ir poveikio dydis: didelis poveikis/ vidutinis/mažas poveikis
Neurbanizuotas arba Urbanizuojamas arba (retai) -Urbanizuotas kraštovaizdis	Urbanizuotas kraštovaizdis	Istorinis urbanistinis technogenizuotas arba Urbanizuotas kraštovaizdis	Istorinis urbanistinis retai technogenizuotas kraštovaizdis	Teritorijų naudojimo funkcinė struktūra: urbanizuotas/urbanizuojamas/neurbanizuotas	Teritorijų naudojimo funkcinė struktūra: urbanizuotas/urbanizuojamas/neurbanizuotas
Kultūros paveldo autentiškumo išsaugojimo arba Kultūros paveldo tausojamo naudojimo	Tausojamo naudojimo ekstensyvioji kompaktiškos urbanizacijos	Autentiškumo išsaugojimo intensyvioji urbanizacijos	Autentiškumo išsaugojimo intensyvioji urbanizacijos arba Tausojamo naudojimo ekstensyvioji kompaktiškos urbanizacijos	Teritorijų naudojimo (erdvinių duomenų) funkciniai prioritetai	Teritorijų naudojimo (erdvinių duomenų) funkciniai prioritetai
-/+	+	-/+	+	Įveikimas kultūros infrastruktūrai : Materialaus ir nematerialaus paveldo sklaidai, bendruomenių poreikiams	Įveikimas kultūros infrastruktūrai : Materialaus ir nematerialaus paveldo sklaidai, bendruomenių poreikiams
-	-/+	+	-	Integracija į darmaus vystymosi (urbanizacijos) procesus bei miestų infrastruktūrą	Integracija į darmaus vystymosi (urbanizacijos) procesus bei miestų infrastruktūrą
-	+	+	+	Integracija į darmaus vystymosi (agrarnius) procesus bei kaimo infrastruktūrą	Integracija į darmaus vystymosi (agrarnius) procesus bei kaimo infrastruktūrą
-	-/+	+	+	Integracija į technogeninę aplinką	Integracija į technogeninę aplinką
+	+	+	+	Integracija į rekreacijos infrastruktūrą	Integracija į rekreacijos infrastruktūrą
+	+	+	+	Integracija į turizmo (įskaitant kultūrinį) infrastruktūrą	Integracija į turizmo (įskaitant kultūrinį) infrastruktūrą
			Apsaugos, įveiklinimo, integracijos kryptys ir prioritetai		

-/+ - pritaikymas lankymui, nematerialaus paveldo (tradicijų) puoselėjimui, paveldo aktualizavimo infrastruktūrai

Priedo Nr. 1 pav. Saugomų kultūrinių kraštovaizdžių ypatybės (pagal skirtingas klasifikavimo metodikas) bei įveiklinimo prioritetai (žr. brėž. Kultūros politika ir rekreacija;).

Detalesni saugomų kultūrinių kraštovaizdžių tipų aprašymai (pateiktų sprendinių dokumento tekste 385 p., apibūdinimai) **bei įveiklinimo prioritetų nustatymo gairės**

Archajiškuosius kraštovaizdžius formuoja archeologinio ir memorialinio kultūros paveldo objektai, vietovės. Didžiausios jų sancaupos fiksuojamos rytinė, pietryčių Lietuvos dalyse bei vakarų Žemaitijoje, didelė archeologinio paveldo dalis išsidėsčiusi palei upes ar senvages (žr. brėž. Kultūros politika ir rekreacija). Dalis jų patenka į saugomas teritorijas ar praturtina kaimiškuosius kraštovaizdžius bei miestovaizdžius. Jų apsaugai taikomos rezervinis saugojimo režimas, dažnai nustatoma konservacinė žemės naudojimo paskirtis draudžianti ūkinę veiklą. Archajiškuosius kultūrinius kraštovaizdžius naudoti rekreacijai, nepažeidžiant nustatytų vertingųjų savybių. Prioritetas teikiamas turizmui ir rekreacijai apžiūrint archeologinius ir memorialinius objektus per atstumą, išnaudojant rekreacinius takus bei įrengtus apžvalgos taškus, regyklas, bokštus. Draudžiama nesankcionuota archeologija (kasinėjimai bei leidimų). Prie archajiškųjų kraštovaizdžių priskiriamas povandeninis paveldas, kuriam taikomi analogiški naudojimo apribojimai, draudžiantys fiziškai pažeisti objektus po vandeniu. Archajiški kraštovaizdžiai yra veikiami klimato kaitos pokyčių tiesiogiai. Jų apsaugą nuo klimato kaitos pokyčių tikslinga tapatinti su gamtinės aplinkos apsauga nuo klimato kaitos padarinių.

Kaimiškuosius kraštovaizdžius formuoja urbanistinio paveldo – kaimai, jų dalys ir etnografiniai kaimai – objektai bei architektūrinio paveldo – dvarai, dvarų sodybos, palivarkai, dvarvietės ir kt. objektai, vietovės. Didžiausios jų sancaupos fiksuojamos centrinėje, pietryčių, pietvakarių ir šiaurinėje Lietuvos dalyse (žiūrėti brėžinį Kultūros politika ir rekreacijos vystymas). Dvarai ir kaimai yra agrarinio kraštovaizdžio relikvai, todėl didžioji jų dalis patenka į agrarinę Lietuvos struktūrą, nors kai kurie dvarai praturtina miestelių kraštovaizdžius, ar net miestovaizdžius. Jų apsaugai taikomas autentiškos paskirties ar tausojamo naudojimo saugojimo režimai. Režimai parenkami priklausomai nuo jų kultūrinės vertės, reikšmingumo, vertingųjų savybių pobūdžio, būklės ir kt., siekiant kultūros paveldo išteklius naudoti, pritaikyti ir įveiklinti. Kaimiškuosius kraštovaizdžius – kaimus, etnografinius kaimus, bažnytkaimius ir kt. naudoti agrarinėms ar artimoms joms paskirtims, dvarus, dvaro sodybas, dvarvietes ir kt. – gyvenamosioms ar visuomeninėms bendruomenių paskirtims, kaimo turizmui ar rekreacinei infrastruktūrai plėtoti. Kaimiškieji kraštovaizdžiai yra agrarinės infrastruktūros dalis, todėl jų apsaugą nuo klimato kaitos organizuoti kartu su agrarinės infrastruktūros pritaikymo klimato kaitos pokyčiams veikla. Kultūros paveldo objektų pritaikymas klimato kaitai bei jos prevencijos priemonės organizuojamos atsižvelgiant į

Techninius inžinerinius kraštovaizdžius yra senieji keliai, geležinkeliai ir jų priklausiniai, tiltai, malūnai, kanalai, fortifikacijos objektai, kiti technikos paveldo objektai – fabrikai, spirito varyklos, pramoniniai pastatai, jų dalys ir kt. objektai, kompleksiniai objektai. Techninio inžinerinio kraštovaizdžio objektai išsidėstę dispersiškai, dažnai yra urbanizuotų kraštovaizdžių ar susisiekimo infrastruktūros dalis, kartais formuoja technogenizuotus nedidelės apimties kultūrinius kraštovaizdžius. Techninius inžinerinius kraštovaizdžius būtina integruoti į darnaus vystymo plėtros procesus, nepažeidžiant jų autentiškumo, rengiant jų individualius apsaugos reglamentus, specialiuosius ir / ar kompleksinius teritorijų planavimo dokumentus, plėtros strategijas ir programas.

Miestovaizdžius formuoja urbanistinio paveldo – miestai, miesteliai, jų dalys ir architektūrinio paveldo – rūmai, pilys, vienuolynai, bažnyčios, pastai ir kt. objektai, kompleksiniai objektai ir vietovės. Miestai ir miesteliai išsidėstę dispersiškai, trys iš jų išsiskiria ypatinga estetinė raiška – tai Vilnius, Kaunas ir Klaipėda. Jų apsaugai taikomi autentiškos paskirties ar tausojamo naudojimo saugojimo režimai, nustatomi tvarkymo ir veiklos juose apribojimai bei paveldosaugos reikalavimai. LR BP būtina integruoti istorinių miestų senamiesčius, naujamiesčius ir kt. miestų dalis į darnaus vystymosi plėtros procesus, rengti ne tik specialiuosius bet ir kompleksinius teritorijų planavimo dokumentus, plėtros strategijas ir programas. Kultūros paveldo vietovių ir objektų pritaikymas klimato kaitai bei jos prevencijos priemonės organizuojamos atsižvelgiant į už kultūros paveldą atsakingų institucijų rekomendacijas, taikant pasaulinę praktiką bei metodikas. Prioritetas teikiamas bendramiestiniams klimato kaitos prevencijos ir atsparumo sprendiniams, pažeidžiantiems nustatytų saugomų kultūrinio kraštovaizdžio vertingųjų savybių.

Valstybei strategiškai svarbūs projektai ir jų objektai (LR BP koncepcijoje įvardinti kaip „Lietuvos Strateginiai objektai“), planuojami įgyvendinti iki 2030 m. (brėž. Kompleksinė infrastruktūra ir teritorijų rezervavimas valstybės poreikiams) *

	PROJEKTO PAVADINIMAS	TRUKMĖ	PROJEKTO DALIES, ĮGYVENDINAMOS LAIKOTARPIU 2020–2030 m., PAVADINIMAS	ĮGYVENDINIMO ETAPAS /STADIJA	PASTABOS
1.	Tęstiniai infrastruktūros projektai *				
1.1.	Projektas „Rail Baltica“	2011–2026 m.	Statybos darbų užbaigimas, bandymų atlikimas ir paruošimas naudojimui	Planavimas, projektavimas ir statyba	
1.2.	Rytų–Vakarų transporto koridoriaus Lietuvos dalies projektas (Klaipėdos valstybinio jūrų uosto, kelių, geležinkelių infrastruktūros kompleksas)	2013–2030 m.	Iki 2030 m. numatoma įgyvendinti sprendinius visuose projekte numatytuose ruožuose (objektuose)	Planavimas, projektavimas ir statyba	
1.3.	Projektas „Via Baltica“	2013–2030 m.	Iki 2030 m. įgyvendinti ruožus (objektus): kelio A5 nuo 56,83 iki 97,07 km, kelio A8 nuo 7,50 iki 87,86 km, kelio A17 nuo 10,53 iki 22,06 km ir kelio A10 nuo 9,17 iki 47,83 km	Planavimas, projektavimas ir statyba	
1.4.	Klaipėdos valstybinio jūrų uosto plėtra	2018–2030 m.	Vidinė plėtra ir plotų rezervavimas abejoms išorinio giliavandens uosto alternatyvoms žemyninėje dalyje	Parengtas bendrasis planas, įteisintos plėtros galimybės. Projektavimas ir statyba	
2.	Kultūros projektai (objektai) *				
2.1.	Nacionalinės koncertų salė „Tautos namai“	2020–2023 m.	Projekto įgyvendinimas į dalis / etapus neskaidomas. 2020–2030 m. laikotarpiu įgyvendinamas visas projektas, todėl pavadinimas sutampa su projekto pavadinimu.	Projektavimo paslaugų viešasis pirkimas	

	PROJEKTO PAVADINIMAS	TRUKMĖ	PROJEKTO DALIES, ĮGYVENDINAMOS LAIKOTARPIU 2020–2030 m., PAVADINIMAS	ĮGYVENDINI MO ETAPAS /STADIJA	PASTABOS
2.2.	Nacionalinė filmoteka su regioninės filmotekos padaliniu Palangoje	2020–2030 m.	Projekto įgyvendinimas į dalis / etapus neskaidomas. 2020–2030 m. laikotarpiu įgyvendinamas visas projektas, todėl pavadinimas sutampa su projekto pavadinimu.	Architektūrinės idėjos konkursas (rinkos tyrimas ir viešasis pirkimas architektūrinių konkursų organizatoriaus paslaugoms įsigyti)	
2.3.	Sapiegų rūmų kultūros pažinimo centras	2018–2022 m.	Projekto įgyvendinimas į dalis / etapus neskaidomas. 2020–2030 m. laikotarpiu įgyvendinamas visas projektas, todėl pavadinimas sutampa su projekto pavadinimu.	Projektavimas	Projektas „Sapiegų rūmų aktualizavimas“ Nr. 05.4.1-CPVA-V-301-01-0012 bendrai finansuojamas 2014–2020 metų Europos Sąjungos fondų investicijų veiksmų programos 5 prioriteto „Aplinkosauga, gamtos išteklių darnus naudojimas ir prisitaikymas prie klimato kaitos“ priemonės Nr. 05.4.1.-CPVA-V-301 „Aktualizuoti kultūros paveldo objektus“ lėšomis.
2.4.	Kauno centrinio pašto aktualizavimas įkuriant Lietuvos architektūros centrą	2020–2027 m.	Projekto įgyvendinimas į dalis / etapus neskaidomas. 2020–2030 m. laikotarpiu įgyvendinamas visas projektas, todėl pavadinimas sutampa su projekto pavadinimu.	Idėjos formulavimas	
3.	Ekonomikos vystymo projektai*				
3.1.	Veikiančių LEZ ir pramonės parkų vystymas	2020–2030 m.	Esamų LEZ ir pramonės parkų infrastruktūros, inžinerinių tinklų bei susisiekimo komunikacijų ir rinkodaros plėtra pritraukti TUI sumanios specializacijos srityse	Teritorijų projektavimas, PAV vykdymas, komunikacijų įrengimas, rinkodaros priemonių taikymas	Projektas planavimo stadijoje, jo objektai dar nežinomi.
3.2.	Kauno, Klaipėdos, Akmenės LEZ ribų plėtimas	Iki 2030 m.	Plečiamos jau veikiančių LEZ ribos	Planavimas	Objektai:Kauno, Klaipėdos, Akmenės LEZ
3.3.	Naujų teritorijų stambioms investicijoms pritraukti kūrimas Vilniaus, Kauno regionuose	Iki 2030 m.	Užtikrinamas didžiųjų investuotojų poreikių tenkinimas, kai veiklai vykdyti reikalingi sklypai, siekiantys 70–100 ha plotą	Planavimas	Projektas planavimo stadijoje, jo objektai dar nežinomi.
3.4.	Naujų pramoninių teritorijų Vilniaus, Kauno, Klaipėdos, Panevėžio ir Alytaus regionuose kūrimas	Iki 2030 m.	Kuriamos naujos teritorijos, siekiant pritraukti smulkesnius investuotojus ir naujas gamybos įmones, taip pat išnaudojus esamą pramoninių parkų ir LEZ teritorijų plotą	Planavimas	Projektas planavimo stadijoje, jo objektai dar nežinomi.

	PROJEKTO PAVADINIMAS	TRUKMĖ	PROJEKTO DALIES, ĮGYVENDINAMOS LAIKOTARPIU 2020–2030 m., PAVADINIMAS	ĮGYVENDINIMO ETAPAS /STADIJA	PASTABOS
3.5	Vilniaus ir Kauno VLC vystymo projektai (pritaikymas logistikos, sandėliavimo ir gamybos veikloms)	2026–2034 m.	Kauno VLC plėtojamas Kauno geležinkelio stoties Palemono kelyne ir šalia esančių valstybinės žemės plotų teritorijoje (ne mažesnėje nei 12 ha), Vilniaus VLC – Eišiškių pl. 100 ir greta esančioje valstybinėje žemėje (ne mažesnėje nei 25,9 ha teritorijoje)	Planavimas	Objektai: Kauno VLC, Vilniaus VLC
3.6.	Pramoninio parko Kruonio HAE teritorijoje sukūrimas	Vyriausybės nutarime projekto įgyvendinimo terminai nenustatyti	2019 m. atlikta analizė įvertino esamą infrastruktūrą ir jos plėtros poreikius, kurie užtikrintų stambaus didelės pridėtinės vertės duomenų centro įsikūrimo galimybes nagrinėtoje teritorijoje	Planavimas	
4.	Inžinerinės infrastruktūros projektai*				
4.1.	Dujotiekių jungtis tarp Lenkijos ir Lietuvos (projekto dalis Lietuvos Respublikos teritorijoje)	2011–2021 m.	Statybos darbų užbaigimas ir perdavimas eksploatavimui	Statyba	
4.2.	Vilniaus ir Kauno miestų centralizuoto šilumos tiekimo ūkio modernizavimo, įrengiant vietinius ir atsinaujinančius energijos išteklius naudojančias kogeneracines elektrines, projektai	2014–2020 m.	Statybos darbų užbaigimas ir perdavimas eksploatavimui	KKJ jau veikia. VKJ darbą pradės 2023 III ketvirtį.	Objektai: KKJ, VKJ
4.3.	Lietuvos Respublikos elektros energetikos sistemos sujungimas su kontinentinės Europos elektros tinklais darbui sinchroniniu režimu	2012–2025 m.	Iki 2025 m. numatoma įgyvendinti visus numatytus projekto sprendinius	Planavimas, projektavimas ir statyba	Vertinta LR BP SPAV
4.4.	Vėjo jėgainių jūroje prijungimo prie žemyninės dalies projektas (objektas)	iki 2030 m.	Iki 2030 m. numatoma įgyvendinti visus numatytus projekto sprendinius	Planavimas, projektavimas ir statyba	Steigimą derinti su Lietuvos kariuomene Vertintas LR BP SPAV
5.	Projektai krašto apsaugos sistemos tikslams*				

	PROJEKTO PAVADINIMAS	TRUKMĖ	PROJEKTO DALIES, ĮGYVENDINAMOS LAIKOTARPIU 2020–2030 m., PAVADINIMAS	ĮGYVENDINIMO ETAPAS /STADIJA	PASTABOS
5.1	Lietuvos kariuomenės karinių poligonų ir karinio mokymo teritorijų, esančių Jonavos, Kaišiadorių ir Švenčionių rajono savivaldybėse išplėtimo projektas (Plėtros pagrindas LRV 2014 m. spalio 22 d. nutarimas Nr. 1153)	2014–2022 m.	Įrengimo pagrindas LRV nutarimas 2014 10 22 nutarimas Nr. 1153 Teritorijų planavimo, statybų ir įrengimo darbai Pabradės poligono žemės sklypo performavimas, projektavimas, statybos darbai Ruklos poligono teritorijų planavimas, žemės sklypo performavimas, projektavimas, statybos darbai	Pabradės poligono įrengimo darbai Ruklos poligone vyksta teritorijų planavimo darbai.	Švenčionių rajono savivaldybės dalies (karinio poligono ir karinio mokymo teritorijos Pabradės seniūnijoje) bendrasis planas, patvirtintas Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2019 m. sausio 9 d. nutarimu Nr. 5 „Dėl Švenčionių rajono savivaldybės dalies (karinio poligono ir karinio mokymo teritorijos Pabradės seniūnijoje) bendrojo plano patvirtinimo“ (TPDR Nr. T00082995) Vyksta įgyvendinimo darbai. Rengiamas Jonavos ir Kaišiadorių rajonų savivaldybių dalių (karinio poligono ir karinio mokymo teritorijų) bendrasis planas
5.2	Naujo poligono ir karinio mokymo teritorijų įrengimas apie 12 000 ha (120 km ²) krašto apsaugos sistemos tikslams	iki 2030 m.	Iki 2025 m. numatoma parengti valstybei svarbaus projekto teritorijų planavimo dokumentą. Iki 2028 m. numatoma suformuoti žemės sklypą Rengiama galimybių studija 2020–2021 m.	Planavimas, projektavimas	Projektas planavimo stadijoje, jo objektai dar nežinomi. Vertintas LR BP SPAV
5.3	Lietuvos kariuomenės Kairių karinio poligono ir karinio mokymo teritorijų išplėtimas iki 750 ha krašto apsaugos sistemos tikslams	iki 2030 m.	Iki 2024 m. numatoma įgyvendinti visus sprendinius Iki 2028 m. numatoma suformuoti žemės sklypą	Planavimas, projektavimas	Vertintas LR BP SPAV
6.	Naujai (nenumatyti LR BP koncepcijoje) siūlomi ir kiti galimi (vystomi nustačius poreikį) projektai *				
6.1	Giluminis radioaktyviųjų atliekų atliekynas (projektas)	iki 2030 m.	Potencialiai tinkamų giluminiams radioaktyviųjų atliekų atliekynui įrengti teritorijų paieška ir tyrimai	Planavimas	Projektas planavimo stadijoje, jo objektai dar nežinomi.
6.2	Strateginė partnerystė – Vilnius–Kaunas (projektas)	iki 2030 m.	Inicijavimo etapas		Projektas planavimo stadijoje, jo objektai dar nežinomi.
6.3	Strateginė partnerystė – Šiauliai–Panevėžys (projektas)	iki 2030 m.	Inicijavimo etapas		Projektas planavimo stadijoje, jo objektai dar nežinomi.
6.4	Strateginė partnerystė – Didžioji Klaipėda (projektas)	iki 2030 m.	Inicijavimo etapas		Projektas planavimo stadijoje, jo objektai dar nežinomi.
6.5	Strateginė partnerystė – Sūduvos nacionalinis parkas (projektas)	iki 2030 m.	Steigimo (planavimo) procedūrų etapas	Komunikacija, planavimo procedūros, viešinimo, derinimo procedūros	Projektas planavimo stadijoje, jo objektai dar nežinomi.

	PROJEKTO PAVADINIMAS	TRUKMĖ	PROJEKTO DALIES, ĮGYVENDINAMOS LAIKOTARPIU 2020–2030 m., PAVADINIMAS	ĮGYVENDINIMO ETAPAS /STADIJA	PASTABOS
6.6	Transeuropinio IX B transporto koridoriaus, geležinkelio ruožo, Klaipėdos miesto aplinkkelis, jungiantis koridorių nuo Kretingos rajono ribos iki Draugystės geležinkelio stoties, Klaipėdos mieste	iki 2030 m.	Galimybių studija, tolimesni planavimo etapai ir statyba (pasitvirtinus poreikiui)	Planavimas, projektavimas ir statyba (pasitvirtinus poreikiui)	Projektas planavimo stadijoje, jo objektai dar nežinomi.
6.7	Naujas tarptautinis oro uostas tarp Vilniaus ir Kauno miestų (projektas)	2020–2030 m.	Sprendimo priėmimas dėl oro uosto projektavimo tikslingumo. Nustačius naujo oro uosto poreikį - teritorijos parinkimas ir rezervavimas	Galimybių studija, planavimas, projektavimas	Projektas planavimo stadijoje, jo objektai dar nežinomi. Vertintas LR BP SPAV

*Pastaba: Sąrašė pateikti strategiškai svarbūs projektai ir/ar objektai yra arba, esant poreikiui, gali būti ateityje Lietuvos Respublikos Seimo arba Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimais pripažinti svarbiais valstybės projektais.

Rodikliai sprendinių įgyvendinimo rezultatams vertinti urbanistinių struktūrų ir sistemų srityje

Priėde pateikiamas kompleksinis rodiklių rinkinys skirtas LR teritorijos bendrojo plano įgyvendinimo rezultatams vertinti, jį numatoma taikyti ir žemesnio lygmens teritorijų ir kitiems planavimo dokumentams. Rinktiniai rodikliai siejami su urbanistinių aglomeracijų miestų driekos indeksu ir kompaktiškų urbanizuotų teritorijų pokyčio vertinimu. Rodiklių rinkinys yra rekomendacinio pobūdžio.

SPRENDINYS AR JO ASPEKTAS	RODIKLIO PAVADINIMAS (*RODIKLIAI, KURIAIS BUS MATUOJAMI PASIEKIMAI)	MATAVI MO VIENETA S	RODIKL IO ŠALTINI S	ESAMA RODIKLI O REIKŠMĖ 2019 M. (ARBA KT.)	SIEKIAMA RODIKLIO REIKŠMĖ 2025 M. /2030 M.	PASTABOS/ PASIRINKIMO MOTYVAI
Pokyčiams urbanistinėje struktūroje įvertinti	Urbanizacijos lygis	Proc.	LS	67,29		Gali būti lyginamas su Eurostat
Urbanizacijos mastui ir procesams stebėti	Užstatytos teritorijos nuo bendro ploto	Proc.	NŽT	3,67		Erdviniai duomenys
	Gyventojų tankis	gyv. / kv.km	LS	42,8		Erdviniai duomenys
Didinti šalies tarptautinį konkurencingumą	Pasaulio konkurencingumo indeksas	vieta	Pasaulio ekonomikos forumas	39	35 / 30	NPP rodiklis
Regionų atskirties mažinimas, partnerysčių formavimas	Vidutinis Gyvenimo kokybės indekso nuokrypis savivaldybėse, palyginti su savivaldybių Gyvenimo kokybės indekso vidurkiu	indekso punktai	VRM	8,2 (2018)	5.03 / 3.53	NPP rodiklis
Partnerysčių formavimas	Regioninių paslaugų (savivaldybių viešųjų paslaugų funkcijų, kurių vykdymą kelios ar visos regiono savivaldybės organizuoja bendrai), teikiamų regione, skaičius	vnt.	VRM	1	3 / 5	NPP rodiklis
Kompaktiški miestai (miestų driekos indekso dedamasis rodiklis)	Užstatytos infrastruktūra ir pastatais teritorijos ploto padidėjimas (ar mažėja miesto kompaktiškumas)	Miestų driekos indekso reikšmė		Pradinė reikšmė – 0 (skalės vidurkis)	Matuojamas pokytis nuo 0, kur neigiamos reikšmės rodo, kad miestai tampa labiau kompaktiški (auga tankumas centre, mažėja „plyname lauke“ vystomų kvartalų), o teigiamos reikšmės – kad vyksta priešingas procesas.	Dirbtinių dangų ploto pagal CORINE (išskyrus 141 tipą - miestų želdinius) pokytis nuo 2012 m.

SPRENDINYS AR JO ASPEKTAS	RODIKLIO PAVADINIMAS (*RODIKLIAI, KURIAIS BUS MATUOJAMI PASIEKIMAI)	MATAVI MO VIENETA S	RODIKL IO ŠALTINI S	ESAMA RODIKLI O REIŠMĖ 2019 M. (ARBA KT.)	SIEKIAMA RODIKLIO REIŠMĖ 2025 M. /2030 M.	PASTABOS/ PASIRINKIMO MOTYVAI
Kompaktiški miestai (miestų driekos indekso dedamasis rodiklis)	Gyventojų skaičiaus augimas anksčiau neurbanizuotoje teritorijoje (ar gyventojai keliasi į retai gyvenamas priemiestines teritorijas)	Miestų driekos indekso reikšmė		Pradinė reikšmė – 0 (skalės vidurkis)	Matuojamas pokytis nuo 0 (siekiama neigiamų reikšmių tendencijos, t.y. miestų kompaktiškumo)	Gyventojų skaičiaus pokytis nuo 2011 m. Gyventojų ir būstų surašymo (1 km. gardelės tikslumu). Skaičiuojama dirbtinių dangų plotui neprikiriamoje teritorijoje.
Kompaktiški miestai (miestų driekos indekso dedamasis rodiklis)	Miesto branduolio tankumo mažėjimas (ar mažėja gyventojų tankiai gyvenamame miesto centre ir arti centro)	Miestų driekos indekso reikšmė		Pradinė reikšmė – 0 (skalės vidurkis)	Matuojamas pokytis nuo 0 (siekiama neigiamų reikšmių tendencijos, t.y. miestų kompaktiškumo)	Gyventojų skaičiaus pokytis nuo 2011 m. Gyventojų ir būstų surašymo (1 km. gardelės tikslumu). Skaičiuojama 3000 gyv./km ² tankumo teritorijoje.
Kompaktiškas miesto sprendinys. Kompaktiškumo principas: kokybiškos vietinės paslaugos	Ploto santykis tarp didžiųjų prekybos centrų ir mažųjų prekybos įmonių	Proc.	AM	0	Matuojamas pokytis nuo 0 (Tikslas teigiama reikšmė mažųjų prekybos įmonių naudai)	
	Naujų socialinių verslų kiekis	Naujų socialinio verslo įmonių skaičius	EIMIN	0	Matuojamas pokytis nuo 0 (Tikslas teigiama reikšmė)	
	Paslaugų įvairovė	Skirtingų paslaugų tipų santykis proc.	AM	100	Siekiama tolygios procentų reikšmės pasiskirstymo	
	Kultūros paslaugų tolygumas ir prieinamumas regionų gyventojams					
	Savivaldybių viešųjų paslaugų, kurias teikia nevyriausybinės ir bendruomeninės organizacijos, dalis					
	8.7.1. Regioninių paslaugų (savivaldybių viešųjų paslaugų funkcijų, kurių atlikimą kelios ar visos regiono savivaldybės organizuoja bendrai), teikiamų regione, skaičius			NPP		
	Savivaldybių, kuriose teikiamas nustatytus kriterijus atitinkantis bazinių paslaugų šeimai paketas, dalis					

SPRENDINYS AR JO ASPEKTAS	RODIKLIO PAVADINIMAS (*RODIKLIAI, KURIAIS BUS MATUOJAMI PASIEKIMAI)	MATAVI MO VIENETA S	RODIKL IO ŠALTINI S	ESAMA RODIKLI O REIŠMĖ 2019 M. (ARBA KT.)	SIEKIAMA RODIKLIO REIŠMĖ 2025 M. /2030 M.	PASTABOS/ PASIRINKIMO MOTYVAI
	2.8.1. Įmonių, kurios matuoja pažangą socialinės atsakomybės srityje pagal verslo tvarumo ir atsakingumo indeksą, skaičius		NPP			
Kompaktiškas miesto sprendinys. Kompaktiškumo principas: urbanistinių teritorijų regeneracija	Projektų santykis tarp vystymo tuščiuose ir užstatytuose sklypuose	Proc.	AM	0	Matuojamas pokytis nuo 0 (Tikslas teigiama reikšmė užstatytų sklypų naudai)	
	Apleistų teritorijų ar pastatų įveiklinimas	kv.m	AM	0	Matuojamas pokytis nuo 0 (Tikslas teigiama reikšmė)	
	Neužstatytų miesto vidinių teritorijų įveiklinimas	kv.m	AM	0	Matuojamas pokytis nuo 0 (Tikslas teigiama reikšmė)	
	Daugiabučių namų kvartalinės, kompleksinės transformacijos vykdymas	Įgyvendintų projektų kiekis	AM	0	Matuojamas pokytis nuo 0 (Tikslas teigiama reikšmė)	
	Buvusių gamybinių įmonių ar teritorijų plotas atliekant konversiją, pritaikymą naujoms paskirtims	kv.m	AM	0	Matuojamas pokytis nuo 0 (Tikslas teigiama reikšmė)	
	Išsaugoto ir integruoto kultūros paveldo projektų kiekis vykdant rekonstrukciją ar konversiją	Įgyvendintų projektų kiekis	LRKM	0	Matuojamas pokytis nuo 0 (Tikslas teigiama reikšmė)	
	4.6.1. Įveikintų kultūros paveldo objektų dalis		NPP			
	Kasdienių miesto kelionių tarp darbo ir namų vietų atstumas ir laikas	km; min			1; 20	Matuojamas pokytis nuo 1km; 20min (Tikslas kuo mažesnė reikšmė)
Kompaktiškas miesto sprendinys. Kompaktiškumo principas: mobilumas ir susisiekimas	Gatvių pritaikytų bėmutorio transporto ir pėsčiųjų judėjimui ilgis	km	SUMIN	0	Matuojamas pokytis nuo 0 (Tikslas teigiama reikšmė)	
	Automobilių ar kelionių jais skaičius tenkantis šeimai	vnt.	SUMIN	0	Matuojamas pokytis nuo 0 (Tikslas neigiama reikšmė)	
	Integruoto viešojo transporto priemonių be vidaus degimo variklio kiekis	vnt.	SUMIN	0	Matuojamas pokytis nuo 0 (Tikslas teigiama reikšmė)	

SPRENDINYS AR JO ASPEKTAS	RODIKLIO PAVADINIMAS (*RODIKLIAI, KURIAIS BUS MATUOJAMI PASIEKIMAI)	MATAVI MO VIENETA S	RODIKL IO ŠALTINI S	ESAMA RODIKLI O REIKŠMĖ 2019 M. (ARBA KT.)	SIEKIAMA RODIKLIO REIKŠMĖ 2025 M. /2030 M.	PASTABOS/ PASIRINKIMO MOTYVAI
	Kelionių skaičiaus santykis tarp tarpmiestinio viešojo transporto ir privačių automobilių	Proc.	SUMIN	0	Matuojamas pokytis nuo 0 (Tikslas teigiama reikšmė viešojo transporto naudai)	
	Keleivių, pervežtų vietinio (miesto ar priemiestinio) reguliaraus susisiekimo maršrutais, skaičius, tenkantis vienam regiono gyventojui per metus					
	Gyventojų, kuriems sudaryta galimybė naudotis viešuoju transportu tinkamu laiku, dalis					
	Gyventojų, kurie ekonominiuose centruose sutelktas darbo vietas ir paslaugas (parduotuves, kultūros ir laisvalaikio objektus, finansinių paslaugų įstaigas) iš gyvenamosios vietos pasiekia per 45 min., dalis kiekviename regione					
	6.1.5. Kelionių dviračiais ir kitomis bėmutorėmis transporto priemonėmis dalis bendroje kelionių struktūroje		NPP			
	Gyventojų, kurie kasdienės (ikimokyklinio ugdymo, bendrojo ugdymo ir pirminės ambulatorinės sveikatos priežiūros) paslaugas iš gyvenamosios vietos pasiekia per 30 min. (tankiai gyvenamose vietovėse – pėsčiomis; kitose – automobiliu), dalis kiekviename regione					
	Elektrifikuotų geležinkelių dalis, palyginti su bendru geležinkelių ilgiu		NPP			
	Autobusų ir traukinių dalis, palyginti su visu keleiviniu transportu					

SPRENDINYS AR JO ASPEKTAS	RODIKLIO PAVADINIMAS (*RODIKLIAI, KURIAIS BUS MATUOJAMI PASIEKIMAI)	MATAVI MO VIENETA S	RODIKL IO ŠALTINI S	ESAMA RODIKLI O REIŠMĖ 2019 M. (ARBA KT.)	SIEKIAMA RODIKLIO REIŠMĖ 2025 M. /2030 M.	PASTABOS/ PASIRINKIMO MOTYVAI
	6.1.7. Geležinkelių ir vidaus vandenų transporto dalis, palyginti su visu krovinių transportu		NPP			
Kompaktiškas miesto sprendinys. Kompaktiškumo principas: vietinė produkcija	Smulkaus verslo įmonių kiekis	vnt.	EIMIN	0	Matuojamas pokytis nuo 0 (Tikslas teigiama reikšmė)	
	(Atsinaujinančios) energijos kiekis išgautas teritorijoje	kWh / kv.km	ENMIN	0 / 1	Matuojamas pokytis nuo 0 (Tikslas teigiama reikšmė)	Erdviniai duomenys
	2.14.2. Ūkininkų ir šeimos ūkių, kurie tiesiogiai vartotojams parduoda daugiau kaip 50 proc. savo produkcijos, skaičius		NPP			
	Veikiančių smulkiojo ir vidutinio verslo subjektų skaičiaus, tenkančio 1 000 gyventojų, kiekviename regione pokytis, palyginti su pradine situacija					
	Lietuvoje pagamintos elektros energijos dalis nuo bendro šalies elektros energijos sunaudojimo		NPP			
	4.1.2. Gyventojų, esančių mažiau palankiame kultūriniame kontekste, dalyvaujančių kultūrinėse veiklose, dalies padidėjimas		NPP			
	Iš atsinaujinančių energijos išteklių pasigamintą elektros energiją savo reikmėms vartojančių asmenų skaičius		NPP			
Kompaktiškas miesto sprendinys. Kompaktiškumo principas: intensyvus naudojimas, tankumas	Santykis tarp darbo ir gyvenimo vietų teritorijoje	Proc.	AM	0	Matuojamas pokytis nuo 0 (Tikslas 0 reikšmė)	Erdviniai duomenys
	Pastatų ar teritorijos naudojimo intensyvumas (veiklų įvairovė, erdvių išnaudojimas)	Besinaudojančių žmonių skaičius/ kv.km		0 / 1 kv.km	Matuojamas pokytis nuo 0 (Tikslas teigiama reikšmė)	
	Vystymų urbanistinių, architektūrinių projektų atstumas nuo transporto mazgų intensyvios urbanizacijos arealuose	km	AM	0	Matuojamas pokytis nuo 0 (Tikslas teigiama reikšmė)	Erdviniai duomenys

SPRENDINYS AR JO ASPEKTAS	RODIKLIO PAVADINIMAS (*RODIKLIAI, KURIAIS BUS MATUOJAMI PASIEKIMAI)	MATAVI MO VIENETA S	RODIKL IO ŠALTINI S	ESAMA RODIKLI O REIŠMĖ 2019 M. (ARBA KT.)	SIEKIAMA RODIKLIO REIŠMĖ 2025 M. /2030 M.	PASTABOS/ PASIRINKIMO MOTYVAI
Kompaktiškas miesto sprendinys. Kompaktiškumo principas: darnus būstas	Būstų tipologijų įvairovė teritorijoje	proc. / kv.km	AM	100proc. / 1kv.km	Siekiami tolygios procentų reikšmės pasiskirstymo	Erdviniai duomenys
	Būstų kokybės įvertinimas	vnt.	AM	0	Matuojamas pokytis nuo 0 (siekiami teigiamų reikšmių)	
	Savivaldybių būstų kiekis	vnt.	Socialinės paramos šeimai informacinės sistemos (SPIS) duomenys, 2019	27672	Siekiami didesnės už esamą būstų kiekio reikšmės	
	Kokybiškų naujai sukurtų būstų kiekis išvystytose intensyvios urbanizacijos arealuose	vnt.	AM	0	Matuojamas pokytis nuo 0 (siekiami teigiamų reikšmių)	
	Būstų skirtų pažeidžiamoms socialinėms grupėms kiekis (savivaldybės, socialinis)	vnt.	SOCMIN	0	Matuojamas pokytis nuo 0 (Tikslas teigiama reikšmė)	
	Sutaupyta pastatų ūkyje energijos kiekis					
	Įperkamo būsto vertė teritorijoje	vidutinė būsto kaina / kv.km				Erdviniai duomenys
	Kompaktiškas miesto sprendinys. Kompaktiškumo principas: viešos ir žalios erdvės	Regeneruoti arba naujai sukurti viešų erdvių ir jungčių tarp jų projektų kiekis	vnt.	AM	0	Matuojamas pokytis nuo 0 (Tikslas teigiama reikšmė)
Kompaktiškas miesto sprendinys. Kompaktiškumo principas: viešos ir žalios erdvės	Miesto erdvių įvairovė teritorijoje (privati, pusiau privati, pusiau vieša, vieša)	proc. / kv.km	AM	100proc. / 1kv.km	Siekiami tolygios procentų reikšmės pasiskirstymo	Erdviniai duomenys
	Klimato neigiamam poveikiui pritaikytos viešos erdvės	kv.m	AM	0	Matuojamas pokytis nuo 0 (siekiami teigiamų reikšmių)	
	Užterštų teritorijų įveiklinimo, transformacijos ir valymo projektų kiekis	vnt.	AM	0	Matuojamas pokytis nuo 0 (siekiami teigiamų reikšmių)	

SPRENDINYS AR JO ASPEKTAS	RODIKLIO PAVADINIMAS (*RODIKLIAI, KURIAIS BUS MATUOJAMI PASIEKIMAI)	MATAVI MO VIENETA S	RODIKL IO ŠALTINI S	ESAMA RODIKLI O REIKŠMĖ 2019 M. (ARBA KT.)	SIEKIAMA RODIKLIO REIKŠMĖ 2025 M. /2030 M.	PASTABOS/ PASIRINKIMO MOTYVAI
Partnerystės tarptautinio lygmens urbanistinėje struktūroje (Vilniaus–Kauno, Šiaulių, Panevėžio, Klaipėdos regiono)	Mišraus, horizontalaus, vertikalaus tipo bendrai atliekamų bendrų projektų kiekis	vnt.	AM		Matuojamas bendrų funkcinio papildomumo (bet kurios funkcinio ryšio stiprinimo) projektų kiekis.	Siekama kuo daugiau įvairių partneriavimo modelių projektuose dalyvaujant tiek valstybės institucijoms, savivaldybės, vietos bendruomenės, NVO sektoriaus, verslo atstovų
Partnerystės tarptautinio lygmens urbanistinėje struktūroje (Vilniaus–Kauno, Šiaulių, Panevėžio, Klaipėdos regiono)	Laikas per kurį įveiktas kelionės atstumas	min.	AM		Siekama, kad atstumas tarp partneriaujančių urbanistinių centrų būtų kuo mažesnis	Aukšto lygio junglumas tarp urbanistinių centrų
Partnerystės tarptautinio lygmens urbanistinėje struktūroje (Vilniaus–Kauno, Šiaulių, Panevėžio, Klaipėdos regiono)	Naujai įkurtų arba egzistuojančių įmonių kiekis (kurios teikia paslaugas partnerystėje dalyvaujantiems urbanistiniams centrams)	vnt.	AM		Matuojamas pokytis nuo egzistuojančių įmonių skaičiaus (siektina didėjanti reikšmė)	Siekama kuo didesnio įvairesnių paslaugų teikimo nacionaliniame arba tarptautiniame lygmenyse

Kultūros indekso metodika, kuria pagrįsti LR BP sprendiniai nuo 183p. iki 196p.**Kultūros paslaugų efektyvumo indeksas**

Kultūra strateginiuose Lietuvos dokumentuose įvardijama kaip esminis prioritetas, tačiau trūksta metodikų, kurios leistų nustatyti prioritetus paversti praktiškai įgyvendinamais sprendimais. Nėra aiškiai pateikiama pozicija dėl kultūros vertės tiek trumpuoju, tiek ilguoju laikotarpiu, bei nėra parodoma tiesioginė įtaka vietos gyvenimo kokybei bei netiesioginė įtaka bendram šalies vystymuisi.

Ekonominio pobūdžio kultūros sektoriaus rodikliai gali parodyti sektoriaus dydį ir šalies kūrybinės ekonomikos struktūrą, tačiau jie neatskleidžia realaus poveikio ir jo intensyvumo. Kultūros sektoriaus poveikis apibrėžiamas ne tik rinkos procesais, bet ir sociokultūrine verte, kurios matavimui yra tinkamesni kokybiniai rodikliai. Dėl šios priežasties poveikio vertinimas dažnai yra aprašomojo ir paaiškinamojo pobūdžio, o ne pagrįstas aiškiais kiekybiniais įverčiais.

Siekiant atskleisti kultūros išteklių kuriamą vertę nacionaliniu, regionų ir savivaldybės lygiu, remiamasi LR Kultūros ministerijos vykdytų apklausų duomenimis (2019 m., 2020 m.) apie kultūros įstaigų vykdomas veiklas, teikiamas paslaugas, aptarnaujamų lankytojų, įtrauktų dalyvių skaičių ir pan. Duomenys surinkti skirtingoms Lietuvos kultūros įstaigoms ir organizacijoms, įmonėms, nepriklausomai nuo įstaigos pavaldumo ar juridinio statuso, pateikiant informaciją apie vykdomą veiklą ir kuriamą naudą.

Kultūros paslaugų teikėjų tinklo efektyvinimo prioritetai iki 2025 m. (sprendiniai 183–196 p.) išskirti remiantis sukuriamos vertės ir turimų išteklių santykio analize.

$$KI = \frac{T+PS+SV+A}{P+B+TT+D}$$

KI – kultūros paslaugų efektyvumo indekso reikšmė.

Sukuriama vertė:

T – tolygumas. Vertinamas kultūros paslaugų pagal naudojimo dažnį pasiskirstymo tolygumas savivaldybės teritorijoje (būtiną, reto, dažno poreikio paslaugas).

PS – paslaugų spektras nurodo į skirtingų meno sričių prieinamumą. Vertinamas skirtingų kultūros paslaugų (meno studijų, būrelių, klubų veikla, meno mėgėjų kolektyvų veikla, koncertai, festivaliai, dramos teatro spektakliai, šokio spektakliai, muzikinio teatro spektakliai, parodos, kino filmų rodymai – peržiūros, kultūrinė edukacija, ekspozicijų lankymas, skaityklos paslaugos, leidinių skolinimo paslaugos, prieigos prie duomenų bazių paslaugos) trūkumas.

SV – socialinė vertė indikuoja soc. rizikos grupių įtraukimo lygį į kultūrinės (kultūrinės edukacijos) veiklas. Vertinamas kultūrinės edukacijos programose dalyvavusių vaikų ir jaunimo senjorų ir neįgaliųjų skaičius.

A – apsilankymai nurodo į auditorijos pritraukimą. Vertinamas bendras apsilankymų skaičius.

Turimi resursai:

P – plotas kultūrinei veiklai Nurodo į infrastruktūrinės galimybes teikti kultūros paslaugas.

B – biudžetas nurodo į finansinius pajėgumus teikti kultūros paslaugas.

TT – teikėjų tankis nurodo į paslaugų teikėjų pasiskirstymą teritorijoje.

D – darbuotojų skaičius nurodo į žmogiškųjų išteklių pajėgumus teikti kultūros paslaugas

Savivaldybių klasifikatorius

Siekiant gauti palyginamus duomenis tarp savivaldybių, įvestas klasifikatorius su skirtingais indekso dedamųjų reikšmių apskaičiavimo būdais miesto, tarpinio ir kaimiškojo tipo savivaldybėms.

Lygiai		Tolygumas			Soc. Vertė			Apsilankymai			Biudžetas				Plotas kultūrinei veiklai				Darbuotojai									
Savivaldybė	Klasifikatoriai	Būtinai	Dažnas	Retas	16 jū: vaikų ir jaunimo (iki 19 metų)	16 jū: senjorų (65+ metų)	16 jū: neįgalųjų	Mediana	3	2	1	Mediana	3	2	1	Mediana	3	2	1	Mediana	3	2	1	Mediana	3	2	1	
	Tipas																											
Vilniaus m. sav.	1 Miesto	40%<B<50%	22%<D<32%	23%<R<33%	x=680	x=90	x=41	x=20699	25000<x	20000<x<=25000	15000<x<=20000	x=427306	450000<x	350000<x<=450000	250000<x<=350000	x=321	360<x	320<x<=360	x=300	x=14	16<x	12<x<=16	x=12	x=0.86	0.9<x	0.7<x<=0.9	x=0.7	
Kauno m. sav.	1 Miesto																											
Klaipėdos m. sav.	1 Miesto																											
Birštono sav.	2 Tarpinio tipo																											
Biržų r. sav.	2 Tarpinio tipo																											
Druskininkų sav.	2 Tarpinio tipo																											
Alytaus m. sav.	2 Tarpinio tipo																											
Panevėžio m. sav.	2 Tarpinio tipo																											
Šiaulių m. sav.	2 Tarpinio tipo																											
Marjampolės sav.	2 Tarpinio tipo																											
Mažeikių r. sav.	2 Tarpinio tipo																											
Neringos sav.	2 Tarpinio tipo	79%<B<89%	10%<D<20%	0%<R<1%	x=60	x=20	x=6	x=2162	2500<x	2000<x<=2500	1500<x<=2000	x=15680	16000<x	11000<x<=16000	7000<x<=11000	x=100	120<x	100<x<=120	x=90	x=1	3<x	2<x<=3	x=2	x=0.06	0.07<x	0.05<x<=0.07	x=0.05	
Palangos m. sav.	2 Tarpinio tipo																											
Trakų r. sav.	2 Tarpinio tipo																											
Rokiškio r. sav.	2 Tarpinio tipo																											
Tauragės r. sav.	2 Tarpinio tipo																											
Telšių r. sav.	2 Tarpinio tipo																											
Ukmergės r. sav.	2 Tarpinio tipo																											
Utenos r. sav.	2 Tarpinio tipo																											
Visagino sav.	2 Tarpinio tipo																											
Akmenės r. sav.	3 Kaimiškojo tipo																											
Alytaus r. sav.	3 Kaimiškojo tipo																											
Anykščių r. sav.	3 Kaimiškojo tipo																											
Ignalinos r. sav.	3 Kaimiškojo tipo																											
Joniškio r. sav.	3 Kaimiškojo tipo																											
Jurbarko r. sav.	3 Kaimiškojo tipo																											
Kaišiadoryų r. sav.	3 Kaimiškojo tipo																											
Kalvarijos sav.	3 Kaimiškojo tipo																											
Kauno r. sav.	3 Kaimiškojo tipo																											
Kazlų Rūdos sav.	3 Kaimiškojo tipo																											
Kėdanių r. sav.	3 Kaimiškojo tipo																											
Kelmės r. sav.	3 Kaimiškojo tipo																											
Klaipėdos r. sav.	3 Kaimiškojo tipo																											
Kretingos r. sav.	3 Kaimiškojo tipo																											
Kupiškio r. sav.	3 Kaimiškojo tipo																											
Lazdijų r. sav.	3 Kaimiškojo tipo																											
Molėtų r. sav.	3 Kaimiškojo tipo																											
Paėbių sav.	3 Kaimiškojo tipo																											
Pakruojo r. sav.	3 Kaimiškojo tipo																											
Panevėžio r. sav.	3 Kaimiškojo tipo	86%<B<96%	7%<D<11%	0%<R<0,5%	X=50	X=22	X=6	x=2667	2600<x	2100<x<=2600	1600<x<=2100	x=51708	55000<x	50000<x<=55000	45000<x<=50000	x=97	110<x	90<x<=110	x=80	x=2	4<x	2<x<=4	x=2	x=0.04	x<0.05	0.03<x<=0.05	x=0.03	
Pasvalio r. sav.	3 Kaimiškojo tipo																											
Prienu r. sav.	3 Kaimiškojo tipo																											
Radvilėškio r. sav.	3 Kaimiškojo tipo																											
Raseinių r. sav.	3 Kaimiškojo tipo																											
Rietavo sav.	3 Kaimiškojo tipo																											
Šakių r. sav.	3 Kaimiškojo tipo																											
Šalčininkų r. sav.	3 Kaimiškojo tipo																											
Šiaulių r. sav.	3 Kaimiškojo tipo																											
Šilalės r. sav.	3 Kaimiškojo tipo																											
Šilutės r. sav.	3 Kaimiškojo tipo																											
Širvintų r. sav.	3 Kaimiškojo tipo																											
Stuodo r. sav.	3 Kaimiškojo tipo																											
Švenčionių r. sav.	3 Kaimiškojo tipo																											
Varėnos r. sav.	3 Kaimiškojo tipo																											
Elektrėnų sav.	3 Kaimiškojo tipo																											
Jonavos r. sav.	3 Kaimiškojo tipo																											
Plungės r. sav.	3 Kaimiškojo tipo																											
Vilkaviškio r. sav.	3 Kaimiškojo tipo																											
Vilniaus r. sav.	3 Kaimiškojo tipo																											
Zarasų r. sav.	3 Kaimiškojo tipo																											

Kultūros paslaugų indekso dedamųjų reikšmių apskaičiavimas pagal savivaldybės tipą.

Savivaldybių kultūros paslaugų efektyvumo indekso reikšmės

Remiantis savivaldybių teritorijose veikiančių kultūros paslaugų teikėjų pateiktais duomenimis (3557 organizacijų duomenys iš LRKM 2020 m. įvykdytos apklausos), ir savivaldybių klasifikacija, apskaičiuotos kultūros indekso efektyvumo reikšmės kiekvienai savivaldybei:

Akmenės raj.				
Indekso dedamųjų grupė	Indekso dedamosios	Koeficientas	Dedamųjų reikšmė	Indekso reikšmė
Sukuriama vertė	Tolygumas	1	8	1.00
	Paslaugų spektras	2		
	Soc. Vertė	2		
	Apsilankymai	3		
Resursai	Biudžetas	3	8	
	Drabuotojai	1		
	Plotas kult. veiklai	2		
	Teikėjų tankis	2		
Alytaus m.				
Indekso dedamųjų grupė	Indekso dedamosios	Koeficientas	Dedamųjų reikšmė	Indekso reikšmė
Sukuriama vertė	Tolygumas	0	7	0.70
	Paslaugų spektras	3		
	Soc. Vertė	1		
	Apsilankymai	3		
Resursai	Biudžetas	1	10	
	Plotas	3		
	Darbuotojai	3		
	Teikėjų tankis	3		
Alytaus raj.				
Indekso dedamųjų grupė	Indekso dedamosios	Koeficientas	Dedamųjų reikšmė	Indekso reikšmė
Sukuriama vertė	Tolygumas	2	7	1.40
	Paslaugų spektras	2		
	Soc. Vertė	1		
	Apsilankymai	2		
Resursai	Biudžetas	1	5	
	Drabuotojai	1		
	Plotas kult. veiklai	1		
	Teikėjų tankis	2		
Anykščių raj.				
Indekso dedamųjų grupė	Indekso dedamosios	Koeficientas	Dedamųjų reikšmė	Indekso reikšmė
Sukuriama vertė	Tolygumas	2	9	1.00
	Paslaugų spektras	3		
	Soc. Vertė	1		
	Apsilankymai	3		
Resursai	Biudžetas	3	9	
	Drabuotojai	3		
	Plotas kult. veiklai	1		
	Teikėjų tankis	2		
Birštono				
Indekso dedamųjų grupė	Indekso dedamosios	Koeficientas	Dedamųjų reikšmė	Indekso reikšmė
Sukuriama vertė	Tolygumas	0	8	0.73
	Paslaugų spektras	2		
	Soc. Vertė	3		
	Apsilankymai	3		
Resursai	Biudžetas	2	11	
	Drabuotojai	3		
	Plotas kult. veiklai	3		
	Teikėjų tankis	3		

Biržų raj.				
Indekso dedamųjų grupė	Indekso dedamosios	Koeficientas	Dedamųjų reikšmė	Indekso reikšmė
Sukuriama vertė	Tolygumas	0	4	0.80
	Paslaugų spektras	3		
	Soc. Vertė	1		
	Apsilankymai	0		
Resursai	Biudžetas	1	5	
	Drabuotojai	1		
	Plotas kult. veiklai	1		
	Teikėjų tankis	2		
Druskininkų				
Indekso dedamųjų grupė	Indekso dedamosios	Koeficientas	Dedamųjų reikšmė	Indekso reikšmė
Sukuriama vertė	Tolygumas	0	7	0.64
	Paslaugų spektras	2		
	Soc. Vertė	2		
	Apsilankymai	3		
Resursai	Biudžetas	3	11	
	Drabuotojai	2		
	Plotas kult. veiklai	3		
	Teikėjų tankis	3		
Elektrėnų				
Indekso dedamųjų grupė	Indekso dedamosios	Koeficientas	Dedamųjų reikšmė	Indekso reikšmė
Sukuriama vertė	Tolygumas	1	7	1.00
	Paslaugų spektras	3		
	Soc. Vertė	2		
	Apsilankymai	1		
Resursai	Biudžetas	1	7	
	Plotas	1		
	Darbuotojai	2		
	Teikėjų tankis	3		
Ignalinos raj.				
Indekso dedamųjų grupė	Indekso dedamosios	Koeficientas	Dedamųjų reikšmė	Indekso reikšmė
Sukuriama vertė	Tolygumas	3	7	1.40
	Paslaugų spektras	2		
	Soc. Vertė	0		
	Apsilankymai	2		
Resursai	Biudžetas	1	5	
	Drabuotojai	1		
	Plotas kult. veiklai	1		
	Teikėjų tankis	2		
Jonavos raj.				
Indekso dedamųjų grupė	Indekso dedamosios	Koeficientas	Dedamųjų reikšmė	Indekso reikšmė
Sukuriama vertė	Tolygumas	3	10	1.43
	Paslaugų spektras	3		
	Soc. Vertė	1		
	Apsilankymai	3		
Resursai	Biudžetas	1	7	
	Plotas	1		
	Darbuotojai	3		
	Teikėjų tankis	2		
Joniškio raj.				
Indekso dedamųjų grupė	Indekso dedamosios	Koeficientas	Dedamųjų reikšmė	Indekso reikšmė
Sukuriama vertė	Tolygumas	3	10	1.43
	Paslaugų spektras	3		
	Soc. Vertė	1		
	Apsilankymai	3		
Resursai	Biudžetas	3	7	
	Drabuotojai	1		
	Plotas kult. veiklai	1		
	Teikėjų tankis	2		
Jurbarko raj.				
Indekso dedamųjų grupė	Indekso dedamosios	Koeficientas	Dedamųjų reikšmė	Indekso reikšmė
Sukuriama vertė	Tolygumas	3	9	1.50
	Paslaugų spektras	2		
	Soc. Vertė	1		
	Apsilankymai	3		
Resursai	Biudžetas	1	6	
	Drabuotojai	1		
	Plotas kult. veiklai	2		
	Teikėjų tankis	2		

Kaišiadorių raj.				
Indekso dedamųjų grupė	Indekso dedamosios	Koeficientas	Dedamųjų reikšmė	Indekso reikšmė
Sukuriama vertė	Tolygumas	3	10	1.11
	Paslaugų spektras	3		
	Soc. Vertė	1		
	Apsilankymai	3		
Resursai	Biudžetas	3	9	
	Drabuotojai	1		
	Plotas kult. veiklai	3		
	Teikėjų tankis	2		
Kalvarijos				
Indekso dedamųjų grupė	Indekso dedamosios	Koeficientas	Dedamųjų reikšmė	Indekso reikšmė
Sukuriama vertė	Tolygumas	1	7	1.17
	Paslaugų spektras	1		
	Soc. Vertė	2		
	Apsilankymai	3		
Resursai	Biudžetas	1	6	
	Drabuotojai	1		
	Plotas kult. veiklai	1		
	Teikėjų tankis	3		
Kauno m.				
Indekso dedamųjų grupė	Indekso dedamosios	Koeficientas	Dedamųjų reikšmė	Indekso reikšmė
Sukuriama vertė	Tolygumas	1	7	1.00
	Paslaugų spektras	3		
	Soc. Vertė	0		
	Apsilankymai	3		
Resursai	Biudžetas	3	7	
	Drabuotojai	2		
	Plotas kult. veiklai	1		
	Teikėjų tankis	1		
Kauno raj.				
Indekso dedamųjų grupė	Indekso dedamosios	Koeficientas	Dedamųjų reikšmė	Indekso reikšmė
Sukuriama vertė	Tolygumas	2	9	0.90
	Paslaugų spektras	3		
	Soc. Vertė	1		
	Apsilankymai	3		
Resursai	Biudžetas	3	10	
	Drabuotojai	1		
	Plotas kult. veiklai	3		
	Teikėjų tankis	3		
Kazlų Rūdos				
Indekso dedamųjų grupė	Indekso dedamosios	Koeficientas	Dedamųjų reikšmė	Indekso reikšmė
Sukuriama vertė	Tolygumas	2	5	0.83
	Paslaugų spektras	1		
	Soc. Vertė	2		
	Apsilankymai	0		
Resursai	Biudžetas	1	6	
	Drabuotojai	1		
	Plotas kult. veiklai	1		
	Teikėjų tankis	3		
Kelmės raj.				
Indekso dedamųjų grupė	Indekso dedamosios	Koeficientas	Dedamųjų reikšmė	Indekso reikšmė
Sukuriama vertė	Tolygumas	1	8	1.33
	Paslaugų spektras	3		
	Soc. Vertė	1		
	Apsilankymai	3		
Resursai	Biudžetas	1	6	
	Drabuotojai	1		
	Plotas kult. veiklai	1		
	Teikėjų tankis	3		
Klaipėdos m.				
Indekso dedamųjų grupė	Indekso dedamosios	Koeficientas	Dedamųjų reikšmė	Indekso reikšmė
Sukuriama vertė	Tolygumas	1	8	0.67
	Paslaugų spektras	3		
	Soc. Vertė	1		
	Apsilankymai	3		
Resursai	Biudžetas	3	12	
	Drabuotojai	3		
	Plotas kult. veiklai	3		
	Teikėjų tankis	3		

Klaipėdos raj.				
Indekso dedamųjų grupė	Indekso dedamosios	Koeficientas	Dedamųjų reikšmė	Indekso reikšmė
Sukuriama vertė	Tolygumas	3	9	1.29
	Paslaugų spektras	2		
	Soc. Vertė	1		
	Apsilankymai	3		
Resursai	Biudžetas	1	7	
	Drabuotojai	1		
	Plotas kult. veiklai	2		
	Teikėjų tankis	3		
Kretingos raj.				
Indekso dedamųjų grupė	Indekso dedamosios	Koeficientas	Dedamųjų reikšmė	Indekso reikšmė
Sukuriama vertė	Tolygumas	3	9	1.13
	Paslaugų spektras	2		
	Soc. Vertė	1		
	Apsilankymai	3		
Resursai	Biudžetas	1	8	
	Drabuotojai	2		
	Plotas kult. veiklai	2		
	Teikėjų tankis	3		
Kupiškio raj.				
Indekso dedamųjų grupė	Indekso dedamosios	Koeficientas	Dedamųjų reikšmė	Indekso reikšmė
Sukuriama vertė	Tolygumas	3	10	2.00
	Paslaugų spektras	2		
	Soc. Vertė	3		
	Apsilankymai	2		
Resursai	Biudžetas	1	5	
	Drabuotojai	1		
	Plotas kult. veiklai	1		
	Teikėjų tankis	2		
Kėdainių raj.				
Indekso dedamųjų grupė	Indekso dedamosios	Koeficientas	Dedamųjų reikšmė	Indekso reikšmė
Sukuriama vertė	Tolygumas	2	9	1.50
	Paslaugų spektras	3		
	Soc. Vertė	1		
	Apsilankymai	3		
Resursai	Biudžetas	1	6	
	Drabuotojai	1		
	Plotas kult. veiklai	1		
	Teikėjų tankis	3		
Lazdijų raj.				
Indekso dedamųjų grupė	Indekso dedamosios	Koeficientas	Dedamųjų reikšmė	Indekso reikšmė
Sukuriama vertė	Tolygumas	2	7	1.00
	Paslaugų spektras	2		
	Soc. Vertė	1		
	Apsilankymai	2		
Resursai	Biudžetas	1	7	
	Drabuotojai	1		
	Plotas kult. veiklai	3		
	Teikėjų tankis	2		
Marijampolės				
Indekso dedamųjų grupė	Indekso dedamosios	Koeficientas	Dedamųjų reikšmė	Indekso reikšmė
Sukuriama vertė	Tolygumas	2	9	1.13
	Paslaugų spektras	3		
	Soc. Vertė	1		
	Apsilankymai	3		
Resursai	Biudžetas	3	8	
	Drabuotojai	1		
	Plotas kult. veiklai	1		
	Teikėjų tankis	3		
Mažeikių raj.				
Indekso dedamųjų grupė	Indekso dedamosios	Koeficientas	Dedamųjų reikšmė	Indekso reikšmė
Sukuriama vertė	Tolygumas	2	9	1.29
	Paslaugų spektras	3		
	Soc. Vertė	1		
	Apsilankymai	3		
Resursai	Biudžetas	3	7	
	Drabuotojai	1		
	Plotas kult. veiklai	1		
	Teikėjų tankis	2		

Molėtų raj.				
Indekso dedamųjų grupė	Indekso dedamosios	Koeficientas	Dedamųjų reikšmė	Indekso reikšmė
Sukuriama vertė	Tolygumas	1	8	1.33
	Paslaugų spektras	2		
	Soc. Vertė	2		
	Apsilankymai	3		
Resursai	Biudžetas	3	6	
	Drabuotojai	1		
	Plotas kult. veiklai	1		
	Teikėjų tankis	1		
Neringos				
Indekso dedamųjų grupė	Indekso dedamosios	Koeficientas	Dedamųjų reikšmė	Indekso reikšmė
Sukuriama vertė	Tolygumas	0	4	0.67
	Paslaugų spektras	0		
	Soc. Vertė	1		
	Apsilankymai	3		
Resursai	Biudžetas	1	6	
	Drabuotojai	1		
	Plotas kult. veiklai	3		
	Teikėjų tankis	1		
Pagėgių				
Indekso dedamųjų grupė	Indekso dedamosios	Koeficientas	Dedamųjų reikšmė	Indekso reikšmė
Sukuriama vertė	Tolygumas	1	6	0.67
	Paslaugų spektras	2		
	Soc. Vertė	3		
	Apsilankymai	0		
Resursai	Biudžetas	3	9	
	Drabuotojai	1		
	Plotas kult. veiklai	2		
	Teikėjų tankis	3		
Pakruojo raj.				
Indekso dedamųjų grupė	Indekso dedamosios	Koeficientas	Dedamųjų reikšmė	Indekso reikšmė
Sukuriama vertė	Tolygumas	2	6	1.00
	Paslaugų spektras	2		
	Soc. Vertė	1		
	Apsilankymai	1		
Resursai	Biudžetas	1	6	
	Drabuotojai	1		
	Plotas kult. veiklai	2		
	Teikėjų tankis	2		
Palangos m.				
Indekso dedamųjų grupė	Indekso dedamosios	Koeficientas	Dedamųjų reikšmė	Indekso reikšmė
Sukuriama vertė	Tolygumas	0	7	0.70
	Paslaugų spektras	2		
	Soc. Vertė	2		
	Apsilankymai	3		
Resursai	Biudžetas	3	10	
	Drabuotojai	1		
	Plotas kult. veiklai	3		
	Teikėjų tankis	3		
Panevėžio m.				
Indekso dedamųjų grupė	Indekso dedamosios	Koeficientas	Dedamųjų reikšmė	Indekso reikšmė
Sukuriama vertė	Tolygumas	0	8	0.67
	Paslaugų spektras	2		
	Soc. Vertė	3		
	Apsilankymai	3		
Resursai	Biudžetas	3	12	
	Plotas	3		
	Darbuotojai	3		
	Teikėjų tankis	3		
Panevėžio raj.				
Indekso dedamųjų grupė	Indekso dedamosios	Koeficientas	Dedamųjų reikšmė	Indekso reikšmė
Sukuriama vertė	Tolygumas	1	5	0.71
	Paslaugų spektras	2		
	Soc. Vertė	1		
	Apsilankymai	1		
Resursai	Biudžetas	2	7	
	Drabuotojai	1		
	Plotas kult. veiklai	2		
	Teikėjų tankis	2		

Pasvalio raj.				
Indekso dedamųjų grupė	Indekso dedamosios	Koeficientas	Dedamųjų reikšmė	Indekso reikšmė
Sukuriama vertė	Tolygumas	2	8	1.14
	Paslaugų spektras	2		
	Soc. Vertė	1		
	Apsilankymai	3		
Resursai	Biudžetas	3	7	
	Drabuotojai	1		
	Plotas kult. veiklai	1		
	Teikėjų tankis	2		
Plungės raj.				
Indekso dedamųjų grupė	Indekso dedamosios	Koeficientas	Dedamųjų reikšmė	Indekso reikšmė
Sukuriama vertė	Tolygumas	3	10	1.11
	Paslaugų spektras	2		
	Soc. Vertė	2		
	Apsilankymai	3		
Resursai	Biudžetas	3	9	
	Plotas	1		
	Darbuotojai	2		
	Teikėjų tankis	3		
Prienų raj.				
Indekso dedamųjų grupė	Indekso dedamosios	Koeficientas	Dedamųjų reikšmė	Indekso reikšmė
Sukuriama vertė	Tolygumas	3	10	1.11
	Paslaugų spektras	2		
	Soc. Vertė	2		
	Apsilankymai	3		
Resursai	Biudžetas	3	9	
	Drabuotojai	1		
	Plotas kult. veiklai	2		
	Teikėjų tankis	3		
Radviiliškio raj.				
Indekso dedamųjų grupė	Indekso dedamosios	Koeficientas	Dedamųjų reikšmė	Indekso reikšmė
Sukuriama vertė	Tolygumas	3	8	1.00
	Paslaugų spektras	3		
	Soc. Vertė	2		
	Apsilankymai	3		
Resursai	Biudžetas	1	8	
	Drabuotojai	2		
	Plotas kult. veiklai	3		
	Teikėjų tankis	2		
Raseinių raj.				
Indekso dedamųjų grupė	Indekso dedamosios	Koeficientas	Dedamųjų reikšmė	Indekso reikšmė
Sukuriama vertė	Tolygumas	3	10	2.00
	Paslaugų spektras	3		
	Soc. Vertė	2		
	Apsilankymai	2		
Resursai	Biudžetas	1	5	
	Drabuotojai	1		
	Plotas kult. veiklai	1		
	Teikėjų tankis	2		
Rietavo				
Indekso dedamųjų grupė	Indekso dedamosios	Koeficientas	Dedamųjų reikšmė	Indekso reikšmė
Sukuriama vertė	Tolygumas	1	7	1.00
	Paslaugų spektras	2		
	Soc. Vertė	1		
	Apsilankymai	3		
Resursai	Biudžetas	1	7	
	Drabuotojai	1		
	Plotas kult. veiklai	3		
	Teikėjų tankis	2		
Rokiškio raj.				
Indekso dedamųjų grupė	Indekso dedamosios	Koeficientas	Dedamųjų reikšmė	Indekso reikšmė
Sukuriama vertė	Tolygumas	2	8	1.14
	Paslaugų spektras	3		
	Soc. Vertė	1		
	Apsilankymai	2		
Resursai	Biudžetas	1	7	
	Drabuotojai	1		
	Plotas kult. veiklai	3		
	Teikėjų tankis	2		

Skuodo raj.					
Indekso dedamųjų grupė	Indekso dedamosios	Koeficientas	Dedamųjų reikšmė	Indekso reikšmė	
Sukuriama vertė	Tolygumas	3	11	0.92	
	Paslaugų spektras	2			
	Soc. Vertė	3			
	Apsilankymai	3			
Resursai	Biudžetas	3	12		
	Drabuotojai	3			
	Plotas kult. veiklai	3			
	Teikėjų tankis	3			
Šakių raj.					
Indekso dedamųjų grupė	Indekso dedamosios	Koeficientas	Dedamųjų reikšmė		Indekso reikšmė
Sukuriama vertė	Tolygumas	3	10		1.67
	Paslaugų spektras	3			
	Soc. Vertė	1			
	Apsilankymai	3			
Resursai	Biudžetas	1	6		
	Drabuotojai	1			
	Plotas kult. veiklai	2			
	Teikėjų tankis	2			
Šalčininkų raj.					
Indekso dedamųjų grupė	Indekso dedamosios	Koeficientas	Dedamųjų reikšmė	Indekso reikšmė	
Sukuriama vertė	Tolygumas	2	7	1.17	
	Paslaugų spektras	2			
	Soc. Vertė	1			
	Apsilankymai	2			
Resursai	Biudžetas	1	6		
	Drabuotojai	1			
	Plotas kult. veiklai	2			
	Teikėjų tankis	2			
Šiaulių m.					
Indekso dedamųjų grupė	Indekso dedamosios	Koeficientas	Dedamųjų reikšmė		Indekso reikšmė
Sukuriama vertė	Tolygumas	0	8		1.00
	Paslaugų spektras	3			
	Soc. Vertė	2			
	Apsilankymai	3			
Resursai	Biudžetas	0	8		
	Plotas	2			
	Darbuotojai	3			
	Teikėjų tankis	3			
Šiaulių raj.					
Indekso dedamųjų grupė	Indekso dedamosios	Koeficientas	Dedamųjų reikšmė	Indekso reikšmė	
Sukuriama vertė	Tolygumas	2	10	1.43	
	Paslaugų spektras	2			
	Soc. Vertė	3			
	Apsilankymai	3			
Resursai	Biudžetas	1	7		
	Drabuotojai	1			
	Plotas kult. veiklai	2			
	Teikėjų tankis	3			
Šilalės raj.					
Indekso dedamųjų grupė	Indekso dedamosios	Koeficientas	Dedamųjų reikšmė		Indekso reikšmė
Sukuriama vertė	Tolygumas	3	9		1.50
	Paslaugų spektras	3			
	Soc. Vertė	1			
	Apsilankymai	2			
Resursai	Biudžetas	1	6		
	Plotas	1			
	Darbuotojai	1			
	Teikėjų tankis	3			
Šilutės raj.					
Indekso dedamųjų grupė	Indekso dedamosios	Koeficientas	Dedamųjų reikšmė	Indekso reikšmė	
Sukuriama vertė	Tolygumas	1	7	0.78	
	Paslaugų spektras	2			
	Soc. Vertė	1			
	Apsilankymai	3			
Resursai	Biudžetas	3	9		
	Drabuotojai	1			
	Plotas kult. veiklai	3			
	Teikėjų tankis	2			

Širvintų raj.				
Indekso dedamųjų grupė	Indekso dedamosios	Koeficientas	Dedamųjų reikšmė	Indekso reikšmė
Sukuriama vertė	Tolygumas	2	3	0.43
	Paslaugų spektras	0		
	Soc. Vertė	1		
	Apsilankymai	0		
Resursai	Biudžetas	1	7	
	Drabuotojai	1		
	Plotas kult. veiklai	3		
	Teikėjų tankis	2		
Švenčionių raj.				
Indekso dedamųjų grupė	Indekso dedamosios	Koeficientas	Dedamųjų reikšmė	Indekso reikšmė
Sukuriama vertė	Tolygumas	2	8	1.14
	Paslaugų spektras	2		
	Soc. Vertė	1		
	Apsilankymai	3		
Resursai	Biudžetas	3	7	
	Drabuotojai	1		
	Plotas kult. veiklai	2		
	Teikėjų tankis	1		
Tauragės raj.				
Indekso dedamųjų grupė	Indekso dedamosios	Koeficientas	Dedamųjų reikšmė	Indekso reikšmė
Sukuriama vertė	Tolygumas	0	4	0.40
	Paslaugų spektras	2		
	Soc. Vertė	2		
	Apsilankymai	0		
Resursai	Biudžetas	3	10	
	Drabuotojai	1		
	Plotas kult. veiklai	3		
	Teikėjų tankis	3		
Telšių raj.				
Indekso dedamųjų grupė	Indekso dedamosios	Koeficientas	Dedamųjų reikšmė	Indekso reikšmė
Sukuriama vertė	Tolygumas	1	9	1.50
	Paslaugų spektras	2		
	Soc. Vertė	3		
	Apsilankymai	3		
Resursai	Biudžetas	2	6	
	Drabuotojai	1		
	Plotas kult. veiklai	2		
	Teikėjų tankis	1		
Ukmergės raj.				
Indekso dedamųjų grupė	Indekso dedamosios	Koeficientas	Dedamųjų reikšmė	Indekso reikšmė
Sukuriama vertė	Tolygumas	2	8	1.14
	Paslaugų spektras	2		
	Soc. Vertė	2		
	Apsilankymai	2		
Resursai	Biudžetas	3	7	
	Drabuotojai	1		
	Plotas kult. veiklai	1		
	Teikėjų tankis	2		
Utenos raj.				
Indekso dedamųjų grupė	Indekso dedamosios	Koeficientas	Dedamųjų reikšmė	Indekso reikšmė
Sukuriama vertė	Tolygumas	1	5	0.71
	Paslaugų spektras	3		
	Soc. Vertė	0		
	Apsilankymai	1		
Resursai	Biudžetas	1	7	
	Drabuotojai	1		
	Plotas kult. veiklai	2		
	Teikėjų tankis	3		
Varėnos raj.				
Indekso dedamųjų grupė	Indekso dedamosios	Koeficientas	Dedamųjų reikšmė	Indekso reikšmė
Sukuriama vertė	Tolygumas	2	7	0.78
	Paslaugų spektras	2		
	Soc. Vertė	1		
	Apsilankymai	2		
Resursai	Biudžetas	3	9	
	Drabuotojai	1		
	Plotas kult. veiklai	3		
	Teikėjų tankis	2		

Vilkaviškio raj.				
Indekso dedamųjų grupė	Indekso dedamosios	Koeficientas	Dedamųjų reikšmė	Indekso reikšmė
Sukuriama vertė	Tolygumas	2	8	1.33
	Paslaugų spektras	2		
	Soc. Vertė	1		
	Apsilankymai	3		
Resursai	Biudžetas	1	6	
	Drabuotojai	1		
	Plotas kult. veiklai	2		
	Teikėjų tankis	2		
Vilniaus m.				
Indekso dedamųjų grupė	Indekso dedamosios	Koeficientas	Dedamųjų reikšmė	Indekso reikšmė
Sukuriama vertė	Tolygumas	2	11	0.92
	Paslaugų spektras	3		
	Soc. Vertė	3		
	Apsilankymai	3		
Resursai	Biudžetas	3	12	
	Drabuotojai	3		
	Plotas kult. veiklai	3		
	Teikėjų tankis	3		
Vilniaus raj.				
Indekso dedamųjų grupė	Indekso dedamosios	Koeficientas	Dedamųjų reikšmė	Indekso reikšmė
Sukuriama vertė	Tolygumas	3	7	1.40
	Paslaugų spektras	2		
	Soc. Vertė	1		
	Apsilankymai	1		
Resursai	Biudžetas	1	5	
	Drabuotojai	1		
	Plotas kult. veiklai	2		
	Teikėjų tankis	1		
Visagino				
Indekso dedamųjų grupė	Indekso dedamosios	Koeficientas	Dedamųjų reikšmė	Indekso reikšmė
Sukuriama vertė	Tolygumas	0	2	0.33
	Paslaugų spektras	2		
	Soc. Vertė	0		
	Apsilankymai	0		
Resursai	Biudžetas	1	6	
	Drabuotojai	1		
	Plotas kult. veiklai	1		
	Teikėjų tankis	3		
Zarasų raj.				
Indekso dedamųjų grupė	Indekso dedamosios	Koeficientas	Dedamųjų reikšmė	Indekso reikšmė
Sukuriama vertė	Tolygumas	1	10	1.00
	Paslaugų spektras	3		
	Soc. Vertė	3		
	Apsilankymai	3		
Resursai	Biudžetas	3	10	
	Drabuotojai	3		
	Plotas kult. veiklai	3		
	Teikėjų tankis	1		

Kultūros paslaugų efektyvinimo prioritetai:

Remiantis apskaičiuotomis kultūros paslaugų efektyvumo indekso ir jo dedamųjų reikšmėmis, nustatyti kultūros paslaugų efektyvinimo prioritetai:

	Prioritetinės kultūros paslaugų spektro gerinimo teritorijos	Prioritetinės soc. rizikos grupių įtraukimo į kultūros paslaugas teritorijos	Prioritetinės kultūros paslaugų sukuriamos pridėtinės vertės gerinimo teritorijos	Prioritetinės kultūros paslaugų išteklių gausinimo teritorijos	Prioritetinės kultūros paslaugų efektyvinimo teritorijos
Akmenės r. sav.	2	2	8	8	1
Alytaus m. sav.	3	1	7	10	0.7
Alytaus r. sav.	2	1	7	5	1.4
Anykščių r. sav.	3	1	9	9	1
Birštono sav.	2	3	8	11	0.73
Biržų r. sav.	3	1	4	5	0.8
Druskininkų sav.	2	2	7	11	0.64
Elektrėnų sav.	3	2	7	7	1
Ignalinos r. sav.	2	0	7	5	1.4
Jonavos r. sav.	3	1	10	7	1.43
Joniškio r. sav.	3	1	10	7	1.43
Jurbarko r. sav.	2	1	9	6	1.5
Kaišiadorių r. sav.	3	1	10	9	1.11
Kalvarijos sav.	1	2	7	6	1.17
Kauno m. sav.	3	0	7	7	1
Kauno r. sav.	3	1	9	10	0.9
Kazlų Rūdos sav.	1	2	5	6	0.83
Kelmės r. sav.	3	1	8	6	1.33
Klaipėdos m. sav.	3	1	8	12	0.67
Klaipėdos r. sav.	2	1	9	7	1.29
Kretingos r. sav.	2	1	9	11	0.82
Kupiškio r. sav.	2	3	10	5	2
Kėdainių r. sav.	3	1	9	6	1.5
Lazdijų r. sav.	2	1	7	7	1
Marijampolės sav.	3	1	9	8	1.13
Mažeikių r. sav.	3	1	9	6	1.5
Molėtų r. sav.	2	2	8	6	1.33
Neringos sav.	0	1	4	6	0.67
Pagėgių sav.	2	3	9	7	0.67
Pakruojo r. sav.	2	1	6	6	1
Palangos m. sav.	2	2	7	10	0.7
Panėvėžio m. sav.	2	1	5	4	1.25
Panėvėžio r. sav.	2	3	8	12	0.67
Pasvalio r. sav.	2	1	8	7	1.14
Plungės r. sav.	2	2	10	9	1.11
Prienų r. sav.	2	2	10	9	1.11
Radviliškio r. sav.	3	2	10	8	1.25
Raseinių r. sav.	3	2	10	5	2
Rietavo sav.	2	1	7	7	1
Rokiškio r. sav.	3	1	8	7	1.14
Škuodo r. sav.	2	3	11	12	0.92
Šakių r. sav.	3	1	10	6	1.67
Šalčininkų r. sav.	2	1	7	6	1.17
Šiaulių m. sav.	3	2	8	8	1
Šiaulių r. sav.	2	3	10	7	1.43
Šilalės r. sav.	3	1	9	6	1.5
Šilutės r. sav.	2	1	7	9	0.78
Širvintų r. sav.	0	1	3	7	0.43
Švenčionių r. sav.	2	1	8	7	1.14
Tauragės r. sav.	2	2	4	10	0.4
Telšių r. sav.	2	3	9	6	1.5
Trakų r. sav.	2	1	8	7	1.14
Ukmergės r. sav.	2	2	8	7	1.14
Utenos r. sav.	3	0	5	7	0.71
Varėnos r. sav.	2	1	7	9	0.78
Vilkaviškio r. sav.	2	1	8	6	1.33
Vilniaus m. sav.	3	3	11	12	0.92
Vilniaus r. sav.	2	1	7	5	1.4
Visagino sav.	2	0	2	6	0.33
Zarasų r. sav.	3	3	10	10	1

Detalizuoti kraštovaizdžio tvarkymo sprendiniai**I SKYRIUS****BENDROSIOS NUOSTATOS**

1. Detalizuotų kraštovaizdžio tvarkymo sprendinių (toliau – Detalizuoti kraštovaizdžio sprendiniai) tikslas – didinant valdžios institucijų, privačių organizacijų ir visos visuomenės supratingumą apie kraštovaizdžio vertę, vaidmenį ir pokyčius, nustatyti ir patvirtinti veiksmus, kuriais siekiama išsaugoti, tobulinti, atkurti arba kurti kraštovaizdį: planavimo priemonėmis užtikrinti siekiamų kraštovaizdžio kokybės tikslų formavimą, įgyvendinant Europos kraštovaizdžio konvenciją ir Lietuvos Respublikos kraštovaizdžio politiką.

2. Detalizuotus kraštovaizdžio sprendinius sudaro tekstinė dalis (sprendiniai) ir grafinė dalis (4 brėžiniai: Kraštovaizdžio tvarkymo zonos M 1:200 000, Kraštovaizdžio tvarkymo reglamentavimo kryptys M 1:400 000, Kraštovaizdžio vizualinis estetinis potencialas M 1:400 000, Kultūros paveldo apsaugos teritoriniai prioritetai M 1:400 000, 1–4 priedai).

3. Detalizuoti kraštovaizdžio sprendiniai apima visą Lietuvos Respublikos teritoriją, išskyrus Lietuvai priklausančius teritorinius vandenis Baltijos jūroje.

4. Pagrindiniai Detalizuotų kraštovaizdžio sprendinių uždaviniai: pateikti Lietuvos Respublikos teritorijos kraštovaizdžio formavimo, apsaugos, naudojimo, tvarkymo ir planavimo principines nuostatas; nustatyti kraštovaizdžio tvarkymo zonas pagal svarbiausius teritorijos vystymo prioritetus, urbanistinio ir gamtinio karkaso plėtojimo interesus; pateikti tikslinius formuojamo kraštovaizdžio bendrosios teritorinės struktūros optimalumo (kokybės) rodiklius; numatyti kraštovaizdžio tvarkymo reglamentavimo kryptis, siūlomas priemones ir apribojimus, užtikrinančius kraštovaizdžio bendrąją ekologinę pusiausvyrą, gamtinio karkaso formavimą, gamtinių, kultūrinių vertybių, kitų vertingų kraštovaizdžio komponentų ar kraštovaizdžio kompleksų išsaugojimą; sutelkti ir viešai skleisti laisvai prieinamą informaciją, sudarančią prielaidas integruoti Lietuvos Respublikos kraštovaizdžio politikos nuostatas į kitų ūkio šakų strategines programas ir planus.

5. Detalizuoti kraštovaizdžio sprendiniai sprendžia principinius, strateginius šalies kraštovaizdžio planavimo uždavinius.

6. Nacionalinio ar regioninio lygmens teritorinis reglamentavimas tiesiogiai negali būti pritaikomas lokaliaje teritorijoje, jis tiesiogiai netaikomas asmenims, nes planavimo mastelis neleidžia iki detalumo pateikti viso kraštovaizdžio vertybių ir jo įvairovės spektro, šalies mastu įvertinti visų įvairialypių teritorijų apsaugos, ūkinio naudojimo aplinkybių ir pateikti konkrečiais parametrais apibrėžtų mažo ploto teritorijų apsaugos ir tvarkymo reglamentų.

7. Detalizuoti kraštovaizdžio sprendiniai taikomi tik kaip teritorijos regioninio naudojimo ir apsaugos politiką įgyvendinantis instrumentas valstybinių ir (ar) savivaldos institucijų darbe.

8. Siekiant nacionalinės kraštovaizdžio politikos nuostatas integruoti į šalies regionų, miestų planavimo politiką, taip pat į kultūros, aplinkos, žemės ūkio, socialinę, ekonominę sritis ir į kiekvieną kitą sritį, galinčią daryti tiesioginį ar netiesioginį poveikį kraštovaizdžiui, Detalizuoti kraštovaizdžio sprendiniai yra prioritetiniai priimant ūkinės plėtros (pvz., inžinerinių tinklų, susisiekimo komunikacijų, atsinaujinančių energijos išteklių naudojimo plėtra ir kt.) galimybių kraštovaizdžio požiūriu sprendimus.

9. Tais atvejais, kai nustatomi paveldosaugos reikalavimai teritorijų planavimo dokumentams ir/ar žemėtvarkos planams rengti, vykdomi Kultūros vertybių registre registruotų nekilnojamų kultūros vertybių apsaugos priemonių įrengimo, tvarkybos arba statybos darbai kultūros vertybių teritorijose ar jų apsaugos zonose, Detalizuotuose kraštovaizdžio sprendiniuose pateikti tvarkymo reglamentavimai taikomi tiek, kiek tai neprieštarauja Nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatymo ir jį įgyvendinančiųjų teisės aktų nuostatomis bei konkretiems nekilnojamų kultūros vertybių apsaugos reglamentams ir kultūros paveldo tvarkymo planams (teritorijų planavimo dokumentų sprendiniams).

II SKYRIUS

KRAŠTOVAIZDŽIO TVARKYMO ZONŲ SISTEMA

10. Detalizuotuose kraštovaizdžio sprendiniuose, siekiant formuoti ir palaikyti optimalią kraštovaizdžio struktūrą, išskirtos kraštovaizdžio tvarkymo zonos.

11. Kraštovaizdžio tvarkymo zona – nustatytomis ribomis apibrėžtos paskirties teritorija, turinti jai nustatytas apsaugos ir naudojimo sąlygas (reglamentą) bei joms adekvačias kraštovaizdžio atkūrimo, formavimo ir kitas tvarkymo priemones.

12. Kiekviena tvarkymo zona yra atraminis teritorinis vienetas, kuriam tos zonos ribose nustatoma kraštovaizdžio formavimo politika, galimų veiklos rūšių prioritetai, apibrėžiamos principinės nuostatos neleistinoms veiklos rūšims ir (ar) jų kryptims vykdyti. Atsižvelgiant į skirtingą kraštovaizdžio pobūdį, tvarkymo zonos nustato diferencijuotą žemės naudmenų grupių ūkinį tvarkymą, skirtą siekiamai tikslinei ir (ar) optimaliai erdvinei kraštovaizdžio struktūrai formuoti, tinkamai kraštovaizdžio būklei palaikyti.

13. Nacionaliniame (valstybės) lygmenyje tvarkymo zonų sistemos kūrimo metodinį pamatą formuoja 5 principinės planuojamo kraštovaizdžio kategorijos:

13.1. intensyviai keičiamas (urbanizuojamas, technogenizuojamas) kraštovaizdis, patenkantis į urbanistinio karkaso įtakos arealus ir juostas;

13.2. vyraujančio intensyvaus ūkinio naudojimo prioriteto agrarinių ir miškingų teritorijų kraštovaizdis;

13.3. vyraujančio tausojančio naudojimo prioriteto agrarinių ir miškingų teritorijų kraštovaizdis gamtinio karkaso arealuose;

13.4. sudėtingos (mišrios) funkcinio naudojimo struktūros kraštovaizdis urbanistinio ir gamtinio karkaso ašių sankirtos arealuose;

13.5. vyraujančio konservacinio naudojimo prioriteto kraštovaizdis arealuose su gausiais konservacinę vertę ir atitinkamą teritorinės apsaugos statusą turinčiais gamtiniais ir (ar) kultūriniais teritoriniais kompleksais.

14. Išskirtos kraštovaizdžio tvarkymo zonos pateikiamos Kraštovaizdžio zonų brėžinyje (1 priedas), kuriame pateikti kraštovaizdžio tvarkymo zonų indeksai nusako:

14.1. bendrą kraštovaizdžio pobūdį (plane žymima spalva), pagal kurį nustatyti atraminių kraštovaizdžio teritorinių vienetų tipai, t. y. išskiriamoms tvarkymo zonoms pagal kraštovaizdžio sukultūrinimo (natūralumo) laipsnį ir žemėnaudų pobūdį suteikta principinė teritorinė diferenciacija;

14.2. kraštovaizdžio naudojimo pobūdį (plane pažymėtas atitinkamu ženklu), pagal kurį nustatytas galimas (leistinas) teritorijos ekonominio ir technologinio naudojimo ar apsaugos intensyvumas;

14.3. kraštovaizdžio gamtinį pobūdį (plane nurodytas didžiosiomis lotyniškais raidėmis), pagal kuri teritorijos diferencijuotos atsižvelgiant į kraštovaizdžio tvarkymui itin reikšmingą gamtinio kraštovaizdžio įvairovę, jo morfologinius tipus, ypatumus. Kadangi Lietuvos kraštovaizdyje vyrauja gamtinis (natūralus ir pusiau natūralus) kraštovaizdis, šis klasifikacinis požymis yra lemiamas, vertybinis kriterijus atraminiam kraštovaizdžio teritoriniams vienetams – tvarkymo zonoms nustatyti.

15. Kraštovaizdžio tvarkymo zonų teritorinio pasiskirstymo suvestinė pagal visus tris požymius pateikiama 1, 2, 3 lentelėse:

15.1. kraštovaizdžio tvarkymo zonų suvestinė (1 lentelė, brėžinys 1 priede) pagal bendrą kraštovaizdžio pobūdį parodo, kad Lietuvos kraštovaizdžio formavime dominuoja sukultūrinto agrarinio pobūdžio kraštovaizdžio modelis, apimantis pusę šalies teritorijos ploto. Mažiau (po penktadalį teritorijos) ploto užima mišraus pobūdžio miškingo mažai sukultūrinto ir natūralaus miškingo pobūdžio kraštovaizdžiai. Kitiems kraštovaizdžio formavimo modeliams tenka mažiau nei po dešimtadalį tvarkymo zonų teritorijos:

1 lentelė. Išskirtų kraštovaizdžio tvarkymo zonų pasiskirstymas pagal bendrąjį kraštovaizdžio pobūdį (sukultūrinimo laipsnį):

BENDRAS KRAŠTOVAIZDŽIO POBŪDIS	Plotas, ha	%
Didelių kontinentinių akvatorijų gamtinis kraštovaizdis:	Iš viso 0,59	
v' – lagūninės akvatorijos (Kuršių marių) kraštovaizdis	38 449,46	0,59
Natūralaus pobūdžio miškingas gamtinis kraštovaizdis:	Iš viso 19,31	
t – pelkinis kraštovaizdis (pelkė 70–100%; miškas 10–30%)	43 954,46	0,67
te – pelkinis ežeruotas kraštovaizdis (pelkė 50–70%; ežeras 20–30%; miškas 0–20%)	21 161,56	0,32
mt – miškingas pelkėtas kraštovaizdis (miškas 70–90%; pelkė–ežeras 10–30%)	169 539,38	2,60
m – miškingas kraštovaizdis (miškas 90–100%; agro 0–10%)	859 993,28	13,17
me/s – miškingas ežeruotas/upėtas kraštovaizdis (miškas 50–70%; ež./slėn. 30–50%; agro 0–20%)	166 594,34	2,55
Mišraus pobūdžio miškingas mažai sukultūrintas kraštovaizdis:	Iš viso 22,47	
mu' – miškingas mažai urbanizuotas kraštovaizdis (miškas 70–90%; urbo 10–20%; agro 0–20%)	103 024,59	1,58
ma – miškingas agrarinis kraštovaizdis (miškas 50–70%; agro 30–40%; urbo 0–5%)	1 363 634,12	20,89
Sukultūrintas agrarinis kraštovaizdis:	Iš viso 50,77	
am – agrarinis miškingas kraštovaizdis (agro 50–70%; miškas 30–40%; urbo 0–5%)	1 054 527,91	16,15
ae/s – agrarinis ežeruotas/upėtas kraštovaizdis (agro 40–60%; ež./slėn. 30–50%; miškas 0–20%)	234 042,46	3,58
at – agrarinis pelkėtas kraštovaizdis	37 926,07	0,58

(agro 0–80%; pelkė–miškas 20–30%)		
a – agrarinis kraštovaizdis (agro–80–90%; urbo 0–10%; miškas 0–20%)	1 988 905,20	30,46
Iš dalies urbanizuotas agrarinis kraštovaizdis:	Iš viso 3,78	
au' – agrarinis mažai urbanizuotas kraštovaizdis (agro 60–80%; urbo 10–20%; miškas 0–20%)	156 680,86	2,40
au – agrarinis urbanizuotas kraštovaizdis (agro 40–60%; urbo 40–60%; miškas 0–10%)	90 018,45	1,38
Urbanizuotas (urbanistinis) kraštovaizdis:	Iš viso 2,73	
ue/s – urbanizuotas ežeruos/ upėtas kraštovaizdis (urbo 60–80%; ež./slėn. 20–40%; miškas 0–10%)	58 506,04	0,90
u – urbanizuotas kraštovaizdis (urbo 80–100%; miškas 0–10%; agro 0–10%);	119 680,35	1,83
Technogenizuotas kraštovaizdis:	Iš viso 0,35	
ia – agrarinis technogenizuotas kraštovaizdis (techno 20–30%; miškas 0–10%; agro 60–80%)	3 297,57	0,05
iu – urbanistinis technogenizuotas kraštovaizdis (urbo 60–80%; techno 20–40%; miškas 0–10%)	5 723,62	0,09
i – industrinis technogenizuotas kraštovaizdis (techno 80–100%; miškas 0–20%)	13 552,12	0,21
VISAS KONTINENTINIS KRAŠTOVAIZDIS	6 529 211,85	100,0
v – JŪRINĖS AKVATORIJOS KRAŠTOVAIZDIS	185 334,33	

15.2. atsižvelgiant į išskirtų kontinentinių kraštovaizdžio tvarkymo zonų pasiskirstymą pagal kraštovaizdžio naudojimo pobūdį (2 lentelė, brėžinys 1 priede) ir įvertinus galimą mišraus naudojimo teritorijų diferenciaciją, nustatyta, kad konservacinio–tausojančio ir intensyvaus naudojimo tipų santykis yra 55:45:

2 lentelė. Išskirtų kraštovaizdžio tvarkymo zonų pasiskirstymas pagal kraštovaizdžio naudojimo pobūdį (galimą naudojimo intensyvumą):

KRAŠTOVAIZDŽIO NAUDOJIMO POBŪDIS	Plotas, ha	%
Kraštovaizdžio vertybes išsaugantis naudojimas		
1 – konservacinis	42 662,13	0,65
2 – konservacinis–tausojantis	522 853,75	8,01
Kraštovaizdžio ekologinę apsaugą užtikrinantis naudojimas		
3 – tausojantis	1 950 616,10	29,88
Teritoriniu požiūriu diferencijuotas mišrus teritorijos naudojimas		
4 – tausojantis intensyvus	1 131 303,36	17,33

5 – intensyvus–konservacinis	388 098,55	5,95
Intensyvus teritorijos naudojimas		
6 – intensyvus	2 492 015,26	38,18
VISAS KONTINENTINIS KRAŠTOVAIZDIS	6 527 549,15	100,0
JŪRINĖS AKVATORIJOS KRAŠTOVAIZDIS	185 334,33	100,0
2 – konservacinis–tausojantis	31 330,81	16,8
3 – tausojantis	31 958,19	16,9
6 – intensyvus	122 045,33	66,3

15.3. kraštovaizdžio pasiskirstymas pagal kraštovaizdžio gamtinį pobūdį (3 lentelė, brėžinys 1 priede) atspindi kraštovaizdžio morfologinės struktūros ypatumus, parodo lygumų (apie 40 %) ir kalvynų (apie 23 %) kraštovaizdžių tvarkymo zonų vyravimą. Vykdamas teritorijų planavimo ir kraštovaizdžio formavimo veiksmus ypatingas dėmesys turi būti skiriamas šio gamtinio pobūdžio kraštovaizdžiui: N' – raižyto marių kranto nerija, N – išlyginto marių kranto nerija, D' – delta, R' – senasis erozinis raguvynas, R – erozinis raguvynas, G' – moreninis/fliuvioglacialinis plokščiakalnis, P – pamario jūrinė lyguma, D – deltinis slėnis, P' – smėlinga pajūrio lyguma, S' – senslėnis, K – smėlingas fliuvioglacialinis kalvynas/kopynas, E – ežerotas duburys, E' – ežerynas, B – smėlinga banguota pakiluma (plynaukštė), M – sekliosios (iki 2 m gylio) marios, G – moreninis/fliuvioglacialinis gūbrys/kalvyngūbris, L – smėlinga banguota lyguma, L'' – molinga banguota/rumbėta lyguma, S – upės slėnis. Šie gamtiniai teritoriniai dariniai dėl santykinai mažo ploto šalies teritorijoje yra ypatingai reikšmingi šalies kraštovaizdžio įvairovei, todėl turi būti pripažįstami prigimtinė šalies kraštovaizdžio vertybe.

3 lentelė. Išskirtų kraštovaizdžio tvarkymo zonų pasiskirstymas pagal kraštovaizdžio gamtinį pobūdį (gaminius kompleksus):

KRAŠTOVAIZDŽIO GAMTINIS POBŪDIS	Plotas, ha	%
Pajūrio kraštovaizdis: Iš viso 0,99		
N – išlyginto marių kranto nerija	5 477,50	0,08
N' – raižyto marių kranto nerija	4 935,79	0,08
P – pamario jūrinė lyguma	14 425,71	0,22
P' – smėlinga pajūrio lyguma	40 096,46	0,61
Lygumų kraštovaizdis: Iš viso 39,74		
L – smėlinga banguota lyguma	371 095,52	5,69
L' – molinga lyguma	1 709 695,84	26,19
L'' – molinga banguota/rumbėta lyguma	513 074,34	7,86
Pakilumų (plynaukščių) kraštovaizdis: Iš viso 17,24		
B – smėlinga banguota pakiluma (plynaukštė)	234 074,11	3,59
B' – molinga banguota pakiluma (plynaukštė)	890 716,69	13,65
Kalvynų kraštovaizdis: Iš viso 22,65		
K – smėlingas fliuvioglacialinis kalvynas/kopynas	149 365,21	2,29

K' – priemolingas moreninis kalvynas	929 917,27	14,25
G – moreninis/fliuvioglacialinis gūbrys/kalvyngūbris	341 150,87	5,23
G' – moreninis/fliuvioglacialinis plokščiakalnis	11 654,26	0,18
Slėnių kraštovaizdis:	Iš viso 13,19	
S – upės slėnis	745 016,73	11,41
S' – senslėnis	70 958,62	1,09
D – deltinis slėnis	19 080,00	0,29
D' – delta	6 435,13	0,10
R – erozinis raguvynas	100 68,82	0,15
R' – senasis erozinis raguvynas	9 811,29	0,15
Ežerų kraštovaizdis:	Iš viso 6,31	
E – ežeruotas duburys	194 600,33	2,98
E' – ežerynas	217 449,19	3,33
VISAS SAUSUMOS KRAŠTOVAIZDIS	6 489 099,68	100,0
AKVALINIS KRAŠTOVAIZDIS:		
Jūros kraštovaizdis:	Iš viso 82,82	
J – kranto zonos (iki 20 m gylio) jūra	33 273,71	14,87
J' – povandeninių plynaukščių ir lomų jūra	152 060,62	67,95
Lagūnų (marių) kraštovaizdis:	Iš viso 17,18	
M – sekliosios (iki 2 m gylio) marios	9 600,67	4,29
M' – giliosios marios	28 848,79	12,89
VISAS AKVATORIJŲ KRAŠTOVAIZDIS	223 783,79	100,0

III SKYRIUS

KRAŠTOVAIZDŽIO TVARKYMO REGLAMENTAVIMAS

16. Kraštovaizdžio tvarkymo zonos susijusios su funkcinio prioriteto zonomis, kurios diferencijuoja kraštovaizdį pagal nustatomus naudojimo prioritetus ir galimas veiklos rūšis, suteikiant kraštovaizdžio teritoriniam kompleksui atitinkamą tvarkymo kryptį. Teritorinių vienetų – funkcinų zonų, sąlygojančių esmines kraštovaizdžio reglamentavimo gaires, teritorinis tinklas sudaro pamatą galutiniam tvarkymo zonų ir jų apsaugos ir naudojimo reglamentų nustatymui.

17. Detalizuoti kraštovaizdžio sprendiniai nustato 8 apibendrintų kraštovaizdžio tvarkymo reglamentavimo strategijų sistemą, kurią sudaro 17 konkretizuotų kraštovaizdžio tvarkymo reglamentų kryptių, lokalizuotų brėžinyje „Kraštovaizdžio tvarkymo reglamentavimo kryptys M 1: 400 000“ (2 priedas):

17.1. kraštovaizdžio vertybių konservacinės apsaugos prioritetą užtikrinančių tvarkymo reglamentų formavimo strategija (toliau – A strategija):

1a – išimtinės konservacinės apsaugos reglamentų kryptis;

1b – konservacinę apsaugą ir bioprodukcinių naudojamą integruojanti reglamentų kryptis.

1a, 1b – reglamentų kryptys taikomos išimtinio konservacinio prioriteto (gamtinių ar biosferos rezervatų) teritorijose, kurių vystymas apima nustatytų reglamentų ir konservacinės funkcijos realizavimo efektyvumo užtikrinimą;

17.2. ypatingą konservacinę bei rekreacinę vertę turinčių teritorijų tvarų naudojimą ir vertybių išsaugojimą užtikrinančių tvarkymo reglamentų formavimo strategija (toliau – B strategija):

2 – integruotos konservacinės apsaugos ir rekreacinio naudojimo reglamentų kryptis.

Šios reglamentų kryptys nustatytos esamų bei perspektyvinių valstybinių parkų teritorijoms, kuriose būtina derinti konservacinius, rekreacinius ir ūkinės veiklos interesus, užtikrinti prioritetinę kraštovaizdžio vertybių apsaugą;

17.3. kraštovaizdžio rekreacinės aplinkos kokybės apsaugą ir racionalų naudojimą užtikrinančių tvarkymo reglamentų formavimo strategija (toliau – C strategija), kurios zonos lokalizuojamos pajūryje, ežerynuose, prie ežerų, upių ir tvenkinių. Daugeliu atvejų šių zonų vystymas susijęs su būtinybe teritorijoms taikyti konversiją (naudojimo pertvarką). Išskirtos šios reglamentų kryptys:

3a – rekreacinio naudojimo ir dalinės konservacinės apsaugos reglamentų kryptis;

3b – rekreacinio naudojimo ir funkcinės konversijos reglamentų kryptis;

3c – intensyvaus rekreacinio naudojimo reglamentų kryptis.

C strategija taikoma esamiems ir perspektyviniams rekreacinio naudojimo arealams, kurių tikslas – formuoti ir palaikyti šiose teritorijose rekreacinį kraštovaizdį su rekreacijai palankia aplinka, rekreacijai plėtoti reikalinga atitinkama infrastruktūra. 3a kryptis numatyta siūlytiniams rekreacinio profilio parkams ateityje kurti. 3b kryptis – kol kas nepakankamai naudojamiems, tačiau turintiems rekreacinį potencialą agrarinio arba miškingo kraštovaizdžio ežerams bei slėniams, kurių perspektyvinis naudojimas siejamas su būtinu funkcinės konversijos (pertvarkos) plėtojimu, pirmiausia bioprodukcinio ūkio santykinės reikšmės mažėjimu ir ramaus pobūdžio rekreacinio–turistinio naudojimo (gamtinis, pažintinis, ekologinis turizmas) svarbos augimu. 3c kryptis nustatyta esamiems kurortams, kurortinėms vietovėms, kitoms rekreacinių kompleksų teritorijoms, jose numatant racionaliai intensyvią rekreacinį vystymą;

17.4. bioprodukcinio naudojimo racionalų ekologinį reguliavimą užtikrinančių tvarkymo reglamentų formavimo strategija (toliau – D strategija) apima pagrindines gamtinio karkaso kraštovaizdžio ekologinio kompensavimo teritorijas, ekologiškai jautrias eroduojamų Baltijos ir Žemaitijos aukštumų moreninių kalvynų ir smėlingų kopynų ir paslėnių teritorijas, todėl orientuojamasi į kraštovaizdį tausojančias ūkinio naudojimo formas ir technologijas, prioritetą skiriant kraštovaizdžio mozaikai atkurti, jai palaikyti ir didinti, vengiant ypač didelio ploto žemės ir miškų ūkio naudmenų formavimo, naudmenų kontūrus derinant prie reljefo formų, kitų natūralių gamtinių ribų. Išskiriamos šios reglamentų kryptys:

4a – tausojančio bioprodukcinio naudojimo ir konservacijos reglamentų kryptis;

4b – tausojančio bioprodukcinio naudojimo karstiniame regione reglamentų kryptis;

4c – tausojančio bioprodukcinio naudojimo reglamentų kryptis;

4d – bioprodukcinio naudojimo ir dalinės konservacijos reglamentų kryptis.

Reglamentų kryptys apima karstinį regioną (4a), draustinius (4b) ir ekologinių apribojimų reikalaujančius moreninius kalvynus, smėlingus kopynus, gūbrius, slėnių arealus (4c). Jose numatomas vyraujantis tausojantis bioprodukcinis (pirmiausia žemės ir miškų ūkių) naudojimas,

leistina ekstensyvi urbanizacija – miesteliai, kaimai, vienkiemiai. Šių arealų vystymas turi atitikti palaikomojo, tausojančio vystymo sampratą, įpareigojančią adaptuoti esamą naudojimą, laikantis ekologinių teritorijos tvarkymo reikalavimų, siekiant užtikrinti gamybinių procesų ekologiškumą, kraštovaizdžio ekologinę pusiausvyrą. 4d tvarkymo reglamentavimo kryptis taikytina žymesnių ekologinių ribojimų nekeliančioms esamų biosferos poligonų teritorijoms, kuriose tikslinga išlaikyti intensyvų bioprodukcinių naudojimą, ieškant optimalių šios veiklos realizavimo formų, užtikrinant racionalų turimų išteklių naudojimą ir nustatytus biologinės apsaugos reikalavimus;

17.5. intensyvų bioprodukcinių naudojimą skatinančių tvarkymo reglamentų formavimo strategija (toliau – E strategija):

5 – intensyvaus bioprodukcinio naudojimo reglamentų kryptis.

E strategija – viena svarbiausių ir labiausiai paplitusių šalies teritorijoje. Penktosios krypties reglamentas skirtas užtikrinti intensyvų bioprodukcinių naudojimą, gamybinių interesų prioritetą;

17.6. esamų bei perspektyvinių urbanizacijai skirtų teritorijų tvarkymo reglamentų formavimo strategija (toliau – F strategija). Dėl smulkaus mastelio (M 1:400 000) valstybės planavimo lygmenyje neįmanoma aiškiai diferencijuoti kraštovaizdžio tvarkymo reglamentų urbanizuotose ir urbanizuotinosiose teritorijose. Tai miestų kompleksinių planų uždavinys. Todėl Detalizuotuose kraštovaizdžio sprendiniuose skiriamos dvi pagrindinės urbanizuotų teritorijų reglamentų kryptys:

6a – ekstensyvios urbanizacijos reglamentų kryptis;

6b – intensyvios urbanizacijos reglamentų kryptis.

Ekstensyvios urbanizacijos reglamentai taikomi mažiesiems miestams ir didžiųjų miestų periferinėms dalims. Dauguma teritorijų su nustatytais ekstensyvios urbanizacijos reglamentais (apie 60–80 % šalies teritorijos) priskirtos tausojančio urbanistinio vystymo pobūdžiui, kuris įpareigoja kraštovaizdžio tvarkymo zonose užtikrinti mažesnę užstatymo tankį, žemesnę aukštingumą, intensyvesnę želdynų formavimą.

Intensyvios urbanizacijos reglamentai taikomi didžiųjų miestų centrinėms dalims;

17.7. esamų bei perspektyvinių industrinių teritorijų tvarkymo reglamentų formavimo strategija (toliau – G strategija):

7a – infrastruktūros ir pramonės kompleksų formavimo reglamentų kryptis;

7b – kasybos vykdymo reglamentų kryptis.

G strategija skiriama technogeniniam kraštovaizdžiui formuoti. Jos tvarkymo reglamentavimo kryptys taikomos esamų ir numatomų didžiųjų pramoninių–logistinių kompleksų (7a) ir kasybos karjerų (7b) teritorijoms;

17.8. Baltijos jūros ir Kuršių marių akvatorijų racionalų naudojimą ir ekologinę apsaugą užtikrinančių tvarkymo reglamentų formavimo strategija (toliau – H strategija):

8a – tausojančio jūros ir marių naudojimo reglamentų kryptis;

8b – intensyvaus jūros naudojimo reglamentų kryptis.

H strategija skirta Lietuvai priklausančių Baltijos jūros teritorinių vandenų bei Kuršių marių dalims, užtikrinant jūrinio ir marių kraštovaizdžio racionalų naudojimą ir ekologinę apsaugą. Nustatytos tausojančio (8a) ir intensyvaus (8b) vandenų akvatorijos ekosistemos naudojimo reglamentavimo kryptys.

18. Kraštovaizdžio tvarkymo strategijų ir reglamentavimo kryptų pasiskirstymas šalies sausumos ir jūrinės dalies teritorijoje pateikiamas 4 lentelėje, kurioje matyti, kad bioprodukcinio ūkio interesus atspindinčių intensyvaus bioprodukcinio naudojimo (5) ir tausojančio bioprodukcinio naudojimo (4c) kraštovaizdžio tvarkymo kryptys dominuoja tiek esamo, tiek

planuojamo šalies kraštovaizdžio tvarkymo struktūroje, kartu apimant virš 65 % jo ploto. E strategijos 5 kryptį priskirtos lyguminės ir banguotos priemolio ir priesmėlio dirvožemius turinčios teritorijos Vidurio Lietuvos lygumoje ir pakilumose (brėžinys 2 priede), kuriose specialių ar kitų papildomų ekologinių ribojimų žemės ir miškų ūkinei veiklai nenustatoma. D strategijos kryptys apima ekologiškai jautrius eroduojamų Baltijos ir Žemaitijos aukštumų moreninių kalvynų, smėlingų kopynų, slėnių arealus, kuriuose veikla orientuojama į gamtinę aplinką tausojančias ūkinio naudojimo formas ir technologijas, prioritetą skiriant kraštovaizdžio mozaikai atkurti, jai palaikyti ir didinti, vengiant ypač didelio ploto žemės ir miškų ūkio naudmenų formavimo, naudmenų kontūrus derinant prie reljefo formų, kitų natūralių gamtinių ribų:

4 lentelė. Kraštovaizdžio tvarkymo reglamentavimo strategijos, jų kryptys, plotai

Strategijos (A – H) krypčių indeksai (1 – 8)	Plotas; ha	% nuo šalies ploto
A. Kraštovaizdžio vertybių konservacinės apsaugos prioritetą užtikrinančių tvarkymo reglamentų formavimo strategija:		
	54 292	0,84
1a	42 176	0,65
1b	12 116	0,19
B. Ypatinę konservacinę bei rekreacinę vertę turinčių teritorijų tvarų naudojimą ir vertybių išsaugojimą užtikrinančių tvarkymo reglamentų formavimo strategija:		
2	675 459	10,35
C. Kraštovaizdžio rekreacinės aplinkos kokybės apsaugą ir racionalų naudojimą užtikrinančių tvarkymo reglamentų formavimo strategija:		
	453 616	6,95
3a	124 046	1,90
3b	299 415	4,59
3c	30 155	0,46
D. Bioprodukcinio naudojimo racionalų ekologinį reguliavimą užtikrinančių tvarkymo reglamentų formavimo strategija:		
	2 455 594	37,65
4a	64 982	1,00
4b	301 447	4,64
4c	1 802 708	27,62
4d	286 457	4,39
E. Intensyvų bioprodukcinį naudojimą skatinančių tvarkymo reglamentų formavimo strategija:		
5	2 647 474	40,56
F. Esamų bei perspektyvinių urbanizacijai skirtų teritorijų tvarkymo reglamentų formavimo strategija:		
	152 449	2,34
6a	134 967	2,07
6b	17 482	0,27
G. Esamų bei perspektyvinių industrinių teritorijų tvarkymo reglamentų formavimo strategija		
54 204	0,83	

7a	37 722	0,58
7b	16 482	0,25
Iš viso Lietuvos kontinentinėje dalyje	6 527 780	100,0
H. Baltijos jūros ir Kuršių marių akvatorijų racionalų naudojimą ir ekologinę apsaugą užtikrinančių tvarkymo reglamentų formavimo strategija: 185 104		
8a	62 677	33,86*
8b	122 427	66,14*
IŠ VISO	6 712 884	100,0

* ploto dalis (%) nuo bendro Baltijos jūros ir Kuršių marių akvatorijų ploto.

19. Detalizuotuose kraštovaizdžio sprendiniuose kraštovaizdžio tvarkymo reglamentais numatomas intensyvus ir tausojantis teritorijų vystymas.

20. Tausojančio vystymo strategijos nustatymą lėmė geoekologiškai ypač svarbių ir žmogaus poveikiui jautriausių gamtinio kraštovaizdžio struktūrų – kalvynų, kopynų, gilesnių slėnių, karsto, apsauginės paskirties miškų bei valstybinių draustinių teritorinis pasiskirstymas. Ši teritorijų vystymo kryptis numatyta valstybinių draustinių teritorijose bei didžiojoje dalyje rekreacinio prioriteto teritorijų. Tausojančio vystymo reglamentai nustato:

20.1. žemės ūkio teritorijose – ribotai ūkininkauti antropogeniniam poveikiui jautriose teritorijose, kurti ekologinius ūkius, reglamentuoti pasėlių struktūrą, leistinių trąšų ir chemikalų naudojimo normas, vėjo ir vandens erozijos veikiamuose plotuose, karstiniame regione taikyti kompleksines specialias agrotechnines priemones, numatyti nenaudojamos žemės ir žemos ekonominės vertės žemės ūkio naudmenų plotų apsodinimą ir (ar) jų renatūralizavimą, siekiant padidinti kraštovaizdžio ir biologinę įvairovę;

20.2. miškų ūkio teritorijose – ūkininkauti pagal ekosistemų apsaugos, rekreacinių ir apsauginių miškų (II–III miškų grupės) tvarkymo reikalavimus, nenaudojant plynų kirtimų arba juos taikant labai ribotai, plynus kirtimus taikant tik išskirtiniais atvejais, kai atkurti ir (ar) ugdyti miškus neplynų kirtimų būdais nėra galimybių;

20.3. rekreacinėse teritorijose – organizuoti poilsį žemės sklypams nesuteikiant rekreacinės paskirties, siekiant sudaryti palankias sąlygas lankytis gamtoje pažintiniais (pažintinio pėsčiųjų, dviračių, žirgų, slidžių turizmo), pasivaikščiojimo, sveikatingumo, maudymosi, grybavimo, uogavimo, kitais ramaus poilsio tikslais, įrengti trumpalaikio poilsio vietas (poilsio, atokvėpio aikštelės, regyklas, maudymosi vietas) stovyklavimui (be palapinių statymo), įrengti pažintinius pėsčiųjų, dviratininkų, pasivaikščiojimo, sveikatingumo takus, žirginio, slidžių, vandens turizmo trasas, tvarkyti miško parkus, vandens telkinių pakrantes, kitus gamtinius kompleksus, kuriant juose minimalią rekreacinę infrastruktūrą.

21. Intensyvaus teritorijos vystymo reglamentai nustato ir numato galimybes:

21.1. žemės ūkio teritorijose – kurti ir modernizuoti prekinio tipo ūkius, specializuoti žemės ūkio gamybą atsižvelgiant į dirvožemių savybes, produkcijos perdirbimo įmonių išdėstymą, ekonomines sąlygas, didinti žemės ūkio naudmenų plotą, nepažeidžiant ekologiškai pagrįstų proporcijų, tręšiant žemės ūkio naudmenas pagal optimalias normas;

21.2. miškų ūkio teritorijose – ūkininkauti pagal ūkinių miškų (IV miškų grupė) tvarkymo reikalavimus;

21.3. rekreacinėse teritorijose – organizuoti poilsį žemei suteikiant rekreacinę paskirtį, turint tikslą įrengti ilgalaikio poilsio įstaigas (viešbučius, poilsio namus, kempingus), gamtinę

aplinką pritaikant intensyviems lankytojų srautams priimti, įrengiant pėsčiųjų, dviratininkų, žirginio turizmo takus, sveikatingumo, slidinėjimo, rogučių, kitas sporto ar pramogų trasas, sukuriant poilsio ir apžvalgos aikštelių (regyklų) sistemą, pagal specialius reikalavimus tvarkant miškus (pirmiausia įrengiant intensyviam lankymui pritaikytus miško parkus), vandens telkinių pakrantes, kitus gamtinius kompleksus, sukuriant reikalingą rekreacinės infrastruktūros sistemą.

22. Apibendrinant nustatytus kraštovaizdžio tvarkymo reglamentus ir jų kryptis, išskiriamos 3 principinės reglamentų makrozonos:

22.1. I reglamentų makrozona, kurią sudaro vyraujančio konservacinio prioriteto kraštovaizdžio tvarkymo strategijų reglamentų kryptys: 1a; 1b; 2; 4b (iš dalies); 4d (iš dalies);

22.2. II reglamentų makrozona, kurią sudaro vyraujančio tausojančio (palaikomojo) vystymo prioriteto kraštovaizdžio tvarkymo strategijų reglamentavimo kryptys: 3a (didžiąja dalimi); 3b (didžiąja dalimi); 4a; 4b (iš dalies); 4c; 4d (iš dalies); 6a (iš dalies); 8a (akvatorija);

22.3. III reglamentų makrozona, kurią sudaro vyraujančio intensyvaus (plėtojamojo) vystymo prioriteto kraštovaizdžio tvarkymo strategijų reglamentavimo kryptys: 3a (iš dalies); 3b (iš dalies); 3c; 4d (iš dalies); 5; 6a (iš dalies); 6b; 7a; 7b; 8b (akvatorija). Šiai kategorijai priskiriami abu mišraus reglamentavimo (3b–7b ir 5–7a) atvejai.

23. I ir II makrozonos santykis su III makrozona formuoja funkcinę ekologinę kraštovaizdžio tvarkymo kraštotvarkinę makrozoną ir ūkinio aktyvumo makrozoną (toliau – kraštotvarkinės makrozonos), kurių apimtys ir santykiai lemia esmines kraštovaizdžio ekologinės pusiausvyros palaikymo sąlygas ir galimybes.

24. Principinių reglamentų makrozonų ir kraštotvarkinių makrozonų sąryšis (be Baltijos jūros teritorinių vandenių) pateikiamas 5 lentelėje:

5 lentelė. Principinių reglamentų makrozonų ir kraštotvarkinių makrozonų sąryšis.

Krypčių kategorijos	Dalis (%) nuo šalies ploto		Kraštotvarkinės makrozonos ir jų funkcinis ekologinis pobūdis
I	15,7	54,6	Ekologinės kompensacijos makrozona (I–II)
II	38,9		
III	45,4	45,4	Ūkinio aktyvumo makrozona (III)
Iš viso	100	100	

25. Bendruoju Lietuvos teritorijos tvarkymo požiūriu optimaliai diferencijuotoje teritorijoje kraštovaizdžio makrozonos turi išlaikyti tvarią būseną, t. y. būti tarpusavyje subalansuotos (atitikti mokslinėje literatūroje vadinamo teritorijų „aukso pjūvio“ arba jam artimą proporciją), kai apie 60% teritorijos priskiriama tausojančiam ir saugomajam naudojimui (kompensacinė pusė), o 40% – intensyviam naudojimui (aktyvioji pusė). Priimtinu taip pat laikytinas santykis 55%:45%, su sąlyga, kad konservacinio prioriteto teritorijos sudarytų virš 10% ir 65%:35% – šiuo atveju konservacinio prioriteto dedamoji gali būti ir mažesnė nei 10%.

26. Detalizuotuose kraštovaizdžio sprendiniuose teikiamas šalies kontinentinio kraštovaizdžio tvarkymo strategijų reglamentavimo zonų teritorinio diferencijavimo modelis (brėžinys 2 priede), kuriame ekologinės kompensacijos zona sudaro beveik 55 %, o ūkinio aktyvumo zona – nedaug didesnė nei 45 %. Ši proporcija tenkina būtinuosius minimalius reikalavimus šalies funkcinės ekologinės struktūros optimalumui užtikrinti ir laikoma priimtina dabartiniame krašto tvarkymo etape.

27. Baltijos jūros akvatorijos kraštovaizdis (jūrovaizdis), kaip erdvė, sudaranti atskirą makrogeosistemą, Detalizuotuose kraštovaizdžio sprendiniuose traktuojamas autonomiškai ir su kontinentiniu Lietuvos kraštovaizdžiu į bendrą ekologinę struktūrą skaičiavimuose neįtrauktas. Kraštovaizdžio reglamentinėje diferenciacijoje nustatytų tausojančio bei intensyvaus naudojimo

arealų santykis – 34%:66%. Vertinti šį santykį vien Lietuvos teritorinių vandenų kontekste nėra poreikio, nes jūrinė ekosistema yra vientisa ir bet kokiam jos vertinimui ekologiniu ar kraštovaizdžio požiūriu reikalingas atskiras nagrinėjimas ir specialūs sprendimai.

28. Kraštovaizdžio tvarkymo reglamentavimo strategijų sistema ir konkretizuoti kraštovaizdžio tvarkymo reglamentai apibendrintai pateikti 6 lentelėje:

6 lentelė. Kraštovaizdžio tvarkymo reglamentavimo strategijų sistema ir konkretizuoti kraštovaizdžio tvarkymo reglamentai:

Eil. Nr.	Kraštovaizdžio tvarkymo reglamentavimo:			Kraštovarkinės makrozonos	Teritorijos	Kraštovaizdžio formavimo, planavimo, tvarkymo, apsaugos ir teritorijų naudojimo principai
	Strategija	Kryptis	Kategorija			
1.	(A) Kraštovaizdžio vertybių konservacinės apsaugos prioriteto užtikrinimas	1a Išimtinė konservacinė apsauga	I. Prioritetas konservavimui (saugojimui)	Prioritetas ekologinei kompensacijai (54,6 % šalies ploto)	Gamtiniai rezervatai	Ūkinė veikla draudžiama, išskyrus ekosistemų atkūrimui, vertybių išsaugojimui skirtas priemonės
		1b Integruota konservacinė apsauga ir bioprodukcinis naudojimas			1a 1b 2 4b (iš dalies)	Biosferos rezervatai, valstybiniai parkai (iš dalies)
2.	(B) Ypatingą konservacinę ir rekreacinę vertę turinčių teritorijų tvarus naudojimas ir vertybių išsaugojimas	2 Integruota konservacinė apsauga ir rekreacinis naudojimas	4d (iš dalies)		Valstybiniai (nacionaliniai ir regioniniai) parkai	Derinami konservaciniai, rekreaciniai ir ūkinės veiklos interesai, prioritetą skiriant kraštovaizdžio vertybių apsaugai užtikrinti
3.	(C) Kraštovaizdžio rekreacinės aplinkos kokybės apsauga ir racionalus naudojimas	3a Rekreacinis naudojimas ir dalinė konservacinė apsauga	II. Prioritetas tausojančiam vystymui		Rekreaciniai parkai	Formuojamas ir palaikomas rekreacinis kraštovaizdis su rekreacijai palankia aplinka, rekreacijai plėtoti reikalinga atitinkama infrastruktūra, iš esmės nekeičiant kraštovaizdžio struktūros
		3b Rekreacinis naudojimas ir funkcinė			3a (didžiaja dalimi) 3b (didžiaja dalimi)	Agrarinio, miškingo ar ežeroto, slėnių

		konversija	4a 4b (iš dalies) 4c 4d (iš dalies) 6a (iš dalies) 8a (akvatorija)		kraštovaizdžio naudojimas ramaus pobūdžio poilsiui	miškų ūkiui naudojamų ežerų, slėniuotų teritorijų laipsniškas pritaikymas gamtiniam, pažintiniam, ekologiniam turizmui plėtoti, užtikrinant tvarų teritorijų naudojimą
		3c Intensyvus rekreacinis naudojimas	III. Prioritetas intensyviai vystymui 3c 3a (mažesn. dalimi) 3b (mažesn. dalimi) 4d (dalinai)	Prioritetas ūkiniam aktyvumui (45,4 % šalies ploto)	Kurortai, kurortinės vietovės, rekreaciniai kompleksai	Intensyvus rekreacinis naudojimas: teritorijų pritaikymas rekreacinėms funkcijoms vykdyti, poilsio, pramogų, turizmo, apgyvendinimo, maitinimo, kitų paslaugų įvairovei didinti
4.	(D) Bioprodukcinio naudojimo racionalus ekologinis reguliavimas	4a Tausojantis bioprodukcinis naudojimas karstiniame regione	5 6a (dalinai) 6b 7a 7b 8b (akvatorija)		Karstinis regionas (Šiaurės Lietuva)	Šiose 3 pagrindinėse gamtinio karkaso kraštovaizdžio ekologinio kompensavimo teritorijose vyrauja tausojantis bioprodukcinis (žemės ir miškų ūkių) naudojimas, leidžiant atitinkamuose teisės aktuose ir teritorijų planavimo dokumentuose numatytą ekstensyvią urbanizaciją (miesteliai, kaimai, vienkiemiai), laikantis ekologinių teritorijos tvarkymo reikalavimų, siekiant užtikrinti gamybinių procesų ekologiškumą, tinkamą kraštovaizdžio ir jo vertybių būklę, stabilią ekologinę pusiausvyrą
		4b Tausojantis bioprodukcinis naudojimas ir konservacinė apsauga			Draustiniai	
		4c Tausojantis bioprodukcinis naudojimas			Moreniniai kalvynai, smėlingi kopynai, gūbriai, slėniai, takoskyros	
		4d Bioprodukcinis naudojimas ir	Mišrūs atvejai (3b–7b ir	Biosferos poligonai, atkuriamosios ir	Papildomų kraštovaizdžio apsaugos ar kitų aplinkosauginių ribojimų nereikalaujančios teritorijos, kuriose	

		dalinė konservacinė apsauga	5–7a)		ekologinės apsaugos prioriteto teritorijos	išlaikomas intensyvus bioprodukcinis naudojimas, ieškant optimalių šios veiklos realizavimo formų, užtikrinant racionalų turimų išteklių naudojimą, tvarią ekosistemų būklę ir subalansuotą teritorijų plėtrą
5.	(E) Intensyvus bioprodukcinis naudojimas	5 Intensyvus bioprodukcinis naudojimas			Žemės ūkio gamybai naudojama žemė	Prioritetas teikiamas intensyvaus bioprodukcinio naudojimo ir gamybiniam interesams tenkinti
6.	(F) Esamos ir perspektyvinės urbanizacijai skirtos teritorijos	6a Ekstensyvi urbanizacija			Mažesnieji miestai, visi miesteliai, didžiųjų miestų periferinės dalys	Prioritetas teikiamas ekstensyvaus urbanistinio vystymo interesams tenkinti, parenkant mažesnę užstatymo tankį ir intensyvumą, atitinkamą užstatymo tipą, siekiant, kad urbanizacija nenustelbtų kraštovaizdžio erdvių, iš esmės nepakeistų tradicinio kraštovaizdžio kompleksų struktūros, nepažeistų pagrindinių jos vertybių
		6b Intensyvi urbanizacija			Didžiųjų miestų centrinės dalys	Prioritetas teikiamas intensyvaus urbanistinio vystymo interesams tenkinti: užstatymo tankio ir intensyvumo didinimui, parenkant atitinkamą užstatymo tipą, nustatant kitus urbanistinius reikalavimus
7.	(G) Esamos ir perspektyvinės industrinės teritorijos	7a Infrastruktūros ir pramonės kompleksai			Pramoniniai–logistiniai kompleksai	Prioritetas teikiamas pramonės ir logistikos objektų kūrimui
		7b Kasybos teritorijos			Kasybos karjerai	Prioritetas teikiamas naudingųjų iškasenų gavybai vykdyti
8.	H) Baltijos jūros ir	8a Tausojantis			*	*

	Kuršių marių akvatorijos	jūros naudojimas				
		8b Intensyvus jūros naudojimas			*	*

* Jūrinio naudojimo tematikai reikalingas atskiras nagrinėjimas ir/ar specialūs (jūrinę teisę atitinkantys) sprendimai (pavyzdžiui, siūlymai leisti statyti vėjo jėgainių parkus, jūrinius terminalus jūroje tik Detalizuotuose kraštovaizdžio sprendiniuose numatytoje 8b kraštovaizdžio tvarkymo kryptyje, kt.).

IV SKYRIUS

SIEKTINI KRAŠTOVAIZDŽIO BENDROSIOS STRUKTŪROS OPTIMALUMO RODIKLIAI

29. Kraštovaizdžio bendrosios struktūros optimalumo rodikliai parodo siektiną atskirų kraštovaizdžio struktūros elementų dydį ir proporcijas. Skirtingi rodikliai ar jų sistemos formuojamos nacionaliniame (visos šalies) ir vietos (kraštovaizdžio tvarkymo zonų) lygmenyse.

30. Kraštovaizdžio bendrąją struktūrą geriausiai reprezentuoja žemės naudmenų sudėtis, kurios svarba, vertinant jo struktūros optimalumą biologinio pilnavertiškumo, informatyvumo, estetiškumo, socialinio priimtumo, patogumo ir ekonomiško kriterijais, yra didžiausia. Įvairių tipų žemės naudmenos įvairiomis proporcijomis išsidėstydamos teritorijoje sukuria skirtingo pobūdžio kraštovaizdį. Atraminiais (kertiniais) vadinami šie žemės naudmenų tipai: didelės, atviros akvatorijos (toliau – akva), žemės ūkio naudmenos (toliau – agro), miškai, pelkės, sausumos vandens telkiniai – ežerai ir tvenkiniai (toliau – ež.), upių slėniai (toliau – sln.), urbanizuotos gyvenviečių teritorijos (toliau – urbo), inžinerinių ir pramoninių kompleksų teritorijos (toliau – techno).

31. *Vertinant* kraštovaizdžio struktūros optimalumą (nutolimą nuo optimalaus žemėnaudų santykio) visai šalies teritorijai (nacionalinis lygmuo), įvedama atraminė optimalaus naudmenų santykio R_o reikšmė lygi 1,63 (santykis 62:38), atitinkanti siektiną idealų gamtinio karkaso ir likusios teritorijos dalies santykį.

32. Įvertinus žemės naudmenų tipų įvairovę, bet kurios konkrečias ribas turinčios pakankamai didelės (regioninio lygmens) teritorijos sąlyginai natūralių ir sukultūrintų naudmenų santykis (R_{ns}) apskaičiuojamas pagal formulę:

$$(1)$$

R_{ns} – teritorijos naudmenų sąlyginai natūralių naudmenų (trupmenos skaitiklyje) ir sąlyginai sukultūrintų naudmenų (trupmenos vardiklyje) santykis;

P, M, A, U, T, E, S – atitinkamai pelkių, miškų, žemės ūkio, urbanistinių, technologinių naudmenų, ežerų, slėnių dalis teritorijoje. Optimalios kraštovaizdžio struktūros atveju $R_{ns} = R_o$.

33. Individualios teritorijos optimalumas vertinamas pagal jos natūralių ir sukultūrintų naudmenų santykio (R_{ns}) santykinį nutolimą (D_r) nuo optimalios santykio reikšmės ($R_o = 1,63$):

$$D_r = \frac{R_{ns}}{R_o}, \text{ kai } R_{ns} > R_o, \quad (2)$$

arba

$$D_r = -\frac{R_o}{R_{ns}}, \text{ kai } R_{ns} < R_o. \quad (3)$$

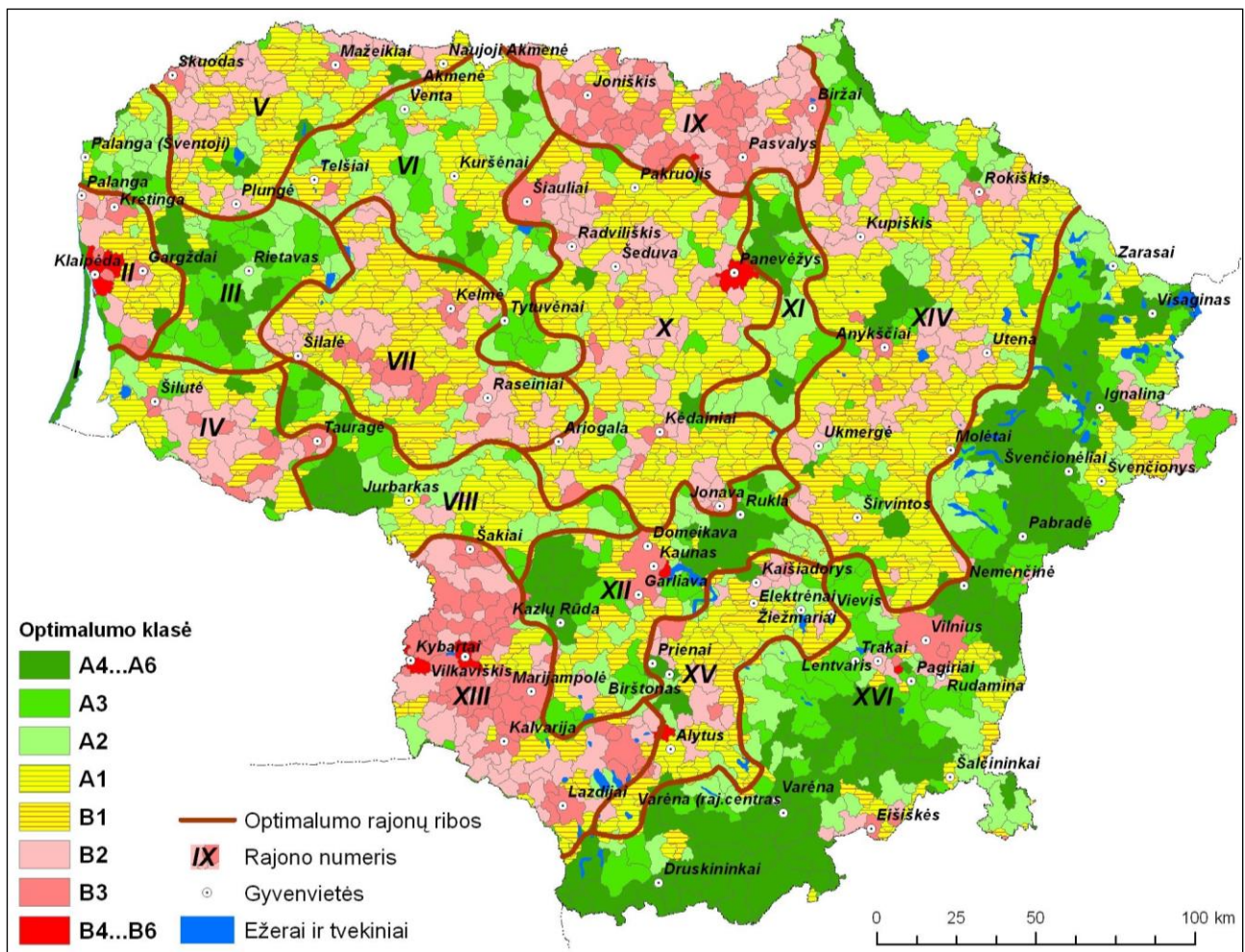
34. Atsižvelgiant į gautą santykinio nutolimo nuo optimalios reikšmės D_r reikšmę, vertinimo patogumui nustatoma teritorijos optimalumo klasė. Kadangi nukrypimas nuo optimalių reikšmių įmanomas tiek į natūralumo, tiek ir į dirbtinumo pusę, optimalumo klasės numeruojamos simetriškai didinant jų numerį nuo A1 arba B1 (žemės naudmenų struktūra artima optimaliai) iki A6 arba B6 (žemės naudmenų struktūra nuo optimalios yra labiausiai nutolusi). A1 ir B1 klasės rodo, kad kraštovaizdžio struktūra yra optimali arba beveik optimali, su nedidele gamtinių arba sukultūrintų naudmenų santykio persvara. A6 optimalumo klasė rodo, kad kraštovaizdį formuoja beveik vien gamtinės naudmenos, o B6 atitinka visišką dirbtinių naudmenų dominavimą.

35. 7 lentelėje pateiktas teritorijos optimalumo klasės nustatymas pagal jos natūralių ir dirbtinių žemės naudmenų santykio nutolimą nuo optimalios reikšmės:

7 lentelė. Teritorijos optimalumo klasės nustatymas pagal jos natūralių ir dirbtinių žemės naudmenų santykio nutolimą nuo optimalios reikšmės:

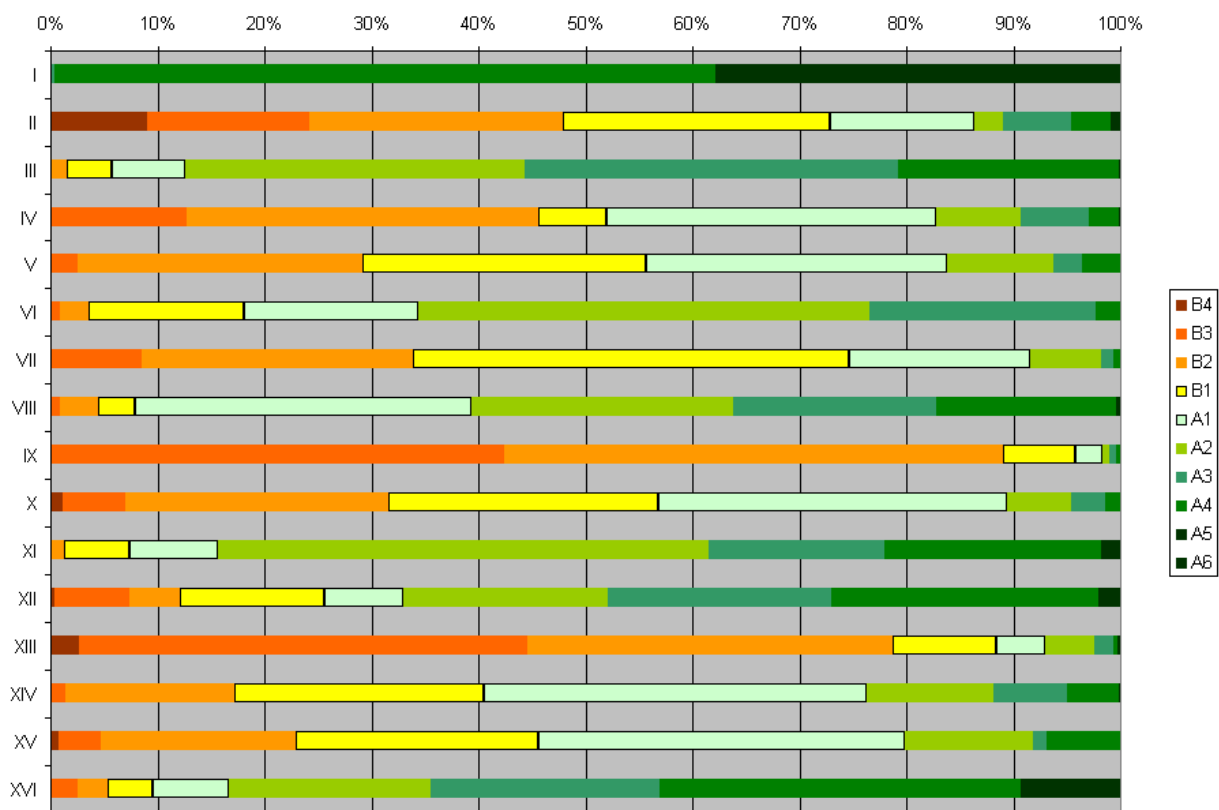
Natūralių ir sukultūrinių naudmenų santykis (R_{ns})	R_{ns} nutolimas nuo optimalios reikšmės (kartais) (D_r)	Optimalumo klasės
>78,25	>48,00	A6
13,37...78,24	8,01...48,00	A5
3,27...13,36	2,01...8,00	A4
2,46...3,26	1,51...2,00	A3
1,97...2,45	1,21...1,50	A2
1,631...1,96	1,00...1,20	A1
1,629...1,36	-1,00...-1,20	B1
1,35...1,09	-1,21...-1,50	B2
1,08...0,82	-1,51...-2,00	B3
0,81...0,20	-2,01...-8,00	B4
0,19...0,03	-8,01...-48,00	B5
<0,03	<-48,00	B6

36. Lietuvos kraštovaizdžio optimizavimo poreikį pagrindžia kraštovaizdžio struktūros optimalumo įvertinimo schema (1 pav.), kurioje sąlyginuose kraštovaizdžio vienetuose pagal 31–32 p. pateiktą metodiką nustatyta optimalumo klasė, o teritorinio pasiskirstymo netolygumai matomi išskirtuose optimalumo rajonuose.

1 pav. Kraštovaizdžio struktūros optimalumo klasių teritorinis pasiskirstymas ir optimalumo rajonai

37. Lietuvos teritorijoje pagal kraštovaizdžio struktūros optimalumo rodiklių skirtumus išskiriama 16 rajonų: I. Kuršių nerijos natūralių teritorijų rajonas; II. Klaipėdos urbanizuoto branduolio su optimalios struktūros periferija rajonas; III. Vakarų Žemaitijos natūralių teritorijų rajonas; IV. Šilutės sukultūrinto branduolio su optimalios struktūros periferija rajonas; V. Šiaurės Vakarų Lietuvos optimalios struktūros su sukultūrinta periferija rajonas; VI. Šiaurės Rytų Žemaitijos natūralių teritorijų su optimalios struktūros židiniais rajonas; VII. Pietryčių Žemaitijos optimalios struktūros su sukultūrintais židiniais rajonas; VIII. Jurbarko natūralių teritorijų su optimalios struktūros židiniais rajonas; IX. Šiaurės Lietuvos sukultūrinto kraštovaizdžio rajonas; X. Vidurio Lietuvos optimalios struktūros su sukultūrintais židiniais rajonas; XI. Raguvo natūralių teritorijų rajonas; XII. Kauno natūralių teritorijų su urbanizuotu branduoliu rajonas; XIII. Suvalkijos–Vakarų Dzūkijos sukultūrinto kraštovaizdžio rajonas; XIV. Šiaurės Rytų Lietuvos optimalios kraštovaizdžio struktūros rajonas; XV. Šiaurės Vakarų Dzūkijos optimalios kraštovaizdžio struktūros rajonas; XVI. Rytų–Pietryčių Lietuvos natūralių teritorijų su urbanizuotais židiniais rajonas. Kraštovaizdžio struktūros optimalumo rajonų apibūdinimas pagal juose paplitusių optimalumo klasių proporcijas pateiktas 2 paveiksle:

2 pav. Kraštovaizdžio struktūros optimalumo rajonų apibūdinimas pagal juose paplitusių optimalumo klasių proporcijas.

38. Kraštovaizdžio struktūros optimalumo regioniniai skirtumai nurodo gaires kraštovaizdžio struktūros optimalumo didinimui (optimalumo klasės artinimui prie A1 arba B1), kurio poreikis formuojamas atsižvelgiant į: 1) bendrą visos šalies naudmenų struktūros optimalumą, 2) šalies Bendrajame plane numatytas teritorines struktūras (gamtinį karkasą, funkcinio prioriteto zonas, suponuojančias atitinkamą naudmenų struktūrą, saugomas teritorijas ir pan.), 3) teritorijų ekologinio kompensavimo būtinybę. Nacionaliniu lygiu konkrečios kraštovaizdžio struktūros optimizacijos kryptys ir veiksmai nustatyti kraštovaizdžio tvarkymo zonų lygmenyje, o vizualizuoti – Plano kraštovaizdžio tvarkymo zonų brėžinyje (1 priedas).

39. Kraštovaizdžio tvarkymo zonų (vietos lygmuo) optimalumo rodiklių nustatymas skiriasi nuo kraštovaizdžio struktūros optimalumo skaičiavimo šalies mastu. Šių zonų kraštovaizdžio optimalumą lemia: projektuojamas tikslinis jų kraštovaizdžio sukultūrinimo pobūdis, numatoma funkcinė paskirtis ir naudojimo bei apsaugos intensyvumas, konkretūs kraštovaizdžio gamtiniai morfologiniai skirtumai. Kiekvieno kraštovaizdžio tvarkymo zonos tipo optimalumas nusakomas individualiomis įvairių žemės naudmenų tipų proporcijomis.

40. Dėl didelių atvirų vandens telkinių (jūros, marių) kraštovaizdžio tvarkymo zonų struktūros vienaarūšiškumo vertinti jų optimalumą netikslinga.

41. Optimalumo rodiklio nustatymo kraštovaizdžio tvarkymo zonoms sistema skaidoma į tris lygmenis, kuriuose kiekvienam kraštovaizdžio tipui palaipsniui nustatoma individuali optimalumo rodiklio reikšmė. Kiekviename rodiklių nustatymo lygmenyje atsižvelgiama į specifinius tam kraštovaizdžio tipui (išskirtam atitinkamame klasifikacijos lygmenyje) taikomus optimalumo reikalavimus:

41.1. pirmajame lygmenyje priimama bazinė natūralių ir sukultūrintų žemės naudmenų struktūra kiekviename kraštovaizdžio tvarkymo zonos tipe atsižvelgiant į bendrąjį kraštovaizdžio pobūdį. Tvarkymo zonos tipo žemės naudmenų optimali struktūra išreiškiama rinkiniu intervalų, kuriuose atraminė atitinkamų žemės naudmenų procentinė dalis yra toleruotina;

41.2. antrajame lygmenyje tvarkymo zonų žemės naudmenų struktūros optimalumo rodiklių reikšmės tikslinamos atsižvelgiant į kraštovaizdžio naudojimo ir apsaugos intensyvumą. Konkrečių žemės naudmenų tipų procentinės dalies intervalai keičiami pagal 9 lentelėje nurodytas intervalo ribų perstūmimo reikšmes. Intervalo ribų perstūmimas nurodytas dviejų skaičių pora: pirmasis skaitmuo rodo žemėnaudos intervalo apatinės reikšmės padidėjimą procentiniais punktais, o antrasis – viršutinės reikšmės mažėjimą procentiniais punktais. Pokyčiai pritaikomi tik baziniams žemės naudmenų intervalams, numatytiems pirmajame lygmenyje;

41.3. trečiajame lygmenyje kraštovaizdžio struktūros optimalumo rodiklių nustatymas baigiamas, kai dar kartą patikslinami žemės naudmenų intervalai atsižvelgiant į esminius kraštovaizdžio gamtinio pobūdžio skirtumus. Intervalų siaurinimas vykdomas pagal 10 lentelėje pateiktas intervalų ribų postūmio reikšmes, analogiškai antrajam lygmeniui. Intervalai tikslinami pagal apibendrintus gamtinio kraštovaizdžio tipus (pajūrio lygumų, lygumų ir pakilumų (plynaukščių), kalvynų, slėnių, raguvynų ir ežerų), neįtraukiant akvalinio (jūros, marių) kraštovaizdžio.

42. Galutinis optimalios naudmenų struktūros rezultatas konkrečiai tvarkymo zonai gaunamas nuosekliai sudedant atitinkamus 8, 9 ir 10 lentelių duomenis:

8 lentelė. *Optimalus natūralių ir sukultūrintų žemės naudmenų santykis skirtingo bendrojo kraštovaizdžio pobūdžio tipuose (be jūros, marių kraštovaizdžio):*

Eil. Nr.	Tvarkymo zonos (TZ) bendrasis kraštovaizdžio pobūdis	Indeksai	Pelkė P(%)	Miškas M(%)	Ež. E(%)	Slėn. S(%)	Agro A(%)	Urbo U(%)	Techno T(%)
1.	Pelkinis	t	70–100	10–30	-	-	-	-	-
2.	Pelkinis ežeruotas	te	50–70	0–20	20–30	-	-	-	-
3.	Miškingas pelkėtas	mt	10–30	70–90	30–10	-	-	-	-
4.	Miškingas	m	-	90–100	-	-	0–10	-	-
5.	Miškingas ežeruotas	me	-	50–70	30–50	-	0–20	-	-
6.	Miškingas upėtas	ms	-	50–70	-	30–50	0–20	-	-
7.	Miškingas mažai urbanizuotas	mu'	-	70–90	-	-	0–20	10–20	-
8.	Miškingas agrarinis	ma	-	50–70	-	-	30–40	0–5	-
9.	Agrarinis miškingas	am	-	30–40	-	-	50–70	0–5	-
10.	Agrarinis ežeruotas	ae	-	0–20	30–50	-	40–60	-	-
11.	Agrarinis upėtas	as	-	0–20	-	30–50	40–60	-	-
12.	Agrarinis pelkėtas	at	20–30	-	-	-	70–80	-	-

13.	Agrarinis	a	-	0–20	-	-	80–90	0–10	-
14.	Agrarinis mažai urbanizuotas	au'	-	0–20	-	-	60–80	10–20	-
15.	Agrarinis urbanizuotas	au	-	0–10	-	-	40–60	40–60	-
16.	Urbanistinis ežeruotas	ue	-	0–10	20–40	-	-	60–80	-
17.	Urbanistinis upėtas	us	-	0–10	-	20–40	-	60–80	-
18.	Urbanistinis	u	-	0–10	-	-	0–10	80–100	-
19.	Agrarinis technologizuotas	ia	-	0–10	-	-	60–80	-	20–30
20.	Urbanistinis technologizuotas	iu	-	0–10	-	-	-	60–80	20–40
21.	Industrinis technologizuotas	i	-	0–20	-	-	-	-	80–100

9 lentelė. Kraštovaizdžio tvarkymo zonų žemėnaudos struktūros optimalumo intervalų postūmiai³⁷ atsižvelgiant į kraštovaizdžio naudojimo ir apsaugos intensyvumą:

Eil. Nr.	TZ naudojimo bei apsaugos intensyvumo tipas	Indeksai	Pelkė	Miškas	Ež.	Slėn.	Agro	Urbo	Techno
1.	Konservacinis	1	+10...0	+10...0	+5...0	+5...0	+2...-3	0...-5	0...-10
2.	Konservacinis-tausojantis	2	+5...0	+5...0	+5...0	+3...0	0...0	0...-3	0...-5
3.	Tausojantis	3	+3...0	+3...0	+3...0	+2...0	0...0	0...-2	0...-3
4.	Tausojantis-intensyvus	4	0...-5	0...-3	+2...0	0...0	+5...0	+2...0	+1...0
5.	Intensyvus-konservacinis	5	0...-5	0...-5	+2...0	0...-3	+5...0	+3...0	+2...0
6.	Intensyvus	6	0...-10	0...0	+5...0	0...-5	+7...0	+5...0	+3...0

10 lentelė. Kraštovaizdžio tvarkymo zonų žemėnaudos struktūros optimalumo intervalų postūmiai³⁸ atsižvelgiant į gamtinį kraštovaizdžio pobūdį:

Eil. Nr.	TZ gamtinis pobūdis	Indeksai	Pelkė	Miškas	Ež.	Slėn.	Agro	Urbo	Techno
----------	---------------------	----------	-------	--------	-----	-------	------	------	--------

³⁷ Skaičių poros parodo, kurį optimalios procentinės dalies intervalą (pateiktą 3.2 lentelėje) reikia keisti: kairysis skaičius parodo pradinės intervalo dalies didinimą (% punktais), dešinysis – intervalo pabaigos mažinimą (% punktais).

³⁸ Skaičių poros parodo, kurį optimalios procentinės dalies intervalą (gautą atlikus 3.3 lentelėje nurodytus pakeitimus) reikia keisti: kairysis skaičius parodo pradinės intervalo dalies didinimą (% punktais), dešinysis – intervalo pabaigos mažinimą (% punktais).

1.	Pajūrio lygumų	P,P'	+1...0	+2...0	0...0	0...0	0...-2	0...0	0...0
2.	Nerijos	N,N'	0...0	+3...0	0...0	0...0	0...0	0...-2	0...-2
3.	Lygumų ir pakilumų	L,L',L'',B,B'	0...0	0...0	+1...0	+2...0	+2...0	+1...0	+1...0
4.	Kalvotas	K,K',G,G'	+1...0	+3...0	+3...0	+2...0	0...-3	0...0	0...-1
5.	Upių slėnių	S,S',D,D'	0...0	+2...0	+1...0	+3...0	0...-2	0...0	0...-1
6.	Raguvynų	R,R'	0...0	+5...0	0...0	+1...0	0...-8	0...-3	0...-2
7.	Ežerinis	E,E'	+1...0	+3...0	+10...0	+1...0	0...-3	0...-1	0...-2

43. Būdingų realių kraštovaizdžio tvarkymo zonų optimalios žemėnaudos struktūros nustatymo pavyzdžiai:

m3L – miškingas tausojančio naudojimo smėlingos lygumos kraštovaizdis

Tvarkymo zonos kraštovaizdžio apibūdinimas	Indeksas	Pelkė	Miškas	Ež.	Slėn.	Agro	Urbo	Techno
Miškingas	m	-	90–100	-	-	0-10	-	-
Tausojančio naudojimo	3	+3...0	+3...0	+3...0	+2...0	0...0	0...-2	0...-3
Lygumų ir pakilumų kraštovaizdis	L	0...0	0...0	+1...0	+2...0	+2...0	+1...0	+1...0
Optimali žemėnaudų dalis (%)	m3L	-	93–100	-	-	2–10	-	-

me2E' – miškingas ežerotas konservacinio bei tausojančio naudojimo ežeryno kraštovaizdis

Tvarkymo zonos kraštovaizdžio apibūdinimas	Indeksas	Pelkė	Miškas	Ež.	Slėn.	Agro	Urbo	Techno
Miškingas ežerotas	me	-	50–70	30–50	-	0–20	-	-
Konservacinio–tausojančio naudojimo	2	+5...0	+5...0	+5...0	+3...0	0...0	0...-3	0...-5
Lygumų ir pakilumų kraštovaizdis	E'	0...0	0...0	+1...0	+2...0	+2...0	+1...0	+1...0
Optimali žemėnaudų dalis; %	me2E'	-	55–70	36–50	-	2–20	-	-

u6B – urbanistinis intensyvaus naudojimo smėlingos pakilumos kraštovaizdis

Tvarkymo zonos kraštovaizdžio apibūdinimas	Indeksas	Pelkė	Miškas	Ež.	Slėn.	Agro	Urbo	Techno
Urbanistinis	u	-	0–10	-	-	0–10	80–100	-

Intensyvaus naudojimo	6	0...-10	0...0	+5...0	0...-5	+7...0	+5...0	+3...0
Lygumų ir pakilumų kraštovaizdis	B	0...0	0...0	+1...0	+2...0	+2...0	+1...0	+1...0
Optimali žemėnaudų dalis; %	u6B	-	0-10	-	-	9-10	86-100	-

mu⁴R – miškingas mažai urbanizuotas tausojančio bei intensyvaus naudojimo erozinio raguvyno kraštovaizdis

Tvarkymo zonos kraštovaizdžio apibūdinimas	Indeksas	Pelkė	Miškas	Ež.	Slėn.	Agro	Urbo	Techno
Miškingas mažai urbanizuotas	mu ⁴	-	70-90	-	-	0-20	10-20	-
Tausojančio bei intensyvaus naudojimo	4	0...-5	0...-3	+2...0	0...0	+5...0	+2...0	+1...0
Raguvų kraštovaizdis	R	0...0	+5...0	0...0	+1...0	0...-8	0...-3	0...-2
Optimali žemėnaudų dalis; %	mu ⁴ R	-	75-87	-	-	5-12	12-17	-

V SKYRIUS

GAMTINIO KARKASO IR EKOLOGINĖS PUSIAUSVYROS STIPRINIMAS

44. Detalizuotuose kraštovaizdžio sprendiniuose teikiamas kraštovaizdžio tvarkymo strategijų reglamentavimo krypčių teritorinio diferencijavimo modelis (brėžinys 2 priede) skirtas principiniams reikalavimams šalies kraštovaizdžio teritorinės – erdvinės struktūros optimalumui užtikrinti. Kraštovaizdžio plane pateiktos kraštovaizdžio ekologinės pusiausvyros stiprinimui ir jos palaikymui skirtos nuostatos konkretizuojamos žemesnio lygmens teritorijų ir strateginio planavimo dokumentuose.

45. Būtina siekti kultūrinio kraštovaizdžio struktūros optimizavimo, tęsti Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2004 m. gruodžio 1 d. nutarimu Nr. 1526 „Dėl Lietuvos Respublikos kraštovaizdžio politikos krypčių aprašo patvirtinimo“ patvirtinto Lietuvos Respublikos kraštovaizdžio politikos krypčių aprašo nuostatų įgyvendinimą, jų taikymą teritorijų tvarkymo praktikoje. Tai susiję su minėtame dokumente nustatytų bendrųjų kraštovaizdžio formavimo principų, skirtų: formuoti kraštovaizdį pagal mokliškai pagrįstus ir siektinus kraštovaizdžio etalonus, diferencijuotus pagal funkcinio naudojimo prioritetus ir tvarios plėtros principus; tvarkyti kraštovaizdį remiantis teritorinės erdvinės struktūros, joje vykstančių morfologinių procesų, istorinės raidos ir vertybių pažinimu, gerąja kitų šalių kraštovaizdžio formavimo patirtimi, strateginių ir teritorijų planavimo dokumentų galimybėmis; siekti, kad kuriamas kultūrinis kraštovaizdis būtų biologiškai visavertis, informatyvus, estetiškas, socialiai priimtinas, patogus ir ekonomiškai; formuoti sąmoningą visuomenės požiūrį į kraštovaizdį kaip vieną svarbiausių žmogaus gyvenamąją aplinką formuojančių veiksnių, įgyvendinimu. Į šiuos kraštovaizdžiui svarbius aspektus turi būti atsižvelgta rengiant teritorijų planavimo dokumentus, ypač savivaldybių teritorijoms ir (ar) jų dalims planuoti.

46. Detalizuoti kraštovaizdžio sprendiniai akcentuoja būtinybę realizuoti Lietuvos Respublikos teritorijos bendrojo plano fundamentalius sprendinius, kurie numato: kraštovaizdžio ekologinio

stabilumo palaikymą; kraštovaizdžio teritorinės–erdvinės struktūros įvairovės įvertinimą plėtojant ūkinę veiklą; gamtinio kraštovaizdžio ir gamtinių rekreacinių išteklių apsaugą; istorinių kultūrinio kraštovaizdžio erdvių struktūrų išsaugojimą; kraštovaizdžio urbanizacijos, technogenizacijos ir žemės ūkio plėtros aplinkosauginį reguliavimą.

47. Gamtinio karkaso ir kraštovaizdžio ekologinės pusiausvyros stiprinimo kontekste padidintą dėmesį tikslinga skirti esamos būklės analizės stadijoje išskirtų kraštovaizdžio probleminių geoekologinio pobūdžio arealų ir vietovių tvarkymui.

48. Probleminės teritorijos sąvoka suprantama kaip integruota daugiaplanė probleminių teritorijų visuma, kuriai priskiriamos pažeistos, sudarkytos, į naudojimo ir apsaugos konfliktines teritorijas patenkančios zonos, geoekologiškai jautrios teritorijos, griežtesnio kraštovaizdžio apsaugos reglamentavimo reikalaujančios teritorijos, juridinio statuso nepakankamumą ir (ar) prieštaringumą turinčios zonos, funkcijų konkurencija ar santykinai blogais teritorijos naudojimo raidos rodikliais išsiskiriantys arealai ar vietovės.

49. Kraštovaizdžio struktūrinė ir funkcinė analizė parodė, kad daugiausia probleminių arealų (57 %), vietovių (78 %) yra agrarinėse teritorijose, kur yra didžioji dalis nuskurdintų, ekologiškai nepilnaverčių gamtinio karkaso zonų, vandens telkinių. Šiose teritorijose stiprinant kraštovaizdžio ekologines funkcijas turi būti mažinami, kontroliuojami erozijos procesai, palaikomas ir didinamas kraštovaizdžio mozaikiškumas, subalansuotai vykdomas melioracijos sistemų palaikymas, vandentėkmių vagų renatūralizacija, atkūriamos ar pritaikomos naujai veiklai pažeisto ekologinio potencialo teritorijos, saugoma biologinė įvairovė, ribojamas gamtinių išteklių naudojimas.

50. Teritorijų planavimo proceso metu ypatingas dėmesys turi būti skiriamas upių slėniams, kurie formuoja svarbias struktūrines gamtinio karkaso, ekologinio tinklo dalis – migracinius koridorius. Šių teritorijų ekologinė būklė, gamtinis pilnavertiškumas turi būti palaikomas išsaugant pakankamą želdinių kiekį paviršinio vandens telkinių apsaugos zonose ir juostose.

51. Turi būti saugomas ir racionaliai tvarkomas šalies rekreacinis potencialas – paviršinių vandens telkinių pakrantės. Formuojant žemės ūkio naudmenas iki pat vandens telkinio, urbanizuojant pakrantes neturi būti didinama socialinė įtampa tarp žemių savininkų ir vandens telkinių pakrančių lankytojų, užtikrinamas pakankamas viešam naudojimui skirtų teritorijų skaičius.

52. Siekiant užtikrinti gamtinio karkaso stabilumą, išlaikyti teritorijų ekologinę pusiausvyrą, būtina stiprinti tausojantį naudojimą pagrindiniuose bioprodukcinės gamybos arealuose: Karstinio regiono, Sudūvos ir Žiemgalos agrarinių plynumų, intensyvaus miškų ūkio zonose, patenkančiose į valstybinių parkų ar gamtinio karkaso teritorijas.

53. Žemiau įvardinti gamtiniai kompleksai (bendras plotas siekia apie 1,15 mln. ha arba 17,4 % šalies teritorijos), pasižymintys ypatinga ekologine svarba ir jautrumu, kurių naudojimas turi būti kreipiamas tausojimo linkme (plotas ir % dalis nuo šalies teritorijos):

agrariniai upių slėniai ir senslėniai	508,3 tūkst. ha; 7,6 %,
agrariniai ežerai ir tvenkiniai	178,9 tūkst. ha; 2,7 %,
kontinentinio pamario teritorijos	14,9 tūkst. ha; 0,2 %,
agrarinės kalvotos takoskyros	199,5 tūkst. ha; 3,0 %,
agrarinės lyguminės takoskyros	111,5 tūkst. ha; 1,7 %,
agrariniai gūbriai ir eroziniai cirkai	119,9 tūkst. ha; 1,8 %,
intensyvaus karsto arealai	22,7 tūkst. ha; 0,4 %.

54. Siekiant stiprinti gamtinį karkasą ir ekologinę pusiausvyrą, rekomenduojama:

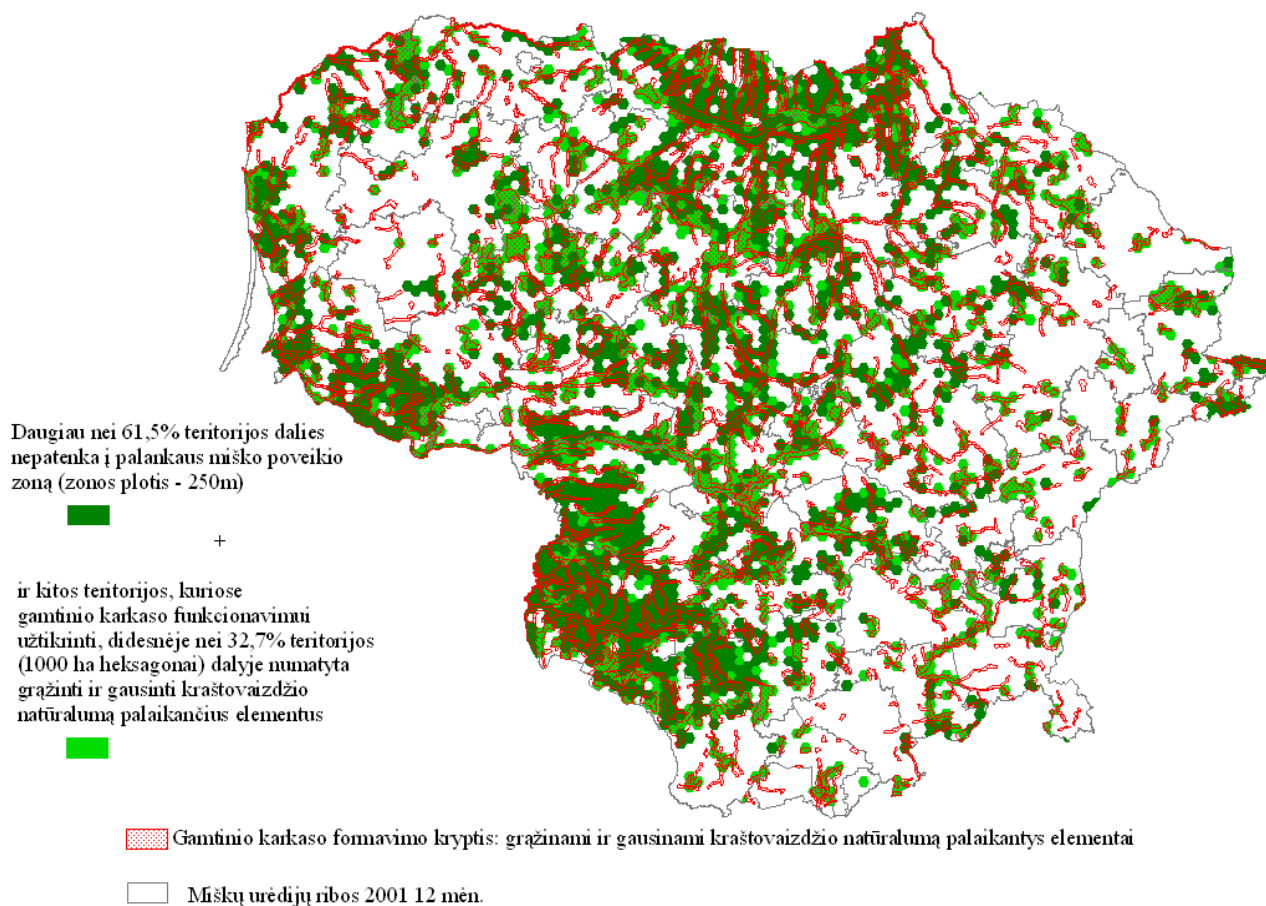
54.1. tobulinti žemėnaudos procesus – miškų ūkio plėtros strategijos ir miškingumo didinimo klausimą spręsti kompleksiskai (kraštovaizdžio ir biologinės įvairovės, ekologiniu, socialiniu, ekonominiu aspektais), derinant miškų teritorinio išdėstymo ir gamtinio karkaso formavimo klausimus,

įvertinant naujų miškų įveisimo reikalingumą, prioritetą skiriant ekologiškai nuskurdintoms gamtinio karkaso teritorijoms želdinti;

54.2. rengiant teritorijų planavimo, kitus teritorijų apsaugos ir (ar) tvarkymo dokumentus, atsižvelgti į šalies teritorijos kraštovaizdžio analizės pagal ekologinį pilnavertiškumą rezultatus (3 pav.);

54.3. pasiekti rezultatą, kad vykdant melioracijos sistemų atnaujinimo, jų priežiūros ir kitus panašaus pobūdžio darbus būtų parenkamos ir taikomos aplinkai tinkamos, ekologiškos, kraštovaizdį ir jo įvairovę atkuriančios veiklos: upių ar jų vertingiausių atkarpų renatūralizavimas, hidrografinių vertybių, pažeistų reljefo formų atkūrimas ir kt.;

54.4. tobulinti išmokų už agrarinės aplinkosaugos priemonių taikymą politiką, numatant paramą už priemonių, skirtų kraštovaizdžio būklės, kraštovaizdžio vizualinės raiškos ir estetinės kokybės gerinimui, įgyvendinimą.

3 pav. Gamtinio karkaso formavimas ir miško želdinių trūkumo zonos

55. Atkreiptinas dėmesys į pastaruosiu metu šalyje iškilusią skalūnų (argilitų) dujų pramoninės gavybos perspektyvą. Ši nauja, šalies ekonominę ir politinę savarankiškumą galinti sustiprinti ūkinė veikla teritorijų planavimo dokumentuose nebuvo akcentuota, tačiau gali paveikti Pietvakarių Žemaitijos kraštovaizdžio ir jo gamtinio karkaso ekologinę būklę, tradicinio kraštovaizdžio identitetą, suformuoti naujo tipo kraštovaizdį – pramoninę technogeninę karkasą. Teritorijų planavimo dokumentuose ir teisės aktuose reglamentuojant skalūnų dujų gavybos klausimus, būtina visapusiškai įvertinti šios veiklos įtaką kraštovaizdžiui.

56. Su gamtinio karkaso ir ekologinės pusiausvyros stiprinimu tiesiogiai siejasi gamtinio karkaso teritorinės struktūros lokalizavimas, vystymas. Nustatytos formuojamo gamtinio karkaso teritorijos apima apie 65 % šalies ploto. Tai atitinka geoekologiškai optimalią proporciją tarp intensyviai naudojamų ir palaikomojo gamtinio kraštovaizdžio pobūdžio teritorijų. Vystant teritorijas gamtinio karkaso plotas neturi mažėti. Pagrindinės gamtinio karkaso teritorijų geoekologinės kategorijos

pasiskirsto taip: geoekologinės takoskyros užima 24 % šalies ploto; geosistemų vidinio stabilizavimo arealai – 23 % ir migracijos koridoriai – 18 %.

57. Gamtinis karkasas yra įteisintas šalies bendrajame plane. Regioninio planavimo darbai turi būti vykdomi laikantis šalies bendrojo plano patvirtintų nuostatų. Žemesnėse planavimo stadijose sukurtos gamtinio karkaso lokalizavimo versijos gana dažnai nesudaro vientisos moksliskai pagrįstos sistemos. Siekiant sustiprinti gamtinio karkaso ir kraštovaizdžio ekologinę pusiausvyrą, vykdyti racionalią teritorijų plėtrą, atlikti gamtinio karkaso teritorinę vertinamąją analizę savivaldybių lygmenyje ir parengti patikslintus erdvinius jo modelius, atitinkamai pakoreguojant kraštovaizdžio apsaugos ir tvarkymo nuostatas bendruosiuose planuose.

VI SKYRIUS

KRAŠTOVAIZDŽIO VIZUALINIO ESTETINIO POTENCIALO APSAUGA

58. Kraštovaizdžio vizualinė struktūra nacionalinio lygmens teritorijų planavimo dokumentuose dėl smulkaus jų mastelio pateikiama orientuojantis į vizualinių morfologinių kraštovaizdžio tipų išskyrimą, remiantis bendraisiais kraštovaizdžio apžvalgos ir suvokimo sąlygas įtakojančiais struktūrinės raiškos bruožais. Kraštovaizdžio vizualinę struktūrą, jos informacinį –estetinį potencialą formuojančiais kertiniais teritorinio pasiskirstymo (regioninės sklaidos) veiksniais yra:

58.1. vertikaloji sąskaida – apsprendžianti kraštovaizdžio erdvinį despektiškumą, t. y. įvairaus lygmens apžvalgos lygmenų (despektų) buvimo galimybes;

58.2. horizontalioji sąskaida – apsprendžianti kraštovaizdžio erdvinį atvirumą, t. y. jo videotopų (vientisai suvokiamų erdvių) pražvelgimo, matomumo ir suvokimo galimybes;

58.3. vizualinis dominavimas kraštovaizdyje – apsprendžiantis kraštovaizdžio erdvinę kompozicinę išraišką, t. y. vertikaliųjų (iškylančių aukštų statinių, kalvų) bei horizontaliųjų (suvokiamų upių juostų, ežerų vandens paviršių) vizualinių dominančių ar jų kompleksų buvimą.

59. Šalies kraštovaizdžio vizualinės raiškos ypatumai pateikiami brėžinyje 3 priede, apibendrinančiame išvardintus vizualinius veiksnius, pristatančiame pamatinius kraštovaizdžio vizualinės struktūros tipus, nustatytus pagal vertikalos (V) ir horizontalios (H) erdvinės sąskaidos išraiškos laipsnio (0-1-2-3) derinius.

60. Vizualinės struktūros veiksniai diferencijuojami pagal:

60.1. vertikaliąją sąskaidą (V):

V_0 – neišreikšta vertikaloji sąskaida – lygumų kraštovaizdis su vieno lygmens videotopais;

V_1 – nežymi vertikaloji sąskaida – banguotas, lėkštų šlaitų slėnių kraštovaizdis su dviejų lygmenų videotopų kompleksais;

V_2 – vidutinė vertikaloji sąskaida – kalvotas bei išreikštų slėnių kraštovaizdis su trijų lygmenų videotopų kompleksais;

V_3 – ypač raiški vertikaloji sąskaida – stipriai kalvotas, gilių slėnių kraštovaizdis su keturių–penkių lygmenų videotopų kompleksais;

60.2. horizontaliąją sąskaidą (H):

H_0 – vyraujančių uždarų nepražvelgiamų (miškingų ar užstatytų) erdvių kraštovaizdis;

H_1 – vyraujančių pusiau uždarų iš dalies pražvelgiamų erdvių kraštovaizdis;

H_2 – vyraujančių pusiau atvirų didžiąja dalimi apžvelgiamų erdvių kraštovaizdis;

H_3 – vyraujančių atvirų visiškai apžvelgiamų erdvių kraštovaizdis;

60.3. vizualinį dominavimą kraštovaizdyje (D):

a – kraštovaizdžio erdvinėje struktūroje išreikštas vertikalių ir horizontalių dominančių kompleksas;

b – kraštovaizdžio erdvinėje struktūroje išreikštos tik horizontalios dominantės;

c – kraštovaizdžio erdvinėje struktūroje išreikštos tik vertikalios dominantės;

d – kraštovaizdžio erdvinė struktūra neturi išreikštų vertikalių ir horizontalių dominančių.

61. Formuojant kraštovaizdžio struktūrą pagal vizualinės struktūros V ir H veiksmų raiškos kompleksus, nustatyta 16 pamatinių vizualinės struktūros tipų (indeksai pagal 60 punkte pateiktus išaiškinimus):

61.1. A. Ypač raiškios ir vidutinės vertikaliosios sąskaidos atvirų ir pusiau atvirų erdvių kraštovaizdis:

V_3H_3 (AI); 2) V_3H_2 (AII); 3) V_2H_3 (AIII); 4) V_2H_2 (AIV);

61.2. B. Ypač raiškios ir vidutinės vertikaliosios sąskaidos pusiau uždarų ir uždarų erdvių kraštovaizdis:

V_3H_1 (BI); 2) V_3H_0 (BII); 3) V_2H_1 (BIII); 4) V_2H_0 (BIV);

61.3. C. Silpnos vertikaliosios sąskaidos įvairaus pražvelgimo erdvių kraštovaizdis:

V_1H_3 (CI); 2) V_1H_2 (CII); 3) V_1H_1 (CIII); 4) V_1H_0 (CIV);

61.4. D. Neraiškios vertikaliosios sąskaidos įvairaus pražvelgimo erdvių kraštovaizdis:

V_0H_3 (DI); 2) V_0H_2 (DII); 3) V_0H_1 (DIII); 4) V_0H_0 (DIV).

62. Išsami kraštovaizdžio vizualinės struktūros tipų charakteristika gaunama papildžius nustatytus pamatinius tipus 60.3 papunktyje pateiktu vizualinio dominavimo veiksmo pobūdžiu (a-b-c-d).

63. Nacionaliniame lygmenyje kraštovaizdžio vizualinę struktūrą nulemiančių jo vizualinės struktūros tipų šalies teritorijoje išsidėstymas pateiktas 11 lentelėje:

11 lentelė. Kraštovaizdžio vizualinės struktūros arealų apibendrinti tipai (išskyrus Kuršių marias, be kurių šalies teritorijos plotas – 64896,47 km²)

Tipas	Arealų skaičius	Tipo plotas, km ²	Vidutinis arealo plotas, km ²	Tipo dalis nuo Lietuvos teritorijos ploto (%)
AI-b	4	393,14	98,28	0,61
AI-d	1	231,71	231,71	0,36
AII-a	12	824,11	68,68	1,27
AII-b	14	1856,04	132,57	2,86
AII-c	5	817,82	163,56	1,26
AII-d	21	825,65	39,32	1,27
AIII-a	3	134,14	44,71	0,21
AIII-b	14	943,68	67,41	1,45
AIII-c	3	218,06	72,69	0,34
AIII-d	16	1792,34	112,02	2,76
AIV-a	7	720,00	102,86	1,11
AIV-b	36	2851,64	81,48	4,39

AIV-c	1	0,00	0,00	0,00
AIV-d	22	1523,14	69,23	2,35
BI-a	14	360,59	25,76	0,56
BI-b	11	716,49	65,14	1,10
BI-c	2	504,59	252,30	0,78
BI-d	11	1091,05	99,19	1,68
BII-a	6	80,13	13,35	0,12
BII-b	15	1500,02	100,00	2,31
BII-c	5	429,09	85,82	0,66
BII-d	9	887,08	98,56	1,37
BIII-b	4	293,00	73,25	0,45
BIII-c	1	69,48	69,48	0,11
BIII-d	6	339,99	56,66	0,52
BIV-a	3	0,00	0,00	0,00
BIV-b	4	502,74	125,68	0,77
BIV-c	2	359,25	179,62	0,55
BIV-d	7	471,48	67,35	0,73
CI-a	4	687,27	171,82	1,06
CI-b	19	961,10	50,58	1,48
CI-c	10	1663,89	166,39	2,56
CI-d	46	3478,40	75,62	5,36
CII-a	5	424,23	84,85	0,65
CII-b	35	2337,34	66,78	3,60
CII-c	6	1082,27	180,38	1,67
CII-d	32	2918,11	91,19	4,50
CIII-a	1	182,26	182,26	0,28
CIII-b	8	302,06	37,76	0,47
CIII-c	3	107,37	35,79	0,17
CIII-d	13	1579,09	121,47	2,43
CIV-b	12	1386,49	115,54	2,14
CIV-c	1	0,00	0,00	0,00
CIV-d	15	1245,76	83,05	1,92
DI-b	13	1440,53	110,81	2,22
DI-c	8	2860,06	357,51	4,41

DI-d	38	3658,18	96,27	5,64
DII-b	3	501,33	167,11	0,77
DII-c	2	226,58	113,29	0,35
DII-d	18	3491,17	193,95	5,38
DIII-a	4	166,58	41,64	0,26
DIII-b	21	5056,73	240,80	7,79
DIII-c	4	779,95	194,99	1,20
DIII-d	27	3764,16	139,41	5,80
DIV-a	2	60,99	30,50	0,09
DIV-b	11	1241,48	112,86	1,91
DIV-d	24	2556,67	106,53	3,94
<i>IŠ VISO:</i>		64896,47		100

64. Detalizuotuose kraštovaizdžio sprendiniuose išskirti Lietuvos kraštovaizdžio informacinio–estetinio potencialo vizualinės struktūros tipai (brėžinys 4 priede), kurių apsaugos ir tvarkymo nuostatos turi būti konkretizuojamos žemesnio lygmens teritorijų ir strateginio planavimo dokumentuose:

64.1. ypač raiškios ir vidutinės vertikaliosios sąskaidos atvirų ir pusiau atvirų erdvių kraštovaizdis (AI; AII tipai – raiškiausia kraštovaizdžio vizualinė struktūra) yra Kuršių nerijos Pervalkos–Juodkrantės ruože, Alsėdžių–Viešvėnų ruože bei Laukuvos–Girgždūtės–Kražių areale, Minijos–Salanto senslėniuose, Dubysos vidurupyje, Nemuno žemupio Vilkijos–Gelgaudiškio ruože, Kauno marių ir Didžiųjų Nemuno kilpų zonose, Gražiškių ir Sangrūdės kalvynuose Sūduvos aukštumose, Verstaminų, Užuguosčio, Pipiriškių ir Sudervės kalvynuose Dzūkų aukštumose, Vaiskūnų, Juknėnų, Tauragnų, Antalksnės, Junkūnų, ir Zarasų kalvotuose ruožuose Aukštaičių aukštumose. Šios struktūros kraštovaizdis apima beveik 8 % šalies teritorijos ploto. Kiek mažiau raiški kraštovaizdžio struktūra (AIII; AIV tipų) būdinga rytiniams Sėlių ir Aukštaičių aukštumų kalvynams (Južintų, Alaušo, Storių, Antalgės, Balninkų, Suginčių, Dubingių, Riešės), Dūkšto–Vidiškių, Daugų–Alovės, Obelijos, Veisiejų, Gėsalų, Barstyčių, Šilalės apylinkėms, Nevėžio slėnyje, Nemuno vidurupyje, Neries žemupyje. Šios struktūros kraštovaizdis apima virš 12 % šalies teritorijos ploto. Planuojant šias teritorijas turi būti užtikrintas kraštovaizdžio vizualinės struktūros išsaugojimas;

64.2. ypač raiškios ir vidutinės vertikaliosios sąskaidos pusiau uždarų ir uždarų erdvių kraštovaizdis (B tipas), turintis kiek mažesnes morfologinės raiškos suvokimo galimybes už A tipo vizualinės struktūros kraštovaizdžio erdves, paplitęs miškinguose kalvynuose bei slėniuose. Jis būdingas šiauriniams ir pietiniams Kuršių nerijos ruožams, Žemaičių aukštumų rytinei daliai, Sūduvos aukštumų vakarinei bei Dzūkų aukštumų vidurinei dalims, atskiriems Aukštaičių ir Švenčionių aukštumų kalvynams, kontinentinėms kopoms, raguvų reljefui ir Neries, Šventosios, Merkio–Ūlos, Jūros vidurupio slėniams. Šios struktūros kraštovaizdis apima beveik 12% šalies teritorijos ploto;

64.3. silpnos vertikaliosios sąskaidos įvairaus pražvelgimo erdvių kraštovaizdis (C tipas) sudaro gana didelius arealus šalies pietryčiuose, kontinentiniame pajūryje, Mūšos, Nevėžio ir Ventos žemumose, Žemaičių ir Aukštaičių aukštumų plynaukštėse. Šios struktūros kraštovaizdis yra labiausiai paplitęs ir apima virš 28% šalies teritorijos ploto;

64.4. neraiškios vertikaliosios sąskaidos įvairaus pražvelgimo erdvių kraštovaizdis (D tipas) ypač būdingas Pajūrio ir Vakarų Žemaičių, Žiemgalos, Nevėžio, Šešupės žemumoms, atskiriems miškingiems lygumų plotams šalies pietuose bei pietryčiuose. Iš jų mažiausiai raiškūs yra lygumų plotai su neišreikšta vizualine sąskaida ir vyraujančiomis uždaromis nepražvelgiamomis ar pusiau uždaromis, iš dalies pražvelgiamomis erdvėmis (DIII; DIV tipai), kurių daugiausia yra Vidurio Lietuvos ir Vakarų Žemaičių žemumose. Šios struktūros kraštovaizdis plyti apie 40 % šalies teritorijos.

65. Kraštovaizdžio vizualinės struktūros pagal dominančių buvimą analizė parodė, kad:

65.1. kraštovaizdžio arealų su vizualinėje struktūroje išreikštu vertikalių ir horizontalių dominančių kompleksu (a variantas) nėra daug – tai urbanizuotų ir (ar) iš dalies urbanizuotų slėnių ir paslėnių ruožai, ežerų duburiai. Prie šios grupės priskiriama Kuršių nerija, slėniai su išreikštomis vertikaliosiomis gamtinėmis ir (ar) pusiau natūraliomis dominantėmis (kalvomis, kopomis, piliakalniais);

65.2. kraštovaizdžio arealų su vizualinėje struktūroje išreikštais horizontaliaisiais dominantais (b variantas) yra gana daug – tai ežerynus sudarantys kalvoti ar banguoti arealai su gausiais vandens telkinių (ežerų, tvenkinių) paviršiais, neurbanizuotų ar mažai urbanizuotų upių slėniai, kai kurie lygumų kraštovaizdžio plotai su išreikštomis upių, neturinčių raiškių slėnių, vagomis;

65.3. kraštovaizdžio arealų su vizualinėje struktūroje išreikštais vertikaliaisiais dominantais (c variantas) šalyje taip pat nedaug – tai tik keletas kalvotų bei lygumų arealų, išsiskiriančių vizualinėje struktūroje aiškiai dominuojančiais antropogeniniais ar gamtiniais vertikaliaisiais akcentais – bažnyčių bokštais ar kalvomis Gomertos ir Storių kalvynų, Vakarų Žemaičių žemumos pietrytinės dalies (Švėkšnos–Žemaičių Naumiesčio zona), Žiemgalos žemumos vakarinės dalies (Žagarės–Joniškio zona), Šešupės žemumos pietinės dalies (Kybartų–Marijampolės zona) ir kai kurių kitų teritorijų kraštovaizdyje;

65.4. kraštovaizdžio arealai, kurių erdvinėje struktūroje nėra išreikštų vertikalių ir horizontalių dominantų (d variantas), užima apie pusę šalies teritorijos. Tai teritorijos, kuriose vizualiai mažiau išreikšti, aiškių dominuojančių viršūnių ar raiškesnių vandens telkinių neturintys kalvynai, aplyginto silueto volo formos gūbriai ar banguotas reljefas, vaizdai monotoniški, dažniausiai apaugę mišku ar lygumų kraštovaizdžio kompleksai.

66. Nacionaliniame lygmenyje kraštovaizdžio estetinį potencialą (vaizdingumą) formuoja jo vizualinės struktūros raiškumas, dominančių buvimas, kraštovaizdžio elementų įvairovė, panoraminio apžvalgumo galimybės. Kraštovaizdžio sukultūrinimo laipsnis laikomas esmine suvokiamo kraštovaizdžio kategorija, o ne vaizdingumo laipsnį diferencijuojančiu veiksnium.

67. Aukščiausio rango – labai vaizdingoms (itin išraiškingoms) teritorijoms priskiriami gamtinio, agrarinio bei urbanizuoto kraštovaizdžio arealai, kuriems būdinga raiški vertikaloji reljefo sąskaida, vandens telkiniai, ypač raiškus užstatymas.

68. Vaizdingoms teritorijoms priskiriami gamtinio, agrarinio ir urbanizuoto kraštovaizdžio arealai, kuriems būdingi vandens telkiniai (esant vidutiniškai reljefo sąskaidai) ar reljefingi, bet nevandeningi arealai, taip pat derantys su harmoningu sodybiniu ar kitu būdingu (tradiciniu) užstatymu.

69. Mažai vaizdingoms teritorijoms priklauso įvairaus pobūdžio kraštovaizdžio arealai, kuriems būdingi vandens telkiniai ir vidutinio raiškumo užstatymas lygumų ir banguotame reljefe, vidutinės sąskaidos ir vandeningumo teritorijos, užstatytos standartiniais monotoniškais statiniais.

0. Nevaizdingas teritorijas formuoja arealai, kuriems būdingas lygumų reljefas, maži vandens telkiniai bei monotoniškas užstatymas, vizualiai stipriai sudarkyto kraštovaizdžio arealai.

71. Lietuvos kraštovaizdis nepasižymi ypatingu vaizdingumu – labai didelio ir didelio estetinio potencialo ypač raiškūs daugiaplanius vaizdus formuojantys kraštovaizdžio kompleksai sudaro apie 20 % šalies teritorijos ploto ir koncentruoti Baltijos, Žemaičių aukštumų ežeringuose kalvynuose, Kuršių nerijoje, didžiuosiuose ir giliuosiuose Nemuno, Neries, Dubysos, Šventosios, Nevėžio, Minijos ir keliose kitose upių slėniuose, pasižyminčiuose raiškiais stačiais šlaitais. Labai didelio ir didelio estetinio potencialo ypač ir vidutiniškai raiškių kraštovaizdžio kompleksų kokybė negali būti bloginama.

72. Šalies kraštovaizdyje vyrauja vidutinio ir žemo raiškumo teritorijos. Šie lygumų, žemumų ir pakilumų gana monotoniško pobūdžio plotai užima virš 40 % šalies teritorijos ploto.

73. Atsižvelgiant į pristatytus kraštovaizdžio vizualinės struktūros ypatumus (AI, AII ir BI vizualinių tipų pagrindu), Detalizuoti kraštovaizdžio sprendiniai nustato 27 ypač saugomo šalies vizualinio estetinio potencialo arealus ir vietas, kuriose būtina taikyti griežčiausius vizualinės

apsaugos reikalavimus, įskaitant draudimą statyti pavienes vėjo jėgaines ir pramoninius vėjo jėgainių parkus (brėžinys 3 priede): 1. Kuršių nerijos pusiasalis, 2. Salanto – Minijos santakos senslėniai, 3. Platelių kalvotas ežerynas, 4. Vidurio Žemaitijos kalvynas, 5. Kurtuvėnų ežerotas kalvynas, 6. Dubysos – Nemuno santakos senslėniai, 7. Vištyčio – Kalvarijos kalvynas, 8. Bielėnų – Vingrėnų kalvynas, 9. Veisiejų – Seirijų ežerynas, 10. Nemuno kilpos, 11. Nemuno klonis ties Kauno mariomis, 12. Merkio – Nemuno santakos kalvoti senslėniai, 13. Daugų kalvotas ežerynas, 14. Ūlos slėnis, 15. Trakų – Aukštadvario kalvotas ežerynas, 16. Neries senslėnis – Sudervės kalvynas, 17. Siesarties senslėnis – Balninkų ežerotas kalvynas, 18. Šventosios – Anykštos santakos senslėniai, 19. Rubikių kalvotas ežerynas – Pakalnių kalvynas, 20. Molėtų – Labanoro ežerynas, 21. Asvejos ežerynas, 22. Sartų – Avilio – Čičirio kalvotas ežerynas, 23. Alaušo – Antalieptės marių – Luodžio ežerynas, 24. Tauragnų – Ignalinos – Sirvėtos kalvotas ežerynas, 25. Klaipėdos senamiestis, 26. Kauno senamiestis, 27. Vilniaus senamiestis.

74. Detalizuotuoti kraštovaizdžio sprendiniai rekomenduoja:

74.1. atsižvelgiant į tai, kad Lietuvoje pajūrio kraštovaizdis užima tik 0,99 procentus šalies teritorijos ir siekiant užtikrinti šios teritorijos tvarią plėtrą, išsaugoti pajūrio kraštovaizdžio identitetą, įteisinti pajūrio–pamario kraštovaizdžio vizualinės apsaugos zoną (3 brėž.), apimančią Kuršių neriją, Kuršių marias ir iki 10 km pločio žemyninės pakrantės juostą, įskaitant Nemuno deltą ir Klaipėdos gūbrį;

74.2. siekti, kad šalies pasienio teritorijos, patenkančios į vizualinio estetinio potencialo arealus ir vietas, kurioms nustatytas ypač raiškios ir vidutinės vertikaliosios sąskaidos atvirų ir pusiau atvirų, pusiau uždarų ir uždarų erdvių kraštovaizdis (Lazdijų, Kalvarijos, Zarasų, Vilniaus r. ir kt. savivaldybės ar jų dalys), reprezentuotų kraštovaizdžio įvairovę;

74.3. įteisinti vizualinio estetinio potencialo vertinimą ir jo panaudojimą teritorijų planavimo dokumentų rengime, ypač rajonų (savivaldybių) ir vietos lygmenyse;

74.4. į teritorijų planavimo dokumentus įtraukti nuostatas dėl kraštovaizdžio vizualinio estetinio potencialo išsaugojimo.

VII SKYRIUS

SAUGOMŲ TERITORIJŲ TINKLO IR KRAŠTOVAIZDŽIO TERITORINĖS APSAUGOS PLĖTROS GALIMYBĖS

75. Šalies saugomų teritorijų sistema užtikrina praktinį kraštovaizdžio politikos prioritetų įgyvendinimą Lietuvos regionuose. Detalizuotuose kraštovaizdžio sprendiniuose, atsižvelgiant į pastarųjų 20 metų saugomų teritorijų plėtros tendencijas, teikiamos rekomendacijos dėl perspektyvinės saugomų teritorijų tinklo plėtros ir kraštovaizdžio teritorinės apsaugos. Šias rekomendacijas gali įgyvendinti valstybės ir (ar) savivaldos institucijos rengdamos savivaldybės, vietovės lygmens teritorijų ir strateginio planavimo dokumentus.

76. Detalizuoti kraštovaizdžio sprendiniai rekomenduoja prioritetą skirti keturioms kraštovaizdžio teritorinės apsaugos kryptims ir ateinančią dešimtmetį siūlo:

76.1. tęsti istorinių valstybinių parkų tinklo formavimą;

76.2. pradėti kurti naujas rekreacinio profilio teritorijas – rekreacinius ir (ar) rekreacinius regioninius parkus;

76.3. įsteigti Sūduvos (Suvalkijos) nacionalinį parką;

76.4. steigti kraštovaizdžio apsaugai skirtas konservacinės apsaugos prioriteto teritorijas.

77. Išanalizavus kultūros paveldo objektų ir vietovių sancaupų arealus, didelį estetinį potencialą turinčias ir tradicinius kraštovaizdžio elementus išsaugojusias teritorijas, tikslinga įvertinti galimybę

steigti šiuos naujus istorinius valstybinius parkus ir pertvarkyti esamas saugomas teritorijas (brėžinys 1 priede): Nalšios (Medininkų–Turgelių) – ši teritorija reprezentuoja šalies valstybingumo regioną, išsiskiria kultūrinio paveldo gausa (Medininkų senoji gyvenvietė, pilis, dvarų sodybų paveldas, išlikęs Valakų reformos metu suformuotas kaimas). Šio istorinio regioninio parko kūrimui teikia prioritetą; Apuolės; Impilties; Lamatos (Švėkšnos–Veiviržėnų); Batakių–Skaudivilės–Bijotų; Žiemgalos (Linkuvos–Žeimelio); Valkininkų; Lėvens; Daugyvenės draustinio pertvarkymas į Raudondvario–Rozalimo istorinį regioninį parką; Rambyno regioninio parko pertvarkymas į istorinį regioninį parką; Panemunės regioninio parko pertvarkymas į istorinį regioninį parką.

78. Tikslinga parengti istorinių nacionalinių ir istorinių regioninių parkų tinklo plėtros studiją, kurioje būtų visapusiškai įvertintos galimybės Detalizuotuose kraštovaizdžio sprendiniuose siūlomose teritorijose steigti istorinius parkus.

79. Tikslinga patikslinti kultūrinių rezervatų (rezervatų–muziejų), istorinių nacionalinių parkų steigimo kriterijų aprašą, kad jo nuostatos leistų pagrįsti istorinių valstybinių parkų plėtrą, aiškiau diferencijuotų konservacinės apsaugos prioriteto (kultūrinių rezervatų, draustinių) ir kompleksinių saugomų teritorijų (istorinių valstybinių parkų) steigimo kriterijus, numatytų jų valdymo ir veiklos modelius.

80. Detalizuotuose kraštovaizdžio sprendiniuose rekomenduoja rekreacinio tipo parkų kūrimą. Rekomenduojama iki 2025 metų parengti šalies rekreacinių parkų ir (ar) rekreacinių regioninių parkų studiją ar atskiriems regionams (rajonams) skirtas rekreacinio tipo parkų studijas, programas ar kitus strateginius dokumentus, įvertinant šias 16 teritorijų (brėžinys 1 priede): Alaušo (Utenos r. sav.); Aleksandravėlės (Rokiškio–Zarasų r. sav.); Apvardų–Dysnų (Dūkšto) (Ignalinos r. sav.); Avilio–Čičirio (Sėlos) (Zarasų r. sav.); Avirio–Seirijo (Lazdijų–Alytaus r. sav.); Balninkų (Molėtų r. sav.); Daugų (Alytaus–Varėnos r. sav.); Duburio–Vencavo (Zarasų r. sav.); Europos geografinio centro (Vilniaus r. sav.); Galsto–Veisiejų (Jotvos) (Lazdijų r. sav.); Germanto–Vilkaičių (Telšių–Plungės r. sav.); Ilgio–Gailinto (Alytaus–Varėnos r. sav.); Kupiškio marių (Kupiškio r. sav.); Nemuno vidurupio (Nemunaičio) (Alytaus–Lazdijų r. sav.); Plinkšių–Sedos (Cėklio) (Telšių–Mažeikių r. sav.); Žirnųjų (Pabaisko) (Ukmergės r. sav.). Šiuose darbuose taip pat turi būti įvertinta galimybė dabartines intensyviai rekreacijai naudojamas saugomas teritorijas ar jų dalis nukreipti prioritetine rekreacijos plėtros kryptimi.

81. Tikslinga atnaujinti Valstybinės saugomų teritorijų tarnybos prie Aplinkos ministerijos iniciatyva 2008–2009 m. vykdytas Lietuvos Respublikos teritorijos bendrajame ir Marijampolės apskrities bendrajame (generaliniame) planuose numatyto Sūduvos (Suvalkijos) nacionalinio parko steigimo procedūras, siekiant įtikinti visuomenę, savivaldos institucijas, vietos bendruomenes šios saugomos teritorijos, reprezentuojančios Suvalkijos etnokultūrinės srities kraštovaizdį, reikalingumu. Apsaugos statuso šiai teritorijai suteikimas padėtų išsaugoti gamtines ekosistemas, slėniuotų ir limnoglacialinių lygumų, banguotos moreninės plynaukštės, ežeruoto moreninio kalvyno kraštovaizdį, Suvalkijos simbolio – Šešupės upyno etalonus, šalies istorijai ir kultūrai svarbias paveldo vietas. Nacionalinio parko statusas suteiktų daugiau galimybių pritraukti šalies ir Europos Sąjungos fondų lėšas šiai teritorijai vystyti, o vietos gyventojams – plėtoti ekonomiškai naudingas veiklas: teikti įvairesnes turizmo paslaugas, vykdyti agrarinę aplinkosaugą, atkurti, kurti tradicinius verslus (brėžinys 1 priede).

VIII SKYRIUS

KRAŠTOVAIZDŽIO KULTŪRINIO IDENTITETO SAUGOJIMAS

82. Beveik visa Lietuvos kraštovaizdžio įvairovė yra tarpusavyje persipynusių gamtinių ir kultūrinių elementų nuolatinėje sąveikoje susiformavusi visuma, suvokiama kaip kultūrinis kraštovaizdis, todėl jis turi būti saugomas, tvarkomas ir planuojamas neatsiejamai nuo nekilnojamo kultūros paveldo vertybių ir pastarosioms taikomų atitinkamų apsaugos reikalavimų.

83. Vienas iš svarbiausių plano tikslų kultūros paveldo srityje – atsižvelgiant į Nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatymo nuostatas siekti, kad kraštovaizdžio teritorinė apsauga, kraštovaizdžio

tvarkymo reglamentavimo strategijos ir jų kryptys būtų palankios kultūros paveldo vertybių ir jų artimos aplinkos apsaugai, suteiktų daugiau praktinių galimybių kultūros paveldo aplinkos išsaugojimui, racionaliam jų tvarkymui ir, pabrėžtina, įvairesnių finansavimo šaltinių pritraukimui iš kraštovaizdžio apsaugos programų į didžiausia paveldo objektų sandaupa ir vertę pasižyminčius kultūrinio paveldo arealus.

84. Kultūros paveldo vertybių teritorijos ir apsaugos zonų ribos, konkrečios apsaugos priemonės nustatomos nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos specialiojo teritorijų planavimo dokumentuose, apsaugos reglamentuose, vadovaujantis Nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatyme ir atitinkamuose poįstatyminiuose teisės aktuose nustatyta tvarka.

85. Siekiant nustatyti kultūros vertybių, kurios yra vienos iš svarbiausių kraštovaizdžio sudėtinių dalių, apsaugos teritorinius prioritetus, brėžinyje M 1:200 000 (1 priedas) lokalizuoti kultūros paveldo objektų ir vietovių sklaida bei nustatyta, kad intensyviausios visų pobūdžių kultūrinio paveldo objektų sandaupos (15–24 vnt. / 25 km² ir 25–68 vnt. / 25 km²) yra ties 3 didžiausiais Lietuvos miestais, Žemaitijoje, Aukštaitijoje ties Švenčionimis ir Ignalina, Neries ir Nemuno slėniuose. Kitoje Lietuvos teritorijos dalyje paveldo vertybės išsidėsčiusios maždaug tolygiai (5–10 vnt./25 km²). Pagrindiniais kultūrinio kraštovaizdžio formuotojais yra piliakalniai, alkakalniai, pilys, bažnyčios, vienuolynai, dvarų sodybos, o savitus kultūrinio kraštovaizdžio bruožus ar net ištikus teritorinius kompleksus formuoja urbanistinis ir etnokultūrinis paveldas.

86. Detalizuotuose kraštovaizdžio sprendiniuose pateikiamas kultūros vertybių sandaupų, kurias siūloma vadinti „kultūros vertybių arealais“, išsidėstymas, brėžinyje 4 priede pateikiami siūlomi Kultūros paveldo apsaugos teritoriniai prioritetai, detalizuojamos šalies teritorijos bendrajame plane nustatytos šalies kultūrinio istorinio karkaso zonos, siūlomi archeologinio, architektūrinio, urbanistinio ir etnokultūrinio, memorialinio paveldo dominavimo arealai, taip pat nacionalinės ir regioninės reikšmės kultūros paveldo arealai, reikšmingi nustatant veiksmų prioritetus.

87. Siūlomi (brėžinys 4 priede) nacionalinės ir regioninės reikšmės kultūros paveldo arealai išryškina saugomų kultūros vertybių ir jų sandaupų teritorinę sklaidą, istorinę svarbą, kt.

88. Į siūlomas nacionalinės reikšmės kultūros paveldo arealų sandaupų zonas patenka reikšmingiausi Lietuvos istorinio kultūrinio karkaso objektai, atspindintys Lietuvos valstybės raidą nuo II tūkstantmečio prieš mūsų erą iki XX amžiaus vidurio. Tai kultūrinio ir gamtinio kraštovaizdžio teritorijos, kuriose matomi visi istoriniai miesto ir kaimo kraštovaizdžio tipai – piliakalniai ir senovės gyvenvietės (iki Valakų reformos vyravęs kraštovaizdis), dvarų sodybos (Valakų reformos pasekmėje susiformavęs kraštovaizdis), istoriniai miestai ir jų dalys, etnografiniai kaimai. Šios teritorijos pasižymi išskirtine reikšmingo ir įvairaus kultūros paveldo gausa – atskirose vietose kultūros vertybių sandaupos siekia nuo 25 iki 68 vertybių 25 km². Svarbu ir tai, kad šiose teritorijose dauguma vertybių saugoma nuo septintojo XX a. dešimtmečio (daugiau nei 50 metų), jau susiformavo kultūros paveldo saugojimo tradicijos.

89. Į siūlomas regioninės reikšmės kultūros paveldo arealų sandaupų zonas patenka reikšmingiausi Lietuvos etnografinių regionų istorinio kultūrinio karkaso objektai, atspindintys savitus ir/ar išskirtinius skirtingų regionų kultūrinius bruožus.

90. Siūlomi prioritetiniai tvarkymo tikslai, saugant kraštovaizdžio kultūrinę identitetą nacionalinės reikšmės kultūros paveldo teritorijose, apima:

90.1. vertybių ir jas supančio kraštovaizdžio autentiškumo išsaugojimą;

90.2. susiklosčiusios istorinio ir gamtinio kraštovaizdžio dermės, erdvinės ir planinės struktūros palaikymą;

90.3. asociatyvaus kraštovaizdžio elementų vertės išryškinimą ir atskleidimą.

91. Siūlomi prioritetiniai tvarkymo tikslai, saugant kraštovaizdžio kultūrinę identitetą regioninės reikšmės kultūros paveldo teritorijose, apima:

91.1. vertybių ir jas supančios aplinkos visumos autentiškumo išsaugojimą ateities kartoms;

- 91.2. susiformavusio istorinio ir gamtinio kraštovaizdžio modelio savitumo išsaugojimą;
- 91.3. paveldo – svarbaus kraštovaizdžio komponento – išryškinimą;
- 91.4. tradicinių etnografinių regionų kultūrinio kraštovaizdžio elementų atgaivinimą ir vystymą;
- 91.5. žemėnaudos, gyvenamosios, kitų tradicijų tąsą.

92. Siūlomos kultūros vertybių teritorijų tvarkymo prioritetinės kryptys regioninės reikšmės kultūros paveldo arealų zonose apima konservavimą, restauravimą ir pritaikymą istoriškai susiklosčiusiems ir (ar) joms artimoms funkcijoms vykdyti, rekreacijai, turizmui plėtoti, išsaugant paveldo vertes, siekiant gyvenimo kokybės darnos.

93. Kultūros vertybių registre esančioms teritorijoms ir objektams rekomenduojama siekti natūralių gamtinių teritorijų (vandens telkinių, želdynų, reljefo formų, kt.) išsaugojimo ir esamo užstatymo santykio išlaikymo, leidžiant tik galimus minimalius pokyčius, išsaugant savitus gamtinio–kultūrinio kraštovaizdžio komplekso bruožus, istorinius teritorijos struktūros elementus.

94. Siekiant išsaugoti vertingiausias Lietuvos istorinio kultūrinio karkaso struktūrinius elementus, padėti visapusiškiau realizuoti prioritetinius nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos tikslus, nacionalinės ir regioninės reikšmės paveldo arealų zonose kraštovaizdžio apsaugos aspektu rekomenduojamos šios kompleksinės apsaugos priemonės:

94.1. teisės aktų nustatyta tvarka vykdyti nuolatinę kultūrinio kraštovaizdžio ir paveldo kaitos stebėseną;

94.2. įvertinti galimybę valstybės ir (ar) savivaldybės saugomų objektų statusą suteikti šių teritorijų kultūros vertybėms;

94.3. siekti, kad būtų užtikrinta pakankama valstybės ir/ar savivaldos institucijų, ES ar kitų tarptautinių fondų finansinė parama šių teritorijų kultūros vertybių tvarkymui;

94.4. teisės aktų nustatyta tvarka vykdyti apskaitos dokumentų tikslinimą ir vertybių inventorizavimą;

94.5. intensyviau taikyti kultūros paveldo teritorinės apsaugos principus, teisės aktų nustatyta tvarka steigiant kultūrinio tipo draustinius, saugomas vietas, kt.;

94.6. įvertinti galimybes nustatyti papildomas vertybių apsaugos zonas, išskyrus atvejus, kai teritorijų ir apsaugos zonų ribos teisės aktų nustatyta tvarka yra patvirtintos specialiojo planavimo dokumentuose.

95. Raiškiausiai kultūrinį kraštovaizdį formuoja piliakalniai, alkakalniai, pilys, bažnyčios, vienuolynai, dvarų sodybos, savitus kultūrinio kraštovaizdžio bruožus ir net ištisus teritorinius kompleksus formuoja urbanistinis ir etnokultūrinis paveldas.

96. Konkrečios kultūros vertybių apsaugos priemonės nustatomos nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos specialiojo teritorijų planavimo dokumentuose (tvarkymo planuose, paveldotvarkos projektuose), apsaugos reglamentuose, Nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatyme ir atitinkamuose poįstatyminiuose teisės aktuose nustatyta tvarka. Vertybių teritorijos ir apsaugos zonų ribos nustatomos Nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatyme nustatyta tvarka.

97. Apibendrinanti rekomenduojamų kultūros paveldo arealų prioritetinių tvarkymo nuostatų suvestinė pateikiama 12 lentelėje.

12 lentelė. Rekomenduojamos prioritetinės kultūros paveldo arealų tvarkymo nuostatos.

Siūlomo kultūros paveldo arealo pavadinimas	Siūlomi kraštovaizdžio prioritetai	kultūrinio tvarkymo	Siūlomi vertybių apsaugos zonų formavimo principai
Dominuojančio archeologinio	Archeologinio paveldo atskleidimas,	vertybių paveldo	Atvirų erdvių formavimas, išryškinant archeologinio paveldo vertes; apsaugos

paveldo arealai	ekspozicinių priemonių vystymas	nuo neigiamo fizinio poveikio ir vizualinės taršos užtikrinimas
Dominuojančio architektūrinio paveldo (statinių ir statinių kompleksų) arealai	Architektūrinio paveldo išsaugojimas, vertingųjų savybių atskleidimas, darnus kraštovaizdžio vystymas, laikantis susiklosčiusių erdvių formavimo dėsnių	Architektūrinio paveldo verčių išryškinimas; vertybių aplinkos pobūdžio palaikymas, apsaugos nuo neigiamo fizinio poveikio ir vizualinės taršos užtikrinimas
Dominuojančio architektūrinio paveldo (dvarų sodybų kompleksų) arealai	Dvarų sodybų paveldo atgaivinimas, kaimiškojo kraštovaizdžio pobūdžio, istorinės žemėnaudos formavimo dėsningumų palaikymas	Dvarų sodybų aplinkos pobūdžio palaikymas, apsaugos nuo vizualinės taršos užtikrinimas, agrarinės aplinkos išsaugojimas
Dominuojančio urbanistinio miestų paveldo (istorinių miestų, jų dalių) arealai	Istorinių miestų kraštovaizdžio išryškinimas, darnus urbanizuoto kraštovaizdžio vystymas, laikantis susiklosčiusių erdvių formavimo dėsnių, vietos savitumo išsaugojimas	Istorinių miestų aplinkos pobūdžio palaikymas, siluetų, panoramų apžvalgos galimybių didinimas, vizualinių ryšių išsaugojimas ir atskleidimas, apsaugos nuo vizualinės taršos užtikrinimas
Dominuojančio urbanistinio kaimų paveldo (etnografinių kaimų) arealai	Istorinio kraštovaizdžio išryškinimas, tradicinio užstatymo ir gamtos santykio palaikymas, vietos savitumo išsaugojimas	Etnografinių kaimų aplinkos pobūdžio palaikymas, agrarinės aplinkos išsaugojimas, apsaugos nuo vizualinės taršos užtikrinimas
Dominuojančio memorialinio paveldo arealai	Memorialinio paveldo išsaugojimas, susiformavusio kraštovaizdžio modelio vystymas	Atvirų erdvių formavimas, vertybių apžvalgos, pažinimo galimybių didinimas, memorialinio paveldo verčių išryškinimo; apsaugos nuo neigiamo fizinio poveikio ir vizualinės taršos užtikrinimas.

IX SKYRIUS GRAFINĖ DALIS (BRĖŽINIAI)

1. Kraštovaizdžio tvarkymo zonos (pagrindinis brėžinys M 1:200 000).
2. Kraštovaizdžio tvarkymo reglamentavimo kryptys (brėžinys M 1:400 000).
3. Kraštovaizdžio vizualinis estetiškas potencialas (brėžinys M 1:400 000).
4. Kultūros paveldo apsaugos teritoriniai prioritetai (brėžinys M 1:400 000).

Lietuvos Respublikos valstybės lygmens teritorijų planavimo dokumentai. Europos Sąjungos ir kiti teritorijų planavimą reglamentuojantys teisės aktai ir dokumentai siejami su LR BP sprendiniais

Su LR BP sprendiniais siejami Lietuvos Respublikos teritorijoje galiojantys (registruoti TPDR) valstybės lygmens teritorijų planavimo dokumentai:

- Kuršių nerijos nacionalinio parko ir jo zonų ribų planas (TPDR Nr. T00053697);
- Bernotiškės miško pušies valstybinio genetinio draustinio ribų planas (TPDR Nr. T00074193);
- Žemaitijos nacionalinio parko planavimo schema (ribų ir tvarkymo planai) (TPDR Nr. T00073785);
- Lietuvos Respublikos pajūrio juostos ribų planas (schema) (TPDR Nr. T00077170);
- Dujotiekių jungties tarp Lenkijos ir Lietuvos dalies Lietuvos Respublikos teritorijoje specialusis planas (TPDR Nr. T00078751);
- Europinio standarto geležinkelio linijos Kaunas- Lietuvos ir Latvijos valstybių siena specialusis planas (TPDR Nr. T00079723);
- Žemės sklypo (kadastrinis Nr. 4928/0007:62), esančio Vaiguvos k., Kruonio sen., Kaišiadorių r. sav., detaliojo plano keitimas 132,02 ha žemės sklype, esančiame Kaišiadorių r. sav., Kruonio sen., Vekonių k. 10, valstybei svarbiam ekonominiam projektui „Pramoninio parko Kruonio HAE teritorijoje sukūrimas“ įgyvendinti (TPDR Nr. T00081275);
- Trakų istorinio nacionalinio parko planavimo schema (TPDR Nr. T00054220);
- Magistralinio kelio A5 Kaunas–Marijampolė–Suvalkai ruožo nuo 56,83 iki 97,06 km rekonstravimo specialusis planas (TPDR Nr. T00084182);
- Ypatingos valstybinės svarbos elektros energetikos sistemos sinchronizacijos projekto „330 kV elektros perdavimo linijos Kruonio HAE–Bitėnai statyba“ inžinerinės infrastruktūros vystymo planas (TPDR Nr. T00086251);
- Ypatingos valstybinės svarbos elektros energetikos sistemos sinchronizacijos projekto „330 kV elektros perdavimo linijos Darbėnai–Bitėnai statyba“ inžinerinės infrastruktūros vystymo planas (TPDR Nr. T00086250);
- Vilniaus apskrities miškų tvarkymo schema (TPDR Nr. T00071421);
- Panevėžio apskrities miškų tvarkymo schema (TPDR Nr. T00074247);
- Alytaus apskrities miškų tvarkymo schema (TPDR Nr. T00076663);
- Pajūrio juostos žemyninės dalies paplūdimių rekreacijos planas (TPDR Nr. T00075435);
- Marijampolės apskrities miškų tvarkymo schema (TPDR Nr. T00077737);
- Kauno apskrities miškų tvarkymo schema (TPDR Nr. T00078559);
- Vainuto miškų biosferos poligono ribų planas (TPDR Nr. T00052867);
- Tauragės apskrities miškų tvarkymo schema (TPDR Nr. T00080569);
- Klaipėdos apskrities miškų tvarkymo schema (TPDR Nr. T00082739);
- Telšių apskrities miškų tvarkymo schema (TPDR Nr. T00084204);
- Pajūrio juostos žemyninės dalies tvarkymo planas (TPDR Nr. T00084341);

- Dėl Šiaulių apskrities miškų tvarkymo schemos keitimo (TPDR Nr. T00085699);
- Magistralinio dujotiekio Klaipėda-Kuršėnai specialusis planas (TPDR Nr. T00072150);
- Suskystintų gamtinių dujų terminalo, susijusios infrastruktūros ir dujotiekio statybos specialusis planas (TPDR Nr. T00053860);
- „330 kV elektros perdavimo oro linijos Kruonio HAE -Alytus statyba“ specialusis planas (TPDR Nr. T00072923);
- Magistralinio dujotiekio nuo Tauragės iki Klaipėdos specialusis planas (TPDR Nr. T00053605);
- Specialusis susisiekiimo komunikacijų, reikalingų sunkiasvoriams ir didžiagabaričiams bei kitiems kroviniams vežti naujos atominės elektrinės statybai, planas (TPDR Nr. T00074907);
- Žemės paėmimo visuomenės poreikiams vietinės reikšmės automobilių kelių statybai ir rekonstrukcijai dėl Europinio standarto geležinkelio linijos Kaunas–Lietuvos ir Latvijos valstybių siena tiesimo Kauno rajono savivaldybės teritorijoje projektas (TPDR Nr. T00084117);
- Ypatingos valstybinės svarbos elektros energetikos sistemos sinchronizacijos projekto „330 kV skirstyklos „Mūša“ statyba“ inžinerinės infrastruktūros vystymo planas (TPDR Nr. T00086467).

Sprendžiant šalies raidos iššūkius LR BP sprendiniuose lokalizuotos šių tarptautinių dokumentų, integruotų Lietuvos Respublikos teisės aktuose, nuostatos:

- Jungtinių Tautų Darnaus vystymosi darbotvarkė iki 2030 metų³⁹ (angl. *The 2030 Agenda for Sustainable Development*);
- Jungtinių Tautų Naujoji miestų darbotvarkė⁴⁰ (angl. *New Urban Agenda*);
- Europos Komisijos Europos Sąjungos Miestų darbotvarkė „Amsterdamo paktas“⁴¹ (angl. *Urban Agenda for the EU „Pact of Amsterdam“*);
- Jungtinių Tautų Tarptautinės Miestų ir Gyvenviečių Teritorijų Planavimo Gairės⁴² (angl. *UN-Habitat International Guidelines on Urban and Territorial Planning Handbook*).

Formuojant LR BP sprendinius taip pat įvertintos ir / ar pasiremta šių tarptautinių dokumentų, integruotų Lietuvos Respublikos teisės aktuose, nuostatos:

- Europos Sąjungos jūrinės politikos „Žalioji knyga“;
- Europos Sąjungos Teritorinė darbotvarkė;
- Europos Komisijos Veiksmų planas gamtai, žmonėms ir ekonomikai;
- Baltijos jūros regiono Ilgalaikio vystymo perspektyva (iki 2030 m.) ir ją keičiantys dokumentai;
- 2007 m. kovo 14 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2007/2/EB, sukurianti Europos bendrijos erdvinės informacijos infrastruktūrą (INSPIRE);
- ES biologinės įvairovės strategija iki 2030; Europos Sąjungos strategija miškams ir su mišku susijusiam sektoriui;
- 2014 m. liepos 23 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2014/89/ES, kuria nustatoma jūrinių teritorijų planavimo sistema Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2009/147/EB 2009 m. lapkričio 30 d. dėl laukinių paukščių apsaugos;
- Tarybos Direktyva dėl natūralių buveinių ir laukinės faunos bei floros apsaugos 92/43/EEB 1992 m. gegužės 21 d.;

³⁹ <https://sustainabledevelopment.un.org/post2015/transformingourworld/publication>

⁴⁰ <http://habitat3.org/wp-content/uploads/NUA-English.pdf>

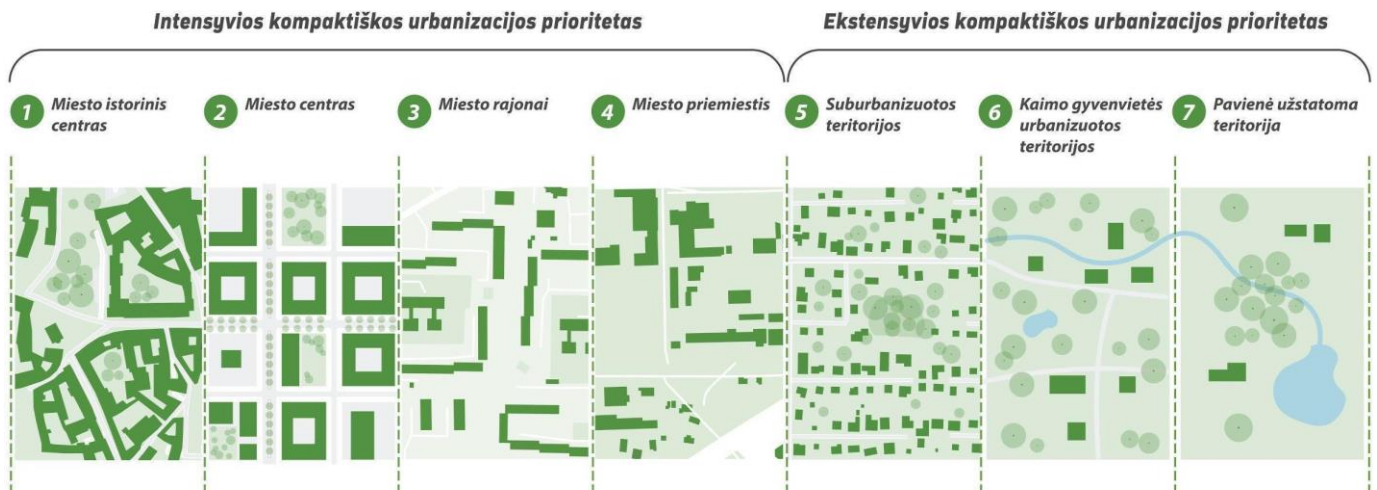
⁴¹ http://ec.europa.eu/regional_policy/sources/policy/themes/urban-development/agenda/pact-of-amsterdam.pdf

⁴² <https://unhabitat.org/books/international-guidelines-on-urban-and-territorial-planning/>

- Helsinkio komisijos neeiliniame ministrų susitikime 2007 lapkričio 15 d. priimtas Baltijos jūros veiksmų planas;
- 1992 m. balandžio 9 d. 1992 m. Helsinkio konvencija dėl Baltijos jūros baseino jūrinės aplinkos apsaugos;
- 2013 m. gruodžio 11 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) Nr. 1380/2013 dėl bendros žuvininkystės politikos;
- 2008 m. birželio 17 d. Europos parlamento ir Tarybos direktyva 2008/56/EB nustatanti Bendrijos veiksmų jūrų aplinkos politikos srityje pagrindus (Jūrų strategijos pagrindų direktyva); kiti tarptautiniai teisės aktai, nustatantys teritorijų planavimo, teritorijų apsaugos, naudojimo ir veiklos joje reikalavimus.

Pagal visas morfologinio užstatymo savybes išskiriamos urbanizuotos teritorijos zonos ir jų esminiai planavimo principai

Intensyvių ir ekstensyvių kompaktiškų urbanizuotų teritorijų funkcinių prioritetų susiejimas su 7 urbanizuotos teritorijos zonomis

7 priedo 1 pav. Kompaktiškų urbanizuotų teritorijų funkcinių prioritetų sąsąjų su 7 urbanizuotos teritorijos zonomis schema

Pagal visas morfologinio užstatymo savybes išskiriamos 7 urbanizuotos teritorijos zonos: miesto istorinis centras, miesto centras, miesto rajonas, miesto priemiestis, suburbanizuotos teritorijos, kaimo gyvenamųjų vietovių urbanizuotos teritorijos ir pavienės užstatomos teritorijos. Urbanizuotoms ar urbanizuojamoms teritorijoms, kuriose dominuoja išskirtų užstatymo morfotipų zonos, priskiriamas intensyvios urbanizacijos (UI) arba ekstensyvios urbanizacijos (UE) teritorijų naudojimo funkcinis prioritetas. Tam, kad miestai taptų kompaktiški ar išsaugotų savo kompaktiškumą, kiekvienai urbanizuotos ar urbanizuojamos teritorijos zonos rekomenduojama taikyti skirtingus planavimo ir vystymo principus, skirtingas vystymą ribojančias ar skatinančias priemones.

Rengiant žemesnio lygmens teritorijų planavimo dokumentus ir tobulinant teritorijų planavimo normas, rekomenduojama įvertinti ir pagal teritorijos pobūdį integruoti pagrindinius žemiau dėstomus rekomenduojamus planavimo ir vystymo principus šioms urbanizuotoms ir urbanizuojamoms teritorijos zonoms:

1. Miesto istorinis centras. Senamiestis, seniausia miesto dalis, branduolys, apibrėžiamas kaip paveldo objektas.

- Prioritetiniai planavimo principai: tikslinis prioritetinės plėtos teritorijų vystymas, integruoti paveldosaugos reikalavimus į visus planavimo dokumentus, rengti kompleksinius dokumentus integruojančius paveldo apsaugos reikalavimus;
- Dominuojantys teritorijų vystymo režimai: kultūros paveldo objektų apsauga ir naudojimas, fragmentiška regeneracija, konversija, tikslinė nauja plėtra;
- Urbanizuotos teritorijos formos ypatybės: išsaugoti ir stiprinti istorinę senamiesčio urbanistinę, posesijinę struktūrą, išlaikyti tinklinę paslaugų koncentraciją, stiprinti istoriniam centrui būdingą dominuojančią užstatymą, būdingą sklypų formą;
- Kompaktiško vystymo skatinimo, ribojimo priemonės: taikyti viešojo ir privataus sektorių (PPP) partnerystės modelį, istorinio senamiesčio apsaugos priemones, išlaikyti istorinį užstatymą,

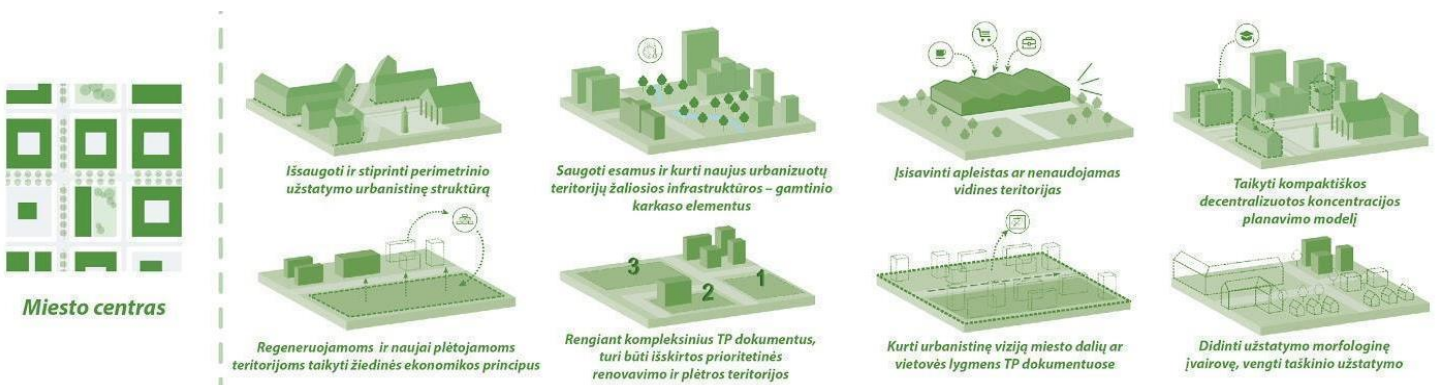
saugoti istorinių miestų užstatymo tipų morfologinę įvairovę, išsaugoti esamus ir kurti naujus urbanizuotų teritorijų žaliosios infrastruktūros – gamtinio karkaso elementus.

7 priedo 2 pav. Dominuojančio miesto istorinio centro zonoms taikomų prioritetinių vystymo principų schema

2. Miesto centras. Teritorija, atliekanti reprezentacinę, miesto identitetą formuojančią funkciją. Būdinga didžiausia funkcijų įvairovė, intensyvus užstatymas, įvairių laikmečių pastatai.

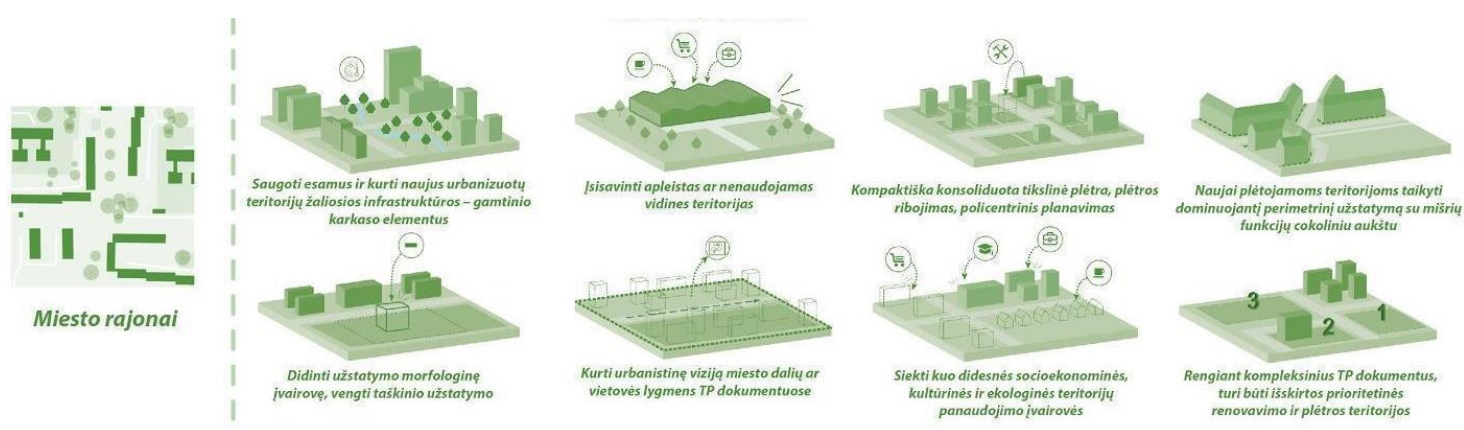
- Prioritetiniai planavimo principai: kompaktiška konsoliduota plėtra, tikslinis prioritetinės plėtos teritorijų vystymas, rengti kompleksinius dokumentus integruojančius pastatų ar teritorijų apsaugos reikalavimus;
- Dominuojantys teritorijų vystymo režimai: fragmentiška regeneracija, modernizavimas, konversija, tikslinė nauja plėtra;
- Urbanizuotos teritorijos formos ypatybės: išlaikyti kompaktišką policentrinę koncentraciją, skatinti veiklų intensyvumą, įvairovę, taikyti dominuojantį polifunkcišką perimetrinį užstatymą, didinti užstatymo morfologinę įvairovę, vengti taškinio užstatymo;
- Kompaktiško vystymo skatinimo, ribojimo priemonės: rengiant kompleksinius teritorijų planavimo dokumentus, turi būti išskirtos prioritetinės renovavimo ir plėtos teritorijos, taikyti viešojo ir privataus sektorių (PPP) partnerystės modelį, taikyti konsolidavimo principus, įsisavinti apleistas ir kitas vidines teritorijas, skatinti veiklų intensyvumą, įvairovę.

7 priedo 3 pav. Dominuojančio miesto centro zonoms taikomų prioritetinių vystymo principų schema

3. Miesto rajonai. Kompaktiškai užstatyta teritorija su dominuojančia gyvenamąja, pramonine ar prekybine ar kita funkcija ir vieninga urbanistine struktūra bei vizija, turinti labai gerą susisiekimą su miesto centru.

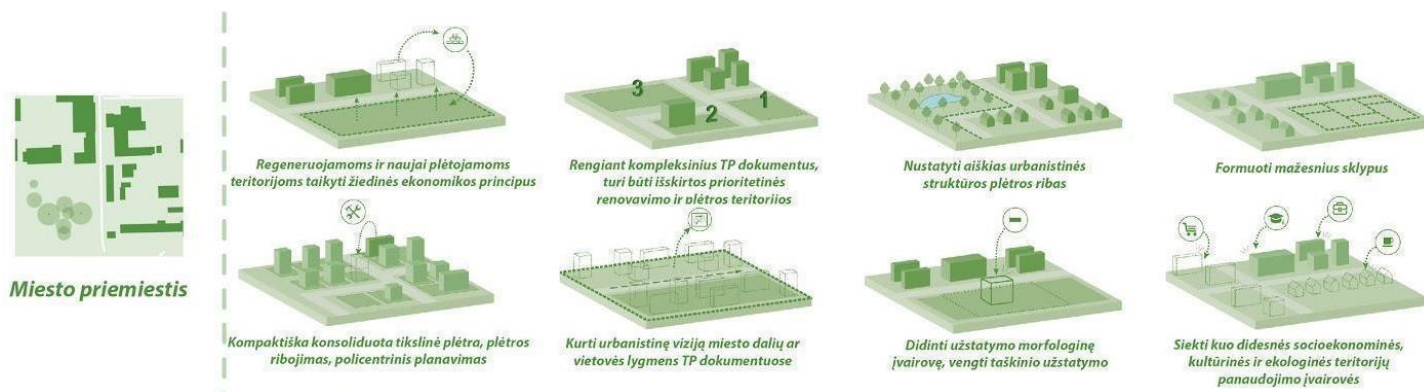
- **Prioritetiniai planavimo principai:** kompaktiška konsoliduota tikslinė plėtra, plėtros ribojimas, policentris planavimas;
- **Dominuojantys teritorijų vystymo režimai:** kompleksiška regeneracija, modernizavimas, konversija, plėtra;
- **Urbanizuotos teritorijos formos ypatybės:** išlaikyti kompaktišką policentrinę formą ir dominuojantį pagrindinį centrą, naujai vystomose teritorijose taikyti dominuojantį perimetrinį užstatymą su mišrių funkcijų pirmuosiuose aukštuose, vengti taškinio užstatymo, taikyti dominuojantį polifunkcišką perimetrinį užstatymą;
- **Kompaktiško vystymo skatinimo, ribojimo priemonės:** rengiant kompleksinius teritorijų planavimo dokumentus, turi būti išskirtos prioritetingos renovavimo ir plėtros teritorijos, siekti kuo didesnio teritorijų daugiavfunkciškumo, socioekonominės, kultūrinės ir ekologinės įvairovės, taikyti konsolidavimo principus, rengti kompleksinius planavimo dokumentus su urbanistine vizija, išskirti renovavimo prioritetus, įsisavinti apleistas ir neišvystytas vidines teritorijas, formuoti mažesnius sklypus, kuriant užstatymo tipologijų ir funkcinių veiklų įvairovę.

7 priedo 3 pav. Dominuojančio miesto rajonų zonoms taikomų prioritetinių vystymo principų schema

4. Miesto priemiestis. Nevieninga, toliau nuo miesto rajonų esanti kompaktiška teritorija su papildančia – logistikos, gamybos, prekybos, infrastruktūros funkcija, mažesne funkcijų įvairove, neišsivystomis teritorijomis;

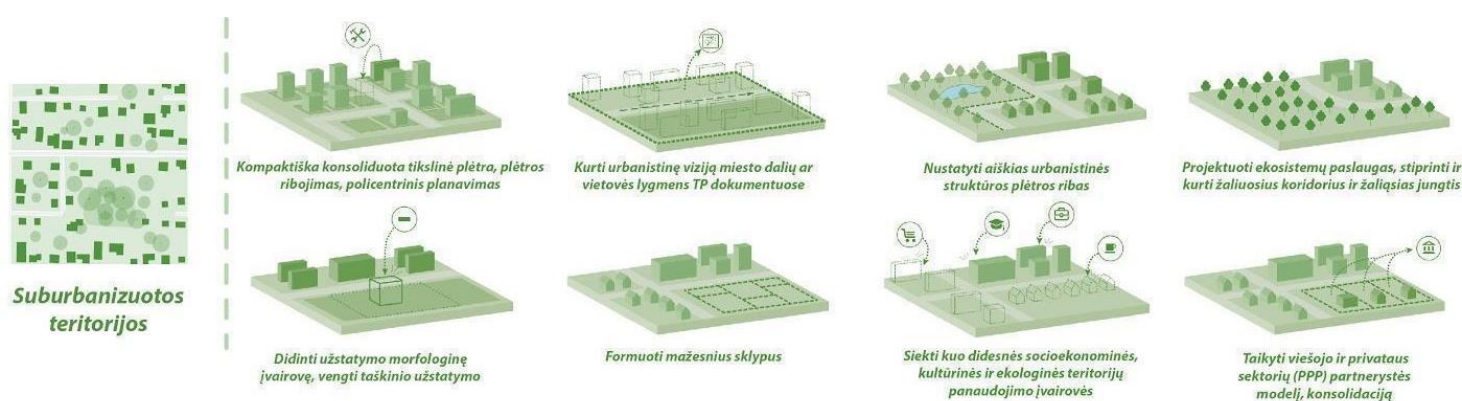
- **Prioritetiniai planavimo principai:** kompaktiška decentralizuota koncentracija, tikslinis vystymas, plėtros ribojimas, policentris planavimas;
- **Dominuojantys teritorijų vystymo režimai:** užbaigto užstatymo vystymas, modernizavimas, konversija, tikslinė plėtra;
- **Urbanizuotos teritorijos formos ypatybės:** formuoti kompaktišką policentrinę formą su dominuojančiu pagrindiniu ir papildomais centrais;
- **Kompaktiško vystymo skatinimo, ribojimo priemonės:** rengiant kompleksinius teritorijų planavimo dokumentus, turi būti išskirtos prioritetingos renovavimo ir plėtros teritorijos, siekti kuo didesnio teritorijų daugiavfunkciškumo, socioekonominės, kultūrinės ir ekologinės įvairovės, taikyti konsolidavimo principus, nustatyti teritorines plėtros ribas, įsisavinti apleistas ir neišvystytas vidines teritorijas, rengti kompleksinius planavimo dokumentus su urbanistine vizija, vystyti priemiesčių morfologinę įvairovę, išsaugant zonos morfologinį vientisumą, formuoti mažesnius sklypus, kurti užstatymo tipologijų ir funkcinių veiklų įvairovę, intensyvinti esamus žaliosios infrastruktūros – gamtinio karkaso elementus.

7 priedo 4 pav. Dominuojančio miesto priemiesčio zonoms taikomų prioritetinių vystymo principų schema

5. Suburbanizuotos teritorijos. Retai užstatyta teritorija su sodybine arba miesto vilų tipologija, gyvenamąja funkcija, be aiškių erdviųjų ribų. Būdingas dažnas kasdienis judėjimas automobiliais bei socialinės, prekybos infrastruktūros trūkumas.

- Prioritetiniai planavimo principai: kompaktiška policentrinė plėtra, plėtros suvaržymas, taikyti monocentrinio arba iš dalies policentrinio planavimo principus;
- Dominuojantys teritorijų vystymo režimai: užbaigto užstatymo vystymas, modernizavimas, konversija, deurbanizacija;
- Urbanizuotos teritorijos formos ypatybės: vystyti kompaktišką monocentrinę arba iš dalies policentrinę struktūrą su dominuojančiais pagrindiniais intensyvesnio naudojimo centrais;
- Kompaktiško vystymo skatinimo, ribojimo priemonės: rengiant kompleksinius teritorijų planavimo dokumentus, turi būti išskirtos prioritinės renovavimo ir plėtros teritorijos, siekti kuo didesnį teritorijų daugiavfunkciškumą, socioekonominės, kultūrinės ir ekologinės įvairovės, nustatyti plėtros ribas, naujos plėtros teritorijoms taikyti dominuojantį perimetrinį užstatymą, leisti sodininkų bendrijų tolesnę faktišką konversiją su sąlyga, kad sodininkų bendrija pati imasi atsakomybės suplanuoti ir pastatyti techninę ir socialinę infrastruktūrą, formuoti mažesnius sklypus, formuoti homogenišką aplinką; integruoti trūkstamas paskirtis, kuriant įvairesnę žemės panaudojimą. Taikyti alternatyvius techninius sprendimus (individualūs nuotekų valymo įrenginiai, aprūpinimas elektra mikrosalos principu), alternatyvią kainodarą, žaliosios

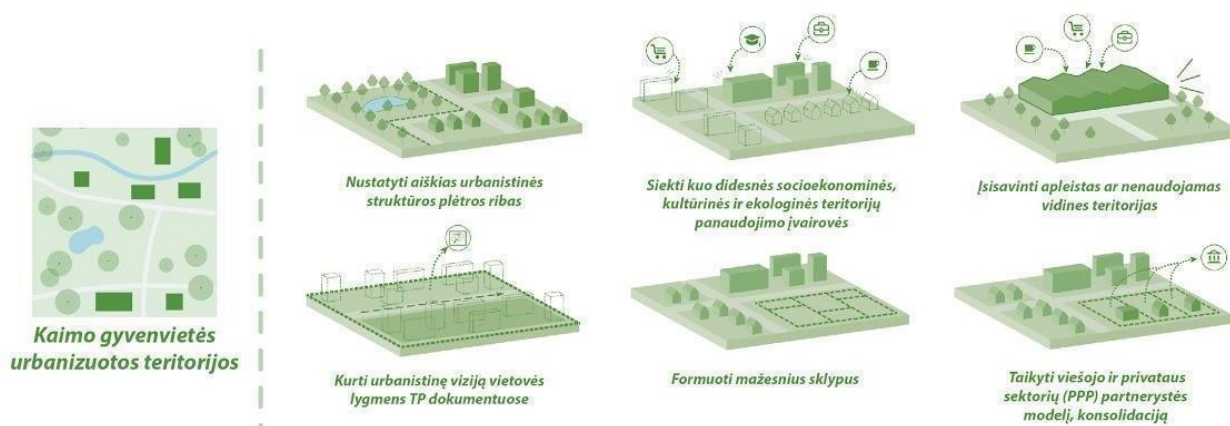

infrastruktūros, kitų gamta paremtų sprendimų plėtrą.

7 priedo 5 pav. Dominuojančio suburbanizuotų teritorijų zonoms taikomų prioritetinių vystymo principų schema

6. Kaimo gyvenamųjų vietovių teritorijos. Pagrindines miesto funkcijas atliekančios teritorijos su gyvenamąja, prekybos, kultūros, administracine funkcija, tačiau nepriskiriamos miestams ir miesteliams.

- Prioritetiniai planavimo principai: kompaktiškas, tikslinis teritorijų vystymas, monocentrinio arba iš dalies policentrinio planavimo principai, integruoti pavienių ir kompleksinių pastatų apsaugos reikalavimus į darnios miesto plėtros kompleksinius planus;
- Dominuojantys teritorijų vystymo režimai: regeneracija, modernizavimas, konversija;
- Urbanizuotos teritorijos formos ypatybės: vystyti kompaktišką monocentrinę struktūrą;
- Kompaktiško vystymo skatinimo, ribojimo priemonės: numatyti polifunkcišką užstatytų teritorijų naudojimą, įsisavinti apleistos infrastruktūros rezervas, regeneruoti etnografinius ir

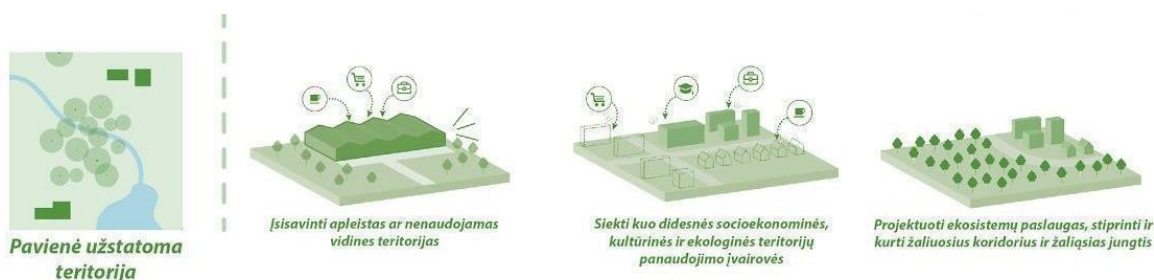

istorinius kaimus.

7 priedo 6 pav. Dominuojančio kaimo gyvenamųjų teritorijų zonoms taikomų prioritetinių vystymo principų schema

7. Pavienė užstatoma teritorija. Gyvenvietės neformuojančios teritorijos su viena funkcija: rekreacine, gyvenamąja, ūkio ar infrastruktūros.

- 1) Dominuojantys teritorijų vystymo režimai: regeneracija, modernizavimas, konversija;
- 2) Urbanizuotos teritorijos formos ypatybės: vystyti kompaktišką policentrinę formą siejant su kitomis pavienėmis užstatytomis teritorijomis;
- 3) Kompaktiško vystymo skatinimo, ribojimo priemonės: įsisavinti apleistos infrastruktūros rezervas.

7 priedo 7 pav. Dominuojančio pavienių užstatomų teritorijų zonoms taikomų prioritetinių vystymo principų schema